VİSHNUŞARMAN

PANÇATANTRA
-BEŞ YÖNTEM-

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SANSKRİT ASLINDAN ÇEVİREN: KORHAN KAYA

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6023

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

VİSHNUŞARMAN
PANÇATANTRA
–BEŞ YÖNTEM–

ÖZGÜN ADI
पञ्चतन्त्र

SANSKRİT ASLINDAN ÇEVİREN
KORHAN KAYA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2019
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DERVİŞ AYDIN AKKOÇ

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
DEFNE ASAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, OCAK 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-689-5 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-688-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

CDLI

VİSHNUŞARMAN

PANÇATANTRA
-BEŞ YÖNTEM-

SANSKRİT ASLINDAN ÇEVİREN:
KORHAN KAYA

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş ix
Giriş 1

I. Mitrabheda (Dostların Ayrılması) 5
Kıskıya Sıkışan Maymun Masalı 8
Çakal ve Savaş Davulu Masalı 18
Dantila ve Gorambha Masalı 24
Āshādhabhūti, Çakal ve Çöpçatan Masalı 30
Sahte Vishnu Kılığındaki Dokumacı Masalı 40
Dişi Karga, Altın Kolye ve Karayılan Masalı 47
Açgözlü Balıkçıl ve Yengeç Masalı 48
Aslan ve Tavşan Masalı 51
Bit Mandavisarpinī ve Tahtakurusu Masalı 58
Çakal Çandarava (Kakuddruma) Masalı 60
Deve, Karga ve Diğer Hayvanların Masalı 65
Kızkuşu ve Deniz Masalı 71
Aşağı Düşen Kaplumbağa Masalı 72
Üç Balık Masalı 73
Serçe Çifti ve Fil Masalı 76
Aslan ve Çakal Masalı 82
Sūçīmukha ve Maymun Sürüsü Masalı 88
Maymun ve Serçe Çifti Masalı 89
Dharmabuddhi ve Pāpabuddhi Masalı 91
Aptal Balıkçıl ve Firavun Faresi Masalı 94
Demir Tartı ve Tüccar Oğlu Masalı 95
Kralın Hizmetçisi Maymun Masalı 97
Âlim ve Hırsız Olan Brāhman Masalı 98

II. Mitrasamprāpti (Dost Kazanma) 101
Hiranyaka ve Tāmraçūda Masalı 113
Şāndilī ve Susam Tohumu Satma Masalı 116
Pulinda, Domuz, Yılan, Çakal Masalı 117
Tüccar Oğlu Prāptavyamartha Masalı 123
Somilaka Masalı 129
Boğanın Yumurtalıklarının Peşindeki Çakalın Masalı 132

III. Kākolūkīyam (Kargalar ve Baykuşlar) 143
Tavşanlar ve Fillerin Önderi Masalı 155
Tavşan ve Kapincala Masalı 157
Üç Sahtekâr, Brāhman ve Keçi Masalı 162
Karıncalar ve Yılan Masalı 164
Brāhman ve Yılan Masalı 168
Altın Kuğular, Altın Kuş ve Kral Masalı 169
Güvercin ve Avcı Masalı 170
Hırsız ve Yaşlı Tüccarın Karısı Masalı 174
Hırsız, İfrit ve Brāhman Masalı 175
Delikte ve Karında Yaşayan Yılanlar Masalı 177
Marangoz, Karısı ve Âşığı Masalı 179
Fare Kızın Evliliği Masalı 182
Sindhuka Masalı 186
Aslan, Çakal ve Mağara Masalı 187
Kurbağalar ve Yılan Mandavisha Masalı 191
Brāhman Yacnadatta Masalı 193

IV. Labdhapranāşam (Kazançların Kaybı) 199
Gangadatta ve Yılan Priyadarşana Masalı 204
Aslan ve Lambakarna Masalı 208
Çömlekçi Yudhishthira Masalı 211
Yavru Aslanlar ve Yavru Çakal Masalı 212
Brāhman Masalı 214
Nanda ve Vararuçi Masalı 217
Kaplan Postu Giyen Eşek Masalı 218
Çiftçi ve Karısı Masalı 220

Çan ve Deve Masalı 222
Çakal, Aslan, Kaplan, Leopar Masalı 225
Yabancı Diyara Giden Köpek Masalı 227

V. Aparīkshitakārakam (Düşüncesiz İşler) **229**
Brāhman'ın Karısı ve Firavun Faresi Masalı 233
Başında Çark Taşıyan Açgözlü Adam Masalı 234
Aslan Yaratan Aptal Brāhmanlar Masalı 239
Aptal Panditler Masalı 240
Balıklar ve Kurbağa Masalı 242
Uddhata Adlı Eşeğin Masalı 244
Dokumacı Mantharaka Masalı 246
Svabhāvakripana Adlı Brāhmanın Masalı 249
Kral Çandra Masalı 250
Rākshasa Vikāla ve Maymun Masalı 255
Kör, Kambur ve Üç Göğüslü Prenses Masalı 257
İfrit Tarafından Yakalanan Brāhman Masalı 257
Bhārunda Adlı Kuşun Masalı 261
Brāhman ve Yengeç Masalı 262

Kaynakça 265

Sunuş

Hint Masal Edebiyatı bu satırların yazarının aşina olduğu bir konudur. Çevirmenin Hindoloji Anabilim Dalı'nda (Ankara Üniversitesi, DTCF) yazdığı yüksek lisans tezinin konusu "Mahābhārata Destanı'ndaki Masallar ve Hikâyeler" idi. Daha sonra doktora konusu olarak "Kathāsaritsāgara Kritik Çalışması" başlıklı tez hazırlanıp bitirildi. Sonraki yıllarda *Vetālapançavimşati* ("Hortlağın Yirmi Beş Öyküsü"), *Hitopadeşa* ("Yararlı Eğitim"), *Kathāsaritsāgara* ("Masal Irmaklarının Okyanusu") ve *Şukasaptati* ("Papağanın Yetmiş Masalı") başlıklı masal derlemeleri eksiksiz metinler olarak Türkçeye çevrildi.

Sıranın *Pançatantra*'ya gelmesi uzun yıllar aldı. Bunun başlıca nedeni çok sayıda *Pançatantra* nüshasının olması ve nüshalar arasında bir birlik bulunmamasıdır. Aslında *Pançatantra*'daki masalların bir kısmını *Hitopadeşa*'dan, *Kathāsaritsāgara*'dan, hatta La Fontaine'den biliyoruz. *Pançatantra*'yı farklı kılan şey masallar arasındaki bilgiler, öğütler ve bunların Hint kültürünü yansıtan niteliğidir. Bunlar Hint dünyasında Nīti olarak bilinen siyaset ve devlet yönetimine ilişkin bilgilerdir. Bu bilgi ve öğütler o kadar yoğundur ki okur bazen bunların masallara değil de masalların bunlara eklenmeye çalışıldığı hissine kapılabilir. Benzer durum *Hitopadeşa* için de geçerlidir. Şiir formunda yazılmış olan bu öğüt kısımları elinizdeki çeviride okurun daha rahat yararlanabilmesi için düzyazı formunda çevrilmiştir.

Bazen *Pançatantra*'nın yazarı olarak gösterilen Vishnuşarman ile devlet yönetimi kitabı olan *Arthaşāstra*'nın yazarı Kautilya'nın aynı kişi olduğu öne sürülür. Bunu tam olarak bilemiyoruz. Aralarında önemli bir zaman aralığı var. Ancak *Pançatantra*'da *Kāmasūtra* ve yazarı Vātsyāyana'dan, ünlü astronom ve matematikçi Vārāhamihira'dan, Vishnu, Garuda, Vaikuntha gibi sözcüklerle Hindu mitolojisinden; keza Bhīshma ve Duryodhana gibi *Mahābhārata Destanı* kahramanlarından söz edilmesi eserin Hint kültür ve edebiyatının olgunluk dönemlerine ait olduğunu göstermektedir. Eserde Kautilya'nın *Arthaşāstra*'da sözünü ettiği Sāman (yatıştırma, uzlaştırma), Dāna (verme), Bheda (bölme) ve Danda (savaş) gibi savaş sırasında alınacak dört tavır olduğu gibi geçer. Yeri geldiğinde "dört tip oğul" olduğundan söz edilir ve bunların nitelikleri sayılır. Karga'nın ağzından "sekiz uçuş tekniği" anlatılır. "Fare Kız" masalında bir kız çocuğunun yaşına göre aldığı isimler sayılır. Son bölümde şarkı söylemesi olanaksız olan eşeğin ağzından "müzik bilgisi" verilir. Dokumacının cahil karısının savaş politikası hakkında söyledikleri *Arthaşāstra*'da "altı yöntem" adıyla sayılır.

Vishnuşarman'ın Kautilya'yı ve o zamana kadar birikmiş olan Hint kültürünü çok iyi bilen, kültürlü ve deneyimli bir bilgin olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Onun yazdığı varsayılan *Pançatantra*'yı çevirmek çok kolay olmadı. Sağlıklı bir çeviri yapılabilmesi için hatırı sayılır Hindoloji bilgisi gerektiği aşikârdır.

Öte yandan, bunca değerli bilginin yanı sıra eserde günümüz bilim dünyasıyla hiç örtüşmeyen bilgiler de ister istemez verilmiştir. Bunların en başında kadınlara ve genç kızlara bakış gelir. Dönemin kadına bakış açısı elbette günümüzle kıyaslandığında vahimdir fakat bu bakış açısını doğru yansıtmak da elzem olduğundan metni eksiltecek herhangi bir müdahalede bulunmamayı tercih ettim. Metinde geçen özellikle küçük kız çocuklarının evlendirilmesi konusu başka toplumlarla etkileşim bağlamında incelenmesi gereken sosyolojik bir olgudur. Kadına yöneltilen bu düzeysiz bakışın günümüz dünyasında kabulü olanaklı değildir.

Pançatantra'nın bulunan nüshaları üzerinde Hertel ve Edgerton gibi değerli Hindologlar uzun yıllar çalışmışlardır; her biri kendi anlayışına ve çalışmalarının neticelerine göre birer "orijinal Pançatantra" meydana getirmişlerdir. Bunların kaybolmuş olan orijinal *Pançatantra* ile ne derece örtüştükleri tartışma konusu olsa da bu konuda onlara güvenmekten başka seçenek yok. Bu temel sorun çevirmen tarafından bilindiğinden uzun yıllar *Pançatantra* çevirisi yapmaktan kaçınılmıştır. Ancak aşağıda sözü edilen kitapların ışığında güvenilir bir Türkçe *Pançatantra* çıkarılabilmiştir.

Çeviri metni olarak M.R. Kale'nin *Pançatantra* Sanskrit metni, Dr. Naveen Kumar Jha ile Dr. Anjana'nın tercüme ettikleri Sanskrit ve İngilizce metin, orijinal metni kontrol için Franklin Edgerton'un Sanskrit metni, F. Kielhorn'un ve G. Bühler'in Sanskrit metinleri, yardımcı kitap olarak da Chandra Rajan'ın çeviri metni kullanılmıştır. Nüshalar arasında ufak tefek farklar olmasına rağmen ortaya düzgün bir *Pançatantra* çevirisi çıkartılabilmiştir. Kemal Çağdaş'ın Pūrnabhadra'nın *Pançākhyāna* adlı eserinden yararlanarak yaptığı ve "Pançatantra Masalları"nı özetlediği kitaptan da yararlanılmıştır. Yararlanılan bütün kitaplar Kaynakça kısmında gösterilmiştir.

Pançatantra dilden dile, toplumdan topluma, kültürden kültüre bıkmadan aktarılmış eşi benzeri olmayan bir eserdir. Onun bu kadar sevilmesinin nedeni eğlendirirken öğretmesi, henüz sinema, çizgi film ve animasyon gösterilerinin olmadığı bir çağda bütün bunların işlevini görmesi, her toplum tarafından sevilen anlatım özelliklerine sahip olması olmalıdır. Savaşların daha sık yapıldığı, krallıkların ayakta durmakta zorlandıkları dönemlerin eseridir. İçindeki devlet yönetimi bilgileri zamanında çok işe yaramış olmalıdır. Üstelik bu bilgiler bugün de tazeliğini korumaktadır.

Pançatantra'nın çocuklardan ziyade büyükler için anlatılan masallar birikimi olduğunu anlamak bu çeviri ile artık mümkün olacaktır.

Hindistan'da hayvanların birer karakter olarak konuşturulduğu masalların ilk örnekleri milattan önceki döneme uzanır. Hayvanların insanlara benzetildiği ve konuşturulduğuna dair ilk çalışmalar *Rigveda*'dan başlayarak *Upanishad*'lara uzanan dönemde görülür.[1] Hint bilgeliğini tüm açıklığıyla ortaya koyan *Upanishad* düşünürleri yaban hayatı gözlemleyen kişilerdir. Eski Hint filozoflarının yaşamı her yönüyle inceleyerek açıklamaya çalışmaları *Upanishad* düşünürlerini hayvanlar hakkında düşünmeye yöneltmiştir: Bu durum da hayvanların konu edildiği masalların anlatılması geleneğini doğurmuş olmalı. Bu açıdan bakıldığında "fabl" geleneğinin MÖ 500'lere kadar geriye gittiğini düşünebiliriz.

Ancak bu türün didaktik özelliklere doğru evrildiği ilk örneği *Tantrākhyāyika*[2] ve muhtemelen ondan türemiş olan *Pançatantra* MS 2. yüzyıldan öncesine ait olamaz.[3] Bunun belli başlı kanıtlardan biri *dināra* denen para biriminin eserde görülüyor olmasıdır. Roma parasına duyulan güven ve bu paranın üstünde resmi olan İmparator Denarius'a duyulan hayranlık MS 1. yüzyıldan itibaren Hint paralarının da benzer şekilde basılmasına neden olmuştu.[4] Fakat bu görüşe bir eleştiri getirmek de mümkün, şöyle ki orijinal *Pançatantra* kaybolmuş, bu eser 6. yüzyılda Pehleviceye, kaybolan bu nüshadan da Süryaniceye (Bud, MS 570) çevrilmişti. Abdullah bin el-Mukaffa MS 750'de onu Arapçaya çevirmişti. Bu çeviriler sırasında "dinar" sözcüğünün metne eklenmiş olması da mümkün olamaz mı?[5]

---

1 *Rigveda VII*, 103 Kurbağa İlahisi (Vıraklayan kurbağaların Brāhmanlara benzetilmesi). Çhandogya Upanishad, I, 12 (Köpeklerin konuşması); IV, 1; 5-7 (Boğanın ve kuğunun konuşmaları). Başka örnekler de vardır. Örneğin Şatapatha Brāhmana I; 8, 1'de anlatılan "Tufan" efsanesinde Manu, kendisini kurtaracak olan balıkla karşılıklı konuşma yapar. (Eggeling, The Satapatha-Brāhmana, s. 216). *Mahābhārata Destanı*'ndaki hayvan masalları, Nala ile Damayantī, Savitrī ile Satyavan, Çyavana, Parīkshit gibi masal ve efsaneler (Ganguli, *The Mahābhārata*, 4 Cilt, Muhshiram Manoharlal, New Delhi, 2004).

2 Johannes Hertel, *Tantrākhyāyika: Die Alteste Fassung Des Pancatantra*, Leipzig und Berlin, 1909.

3 Franklin Edgerton, *The Panchatantra I-V*, Poona, 1930, s. 2.

4 Y. Noah Harari, *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens*, s. 188.

5 Y. Noah Harari, *a.g.e.*, s. 188 ("Halifeler de Denarius'u madeni paralar için "Dinar" diye bastılar").

Hertel eserin MÖ 200'de yazıldığını öne sürmüş ama sonradan fikrini değiştirmiş, Winternitz ile Thomas'ın fikirlerine uyarak MS 300 tarihini kabul etmiştir.[6] Edgerton da MS 100 ila 500 arası bir tarihe işaret etmektedir.

Hint edebiyatının birçok eseri gibi *Pançatantra* da anonimdir. Yazarı olarak gösterilen ve birinci bölümde adı geçen Vishnuşarman'ın kim olduğu hakkında ise hiçbir bilgi yoktur. Halk arasında uzun yıllar boyunca yaşamakta olan masallar, öykü ve anlatılar bir zaman sonra derlenmeye başlanmış ve çoğu kurgusal isimler altında çeşitli masal birikimleri ortaya çıkmış olmalıdır. Hint geleneğinde ilk fabl yazarı olarak Kāşyapa gösterilir, ancak onun hakkında da hiçbir bilgi yoktur.

Pançatantra'nın sözcük anlamı "Beş Yöntem"dir. Pança "beş" anlamına gelir, tantra ise "teknik, strateji, yöntem" gibi anlamlara gelir. Politika veya devlet siyaseti bilgisi olan Nīti'yi öğrettiği için o bir *Nītişāstra* (Politika Öğretisi) kitabı olarak da görülür. Tantra "kitap, bölüm" gibi anlamlara da geldiği için *Pançatantra*'ya "Beş Kitap" denmesi de alışkanlık haline gelmiştir.

Öte yandan, *Pançatantra*'nın Hindistan'ın hangi bölgesinde doğduğu hakkında çeşitli görüşler vardır. Hertel'e göre, vatanı Keşmir'dir. Edgerton'a göreyse güney veya güneybatı Hindistan'dır.[7] Ancak bu konuda da fazla bir şey söylemek mümkün değil. Eserde geçen belli başlı şehir veya bölge adlarına bakarak konuşacak olursak şunları söyleyebiliriz: Avanti (Uccain), Gurcaradeşa, Mahilāropya, Uttarāpatha, Mathurā, Vardhamāna, Kanyakubca, Pātaliputra. Şehir ve bölgelerin çoğu doğu, orta ve batı olmak üzere kuzey Hindistan'a aittir. Gurcaradeşa adlı yer *Pançatantra*'da develeri ile ünlü bir bölgedir ve bugünkü Gucarat eyaletine işaret eder. Uttarāpatha da hemen hemen bugünkü Uttar Pradeş eyaletine denk gelir.

---

6 Penzer, *The Ocean of Story*, Cilt V., 2001, s. 207-208.

7 Penzer, *a.g.e.*, s. 208.

Eserin V. bölümü Pātaliputra'nın "güneyde bir şehir" olduğunu söyleyerek başlar. *Pançatantra* güneyde yazıldıysa bu hatalı bir giriştir. Ancak buna dayanarak kuzeyde, örneğin Hertel'in söylediği gibi Keşmir'de yazıldığı da iddia edilebilir. Adı hemen her bölümde geçen Mahilāropya şehri güneydedir (Dākshinātya) ve eğer bunu dikkate alırsak elbette ki eserin, Edgerton'un söylediği gibi güneyde yazıldığını iddia edebiliriz. Ancak bütün bunlar bir kanıt sayılmaz. Vishnuşarman'ın ne kadar bilgili bir insan olduğunu göz önünde bulundurursak onun, yaşadığı ülkenin birçok şehrini ve bölgesini biliyor olmasını yadırgamamamız gerekir. Nitekim *Pançatantra*'da adı geçen Himālaya, Varunādri, Rishyamukha dağlarından birincisi kuzeyde, ikincisi Dekkan bölgesindeki Batı Ghat dağlarında, üçüncüsü de güneydedir. Eserin yazarı ya da derleyicileri Cāhnavī (yani Gangā nehri), Yamunā (veya Kālindi), Sindhu, Şipra gibi geniş coğrafyalardan akan nehirleri bilmektedirler. Eserde adı geçen kabileler ise Kirātalar, Pulindalar, Ābhīralar'dır. Bu olgulardan hareketle eserin Hindistan'ın hangi bölgesinde yazıldığı hakkında bir şey söylemek zordur. Tıpkı yazarı gibi yazıldığı yer de sırrını saklamaktadır.

Pançatantra'dan önce var olan ve *Pançatantra*'nın ondan türediği düşünülen metin *Tantrākhyāyika*'dır ve bu eserin ait olduğu bölge ise Keşmir'dir. Bu keşfin şerefi de Hertel'e aittir. Hertel bu eseri Almancaya çevirip 1909 yılında *Tantrākhyāyika: Die Alteste Fassung Des Pancatantra* (Tantrākhyāyika: Pançatantra'nın En Eski Versiyonu) adıyla yayımlamıştır.

Eser, Pers kralı Hüsrev (Khosro) Anuşirvan'ın (MS 531-579) saltanatı sırasında; onun hekimlerinden İranlı tabip Burzoe'nun (Burzuyeh) Hindistan'a gelmesiyle MS 570'te Pehleviceye çevrildi. Bu çeviriye *Pançatantra*'nın I. bölümünün çerçeve masalını oluşturan "Aslan ve Boğa" öyküsünde kurnazlıkla iki hayvanı birbirine düşüren ve onların dostluklarını bozan iki çakalın, Karataka ve Damanaka'nın adlarına dayanarak

"Kelile ve Dimne" adı verilmişti.[8] Orijinal *Pançatantra* gibi bu Pehlevice nüsha da kayboldu. Neyse ki bu Pehlevice çeviri bir şekilde Suriye'ye gelmişti ve burada bir rahip olan Bud onu MS 570'te Süryaniceye çevirdi. *Pançatantra*'yı kaybolmaktan kurtaran asıl çeviri Abdullah bin el-Mukaffa tarafından MS 750 yılında Arapçaya yapılan çeviridir. Eser birçok Avrupa diline bu çeviri yoluyla ulaştı.

Hertel'e göre, *Tantrākhyāyika* adlı eser *Pançatantra*'yı olduğu gibi yansıtmaktaydı. Winternitz de bu görüşe katılır. *Tantrākhyāyika*'nın "Giriş" kısmında yazar eserini "pança tantrāni" diye tanıtır. Bu yazar Vishnuşarman adında bir Brāhman'dan başkası değildir. Üstelik bu kişi güney Hindistan'da Mahilaropya şehrinde yaşamaktadır.[9]

Hâl böyle olsa da Hertel eserin Keşmir'e ait olduğu konusunda ısrarcıdır: *Tantrākhyāyika*'nın iki nüshası da Keşmir'de bulunmuştur. Ayrıca Gunādhya'ya mal edilen *Brihatkathā* adlı eserde *Pançatantra*'nın bir özeti verilmiştir. *Brihatkathā* da Keşmir'e ait bir eserdir. Bu metin de kaybolmuştur. Bu eseri iki kişi, Kshemendra ve Somadeva yeniden oluşturmuşlardır. Birincisinin eserinin adı *Brihatkāthamancarī* (MS 1048), ikincisinin eserinin adı da *Kathāsaritsāgara*'dır[10] (MS 1070). Bunlar da Keşmir'e aittirler.

Keith ise *Pançatantra* serisinin dört farklı yönden yeniden inşa edildiğini iddia eder.[11] Buna göre ilk grubu kaybolmuş Pehlevice çeviri ile bu çeviriden yapılan eski Süryanice ve Arapça versiyonlar oluşturur. İkinci grup Kuzeybatı Hindistan'da

---

8 Cātaka Masalları içinde yer alan Sandhibheda Cātaka'da (No: 349) bebeklikten beri birlikte yaşamış bir aslan ile boğanın dostluğunu bozan, birbirlerini öldürdükten sonra ikisinin de etini yiyen bir çakaldan söz edilir. Keith, bu ve bunlar gibi örneklere dayanarak Benfey'in *Pançatantra*'nın Budist kökenli olduğunu öne sürer. (Keith, *A History of Sanskrit Literature*, s. 249)

9 Barthakuria, *India in the Age of the Pancatantra*, s. 4-5.

10 *Kathāsaritsāgara*'da çerçeve masallarla birlikte toplam 39 *Pançatantra* masalı vardır. Ortalama bir *Pançatantra* nüshasında ise 60 ve üzeri masal olması gerekir. Bizim çevirimizde çerçeve masallarla birlikte 75 masal vardır.

11 Keith, *a.g.e.*, s. 246.

meydana getirilmiş olan Gunādhya'nın *Brihatkathā*'sı ve buna dayanan *Brihatkāthamancarī* ve *Kathāsaritsāgara*'dır. Üçüncü grup *Tantrākhyāyika* biçiminde olan iki Keşmir nüshası ve *Tantrākhyāyika*'ya benzer bir metinden konusunu alan iki Cayna nüshası ile *Tantrākhyāyika* ve bilinmeyen başka bir nüshayı kullanmış olan Cayna keşişi Purnabhadra'nın (MS 1199) metnidir. Dördüncü grupta ise Güney *Pançatantra*'sı ve meşhur *Hitopadeşa* vardır.

Edgerton'un 1924'te yaptığı tabloda[12] *Pançatantra*'nın seyri açıkça gösterilmiştir. Buna göre birkaç tane kayıp Sanskrit *Pançatantra* vardır. Bunların birinden Nepal ve Tamil, Telugu, Kanarez, Malayalam, Sinhalez gibi Güney Hint dillerine ait çeviriler çeşitli zamanlarda yapılmıştır. Nārāyana'nın 1373'te yaptığı var sayılan *Hitopadeşa*'sı da bu gruptandır. Bir başka kayıp nüshadan *Tantrākhyāyika* çevirisi yapılmış, bundan Caynist Purnabhadra'nın 1199'da yaptığı çeviri ile Somadeva'nın *Kathāsaritsāgara*'sı ve Kshemendra'nın *Brihatkāthamancarī*'sinin çıktığı var sayılmıştır. Öte yandan, Somadeva'nın eserinin Pişāça dilinde yazılmış Kuzeybatı varyantı bir eserden çıkmış olması da ihtimal dahilindedir. Tablonun bu kısmı kısır biçimde sonlanmaktadır.

Edgerton'un tablosunun en önemli kısmı yukarıda anlatılmış olan kayıp Sanskrit orijinalinden yapılan ve yine kaybolmuş olan Pehlevice nüshanın olduğu kısımdır. Burada eski Süryanice diline Bud tarafından yapılan çeviriden Alman diline 1876'da Bickell, 1911'de de Schulthess tarafından çeviriler yapılmıştır.

En önemli çeviriler Abdullah bin el-Mukaffa'dan yapılanlardır. Buradan, 11. yüzyıldan itibaren Yunanca, Farsça, yeni Süryani dilleriyle İngilizce, Almanca, Danca, Fransızca, Rusça, İtalyanca, İspanyolca, Çekçe, Slavca, Yunanca, Latince gibi pek çok Avrupa diline çeviriler yapılmıştır. *Pançatantra*'nın bazısı "Kelile ve Dimne" adıyla 60'a yakın dilde 200'e yakın çevirisi yapılmıştır. Bunlar arasında Ermenice, İbranice, Malay dilleri

12 Penzer, *a.g.e.*, Cilt V, s. 243.

gibi diller de vardır. Hindistan Doğu'yu Budizm ile Batı'yı ise Masal Edebiyatı yoluyla etkilemiştir. Walter Ruben "Avrupa Hristiyan akidesine karşılık Hindistan'ın serbest fikirlerini çeken kuru bir sünger gibiydi" demektedir.[13]

Hint geleneğinde ilk fabl yazarı olarak hakkında hiçbir şey bilinmeyen Kāşyapa'nın gösterildiğini söylemiştik. Bu yazarın masalları MÖ 241'de Seylan'a, oradan da MS 50'de İskenderiye'ye getirilmiş, burada yüz kadar fabl Kybisse tarafından Yunancaya çevrilmişti. Öte yandan, MÖ 300'de İskenderiye Kütüphanesi'nin kurucusu Demetrius Phalereus *Ezop Masalları* adını verdiği bir masal külliyatı oluşturmuştu. 200'e yakın olan bu masallar Phaedrus tarafından Latinceye çevrilmişti. Romalı bir hatip olan Nicostraus, bu iki birikimi, yani Demetrius ve Kybisse masallarını bir araya getirerek sayısı 300'e varan bir masal derlemesi oluşturmuştu. Bu derleme Babrius tarafından MS 230'da manzum olarak Yunancaya çevrilmişti. Bu tarihten sonra Ortadoğu ve Avrupa'da Demetrius ve Babrius'un eserleri çeşitli biçimlere sokulmuş, çeşitli dillere çevirileri yapılarak günümüze kadar gelmiştir. Hint fabllarının bir kısmının Kybisse yoluyla Ezop külliyatı içine sızmış olması muhtemeldir. *Pançatantra Masalları* Avrupa'da, "*Pilpay'ın Fabl*ları", "*Kelile ve Dimne*", "*Lights of Canopus*", "*The Moral Philosophie of Doni*" gibi isimlerle tanınmıştır.[14]

Yabancı dildeki nüshalarda adlar doğal olarak farklı şekillerde söylenmiştir. Örneğin öküz Sancīvaka Arapçada Şatrabah, Latin dilinde Senestra, İtalyan dilinde Chiarino şeklinde, Karataka ve Damanaka adındaki iki çakal da eski Süryanicede Kalilag ve Dimnag şeklinde, Arapçada Kalilah ve Dimnah, Latin dilinde Celile-Dimna, İspanyolcada Belile-Dimna şeklinde söylenmiştir.[15]

Eser 11. yüzyılda Arapçadan yeni Süryaniceye yeniden çevrilmişti. 11. yüzyılın sonunda Symeon Seth bunu Arapçadan

13 Ruben, *Tercüme Dergisi*, Cilt I, Sayı 4, s. 397.

14 Çağdaş, *Pançatantra Masalları*, s. 9-10.

15 Vişnusarma, *The Pancatantra*, Chandra Rajan, s. XXIV.

Yunancaya çevirdi. Bu Yunanca metinden 12. yüzyılda eski Slavcaya ve 1583'te Julio Nuti tarafından İtalyancaya birer çeviri yapıldı. Yine aynı Yunanca metinden Poussin 1666'da ve Stark 1697'de iki Latince çeviri yaptılar. Lehmus da eseri 1778'de Almancaya çevirdi. İbn Mukaffa'dan gelen yakın ilişkili iki nüshadan biri eski İspanyol dilinde (MS 1251) ve diğeri de İbrani dilinde (Rabbi Joel, 12. yüzyıl) idi. Bu İbranice nüshadan Jew Johannes von Capua 1263-1278 yılları arasında *Liber Kalilae et Dimnae, Directorium vitae humanae* adıyla Latince bir çeviri yaptı. Bu Latince nüshadan yapılmış kayıp bir İtalyanca nüshadan Anton von Pforr 15. yüzyılda Almancaya bir çeviri yaptı. Eser 1483'te defalarca basıldı. Alman edebiyatını çok etkileyen bu eser Danimarka, Hollanda ve İzlanda dillerine de çevrildi. Capua ve Pforr'un çevirileri kullanılarak İspanyolcaya 1493'te bir çeviri yapıldı. Bu İspanyolca çeviri Agnolo Firenzuola tarafından taklit edilerek İtalyancaya 1548'de *Discorsi degli animali ragionanti tra loro* adıyla çevrildi. Bu çeviriden Coltier Fransızcaya bir çeviri yaptı. 1552'de Doni'nin İtalyancaya yaptığı çeviri iki parça halinde basıldı. İlk parça İngilizceye Thomas North tarafından *The Morall Philosophie of Doni* adıyla çevrildi ve 1570 ve 1601'de Londra'da basıldı.

İkinci İbranice çeviri Jacob ben Elazar tarafından 13. yüzyılda yapıldı. Bu eserin sadece yarısı ele geçirilebilmiştir. En önemli çevirilerden biri 1142'de *Kitāb Kalīla wa Dimna* adıyla Abul Maali Naşrallāh bin Muhammed bin Abdalhamīd tarafından Farsçaya yapılan çeviridir. Bu çeviriden Çağatay Türkçesine çeviri yapıldı. Yine bu çeviriden Kānī 13. yüzyılda Farsçaya, Hüseyin bin Ali el-Vaiz (1470-1505) *Anvāri Suheyli* adıyla yine Farsçaya çeviriler yaptılar. Bu oldukça süslü ve artistik yönü güçlü bir eser olduğundan çok tutuldu ve bundan birçok Asya ve Avrupa diline çeviriler yapıldı. Asya'da Çağatay Türkçesi, Hindī, Bengalī, Moğolca, Gürcüce, Afgan dili gibi dillere çevrildi. İngilizceye Eastwick 1854'te *Ligths of Canopus* adıyla, Wollaston da 1878-1894 arasında yine aynı adla çeviriler yaptılar. David Sahid ve Goulmin'in Ali el-Vaiz'den yaptıkları Fransızca çevirileri

1644'te Paris'te *Livre de lumiéres ou la Conduite des roys* adıyla yayımlandı. Bundan İsveççeye, İngilizceye ve Almancaya çeviriler yapıldı. Ali el-Vaiz'den yapılan önemli bir çeviri de Ali bin Şâlih tarafından *Humâyûn Nâmeh* adıyla Türkçeye aktarılan eserdir. Bu eser I. Sultan Süleyman'a (1512-1520) ithaf edilmiştir. Bu eserden de çok sayıda Avrupa diline çeviriler yapılmıştır. Galland (1724) ve Cardonne'nin (1778) Fransızcaya yaptıkları çeviri (*Contes et Fables Indiennes de Pidpai et de Lokman*) bu Türkçe çeviridendi.[16] Ali el-Vaiz'den yapılan önemli Farsça çevirilerden biri de Abul Fazl'ın 1578'de yaptığı *İyar-i Danish*'idir.

Buraya kadar yazılanlar bu eserin ne kadar çok sevildiğini, tutulduğunu ve Avrupa içlerine doğru nasıl yol aldığını gösterdi. Bundan sonra Avrupa'da Hint masallarının izlerini Gesta Romanorum, French Fabliaux, Boccaccio, Straparola, Chaucer, La Fontaine, Grimm Kardeşler gibi kaynaklarda görmek bizi şaşırtmaz.

***

Pançatantra, tıpkı *Tantrâkhyâyika* gibi beş bölümden oluşur. Bu en eski orijinal metinlere Textus Simlicior, yani süssüz, sade metin denir. Pûrnabhadra'nın 1199'da yazdığı *Pançâkhyâna* gibi metinlere de Textus Ornatior, yani süslü metin deniyor.

Pançatantra'nın bölümleri şunlardır: "Mitrabheda" (Dostların Ayrılması), "Mitrasamprâpti" (Dost Kazanma), "Kâkolûkîyam" (Kargalar ve Baykuşlar), "Labdhapranâşam" (Kazançların Kaybı) ve "Aparîkshitakârakam" (Düşüncesiz İşler).

"Mitrabheda" eserin en uzun bölümüdür. Kelile ve Dimne'nin yaratılmasına neden olan bölüm bu bölümdür. İki çakal olan Karataka ve Damanaka, aslan Pingalaka ve öküz Sancîvaka'nın arasını bozmak için uğraşırlar. Hayvanlar arasındaki konuş-

16 Edgerton'un Tablosu (Penzer, *a.g.e.*, Cilt V, s. 243.) Ayrıca, Winternitz, *History of Indian Literature*, s. 335-337.

malar doğrudan devlet yönetimi hakkındadır. İkinci bölüm bunun tam tersidir. Çerçeve öyküde karga Laghupatanaka, fare Hiranyaka, kaplumbağa Mantharaka ve geyik Çitrānga arasında kurulan dostluğun nasıl yaşamsal bir önem içerdiği anlatılır. Üçüncü bölümde gündüz göremeyen baykuşlar ile gece göremeyen kargalar arasındaki amansız savaş anlatılır. Hint edebiyatında ilk kez *Mahābhārata*'da gördüğümüz bir motiftir bu. Kurular yenilmiş, Pāndavalar'dan öç almak isteyen Aşvatthāman intikam hissi, öfke ve hırs ile uyuyamaz haldedir. Altında durduğu ağacın dallarında uyuyan bir karga sürüsü görür. Gözleri ölüm saçan bir baykuşun sürüye saldırışını ve uyumakta olan bütün kuşları nasıl öldürdüğünü izler. Böylece o da uyuyan düşmanlarını gafil avlayacak ve gece yarısı yapacağı baskınla onları öldürebilecektir. *Pançatantra*'da kargaların lideri Meghavarna beş vezirine düşmanları olan baykuşlara karşı ne yapılması gerektiğini sorar. Aynı şekilde baykuşların lideri Arimardana da beş vezirine, yakalanmış durumdaki ve aslında bir casusluk görevi içinde olan kargaların veziri Sthiracīvī hakkında ne yapılması gerektiğini sorar. Vezirler Kautilya'ya yakışır bir eda ile fikirlerini beyan ederler ve her biri bir masal anlatmaktan da geri durmaz. Bu bölüm de ilk iki bölüm kadar heyecan vericidir.

Dördüncü bölümün çerçeve masalı maymun ve timsah (Raktamukha ve Karālamukha) arasındaki konuşmalarla bezelidir. Timsah karısının zorlamasıyla maymunu eve götürüp öldürmek ve eşinin onun kalbini yemesini sağlamak ister. Bunu anlayan maymun suyun ortasında kalbini adadaki ağaçta unuttuğunu söyleyerek timsahı geri gönderir ve bir daha da onun hiçbir sözüne inanmaz. Kazanılmış şey kaybedilmiştir. Bu bölümdeki bütün masallar doğal olarak bu konuyla, yani "kazançların kaybı" ile ilgilidir. Beşinci ve son bölümün çerçeve masalı dört Brāhman oğlanın başlarından geçenlerdir. Bundan önce Caynist keşişleri taşlama niteliğinde bir masal, bir de meşhur "Sadık Mongoz" (Brāhman'ın Karısı ve Mongoz) masalı anlatılır. Dördüncü Brāhman açgözlülüğü yüzünden başında sürekli dönen bir çarkla yaşamak zorunda kalır. Üçüncü ve

dördüncü Brâhmanların (Suvarnasiddhi ve Çakradhara) karşılıklı konuşmaları arasına yerleştirilmiş masallarla sürdürülen eser böylece bitirilmiş olur. *Pançatantra*'daki en tuhaf tipler ve olaylar bu beşinci bölümde yer alırlar.

Pançatantra konu ve karakterleri yönünden çeşitli şekillerde ayrılıp gruplanabilir: Hayvanların ve kuşların konuşturulduğu masallar, insanların ve hayvanların konuşturulduğu masallar, hayvanların insanların dilinden anladığı masallar (II; 1, Hiranyaka ve Tāmraçūda Masalı gibi), hayvanların tamamen pasif olarak gösterildiği masallar (III; 3, Üç Sahtekâr, Brâhman ve Keçi Masalı gibi), sadece insanların olduğu masallar, içinde Hint mitolojisinden tanrıların ve ifritlerin olduğu masallar, erotik içerikli masallar, budalalık masalları vs.

Masallarda sözü edilen belli başlı hayvanlar aslan, kaplan, leopar, çakal, fil, maymun, eşek, deve, tavşan, ceylan, fare, karga, baykuş, kaplumbağa, timsah, öküz, yaban domuzu, kedi, at, keçi gibi hayvanlardır. Vata, Şimşapā, Tamāla, Şamī, Cambū, Gül ağacı gibi ağaçlar Hindistan'da bugün de görülebilen ağaçlardır. Lotus bitkisi de hemen her Hint edebî eserinde görüldüğü gibi burada da görülür.

Eserde zenginlik de yoksulluk da farklı açılardan övülür. Kadına genellikle eleştirel bir bakış açısı vardır. Bu, eserin ait olduğu Hint-Avrupa kökleri incelenerek anlaşılabilecek bir durumdur. "Fare Kız Masalı"nda "kız çocuğunu sekiz yaşında evlendirmek gerekir" sözü ve oradaki kız çocuklarıyla ilgili yaklaşımlar Hindu inancının ve zamanın özelliklerine göre yapılmış saptamalardır. *Pançatantra*'da bugün hâlâ geçerli olan görüşlerin yanı sıra, tamamen geçerliliğini yitirmiş görüşler de vardır.

Eserde geçen belli başlı meslekler tüccarlık, çiftçilik, memurluk, din adamlığı, zanaatkârlık, dokumacılık, marangozluk, demircilik, çömlekçilik, çamaşırcılık, berberlik, inşaatçılık, balıkçılık, avcılık gibi mesleklerdir. Çiftçilerin ürettiği belli başlı besinler pirinç, arpa, buğday, bakla, susam, şeker kamışı, salatalık gibi ürünlerdir. O zamanın Hintlilerinin makarna yapmayı bildiklerini de öğreniyoruz.

Eser Hindu dinine ait olduğundan kitapta geçen belli başlı tanrı ve tanrıça adları şunlardır: Vishnu, Şiva, Ganapati, Kārttikeya, Garuda, Yama, İndra, Kubera, Çandikā (Çāmundā), Kālī, Lakshmī, Sarasvatī... Eserin V. bölümünün hemen başında Caynist keşişler açgözlülükleri yüzünden eleştirilirler.[17]

Sonuç olarak, *Pançatantra* birçok yönüyle araştırılacak, farklı disiplinlerde yapılacak araştırmalara kaynaklık edecek çok önemli bir eserdir.

Korhan Kaya

17 Cayna rahibi Pūrnabhadra'nın 1199'da yazdığı *Pançākhyānaka* adlı *Pançatantra* nüshasında da Caynist keşişlerin açgözlülüğü aynen aktarılmıştır. (bkz., Çağdaş, *Pançatantra Masalları*, s. 31-32).

Giriş

Brahma, Rudra, Kumāra, Hari, Varuna, Yama, Agni, İndra, Kubera, Çandra, Āditya, Sarasvatī, Okyanuslar, Dağlar, Yugalar, Vāyu, Yeryüzü, Yılan Tanrılar, Siddhalar, Nehirler, Aşvinler, Şrī, Diti, Aditi ve Oğulları, Tanrıçalar,[1] Çandikā, dört Veda, Tīrthalar,[2] Kurban Törenleri, Ganeşa, Vasular, Ermişler, Gezegenler bizi ve tüm evreni korusunlar.

Manu, Vāçaspati, Şukra, Parāşara, Parāşara'nın oğlu, Çānakya, bilim, ahlak ve siyasetin önde gelen bilgelerini selamlarız.

Vishnuşarman adındaki âlim dünyadaki ahlak biliminin özünü inceleyerek yalnızca insan sevgisinden hareketle tüm siyaset bilimini ortaya serdi ve beş Tantra halinde bu "Pançatantra" adlı etkin öğretici sistemi hazırladı.

Rivayet odur ki güney bölgesinde Mahilāropya adında bir şehir vardı. Amaraşakti adında çok meşhur bir kral hüküm sürmüştü orada. Göksel Kalpadruma ağacı gibi tüm tebaasının isteklerini yerine getirirdi bu kral. Ayakları yeni sürgün vermiş filiz gibiydi, kralların taçlarındaki kıymetli pırlantalar gibi parlıyordu. O tüm beceri ve sanatları bilirdi.

Onun üç oğlu vardı: Bahuşakti, Ugraşakti, Anantaşakti. Bu oğulların üçü de kibarlık yoksunu, kaba saba, kara cahil insanlardı.

---

1 Mātarāh sözcüğüyle kastedilen Brahmī, Maheşvarī, Kaumārī, Vaishnavī, Vārāhī, İndranī, Çāmundā, Durgā, Gaurī gibi tanrıçalardır.

2 Kutsal hac yerleri.

Kral zamanla oğullarının kutsal metinlerden uzak, kaba ve cahil olduklarını görerek vezirlerini çağırdı ve dedi ki: "Oğullarımın hepsi de kutsal metinlerden uzak, kaba ve cahiller. Böyle eğitimsiz çocukların yanında geniş krallığımın sevincini nasıl yaşayabilirim ki? Zira derler ki: Oğulların üç çeşidi acı verir: Doğmamış olan, ölen ve aptal olan. Bunlardan doğmamış olana ve ölene katlanmak bir nebze olsun kolaydır çünkü bunlar belirli bir dönem etkili olurlar fakat aklı ve bilgisi olmayan oğul en fazla keder verici olandır çünkü verdiği acı bütün bir ömür sürer. Ayrıca bir kadının çocuk düşürmesine de katlanılabilir ya da ona âdet zamanı yaklaşmamak da makul bir durumdur. Veya rahimde ölen yahut ölü doğana da bir süreliğine katlanılabilir. Hatta kız çocuğuna da razı olunabilir.[3] Kısır kadın da doğurabilir, yeter ki bebek rahimde tutunsun. Bütün bunlara katlanılabilir ama güzellik, zenginlik gibi nitelikleri olmayan; eğitimden, mantıktan, kutsal yazıdan, dinden[4] yoksun birini çekmek katlanılır yük değildir.

Buzağı doğurmuyorsa ve üstelik süt de vermiyorsa bir ineğin ne faydası vardır? Tıpkı bunun gibi bilgisiz bir evladın da hiçbir yararı yoktur. Bunun yanı sıra, bir oğulun ölümü normal karşılanabilir, nihayet bir şekilde yeniden doğacaktır fakat yüksek bir ailede doğmuş olsa bile şayet cahilse buna katlanılamaz, okumuş insanlar arasında utanılacak gayrimeşru bir çocuk gibi kalakalır.

Kathinī denen geleneksel Hint yazı aleti âlimlerin isimlerini yazarken eğer tereddüt ederse durur; bir annenin de eğer iyi bir evladı varsa ne güzel, aksi halde verimsiz bir anne ne işe yarar ki? Şimdi hepiniz düşünün, oğullarımı aydınlatmak için ne yapmak gerek? Şu anda beş yüz tane âlimi burada toplamış bulunuyorum. Derdime çare bulmanızı bekliyorum."

---

3 Dönem, coğrafya ve kültür koşullarına göre yapılan bugün için tamamen geçersiz bir değerlendirme.

4 Hindular için tanrı inancına sahip olmamak kötü idi, İbrahimî dinlerde ise çok tanrıya inanmak kötü sayılmıştır. O nedenle "dinden yoksun" olmayı büyük bir kritermiş gibi sayıyor. Ayrıca eski çağlarda bilim yoktu, okunacak biricik kitap kutsal kitap ya da kitaplar idi, onu da herkes okuyamazdı. O nedenle bilgili kişi dinle ölçülürdü.

Bunun üzerine âlimlerden biri dedi ki: "Kralım, gramer öğrenmek için on iki yıl gerekir, Manu'nun Dharmaşāstra'sı, Çanakya'nın Arthaşāstra'sı, Vātsyāyana'nın Kāmaşāstra'sı öğrenilebilir. Yine Dharma, Artha, Kāma bilgisi[5] öğrenilerek bilinçlenmek mümkündür."

Bunları işiten Sumati adında başka bir vezir konuşmaya başladı: "Kralım, insan yaşamı hayli kısadır, gramer ve benzeri bilim dalları çok fazla zaman ister. O yüzden prenslerin eğitilebilmeleri için daha kısa, kolay ve basit bir yol bulmak gerekir. Zira derler ki gramer ve benzeri bilimler ziyadesiyle derin ve uçsuz bucaksızdır; insan yaşamı ise engellerle dolu ve çok kısadır. Bilge kişiler tıpkı sulu kısmı bırakıp sütü alan kuğular gibi, lüzumsuz olanı bırakır ve eğitim için gerekli özü alırlar. Sarayınızda bilimsel yazıları iyi bilen, öğrenciler arasında eğitimi ve öğrenimiyle ün salmış Vishnuşarman adında bir Brāhman yaşamaktadır. Prensleri ona emanet edin. Kısa zamanda onların eğitilmiş olduklarını göreceğiz."

Kral bu konuşma üzerine Vishnuşarman'ı çağırttı ve ona heyecanla sordu: "Ey saygıdeğer âlim, bana bir iyilik yapıp Arthaşāstra hakkında hiçbir bilgileri olmayan evlatlarımı yüksek bilgiye kavuşturmanı istiyorum. Eğer bunu başarırsan sana yüz köy bağışlarım."

Vishnuşarman krala dedi ki: "Kralım, kulağınızı dört açın ve sözümü dinleyin; yüz köy de verseniz ben bilgi satmıyorum[6] fakat sizin aptal oğullarınıza altı ay içinde Nītişāstra'yı[7] öğretip onları adam edemezsem adımı bırakırım. Dahası da var: sözümü bir meydan okuması gibi dinleyin. Bunu size zenginlik isteğiyle açıklamıyorum. Ben seksen yaşındayım ve kendimi zevk nesnelerinden kurtarmış bir insanım, zenginlikle işim olmaz.

---

5 Dharma "kutsal bilgiler, din bilgisi", Artha "ticaret ve para kazanma bilgisi", Kāma "aşk sanatı bilgisi" demektir. Bunlar bir Hindu'nun yaşam felsefesini oluşturur. Gramerden kastedilen de Sanskrit dili grameridir.

6 Nāham vidyāvikrayam (şāsanaşatenā'pi) karomi. Bu Vishnuşarman'ın ünlü sözüdür.

7 Siyaset bilimi.

Bunu sizin isteğinizi yerine getirmek, kendim için de eğlence olması için yaparım. Bugünü ve meydan okumamı kaydedin, bugünden itibaren altı ay içinde evlatlarınıza siyaset bilimini öğretemezsem beni asarak öldürün."

Brāhman'ın yerine getirilmesi çok zor, hatta imkânsız olan yeminini işitince kral çok şaşırdı, sonra saygıyla ve hoşnut halde oğullarını Vishnuşarman'a emanet etti.

Prensleri alan Vishnuşarman onlar için beş Tantra[8] hazırladı ve onlara öğretti. Bunlar: Mitrabheda, Mitraprāpti, Kākolūkīya, Labdhapranāşa ve Aparīkshitakārakam idi.[9] Tıpkı söz verdiği gibi prensler bunları okuyarak altı ay içinde birer âlim oldular. O gün bugündür "Pançatantra" adındaki bu Nītişāstra gençler için kolay bir eğitim yöntemi haline geldi.

Daha fazla ne söylenebilir ki; Nītişāstra üzerine yazılmış bu metni her kim düzenli olarak çalışır veya dinlerse onu tanrıların kralı İndra bile yenemez.

---

8 Yol, yöntem, metot veya kitap.

9 Sırasıyla: Dostların Ayrılması, Dost Kazanma, Kargalar ve Baykuşlar, Kazançların Kaybı, Düşüncesiz İşler.

I

Mitrabheda
(Dostların Ayrılması)

Şimdi ilk Tantra olan Mitrabheda başlıyor. İlk şloka[1] şöyledir:

Aslan ve güçlü boğa arasında gelişmekte olan dostluk, onları çekiştiren açgözlü çakal tarafından nasıl da bozuldu!

Gelenek şunu anlatır: Güney bölgesinde Mahilāropya adında bir şehir varmış. Bu şehirde Vardhamānaka adında zengin bir tüccar yaşarmış; erdemli yollardan kazandığı zenginliğiyle günlerini geçirirmiş. Bir gece yatakta uzanmış yatıyorken aklına, "insan zenginliği hiçe sayarak ondan daha fazlasını elde etmenin yollarını araştırmalı," şeklinde bir fikir gelmiş. Zira derler ki:

Zenginlik olmadan elde edilmiş hiçbir şey yoktur. Akıllı kişi zengin olmanın yolunun çaba sarf etmekten geçtiğini anlamalıdır. Zenginin çok dostu ve akrabası vardır; soylu ve bilgili görülür. Zenginlerin övülmeyen bilgileri, hayırseverlikleri, zanaatları, sanatları, dayanıklılık ve cesaretleri yoktur. Zenginlere yabancılar bile nezaketle yaklaşır, yoksullaraysa akrabaları bile kötü davranır. Dağlardan çıkıp farklı yönlerden akarak gelen suların toplandığı nehirler gibi kâr yaratacak fark-

1 Şloka "beyit" demektir. Ancak bizim çevirimiz düzyazı biçiminde olduğundan bunu "ilk cümle" diye düşünebiliriz.

lı çabaların zenginliği arttırması gerekir. Zenginlik sayesinde saygıya değer olmayan saygıdeğer olur, yanına yaklaşılmayanın yanına yaklaşılır, sevilmeyen sevilir. Perhizle bedenin organları nasıl güçlü kuvvetli olursa zenginlikle de bütün davranışlar güçlü kuvvetli olur. Bu nedenle zenginlik her şeyi halletmenin yoludur. Para yüzünden bu dünyada ölü yakma yerinde bile kalınır, kişi öz babasını terk eder, yoksul bir şekilde uzaklara gider. Zenginliği olan yaşlandığında bile genç kalır, zenginlikten yoksun olanlarsa gençliklerinde bile yaşlıdırlar. Zenginler paralarını altı şekilde harcamalıdırlar: Sadaka, krala hizmet, çiftçilik, bilgi edinme, ticaret yapana ve ihtiyacı olana ödünç verme. Bunlar içinde ticaret kesintisiz para akışı sağlar. Birisi şöyle söylemişti: Sadaka sahte dilencilerin bozduğu bir iştir, kral hizmetkârlarına yeterli ödeme yapmaz. Yağmura muhtaç olan çiftçiliğin çeşitli zorlukları vardır, hocaya karşı başını eğersin; o yüzden bilgi edinme işi de zordur, aşırı faiz uygulaması ödeme zorluğu yüzünden fakirlik yaratır. O yüzden ben geçim yolu olarak ticaretin en iyisi olduğunu düşünüyorum.

Ticari malların depolanması zenginlik kazanma yollarının en iyisidir. Sadece bunda bir netlik vardır, diğerleri belirsizdir. Zengin olmak için yapılan ticaretin yedi türü vardır: 1. Hoş kokular, parfümler satmak, 2. Bankacılık, 3. Dükkân açmak, 4. Güvenilir kişilerden mal satın almak için kesintisiz bağlantı kurmak, 5. Sahte fiyatlar vermek, yani "hemen satın alın yoksa pahalanacak" diyerek satış yapmak, 6. Malları satarken hileli tartmak, 7. Başka ülkelerden mal getirtmek.

Şu da gözlemlenmiştir ki satılabilecek mallar içinde altın vs. gibi mallara nazaran parfüm ve benzerleri en iyisidir. Çünkü onları bire alıp yüze satabilirsiniz. Eğer bir kimse parasını ya da malını bir tüccara emanet eder ve o tüccar da onun ölmesi için tanrısına dua ederse ben ona gerekeni teklif ederim. Dükkândaki malları boşaltmakla uğraşan bir tüccar kalpten şöyle düşünür: "Tüm dünyayı zenginlikle doldurdum, daha başka ne isteyeyim ki?" Bir dükkân sahibi bir müşterinin düzenli olarak dükkânına geldiğini görünce para konusunda

daha da açgözlü olur ve kâr ettikçe oğlu olmuş gibi sevinir. Ve yine; yaşlı ve tanıdık müşterileri yanlış ve hileli tartarak ve ölçerek aldatmak ve onlara yanlış fiyatlar vermek bir tüccarın doğal halidir. Ve yine; satılabilir malları edinmek ve depolamakta uzmanlaşmış bir tüccar uzak ülkelere gittiğinde o malları iki katı, üç katı fiyatına satabilir.

Bunları düşünerek büyüklerinden izin alıp ayrıldı, hayırlı bir günde güzel bir arabayla gittiği Mathura şehrinde satılabilir mallar edindi. Arabasında, kendi evinde hayırlı alametlerle doğmuş olan iki güçlü öküz, Sancīvaka ve Nandaka koşulu idi. Öküzlerden Sancīvaka, Yamunā nehrinin ıslak kıyısında yürürken çamura saplanıp bir bacağını kırdı ve çamura oturup kaldı. Sancīvaka'nın bu acınacak halini gören tüccar Vardhamāna çok üzüldü. Âdeta kalbi eridi ve yolculuğuna ara vererek orada üç gece bekledi. Onu bu halde gören arkadaşı tüccar ona dedi ki: "Ey tüccar, basit bir öküz için bu ormanda tüccar dostlarının yaşamını riske atıyorsun zira orman aslanlar, kaplanlar ve türlü türlü tehlikelerle dolu."

Zira derler ki uyanık kişi yaşamını fazla tehlikeye atmaz. Yaşamından vazgeçme veya kendini kurban etme bu dünyada uyanık kişilerin işi olamaz.

Arkadaşının tavsiyesine kulak veren tüccar, Sancīvaka'yı birkaç korumayla orada bıraktı ve arkadaşlarıyla birlikte yolculuğuna devam etti. Ertesi gün korumalar ormanın tehlikelerinden korkarak Sancīvaka'yı bıraktılar ve efendileri tüccarın peşinden yetişip ona yalandan "Sancīvaka öldü" dediler. "Sancīvaka efendimiz için çok değerliydi," diye düşünerek onu yakıp son görevlerini yaptıklarını söylediler. Öküzüne karşı minnettarlık hisseden kervan lideri Vardhamāna duyduğu haber karşısında üzülerek merhamet içinde başka bir öküzle gıyabi cenaze töreni yaptırttı.

Öte yandan, ölmemiş olan Sancīvaka, Yamunā'nın suları ve serin esen rüzgârın etkisiyle iyileşip ayağa kalktı ve nehrin kıyısına yanaştı. Kıyıdaki zümrüt gibi yeşil, taze ve yumuşak otları yiyerek birkaç gün içinde güçlendi ve devasa hörgücüyle

Şiva'nın öküzü gibi oldu. Boynuzuyla karınca yuvalarını bozarak böğüre böğüre günlerce dolaştı durdu.

Derler ki bir şey korunmasa bile kader onu koruyorsa baki kalır. İyi korunan bir şeyse kader onu lanetlemişse yok olup gider. Ormanda korumasız bırakılmış olan yaşar da evinde her türlü emniyet içinde olan ölebilir.

Sonra bir gün Pingalaka adında bir aslan, çevresi başka vahşi hayvanlarla çevrili halde, susuzluktan bitap düşmüş bir vaziyette su içmek için nehir kıyısına geldi ve uzaktan Sancīvaka'nın böğürtülerini duydu. Korkuya kapılan aslan bir Banyan ağacının altına oturdu, korkusunu gizlemek istercesine çevresine başka hayvanları topladı. Dört halkadan[2] oluşan durum şöyleydi: 1. Merkezde aslan, 2. Aslanın takipçileri, 3. Hizmetçiler, 4. Sınır bölgelerde yaşayanlar.

Karataka ve Damanaka adlı, önceki vezirin oğulları olan otoriteden yoksun iki çakal sürekli aslanı izliyor ve onun yanından ayrılmıyorlardı. Aralarında şöyle konuştular: "Sevgili kardeşim Karataka," dedi Damanaka, "su içmek için Yamunā nehri kıyısına gelen kralımız Pingalaka orada oturdu kaldı. Susuzluğunu giderdiği halde neden geri gelip askerî düzenlemelerini yapmıyor? Neden keder içinde Banyan ağacının altında oturuyor?" Karataka cevap verdi: "Sevgili kardeşim, bu durumda biz ne yapabiliriz ki? Zira derler ki üzerine vazife olmayan işlere karışanlar kıskıya sıkışan maymun gibi olurlar."

Damanaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Karataka anlattı:

Kıskıya Sıkışan Maymun Masalı
(Kīlotpātivānara Kathā)

"Bir şehrin yakınında, bir tüccarın oğlu, ormandaki ağaçların arasında bir tapınak inşa etmeye başlamış. Orada çalışan

2 Çaturmandala.

doğramacılar ve işçiler öğlen yemeklerini yemek için şehre giderlermiş. Bir gün orada burada dolaşan bir grup maymun inşaat alanına gelmiş. Yerde Arcuna ağacından bir kütük varmış, kütüğün ucuna işçilerden biri güya tahtadan bir takoz sokuşturmuş. Maymunlar ağaçların üzerinde, korkuluk duvarlarında, tahta parçalarının arasında oynaşıp duruyorlarmış.

Onlardan biri, eceli gelmiş olacak ki pervasızca kütüğün üzerine çıkmış ve elleriyle takozu yerinden çıkarmış, ancak çıkarır çıkarmaz takozun girdiği yere düşüp apış arasından sıkışıp kalmış. O yüzden başkalarının işine karışmamak gerekir."

"Hayvanlardan artan etleri yiyemedikten sonra bizim ne işimiz olur ki?"

Damanaka yanıt verdi: "Çok pisboğazsın, bu hiç doğru değil. Zira derler ki nedenlerine bağlı olarak kişi, dostlarına iyilik düşmanlarına kötülük yapabilir; kralın koruyuculuğunu ise akıllı kişiler ister ve onlar sadece geçimlerinin hesabını yapmazlar. Ayrıca o kişi de herkes nasıl geçimini sağlıyorsa öyle sağlar; kuşların hepsi karınlarını gagalarıyla doyurmazlar mı? Ve yine kısa sürede de olsa insanlar yaşadıkları zaman içinde cesaret ve soylu nitelikleriyle bilinirler ve adları bu şekilde anılır, kurban artıklarıyla beslenen karga uzun yaşasa ne olur yaşamasa ne olur? Kişi kendine, başkalarına, akrabalarına veya yoksul insanlara merhamet göstermiyorsa onun yaşamasının ne faydası var? Karga da kurban artıkları yiyerek uzun yaşar. Bir derenin az az sular eklenerek kabarması ya da bir farenin küçük küçük tohumlarla elini şişirmesi gibi cahil kimse de küçük kazançlar sağlayarak doyuma ulaşır. Ve yine doğuştan annesini kaybetmiş bir çocuk ailesini bir bayrak gibi şerefle dalgalandırabilir mi? Bu doğum ve ölüm döngüsünde ölen kişi bir daha doğmamazlık edebilir mi? Sadece erdemlerle donanmış kişi başkalarına üstünlük kurarak bir daha doğmamayı başarır. Ve yine nehir kenarında yetişmiş çayır çimen ne kadar az olsa da akıntıya kapılmış adamın imdadına yetişebilir. Keza yağmur yüklü bulutlar nasıl sıcaktan bunalmış insanların imdadına yetişirse, bu dünyada nadir bulunan erdemli insanlar da insan-

ların sıkıntılarını ortadan kaldırırlar. Böylesine soylu ve bilgili bir insanı karnında taşıyan bir anne de takdir edilir; o insan doğduktan sonra büyük bir hoca olarak görev yapar. Kişi güçlü olduğu halde, tıpkı yanana kadar ateşini göstermeyen odun gibi gücünü gösteremez ve hor görülür."

Karataka dedi ki: "İkimiz de işsiz güçsüz ve değersiziz, bütün bunların bize ne yararı var? Zira derler ki aptal kişi kral sormadan konuşandır, sadece saygısızlık etmez alay da eder. Ve yine bir konuşma beyaz kumaş üzerine sürülen boya gibi kalıcı olmalıdır."

Damanaka yanıt verdi: "Hayır, böyle konuşma. Bir kişi lider olmasa da krala hizmet ederek liderliğe yükselebilir. Aksi olursa, yani bir lider krala hizmet etmekten vazgeçerse o zaman o aşağılık bir konuma düşer. Zira derler ki kral kendisine yakın duran kişiye değer verir; o kişi eğitimsiz, kültürsüz ve alt kasttan olsa bile. Krallar, kadınlar ve sarmaşıklar kendilerine yakın olana sarılırlar. Keza hizmetliler kralın öfkeli veya sakin hallerini göz önünde bulundurur, kibirli olduklarında bile onların takdirini kazanırlar. Bilgili kişiler, hırslı olanlar, mimarlar, hizmet etmeyi bilenler, yiğit kişiler kraldan başka otorite tanımazlar. Yüksek soylarıyla övünen aşırı heyecanlı kişiler krala hizmet etmeye yanaşmazlar, karşılık olarak onlar yaşamlarını dilenerek geçirirler. Kötü insanlar 'krallar müşkülpesent insanlardır,' derler; onlar tembellik ve gaflet içindedirler. Bilgili ve uyanık insanlar için yılanlar, kaplanlar, filler, aslanlar eğitilebilir fakat krallar için ne denebilir ki? Nasıl ki Sandal ağacı Malaya Dağı'ndan başka yerde çiçek açmazsa yüksek mertebeye gelmiş akıllı bir insan da kraldan başkasına başvurmaz. Parlak krallık şemsiyeleri ve süpürgeleri, güzel bakışlı atlar, her zaman mutlu filler, eğer kral mutlu ise elde edilirler."

Karataka sordu: "Peki sen ne yapmak istiyorsun?"

Damanaka yanıtladı: "Bugün efendimiz Pingalaka korku içinde, akrabaları da korkudan sarsılmış durumda. O nedenle ona yaklaşıp korkusunun gerisindeki nedeni anlamamız gerek. Ona uyum içinde kalma, savaşma, üzerine yürüme, sessizce

oturma, savunma amacıyla güçlü bir krala danışma, amaca uygun olarak orduyu bölme şeklindeki altı çareyi[3] danışalım. İşimi tamamlamalıyım."

Karataka sordu: "Efendimizin korktuğunu nereden biliyorsun?"

Damanaka yanıt verdi: "Sözlerle açıklanan şeyin anlamını hayvanlar, filler, atlar da anlar fakat bilge kişiler sözlerle açıklanmayanı da anlayabilirler. Davranışları anlama bilgisi bilgelikle kazanılan bir şeydir. Keza yüz ifadeleri, jestler, konuşma şekli, ağzın ve gözlerin hareketleri kişinin kafasındaki sorunlarını yansıtır. Bugün onu korku içinde gördüm. Aklımı kullanarak onu korkusundan kurtarıp kendine getirmeliyim; eski danışmanlık statümü hatırlayayım."

Karataka dedi ki: "Hizmet yükümlülüklerini bilmiyorsun; onu nasıl kontrol edeceksin?"

Damanaka yanıt verdi: "Hizmet yükümlülüklerini nasıl bilmem? Çocukluğumda babamın kucağında oynarken babamı görmeye gelen soylu misafirlerimizin ağızlarından ahlakla, etikle ilgili konuları duyup kalbime yerleştirdim, bunlar benim hizmet yükümlülüklerimdir. Dinle. Sadece üç çeşit insan altından çiçekleri toplar: Yeryüzünü zenginleştirenler, cesur kişiler ve hizmet etmeyi bilenler. Kralın ve kralın güvendiklerinin iyiliğini isteyen hizmetkârlar, bilge kişiler tarafından kraldan başkasına danışılmayacağını bilen kanallar olarak kullanılmalıdırlar. Hizmetkârlarının yeteneklerinden habersiz olan bilge kişiler eğer krala başvurmazlarsa bundan bir sonuç çıkmaz, bu çorak araziyi sürmeye benzer. Bir kral zenginlikten ve vezirlerden yoksun olsa da o hizmet edilmeye layıksa ona hizmet edilmelidir, kişi uzun vadede onun meyvelerini alacaktır. Açlıktan bitap düşülse de bir kütük gibi ilgisiz kalmak tavsiye edilir; bilge kişi basiretsiz bir kraldan geçimlik istemez. Bir hizmetçi, cimri ve sert sözlü bir krala nefret duymalıdır. Ona gerçekten yardım edip etmediği belli olmuyorsa o zaman kendinden nefret etme-

3 Sandhi, vigraha, yāna, āsana, samşraya, dvaidhībhāva.

melidir. Bir hizmetçi, çiçekler ve meyvelerle dolu olduğu halde güneşten kavrulmuş, aç yolcuya besin ve gölgelik vermeyen Arka ağacı[4] gibi olan, aç yardımcılarına hiçbir şey vermeyen kraldan ayrılmalıdır. Bir kimse kralın annesine, veliaht prense, başvezire, sarayın din adamına, kapı bekçisine kralmış gibi davranmalıdır. Bir görev söz konusu olduğunda hizmetçi 'Çok yaşa kralım' diyerek görevi tereddüt etmeden üzerine almalı, doğruyu yanlışı iyi bilerek kralın gözüne girmelidir. Harem dairesindeki hizmetçilerle ve kralın kraliçeleriyle samimi konuşmalara girmeyen kişi kralın gözdesidir. Ödüle layık kişilere kral tarafından para, giysi, mücevher gibi şeyler verilirken o kişi sadece kralın gözdesi olmak ister. Kumarı ölüm tanrısının elçisi gibi; şarabı zehir, saray kadınlarını da boyalı kuklalar olarak gören kişi kralın gözdesidir. Savaş zamanı önde giden, şehirde kralı takip eden, harem dairesinin kapısında bekleyen hizmetçi kralın gözdesidir. Sıkıntılı zamanlarda dahi sınırlarını aşmayan, kralın kendisini yüksekte tuttuğunu düşünen kişi kralın gözdesidir. Her zaman kralın düşmanlarına karşı acımasız olan, kralın yanında olanlara karşı da dostça davranan kişi kralın gözdesidir. Kral azarladığında karşılık vermeyen, yakınlık gösterdiğinde de kahkaha atmayan hizmetçi onun gözdesidir. Savaş alanını evinin dışında kalacak başka bir ev gibi gören korkusuz kişi kralın gözdesidir. Krallık ailesindeki kadınlarla arkadaşlıktan hoşlanmayan, onları eleştirmeyen, onlarla tartışmayan kişi kralın gözdesidir."

Bunları dinleyen Karataka sordu: "Peki, söyle bana bakalım, krala yaklaştığın zaman ona ilk ne söyleyeceksin?"

Damanaka yanıt verdi: "Karşılıklı konuşmada bir cevap başka bir karşılığa yol açar, yeni ekilmiş tohumun yağmura gereksinim duyması gibi. Bilimsel yöntemler uygulayan akıllı insanlar açık ve anlaşılır biçimde yanlış devlet politikalarından doğan sıkıntıları ve doğru uygulamalardan doğan başarıları

4 Calotropis Gigantea: Yaprakları ilaç olarak kullanılsa da çalı gibi küçük olduğu için doğru düzgün gölge yapamayan bir bitkidir.

bize göstermişlerdir. Muhteşem vecizeler bazılarının bir papağan gibi ağzında, bazılarının da bir dilsiz gibi kalbindedir; ancak ağzındaki ve kalbindekileri güzel dengeleyen kişiler vecizeleri bir mucize gibi ortaya çıkarırlar. O yüzden ben konuyla ilgisi olmayan bir şey söylemeyeceğim. Faydacıl bilgeliğin ve ahlakın temellerini henüz babamın kucağında otururken öğrenmiştim ben. Tanrıların öğretmeni Brihaspati bile bazen uygunsuz sözlerle iftiraya ve lekelemeye neden olabilir."

Karataka dedi ki: "Vahşi aslanlar, filler, avlanan başka vahşi hayvanlarla dolu bir dağı geçmek nasıl zorsa, zor beğenen, çevresi hilekâr insanlar, sert ve kötü danışmanlarla dolu krallara erişmek de öyle zordur. Keza krallar da büyük bedenlere sahip yılanlar da zevk düşkünüdürler. Krallar zırhla, yılanlarsa (değiştirdikleri) deriyle kaplıdırlar; krallar dalavere yapar, yılanlar zikzak çizer; krallar işlerini zalimce görür, yılanlar da işlerini acımasızca görür; bunların ikisi de kötü tabiatlıdırlar ve ancak büyü yoluyla yola getirilebilirler. Krallar da yılanlar da çatal dillidirler, vahşi ve zararlı işler yaparlar, uzaklarındaki hataları ararlar. Kralın sevdiği kişiler bile olsalar ona karşı hata yapanlar, bir güvenin ateşe girmesi gibi, krallığın hiddet ateşiyle cezalandırılacaklardır. Yüksek Brāhman koltuğu gibi olan, tüm dünyanın saygı duyduğu, çıkması çok zor olan krallık tahtı, kralın hizmetçilerinin küçük bir hatasıyla bile kirlenir. Elde etmesi zor olan krallık ancak alçakgönüllü ve erdemli kişiler tarafından korunur, tıpkı suyun su tanklarında korunması gibi."

Damanaka dedi ki: "Doğru söylüyorsun. Fakat karşılıklı amaçlar, istekler, beğeniler ve eğilimler yüzünden yetenekli insanlar kralları zamanında idareleri altına almazlar. Bir hizmetçinin en doğru davranışı efendisinin aklını takip etmektir. İfritler bile dalkavuklar tarafından terbiye edilir veya istenilen yola sokulur. Kral öfkeliyken onu yatıştırmak, kralın yakınlarına sevgiyle davranmak, düşmanlarından nefret etmek, krala hediyeler sunmak onu sihirbazlık yapmadan kontrol altına almanın yollarıdır."

Karataka dedi ki: "Madem Pingalaka'nın yanına gitmeye karar verdin o halde yolun açık olsun, dilerim her şey istediğin gibi olur. Krala yaklaşırken tetikte olmalısın; yaşamımızı sürdürmemiz senin şansına bağlı."

Damanaka Karataka'yı selamladı ve Pingalaka'ya doğru ilerledi. Damanaka'nın yaklaştığını gören aslan kapı muhafızına "Değneğini kapıdan çek, eski vezirimin oğlu Damanaka geliyor, o içeri girebilir, onu içeri al ve uygun bir yere oturt," dedi. Kapı muhafızı "Emredersiniz," diye karşılık verdi.

İçeri giren ve Pingalaka'yı selamlayan Damanaka gösterilen yere oturdu. Şimşek gibi tırnakları olan sağ pençesini Damanaka'nın başının üzerine koyan Pingalaka büyük bir saygıyla "Uzun zamandır görünmüyordun, nasılsın, iyi misin?" diye sordu.

Damanaka yanıt verdi: "Efendimizin yardıma ihtiyacı olmasa da yine de ona yüksek, orta ve aşağı insanları dikkate alarak alçakgönüllülükle hizmet etmek isteriz. Derler ki bir kürdan veya kulak çubuğu kadar önemsiz şeyler bile bir kralın işine yarayabilir, ağzı ve elleri olan insanlar mı yaramayacak? Sizin geleneksel olarak hizmetkârınız olan, zor zamanlarda da arkanızda olan bizler eski görevlerimize iade edilmiş değiliz ve bu size hiç yakışmıyor. Yine derler ki hizmetçiler ve süs eşyaları onların uygun zamanlarında kullanılmalıdır. 'İstediğimi yaparım,' diyerek hiç kimse tacı ayaklarına giyemez. Zira soylu, zengin, aile şeceresi olan bir kral hizmetçilerinin kalitelerinin farkında değilse onlar tarafından takip edilemez. Yine derler ki bir hizmetçi kralını üç nedenden bırakır: Layık olanla olmayan aynı kefeye koyulduğunda, benzerleri gibi takdir edilip ödüllendirilmediğinde, hak ettiği halde yüksek göreve atanmadığında. Ayrıca eğer kral düşüncesizlik yapar, yüksek görevi hak etmiş hizmetçilerini aşağı görevlere atarsa onlar ya zaman geçirir ya da görevlerinden ayrılırlar. Bu durum kralın kusurudur, hizmetçilerin değil. Yine derler ki altın süslemelerde yeri olan bir mücevher bir askere takılırsa o kınanmamalı, ona itiraz edilmemeli; bundan onu takan sorumludur.

Efendimiz 'uzun süredir görünmüyordun,' dediler. Size bunun nedenini anlatayım: Eğer sağ ve sol el birbirlerinden ayrı tutulmayacaksa o zaman krala gidip hizmet edecek olan hangisi olacak? Cama altın, altına cam diyen krallar, adına bakarak başvurulacak insanlar değillerdir. Değerli taşlardan anlayan yoksa, denizden elde edilmiş taşlara uygun paha biçilemez. Ābhīra kabilesinin topraklarında çobanlar çok değerli olan Çandrakantā taşını sadece üç Çovriye[5] alır satarlar. Ucuz kırmızı renkli Lohita taşı pahalı Padmarāga taşıyla karıştırılırsa mücevher alım satımı mümkün olabilir mi? Bir kral tüm hizmetçilerine eşit davranırsa, onlar arasında ayrım yapmazsa, o işteki heves kaybolur, iş yürümez. Kral hizmetçileri olmadan, hizmetçiler de kral olmadan yaşayamazlar. Bunların birbirlerine karşılıklı olarak ihtiyaçları vardır. Halkına iyilik eden bir kral hizmetçilerine karşı nazik değilse dünyaya iyilik yapan ve ışınlarıyla göz alan güneş gibi de olsa görkemli görünemez. Tekerleğin göbeği çubukları, çubuklar da tekerleğin göbeğini tutar. Kral ve hizmetkârları da bu şekildeki karşılıklı destekle çalışabilirler. Saçlar kafada çıkar, yağla beslenir, yağı kestiğindeyse beyazlaşır; uygun biçimde onurlandırılıp doğru davranılmamış bir hizmetçi kralından nasıl ayrılmaz? Bir kral şayet hizmetçilerinden memnunsa onları zengin eder, hizmetçiler de yaşamlarına karşılık krala yanlış yapmazlar. Bunları aklından çıkarmayan bir kral; bilge, geleneksel bir aileden gelen, soylu, cesur, yiğit, kendisine bağlı hizmetçilerine gerekeni yapar. En iyisini yapsa, en yararlı işleri yerine getirse, en zor işleri başarsa da bir hizmetçi alçakgönüllülüğünden asla bunu tartışmaz; o kralın gerçek dostudur. O, kralın gönül rahatlığıyla devlet işlerini emanet ettiği kişidir, âdeta onun başka bir karısıdır. Çağrılmadan kralın emrine amade olan, sürekli kapıda bekleyen, ölçülü cevaplar veren, doğru konuşan hizmetçi hizmete layık olandır. Devletin, kralın zararına olacak birtakım zararlı işleri ortaya çıkarsa, onları hiç emir almadan ortadan kaldıran hiz-

5 Denizden çıkan, bir zamanlar para gibi kullanılmış çeşitli kabuklar.

metçi hizmete layık olandır. Kral tarafından hatalı ya da küçük görülen, hatta sövülen bir hizmetçi asla efendisine karşı kötü şeyler düşünmemeli, işine odaklanmalıdır. Onurlandırıldığında gurura kapılmayan, saygısızlığa karşı duygularını gizleyebilen hizmetçi hizmete layıktır. Üzerine aldığı bir işi yaparken açlıktan, uykusuzluktan, sıcaktan, soğuktan şikâyet etmeyen hizmetçi krala layık olandır. Yaklaşan savaş hakkında tartışmalar büyürken kralının huzuruna güler yüzle çıkan hizmetçi krala layık olandır. Onun hizmet zamanında krallığın sınırları ayın ışığının artması gibi artıyorsa, o hizmetçi o işe uygun demektir. Aksine, onun hizmet zamanında krallığın sınırları ateşte yanan deriden bir kutu gibi küçülüyorsa, o kişi krallığını seven bir kralın vazgeçeceği bir hizmetçidir.

Efendimiz eğer 'Bu sadece bir çakal,' diye düşünerek beni küçük görüyorsa bu hiç doğru değil zira derler ki ipek, ipekböceklerinden elde edilir, altın taşlardan, yumuşak çimler ineğin yumuşak kılından, Tāmarasa denen kırmızı lotus çamurdan, ay okyanustan, İndīvara denen mavi lotus tezekten, ateş odundan, başlık yılandan doğar. İneğin safrasından kıymetli taş çıkar. Erdem erdemdir, bunun kökeninin ne önemi var?

Bir kişinin evinde doğmuş bir ev faresi o eve zarar veriyorsa öldürülebilir; ev sahibinin işine geliyorsa başka yerden bir kedi getirilip beslenebilir. Bazı bitkilerin saplarını bir araya toplayıp bir yığın yapsalar hiçbir işe yaramaz, işte hiçbir işe yaramayan çıraklar topluluğu da bunun gibidir. İşten anlamayan bir taraftar, zarar veren bir düşmandan farksızdır. Kendimi efendimize sunan ben, onun saygısızca davranışını hak etmiyorum."

Pingalaka dedi ki: "Boş ver, işten anlamışsın anlamamışsın, bu önemli değil; önemli olan benim eski vezirimin oğlu olman. Şimdi korkusuzca söyle bana, neyin peşindesin?"

Damanaka yanıt verdi: "Efendimiz, mütevazı bir şey arz edeceğim."

Pingalaka dedi ki: "Söyle ne istiyorsan."

Damanaka konuşmasını sürdürdü: "Brihaspati der ki kralla görüşülecek bir konu önemsiz bile olsa sarayda herkesin için-

de görüşülmemelidir. O nedenle efendim, lütfen sözlerimi iyi dinleyin. Altı kulağın duyduğu bir sır halka yayılmış demektir fakat dört kulağınki gizli kalır. O nedenle akıllı kişi üçüncü bir kimseyi istemez, sırrı dört kulakla paylaşır."

Pingalaka'nın ne demek istediğini anlayan kaplanlar, filler, kurtlar, sarayda bulunan herkes oradan uzaklaştı. Sarayın emniyetli hale geldiğini gören Damanaka devam etti: "Siz su içmek için Yamunā nehrine doğru yaklaştınız fakat neden aniden geri dönüp buraya oturdunuz?"

Pingalaka duygularını saklamaya çalışarak, yavan bir gülümseme ve birazcık da utançla "Hiçbir şey olmadı," dedi.

Damanaka dedi ki: "Ey kral, bu açıklanabilecek bir şey değilse boş verin. Zira derler ki bazı şeylerin saklı kalması gerekir, mesela eşle, dostlarla, akrabalarla veya evlatlarla ilgili şeyler. Bilge kişi neyin açıklanacağını neyin saklanacağını bilir."

Bunu işiten Pingalaka şöyle düşündü: "Bu çakal işinin ustası gibi duruyor, ona derdimi anlatayım. Zira derler ki bir kimse derdini yakın dostuyla, becerikli hizmetçisiyle, uyumlu karısıyla, merhametli ve nazik eğitimcisiyle paylaşırsa bu ona iyi gelir."

Böyle düşündükten sonra Pingalaka Damanaka'yla açıkça konuştu: "Uzaktan gelen derin sesi işittin mi?"

Damanaka yanıt verdi: "Evet efendim işittim fakat ne olduğunu anlayamadım."

Pingalaka dedi ki: "Ey soylu ruh! Artık bu ormandan gitmek istiyorum."

Damanaka sordu: "Neden?"

Pingalaka yanıtladı: "Çünkü öyle anlaşılıyor ki bugün ormanıma eşi benzeri olmayan korkunç bir hayvan girmiş. Onun korkunç kükremesini işittim. Sesin derinliği onun korkunç bir hayvan olduğunu gösteriyor; gücü de sesi gibi korkunç olmalı."

Damanaka dedi ki: "Efendimiz sadece kükremeden korkmuş, bu doğru değil, zira derler ki bir köprü suyun akış hızından yıkılır, güven duyulan karşılıklı bir konuşma sürdürülmez-

se yayılır, sevgi arkadan çekiştiren, alçak kimselerce yok edilir. Atalarınız tarafından kazanılmış ve geleneği olan bu ormanı ani bir korkuyla terk etmek efendimize uygun değildir. Çeşitli müzik aletleri, mesela büyük savaş davulu, flüt, lavta, vurmalı bir çalgı, trampet, borazan, türlü sesler çıkarabilen bir davul gibi düşünerek o sesten korkmamalısınız. Yine derler ki bir kralın sabır ve cesareti, sert ve korkunç düşman yenilmedikçe azalmamalıdır. Kader korksa bile inatçı ve iradeli olan cesaretini yitirmemelidir. Korkunç yaz geldiğinde su hazneleri olsun, okyanus olsun dalgalı olur. Keza dert sıkıntıyı, sevinç başarıyı, savaş korkuyu yok edemez; bir anne üç dünyanın da mücevheri olan bir çocuğu nadiren karnında taşır. Ayrıca cesaretsizliğinden sinmiş, değersizliğinden anlamsızlaşmış, kendisine saygısı olmayan bir kişinin durumu güçsüzlükten eğilen bir samana benzer. Yine başkalarının gücüne karşı durmayan bir kişinin bedeninin ve görünüşünün ne yararı vardır; ateşi görünce eriyen lakeden yapılmış bir takı gibi dayanıksızdır.

Bütün bunları düşünen siz efendimiz sabırlı ve cesaretli olun, bir ses duydum diye hemen paniğe kapılmayın. Bu bana eskiden bildiğim, içi etle dolu o ahşaptan yapılmış, üzeri deri kaplı büyük savaş davuluyla ilgili öyküyü hatırlattı."

Pingalaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Çakal ve Savaş Davulu Masalı
(Gomāyudundubhi Kathā)

"Gomāyu adında bir çakal açlıktan boğazı kurumuş bir halde, yiyecek aramak üzere dolaşıp duruyormuş. Ormanda, iki ordunun savaştığı bir yere gelmiş. Savaş alanında yer alan ve kendi kendine çalan dev bir savaş davulunun sesini işitmiş. Davul sesi rüzgârın harekete geçirdiği bir dal parçasının davula vurmasıyla çıkıyormuş. Çakal içinden şöyle geçirmiş: 'Nasıl olsa sonum geldi. Bu korkunç sesle yüzleşeyim ve kaderim

neyse onu çekeyim. Benim için kaçıp gitmek doğru olmaz, zira derler ki korku veya zevkle yüzleşenler bu ikisi hakkında iyice düşünüp taşınmalı, acele karar vermemeli, düşüncesizliğin acısını çekmemelidirler. O nedenle bu ses neyin sesi bir bakayım.'

Böyle düşündükten sonra ağır ağır ilerleyip savaş davuluna yaklaşmış ve merakla vurmuş ona. Memnun halde düşünmüş: 'Ne kadar güzel, uzun bir aradan sonra bol miktarda yiyecek önümde duruyor; bu dev savaş davulunun içi et, yağ ve kanla dolu olmalı.'

Sonra deriyle kaplı savaş davulunda bir delik açmak için istekle saldırmış. Ancak davulun gerilmiş sert derisi dişlerini ve çenesini kırmış. Davulun sadece tahtadan ibaret olduğunu gören çakal dişlerinden olmuş. Çakal şunları söylemiş: 'O korkunç sesi duyunca içinin et ve yağla dolu olduğunu sandım fakat içini görünce onun sadece deri gerilmiş tahtadan oluştuğunu gördüm.' Davuldan dışarı çıkan çakal sırıtarak 'Keşke bunu daha önce bilseydim,' demiş.

O yüzden size söylüyorum ki bir kimse sadece bir sesten korkmamalıdır."

Pingalaka dedi ki: "Kardeşim, görmüyor musun benim bütün hısım akraba korkudan titriyor, hepsi de bu yerden kaçıp gitmek istiyor; bu durumda ben nasıl sakin kalabilirim ki?"

Damanaka sakin bir şekilde şunları söyledi: "Efendim, sizin hizmetçileriniz veya akrabalarınızın bu durumda olmaları yanlış değil çünkü efendileri nasıl davranıyorsa onlar da öyle davranıyorlar. Zira derler ki bir at, bir silah, bir yazı, bir lavta, bir söz, bir kadın ve hizmetçiler sahipleri kimse ona göre davranırlar. Cesaretinizi toplayarak burada bekleyin, ben gidip sesin nasıl bir şey olduğuna, hangi hayvanın kükremesi olduğuna bakayım. Sonra gerekeni yaparsınız."

Pingalaka sordu: "Sese yaklaşacak cesaretin var mı?"

Damanaka yanıtladı: "İyi bir hizmetkâr için efendisinin hangi emri yerine getirilmeye layık değildir ki? Zira derler ki efendisi emrettiği zaman gerçek bir hizmetçi hiçbir şeyden korkmaz. Bir pitonun ağzından girebilir, geçilmez okyanusu

aşabilir. Ve yine kral söylemese de bir hizmetçi onun iyiliğini düşünerek yapılacak işin kolay veya zor olması hakkında yalan söyleyebilir."

Pingalaka dedi ki: "Soylu kişi, madem öyle git, yolun açık olsun!"

Pingalaka'nın bu emri üzerine Damanaka efendisini selamladıktan sonra, öküz Sancīvaka'nın sesine doğru ilerlemeye başladı.

Damanaka ayrıldıktan sonra Pingalaka endişeye kapıldı ve şöyle düşündü: "Sanırım Damanaka'ya güvenmekle, ona sırrımı açıklamakla hata ettim. Şimdi o hem benden hem de düşmanımdan pay alarak durumu bana karşı kullanıp otoritemi sarsabilir. Zira derler ki hizmetçiler yüksek bir soydan gelseler de önceden saygı duydukları fakat sonradan saygılarını kaybettikleri krallarını yıkmaya çalışabilirler. İyisi mi Damanaka'nın ne tasarladığını anlamak için bekleyeyim ve göreyim. Belki de o korkunç canavarı buraya getirir ve beni öldürtmeye kalkışır. Zira derler ki güçsüz olanlara çok güvenmek doğru değildir, onlar güçlü insanlar tarafından değil, duydukları boş güven yüzünden, zayıf insanlar tarafından öldürülebilirler. Zenginlik, uzun yaşam ve nefsini doyurmak isteyen bir kişi, tanrıların danışmanı Brihaspati'ye bile fazla güvenmemelidir. Yemin etmiş, güven kazanmış bile olsa bir düşmana asla inanmamak gerekir, tıpkı İndra'nın öldürdüğü Vritra gibi.[6] Tanrılar bile güvenlerini kazanmadan düşmanlarına boyun eğdiremezler. Tanrıların kralı İndra, Diti'nin rahminde fetus zarını güven kazandıktan sonra yırtmıştı."

Pingalaka bunları düşündükten sonra yerini değiştirdi ve tek başına oturup Damanaka'yı beklemeye başladı.

Bu sırada Damanaka Sancīvaka'ya yaklaşarak ve onun bir öküz olduğunu bilerek zevkle düşünmeye başladı: "Oh ne güzel, benim için harika bir fırsat, önce bir araya getirip daha sonra ayırınca Pingalaka kontrolüm altına girecek. Zira derler

6 *Rigveda*'daki bir mite gönderme yapılıyor. Tanrı İndra kuraklık ifriti Vritra'yı öldürüp suları kurtarmıştır.

ki bir kral bir felaket veya keder durumu olmadıkça vezirlerinin ne soyluluğu ne de dostluğuna bakarak onları izler. Sıkıntı içinde olan kral her zaman vezirlerinin sözünü dinler, o nedenle vezirler de kralları hep sıkıntı içinde olsun isterler. Sağlıklı kişi doktora ihtiyaç hissetmez, sıkıntı içinde olmayan bir kral da asla vezirlerine danışmaz."

Böyle düşünen Damanaka duygularını gizleyerek onun gelmesini bekleyen Pingalaka'ya doğru yaklaştı. Onu selamladıktan sonra bir kenara oturdu.

Pingalaka sordu: "O korkunç canavarı gerçekten gördün mü?"

Damanaka yanıt verdi: "Evet efendim, efendimizin lütfu sayesinde onu görebildim."

Pingalaka: "Doğru mu söylüyorsun?"

Damanaka: "Efendimize huzurunda nasıl yalan söyleyebilirim ki? Zira derler ki büyük bir statüsü olsa bile bir insan tanrıların veya kralların önünde yalan söylerse hemen mahvolur gider. Yine Manu'nun[7] açıkladığı gibi kral tüm tanrıların toplamıdır. O bir tanrı gibi görülmelidir ve asla ona karşı yalan söylenmemeli, ikiyüzlü olunmamalıdır. Tanrı biçiminde olmasa da kral kendini farklı biçimde gösterir. Tanrı iyi ve kötü işlerin karşılığını bir sonraki yaşamda verir, kral ise bu yaşamda."

Pingalaka: "O halde o korkunç yaratığı görmüş olmalısın. Büyük bir ruha sahip canlılar çaresiz olanlara öfke duymazlar, o herhalde seni bu yüzden öldürmedi. Zira derler ki fırtına yumuşak çimlere zarar vermez. Bu yüce kişilerin doğuştan gelen tabiatlarındandır, büyük kişiler önemsiz insanlarla uğraşmazlar, cesaretlerini yiğit kişiler karşısında gösterirler. Ayrıca iri bir fil böcekler tarafından ısırıldığında öfkesini belli etmez; güç sahipleri öfkelerini eşit güçte olduklarına gösterirler."

Damanaka dedi ki: "Haklısınız efendim. Bu varlık da soylu ruhu olanlardan biri. Ayrıntıya gerek yok, eğer siz emrederseniz onu sizin emrinize tabi kılabilirim."

---

7 Hindu mitolojisine göre insan ırkının ilk atası Manu'dur.

Pingalaka istek ve zevkle sordu: "Bunu gerçekten yapabilir misin?"

Damanaka dedi ki: "Akılla yapılmayacak iş yoktur. Birisi demişti ki eğer içinde akıl yoksa silahlar, filler, atlar, piyadelerle yapılacak savaş hiçbir işe yaramaz."

Pingalaka dedi ki: "Eğer dediğini yaparsan ben de seni vezirliğe atarım. Bugünden itibaren seni iyi işler ve suçlara karşı gösterdiğin başarıdan dolayı vezir ilan ediyorum."

Sonra Damanaka Sancīvaka'ya gitti ve ona şöyle konuştu: "Ey kötü kalpli öküz, efendimiz Pingalaka seni çağırıyor; neden duygusuzca ve anlamsızca böğürüp duruyorsun?"

Öküz yanıt verdi: "Bayım, bu Pingalaka da kimdir?"

Damanaka şaşırarak konuştu: "Pingalaka'yı gerçekten tanımıyor musun? (Öfkeyle) Biraz bekle, bunu kendin göreceksin. Şu Banyan ağacının altına bak, orada oturmakta olan ve etrafı vahşi hayvanlarla dolu olan aslan Pingalaka'dır."

Bunu işiten öküz hayatının sona erdiği hissine kapılıp yoğun bir kederle dedi ki: "Kardeşim, sesinden hitabet yeteneği olan karakter sahibi biri olduğun anlaşılıyor. Efendine götürdüğün zaman beni koruyacağını taahhüt etmelisin."

Damanaka karşılık verdi: "Doğru söylüyorsun, bilgelik ve strateji bunu gerektirir. Zira yeryüzü, okyanus ve dağlar ölçülebilirdir fakat bir kralın ne yapacağı hiç kimse tarafından hiçbir şekilde ölçülemez. O nedenle ben onun güvenini kazanıp gelene kadar sen burada otur. Sonra da seni onun yanına götürürüm."

Damanaka, Pingalaka'nın yanına gelerek şöyle konuştu: "Efendim, o sıradan bir yaratık değil, Şiva'nın binek hayvanı. Sorduğum zaman bana: 'Şiva bana Yamunā nehri kenarındaki yumuşak çimlerden yememi söyledi. Tanrı burayı bana oyun ve eğlence için verdiğini söyledi,' dedi."

Pingalaka korku ve kederle konuştu: "Şimdi anladım, aksi halde ot yiyen bir hayvan nasıl korkusuzca böyle içi vahşi hayvanlarla dolu bir ormanda dolaşabilirdi ki? Tanrının bir lütfu imiş. Peki, sen ne diyorsun?"

Damanaka dedi ki: "Efendim, ben ona bu bölgenin Tanrıça Çandikā'nın binek hayvanı olan efendimiz aslan Pingalaka'nın bölgesi olduğunu söyledim. Ona değerli bir misafirimiz olduğunu, kralımız himayesinde kardeşçe, yeme-içme, ihtiyaçlarını giderme ve güzel zaman geçirme şansı bulunduğunu belirttim. Öküz bütün söylediklerimi kabul etti. Sadece sizin tarafınızdan güvence altında olmak istiyor; bu konuda efendimiz tek yetkili otoritedir."

Bunları işiten Pingalaka dedi ki: "Aferin sana güzel akıllı, aferin! Ey Damanaka, ey vezirlerin en iyisi! Sen övülmeye değersin. Bu işi sanki ben önermişim gibi hallettin. Ona güven sağlayacağım. Güvenini sağladığını belirterek şu vahşi yaratığı hemen bana getir. Birisinin gözlemidir ki nasıl ki bir tapınak deliksiz, sağlam, kuvvetli sütunlarla düzgün inşa edilirse, bir krallık da vezirleri tarafından yetenekle, çabayla, eğri büğrü değil, sağlam ve düzgün şekilde inşa edilir. Yine vezirlerin dirayeti ayrışmış insanları bir araya getirirken veya karışık konuları hizaya sokarken test edilir. Doktorların yeteneği ateşli hastalıkları iyileştirirken anlaşılır. İşini doğru düzgün yapan kim akıllı değildir ki?"

Damanaka aslanı selamladıktan sonra öküz Sancīvaka'ya doğru yola çıktı. Yolda sinsi sinsi düşünmeye başladı: "Kral beni övüyor, benim etkim altına girmeye hazır, artık benden büyüğü yok. Zira derler ki kışın ateş abıhayattır, sevilenin bakışı abıhayattır, kral tarafından onurlandırılmak abıhayattır, Khīra tatlısı[8] abıhayattır."

Sancīvaka'ya yaklaştıktan sonra nazik görünerek seslendi: "Dostum, efendimden senin için emniyet talep ettim, o da senden aynısını rica etti. Aslana güvenle yaklaşabilirsin, ancak sen de ona dostça davranmalısın. Kibir yapıp, otoritenizi öne sürerek keyfî davranmamalısınız. Ben de vezirliğe kavuşarak hükümet etme sorumluluğunu almış olacağım. Böyle yaparsak ikimiz de krallığın olanaklarından yararlanıp zevk alırız. Zira

8 Süt ve pirinçle yapılan bir tür tatlı.

derler ki avlanma kurallarına uyan kişiler zenginlikle buluşur çünkü biri avı ayırıp dağıtırken diğeri sadece hayvanları öldürür. Yine biri kraldan kutlamalar alır ve yüksek bir otoriter yapıya kavuşurken kralın en çok, orta seviye ve en az seviye sevdiklerine saygı duymazsa kendi seviyesini kaybeder, tıpkı Dantila gibi."

Sancīvaka "Bu nasıl olmuş?" diye sordu.

Damanaka anlattı:

Dantila ve Gorambha Masalı
(Dantilagorambha Kathā)

"Bu ülkede Vardhamāna adında ünlü bir şehir varmış. Orada Dantila adında bir tüccar yaşarmış. Bu adam çok çeşitli eşyaların ticaretini yaparmış, şehrin de yöneticisiymiş. Halkın ve devletin işlerini görmesinden hem halk hem de kral memnunmuş. Onun kadar becerikli bir tüccar ne duyulmuş ne de görülmüş. Doğrulukla şunu söylerler: kralın iyiliğini isteyen halkın öfkesini çeker, halkın iyiliğini isteyense kralı kaybeder. Böylesine büyük bir karşıtlık söz konusuyken hem kralın hem de halkın iyiliğine çalışmak çok zordur.

Zaman geçmiş, Dantila'nın kızının evlenme vakti gelmiş. Tüm şehir sakinleri ve krala hizmet ederek çalışanlar [düğüne] davet edilmiş, lezzetli yiyecekler ve güzel giysilerle onlara hoş geldin denilip güzelce hizmet edilmiş. Kral da eşleriyle birlikte davet edilip sıcak bir şekilde karşılanmış.

Sarayın hizmetçilerinden Gorambha adında bir çöpçü de oraya gelmiş ve kendisine layık olmayan bir yere oturduğu için hakir görülerek oradan uzaklaştırılmış.[9] Bu durumdan gururu incinen Gorambha o günden itibaren iç geçirerek geceleri uyuyamamış. Tüm zamanını 'Şu tüccarın krallıktaki itibarını

9 Uzaklaştırırken ellerini yarım ay gibi (ardha çandra) yapıp boynundan tutarak götürmüşler.

nasıl yok ederim?' diye düşünerek geçirmiş. Şöyle derler: Bu dünyada intikam almaya gücü yetmeyen insanlar neden utanmadan öfkeye kapılırlar? Tavada kızartılan bir nohudun tavayı yaracak gücü var mıdır?

Bir gün bir şafak vakti, kralın yatağına yakın bir yeri süpürürken ve kral da yarı uykulu yarı uyanıkken 'Şu kendini beğenmiş Dantila'ya bak, kraliçeye sarılıyor,' diye söylenmiş.

Bunu işiten kral hemen kalkıp sormuş: 'Hey Gorambha, demin söylediğin doğru muydu? Kraliçe gerçekten de Dantila'ya sarılıyor muydu?'

Gorambha yanıt vermiş: 'Efendimiz, ben kumar düşkünü bir adamım, tüm gece oturdum, uyku bastırmış olmalı; o yüzden ne dediğimi bilmiyorum.'

Kıskançlığa kapılan kral içinden şöyle düşünmeye başlamış: 'Bu Gorambha evime rahatça girip çıkıyor, Dantila da öyle, sık sık karşılaşıyor olmaları mümkün. Kraliçenin sarılmış olması da mümkün. Zira derler ki bir kimse gün boyu gördüklerini ve yaptıklarını gece rüyasında sayıklama alışkanlığında olabilir. Keza bir kimse başından geçen iyi ya da kötü işleri dikkatle gizlese bile rüyasında veya sarhoş olduğunda onları ağzından kaçırabilir.

Kadınlara ilişkin meselelerdeyse durumdan hiç şüphe edilebilir mi? Kadın bir kimseyle konuştuğunda ona aşkla bakıp onu kalbine yazdıysa o kişi artık onun sevgilisidir. Ayrıca parlak gül pembe dudaklarıyla gülümseyerek birisiyle uzun uzun konuşur, tam açmış lotus çiçeklerine benzer büyük ışık saçan gözleriyle bakar ya da beklenmedik derecede soylu bir edayla derin derin düşünürler; onların çatılmış kaşlarından, türlü türlü zenginliklerinden kim etkilenmez ki? Keza ateş oduna doymaz, okyanus suya doymaz, ölüm tanrısı canlılara doymaz, kadınlar da erkeklere doymaz. Ey Nārada, eğer ıssız bir yer, uygun fırsat ve âşık bir erkek yoksa kadının iffeti vardır. Aptal kişi aptallığından dolayı "Bu kadın benim," diye düşünür ve itaatkâr evcil kuşlar gibi her seferinde gerisin geri döner. O kişi onların her dediğini yapar, kolay ya da zor demez, alay veya anlamsızlık içerse bile

bütün işlerini görür. Bir kadına âşık olmuş erkek onu sık sık ziyaret eder ve en küçük işleri dahi yapar. Kadınlar hiç çekinmeden âşıklarıyla birlikte olurlar ve kanundan veya kocadan korkmazlar. Kadınlar için hiç kimse istenilmeyen değildir; onlar yaşlı da olsa, yakışıklı ya da çirkin de olsa herkesi tuzaklarına çekerler. Bir kadına tutkun erkek tıpkı kırmızı bir Sārī gibi kadın tarafından giyilir, kalçalarından baş aşağı sarkarak karalanır. Bir kadına âşık erkek soyup soğana çevrilir, tıpkı kadınların ayaklarına sürdükleri kırmızı boya gibi ayağa düşer.'[10]

Bunları düşünen kral bu şekilde kendi kendine ağladıktan sonra tüccar Dantila'ya zıt gitmeye başlamış, sözlerine kulak tıkayıp saraya girişini yasaklamış. Kralın aniden kendisine düşmanca davranması karşısında Dantila şöyle düşünmüş: 'Ah, birileri şöyle demişti: zengin olup da gurura kapılmayan var mı? Hangi zevk düşkününün kederi bitti? Bu dünyada kimin kalbi kadınlar tarafından kırılmadı? Kim bir kralın güvenini tam olarak kazanabildi? Kim ölümün bir parçası olmadı? Hangi dilenciye saygı duyuldu? Tumturaklı sözlerin ağına kim takılmadı ki? Ayrıca kargada saflık, kumarbazda güven, yılanda affedicilik, kadınlarda cinsel doyum, korkakta cesaret, sarhoşta akıl, kralda dostluk olduğunu kim görmüş, kim duymuş? Ben bu krala veya onun akrabalarından birine rüyamda bile zarar vermedim, bu kral neden bana düşman oldu ki?'

Dantila'nın saraya girişinin nöbetçiler tarafından engellendiğini gören çöpçü Gorambha alaycı bir şekilde seslendi: 'Nöbetçiler, şu kapıda duran ve krallık nimetlerinden hoşlanan tüccar Dantila için kral cezalandırılması talimatını verdi. Siz de şimdi gidin, ellerinizi yarım ay şekline[11] getirip şöyle güzelce bir pataklayın onu.'

Bunu duyan Dantila'yı bir düşüncedir almış ve 'Kuşkusuz bu Gorambha'nın işidir,' diye içinden geçirmiş. Şöyle gözlemlemişlerdir ki aşağı doğumlu, aptal ya da namussuz da olsa

10 Hintlilerin kadınlarla ilgili düşünceleri, çağın kültürünün, toplumun coğrafik, etnik ve tarihsel ilişkileri bağlamında düşünülmelidir.

11 Gorambha'yı da boynundan yarım ay şeklinde bir elle tutup götürmüşlerdir.

krala hizmet eden bir kimse her yerde saygı görür. Korkak bir kişi bile olsa kralın hizmetkârı olduktan sonra ona kimse saygısızlık edemez.

Utanan, üzülen, nüfuzunu yitirmiş haldeki tüccar böyle ağladıktan sonra evine dönmüş ve gecenin başlangıcında Gorambha'yı çağırtmış, ona bir çift giysi vererek gönlünü almış ve şöyle söylemiş: 'Kardeşim, o gün seni düşmanca bir düşünceyle veya kötülük olsun diye uzaklaştırmadım. Brâhmanların önünde uygunsuz bir yere oturmuştun, onlara saygısızlık olmasın diye yaptım, affet beni.'

Bir çift giysi hediye edilen Gorambha bir krallık kazanmışçasına sevinmiş, çok mutlu olarak demiş ki: 'Ey tüccar, yaptığın hatayı düzelttin, şimdi sen benim zekâma bak da seni nasıl yeniden kralın gözdesi haline getiriyorum.'

Gorambha bunu söyledikten sonra mutlu halde oradan ayrılmış.

Derler ki cahil insanın dengesi işte böyledir, küçük bir şeyle aşağı iner, yine küçük bir şeyle yukarı çıkar.

Ertesi sabah saraya giden Gorambha, yarı uyku halindeki kralın yatağına yakın yerleri süpürürken yine mırıldanmış: 'Ah, kral için ne ayıp şey, hacet giderirken salatalık yiyor.'

Bunu işiten kral şaşkınlıkla konuşmuş: 'Gorambha, sen neler saçmalıyorsun? Senin hizmetçimiz olduğunu bilmesem öldürürdüm. Sen hiç boşaltım yaparken benim salatalık yediğimi gördün mü?'

Gorambha demiş ki: 'Efendimiz, ben kumar düşkünü bir adamım, tüm gece oturdum, uyku bastırmış olmalı; o yüzden süpürürken ne dediğimi bilmiyorum. Hatırlayamadığım sözler söyledim, özür dilerim.'

Bunu duyan kral düşünmüş: 'Ben ne şimdi ne de başka bir yaşamımda boşaltım yaparken salatalık yemedim. Bu aptal adam benim hakkımda neler söylüyor böyle; eminim aynısını Dantila için de yaptı. Dantila'ya karşı doğru davranmadım, Dantila gibi insanlar öyle davranmazlar. Onun yokluğunda hem devletin hem de halkın işleri gevşedi.'

Bu gibi şeyleri düşündükten sonra Dantila'yı çağırtmış, onu krallık giysi ve süsleriyle donatmış ve ona özel bir statü vermiş.

O yüzden 'otoriteye bağlı herkese saygı göstermeyen kişi Dantila'nın durumuna düşer,' dedim."

Sancīvaka onaylayarak konuştu: "Ey soylu kişi, haklısın, öyle yapılmazsa aynen o şekilde başıma gelecektir."

Sonra Damanaka onu aldı, Pingalaka'ya götürdü ve dedi ki: "Efendimiz, Sancīvaka'yı getirdim, gerisi size kalmış."

Sancīvaka onu saygıyla selamladı ve bir kenara oturdu. Şimşek gibi tırnakları olan sağ pençesini öküzün büyük hörgücüne koyarak konuşan Pingalaka ona saygıyla "Nasılsınız? Bu ıssız ormana nereden ve nasıl geldiniz?" diye sordu. Öküz tüccardan nasıl ayrı düştüğünü ve başından geçen her şeyi anlattı.

Başından geçenleri öğrenen Pingalaka onu nazikçe rahatlattı: "Ey dostum Sancīvaka, korkma, artık benim korumam altındasın; bu ormanda dilediğin gibi yaşa! Sadece benim çevremden ayrılma çünkü bu orman senin gibi çayır çimenle beslenenler için vahşi hayvanlar ve tehlikelerle doludur."

Sancīvaka'ya bunları söyleyen Pingalaka etrafı hayvanlarla dolu halde, Yamunā nehrinin bereketli kıyısına indi, suyunu içti, yıkandı, sonra ormana geri döndü. Devlet işlerini Damanaka ve Karataka'ya bıraktıktan sonra, ormanda Sancīvaka ile özlü sözler içeren karşılıklı konuşmalarla dolu bir zevk içinde yaşamaya başladı. Zira derler ki erdemli kişilerin dostluğu beklenmedik şekilde de doğsa asla kaybolmaz.

Çeşitli derin yazıtları araştırmış ve bilinci keskinleşmiş olan Sancīvaka da Pingalaka gibi aptallaşmış, vahşi işlerden uzaklaşıp evcilleşmiş. Kısaca söylemek gerekirse, Pingalaka ve Sancīvaka baş başa kalmışlar, diğer hayvanlar, Karataka ve Damanaka dahil, onların yanına gelemez olmuşlar. Öte yandan, cesaret yoksulu aslan doğal güdülerinden uzaklaşmış, iki çakal dahil tüm hayvanlar açlık çekmeye ve giderilmesi için onun yüzüne bakmaya başlamışlar. Zira derler ki soylu ve yüksek ruhlu olsa da bir kral verimsizse hizmetçileri tarafından terk edilir, tıpkı köklü ve büyük dahi olsa kurumuş ve meyve

veremeyen bir ağacı kuşların ve ağaçta barınan diğer canlıların terk etmesi gibi.

Keza soylu ve derinden bağlı dahi olsalar hizmetçiler maaşları zamanında ve düzgün bir şekilde ödenmezse krallarını terk ederler. Öte yandan, azarlansalar bile maaşları zamanında ve düzgün bir şekilde ödenen hizmetçiler krallarını asla terk etmezler. Hatta sadece hizmetçiler değil, tüm dünya bu türden bir eşitlik ve benzeri politikalarla karşılıklı etkileşim halindedir. Hileler devlet politikalarıyla, devletin yeteneğiyle belirlenir; krallar ülkeleri gözlerler, doktorlar hastaları, tüccarlar müşterileri, âlimler aptalları, hırsızlar ihmalkârları, dilenciler ev sahiplerini, hayat kadınları âşıkları, sanatçılar da tüm insanları gözlerler; büyük balığın küçük balıkla geçinmesi gibi, bunlarla geçinirler.

Şöyle gözlemlenmiştir ki yılanların, alçakların ve gaspçıların bütün amaçları başkalarının sahip olduklarına hizmet etmek değildir, dünya bu yüzden vardır. Şiva'nın boynundaki yılan acıkınca Ganapati'nin faresini yemek ister, Karttikeya'nın tavus kuşu da yılanı yemek ister; dağın kızının (Parvatī'nin) aslanı da tavus kuşunu yer. Yiyen ve yenilen arasında böyle bir ilişki varken ve Şiva'nın bile yakınında böyle düşmanca durumlar oluşabiliyorken devlet işlerinde böyle durumların olmaması mümkün mü? Bu durum yaratılışın doğasından gelir.

Efendilerinin lütfundan uzak kalmış ve açlıktan boğazları kurumuş iki çakal, Karataka ve Damanaka, şunları konuştular:

Damanaka dedi ki: "Soylu Karataka, ikimiz de işsiz kaldık. Sancīvaka'nın tavsiyelerini dinlemeyi pek seven Pingalaka kendi işlerini bıraktı. Bütün tebaası umutsuz ve açlıkla yüz yüze kaldı. Ne yapmamız gerekir?"

Karataka dedi ki: "Ey Damanaka, Pingalaka şu anda senin sözlerine değer vermiyorsa da gelecekte vereceği bir görevle durumu düzeltecektir. Zira şu bir gerçektir ki Dhritarāshtra da Vidura'nın önerilerini dinlemiyordu fakat vezirler krallarının gelecekte utanç duymamaları için ısrarla gerçeği söylemeye devam etmelidirler. Yine kibirden sarhoş olmuş bir kralla kızış-

mış bir fil yoldan çıktıklarında suçlananlar sadece vezirler ve fil sürücüleri olurlar. Bu Sancīvaka'yı kendi ellerinle krala getirmekle odun kömürünü kendin ateşe verdin."

Damanaka dedi ki: "Haklısın, bu benim suçum, bu noktada kral suçlanmamalıdır. Bu konuda şu belirtilir; Āshādhabhūti, çöpçatan kadın ve çakal kayıplarını kendileri yüzünden yaşadılar, başkaları yüzünden değil."

Karataka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Āshadhabhūti, Çakal ve Çöpçatan Masalı (Āshādhabhūti Cambuka Dūtī Kathā)

"Issız ve büyüleyici bir yerde bir manastır varmış. Orada Devaşarman adında bir dilenci yaşıyormuş. Sofu ve zengin tüccarların ve müşterilerin sadaka olarak verdiği güzel giysileri satarak kısa zamanda çok para biriktirmiş. Kimseye güvenmediğinden parayı koltuk altında saklıyormuş. Buna uygun olarak derler ki zengin olmak beladır, kazanılanı saklamak büyük sıkıntı yaratır. Kazanmak, harcamak hep derttir, tasadır.

Bir zaman sonra Āshādhabhūti adında hilekâr ve gaspçı bir tip Devaşarman'ın koltuğunun altında sakladığı bohçayı fark etmiş ve onu oradan nasıl alacağını düşünmeye başlamış. Kaldığı manastıra girmek kolay gözükmüyormuş çünkü sağlam duvarlarında delik açmak olanaksızmış. Ayrıca çok yüksek olduğundan içeri girmek imkânsızmış. Hileli sözlerle güvenini kazanmanın, önce onun çömezi olup sonra da onu istediği gibi yönlendirmenin en iyisi olduğuna karar vermiş. Zira derler ki isteksiz kişi disiplin sağlayamaz, şehveti olmayan süslenmeyi sevmez, zeki olmayan tatlı konuşamaz, dürüst kişi de hilekâr olamaz.

Böyle düşündükten sonra ona yaklaşmış ve 'Om nama Şivaya,' diyerek onu selamlamış, içtenlik ve alçakgönüllülükle konuşmuş: 'Efendim, bu dünya asılsızdır. Gençlik dağdan aşağı hızla akan bir su gibidir, hayat otları, çalıları tutuşturan bir

ateş gibidir, bedenin zevkleri sonbahar bulutlarının gölgeleri gibi gelip geçicidir. Arkadaş toplantıları, çocuklar, hizmetçiler birer rüyadırlar. Bunları biliyorum da dünya okyanusunu geçip kurtuluşa ermek için ne yapmam gerekir acaba?'

Bunları duyan Devaşarman saygıyla konuşmuş: 'Evladım, ne kadar şanslısın ki dünyadan el etek çekme duygusu bu genç yaşında sende oluşmuş. Zira derler ki tutkularını gençliğinde söndürmüş kişi zihin huzuruna ermiş sayılır. Duyuların yaşam pınarları kuruduğunda aklın huzura ermemesi hiç mümkün olabilir mi? Erdemli kişi yaşlılığı düşünür ve sonra da bunun etkisi onun bedeninde görülmeye başlar. Öte yandan, yaşlılık kötü insanların sadece bedenlerinde gözükür, akıllarında görülmez.

Madem dünya okyanusundan kurtulmaya götüren bilginin sınırlarını soruyorsun, o zaman dinle! İşine Şiva duasıyla başlayan, vücudunu külle sıvamış kişi ister Şūdra olsun ister Çāndāla, Şiva haline gelir. Bir Linga'nın tepesinden çiçek sunan bir kimse altı heceli Mantra'yı da söylüyorsa artık ona yeniden doğuş yoktur.'

Bunları işiten Āshādhabhūti ısrarla Devaşarman'a şöyle söylemiş: 'Efendim, ne olur beni de manastıra kabul edin.'

Devaşarman demiş ki: 'Evladım, bu konuda lütfedip sana yardım edeceğim ancak geceleyin manastıra girmek yasaktır çünkü tecrit edilmişlik çilecilere özgüdür. O yüzden bir araya gelmekten kaçınmak senin için de benim için de daha iyi. Zira derler ki bir kral yanlış veya biçimsiz bir öğüt yüzünden, çileci bağlılıktan, evlat şımartılmaktan, Brāhman günlük Veda çalışmalarını yapmamaktan, bir aile veya sülale evlatlarının yanlış yola sapmasından, karakter kötü insanlarla düşüp kalkmaktan, dostluk sadakatsizlikten bozulup mahvolabilir. Mal mülk haksız davranıştan veya yanlış yönetimden, sevgi uzaklarda yaşamaktan ötürü yok olabilir. Kadın güzelliğinin kibrine kapılmaktan, ziraat bakımsızlıktan, zenginlik çok harcamaktan ve dikkatsizlikten kaybolup gidebilir. Sen kabul edildikten sonra bu manastırın kapısında bulunan kulübede yatabilirsin ancak.'

Āshādhabhūti yanıt vermiş: 'Efendim, söylediklerinizi benim için her şeyin üstündedir, önerilerinizi izleyerek amacıma ulaşmış olacağım.'

Böylece Devaşarman manastırın dışında kalma sözü veren Āshādhabhūti'yi öğrenciliğine kabul etmiş ve ona kutsal metinler okumaya başlamış. Āshādhabhūti de efendisinin ellerine ve ayaklarına masaj yapıp onu rahatlatıyormuş. Ancak Devaşarman koltuk altında sakladıklarını asla açığa çıkarıp göstermiyormuş.

Böyle bir süre geçtikten sonra Āshādhabhūti kendi kendine demiş ki: 'Ah, bu adam hiçbir şekilde bana güvenmiyor; acaba elime silah alıp onu öldürsem mi ki? Onu zehirleyebilirim? Veyahut da onu acaba bir hayvan gibi boğazlasam mı?'

Āshādhabhūti böyle derin derin düşünürken Devaşarman'ın öğrencilerinden biri manastıra gelip hocasını yakındaki bir köye gitmek için çağırmış. Ona 'Efendim, lütfen Pavitrāropana[12] töreni için evime teşrif eder misiniz?' diye seslenmiş.

Bu daveti duyan Devaşarman sevinmiş, yanına Āshādhabhūti'yi de alarak yola koyulmuşlar. Yolda önlerine bir nehir çıkmış. Nehri gören Devaşarman koltuğunun altındaki bohçayı çıkarıp ottan yapılmış bir minderin içine saklamış, tanrılarına yıkanarak tapındıktan sonra demiş ki: 'Ey Āshādhabhūti, bu minderi ve şu Şiva heykelini ben geri gelene kadar özenle sakla.' Böyle dedikten sonra Devaşarman uzaklaşıp gitmiş.

O gider gitmez Āshādhabhūti bohçayla birlikte ortadan kaybolmuş. Öte yandan, talebesinin erdemliliğine yürekten inanan Devaşarman, tören için oturduğu yerden iki koçun birbiriyle kavga ettiklerini görmüş. Öfkeyle birbirine saldıran koçlar ayrılıp ayrılıp birbirlerine tos atıyorlarmış. Kafalarından çok kan akmış. Açgözlü bir çakal oraya gelip akan kanları yalamaya başlamış.

Olayı izlemekte olan Devaşarman şöyle düşünmüş: 'Bu aptal çakal dikkat etmezse geberip gidecek.' Çok geçmeden

12 Bazı Şivacı ve Vishnucu mezheplerin uyguladığı bir tür dinsel tören.

kanları yalamaya çalışan çakal dövüşen iki koçun arasında kalarak onların kafa vuruşlarıyla can vermiş.

Duruma üzülen Devaşarman oradan ayrılmış ve bohçasının olduğu yere doğru ilerlemiş. Orada Āshādhabhūti'yi görememiş, panikle sağı solu araştırsa da ortalıkta bohçadan eser yokmuş. 'Soyuldum,' diyerek ağlamaya başlamış, bayılıp yere düşmüş. Biraz sonra ayılıp kendine gelmiş ve tıslayarak dövünmeye başlamış: 'Ah Āshādhabhūti, beni aldattın, nereye gittin? Söyle bana neredesin?' Bu şekilde çok ağlamış, sonra Āshādhabhūti'nin ayak izlerini görüp takip etmeye başlamış.

Gide gide akşamleyin bir köye varmış. O sırada bir dokumacı karısıyla birlikte yakındaki şehre gidip içki almak için köyden ayrılmaktaymış. Onu gören Devaşarman demiş ki: 'Ey soylu kişi, akşam akşam size bir misafir olarak geldim. Bu köy bana yabancı, kimseyi tanımıyorum, lütfen bana karşı misafirperverliğinizi gösterin. Zira derler ki nezakete layık bir misafir akşamleyin güneş batmaktayken bir evin kapısına geldiğinde ona "güneşle gelen" anlamında Sūryodha derler. Ev sahibi tanrının isteğini yerine getirip durumu saygıyla karşılamalıdır. Yine derler ki erdemli kişilerin evinde dört şey asla tükenmez: Otlardan yapılmış minder, dinlenme yeri, içme suyu, tatlı söz. Misafir kabul edildiğinde Tanrı Agni doyurulmuş olur, ona oturacak yer verildiğinde İndra memnun edilir, ayakları yıkandığında Atalar hoşnut olur, yiyecek içecek verildiğinde de Tanrı Şiva memnun edilmiş olur.'

Bunları işiten dokumacı karısına demiş ki: 'Karıcığım, sen misafirle birlikte eve git, ona yiyecek içecek ver, uyumasını sağla; ben içki alıp dönene kadar beni bekle.' Böyle söyleyip gitmiş.

Zina yapmakta mahir olan dokumacının karısının aklına sevgilisi Devadatta gelmiş hemen; misafiri alıp eve götürmüş. Zira derler ki şehvet düşkünü kadınlar bulutlu ve karanlık havaları, tenha sokakları ya da kocalarının uzakta olduklarını zamanları severler. Yine gizli ilişkiler kuran kadınlar için samanlık, üzerine ipek örtü örtülü çok rahat bir yataktır. Ayrıca zina yapan kadın için kocasının aşk oyunları onun iliklerini

yakar, aşk hareketleri de kemiklerini; övgü sözleri kulaklarına acı acı gelir. Şehvet düşkünü bir kadın için kendisine bağlı ve mutluluk veren bir koca yeterli değildir. Başkasına âşık olmuş kadın aile adının lekelenmesini, toplumun kendisini ayıplamasını, can korkusunu göze alır.

Sonra dokumacının karısı eve varmış ve Devaşarman'a üzerinde örtüsü olmayan eski bir yatak vererek şöyle demiş: 'Efendim, ben dönene kadar evde istirahat edin, buraya başka bir köyden gelen çok yakın bir arkadaşımı görmeye gidiyorum.'

Böyle söyledikten sonra süslenmiş, Devadatta ile buluşmak için tam kapıdan çıkacakken uzaktan sarhoş kocasının elinde şarap şişesiyle sallana sallana gelmekte olduğunu görmüş. Hemen geri dönüp eve girmiş, tüm süslerini çıkartmış ve eski haline bürünmüş.

Onun bu halini gören dokumacı, şehvet düşkünü kadının halinin dilden dile dolaşmaması için duygularını gizleyerek sessizce oturmuş. Kadının hareketlerinden şüphelenen adam eve girince ona öfkeyle 'Şehvet düşkünü, günahkâr kadın, nereye gitmeyi planlıyordun?' diye sormuş.

Kadın yalan kıvırmış: 'Senden ayrıldıktan sonra başka hiçbir yere gitmedim, neden içkinin etkisiyle saçmalıyorsun?' demiş. Şöyle gözlemlemişlerdir ki içki aptallaştırma, yüksek ateş, yorgunluk, bayılma ve tutarsız konuşma gibi çeşitli kötü etkilere neden olur. Güneşin akşam batarken ışınlarını ve görkemini kaybetmesi, kıpkırmızı olması gibi içki içen de görkemini kaybeder, suratı kıpkırmızı olur.

Ondaki değişikliği gözlemleyen ve dediklerini kabul etmeyen adam ona demiş ki: 'Şehvet düşkünü kadın, senin iffetsizliklerini daha önce de duymuştum, bugün iyice emin oldum, artık seni cezalandıracağım.' Karısını böyle azarlayan ve sopa ile döven dokumacıyı uyku bastırmış, onu bir sütuna sıkıca bağlayarak uyumuş.

O sırada berberin karısı olan arkadaşı, dokumacının uyuduğunu görünce kadına yaklaşıp konuşmuş: 'Hey dostum, sevgilin Devadatta seni bekliyor, hemen gitmelisin.'

Kadın ağlayarak karşılık vermiş: 'Şu halime bak, kıpırdayamıyorum bile. Şimdi git ve o şehvet düşkününe de ki bu gece sevişmemiz mümkün olmayacak.' Berberin karısı demiş ki: 'Dostum böyle söyleme, iffetsiz kadın böyle davranmaz. Zira derler ki bir deve gibi iffetsiz kadın da engeller çıksa bile zevki aklından hiç çıkarmamalı. Keza öte dünya var mı yok mu bilinmez, bu dünyanın rezillikleri ise çoktur, birinin kontrolündeki aşk oyunları da öyle; gençliğin meyvelerini toplayana ne mutlu! Ayrıca edepsiz kadın eğer şansına çirkin âşığını ıssızda yakalarsa, kocası daha heybetli olsa bile, o çirkinle işi görmeli.'

Dokumacının karısı demiş ki: 'Öyle bile olsa, söylesene bana, böyle sıkıca bağlıyken buradan nasıl ayrılırım? Ayrıca kötü kalpli kocam da hemen şurada uyuyor.'

Berberin karısı demiş ki: 'Dostum, kocan sarhoş, sabaha güneş ışınları vurduğunda ancak uyanır. Seni çözeceğim. Yerine beni bağlarsın, Devadatta ile seviştikten sonra hemen gelirsin.'

Kadın kabul etmiş. Berberin karısı onu çözüp yerine kendisini bağlattırmış, onu Devadatta'nın yanına göndermiş.

Bu sırada sarhoş ve öfkeli dokumacı konuşmuş: 'Bugünden itibaren eğer bana güven verir, evden ayrılmaz ve bana da kötü sözler söylemezsen seni çözerim.'

Berberin karısı değişik ses çıkarmaktan korktuğu için susmuş, karşılık vermemiş. Dokumacı dediklerini tekrarlamış ama yine cevap alamamış. Çok sinirlenen dokumacı keskin bir kılıçla kadının burnunu kesmiş ve demiş ki: 'Ahlaksız kadın, bu sütuna bağlı olarak kal, artık sana hiç inanmayacağım.' Böyle söyleyip tekrar uykuya dalmış.

Bu sırada parasını kaybettiğine üzülen ve açlıktan fenalık geçiren Devaşarman uyuyamamış ve bütün olup bitene tanık olmuş.

Dokumacının karısı sevgilisiyle işini bitirdikten sonra eve dönmüş ve berberin karısına sormuş: 'İyi misin? Kötü kalpli kocam ben gittikten sonra uyandı mı?'

Berberin karısı cevap vermiş: 'Burnum hariç her yerim iyi. Beni hemen çöz ki kocan beni görmesin, ben de sağ salim evime gideyim.'

Konuştukları gibi olmuş. Sonra dokumacı uyanmış ve onu azarlamış: 'Sürtük kadın, hâlâ konuşmayacak mısın? Sana daha kötü bir ceza vereceğim, kulaklarını keseceğim senin.'

Bunu işiten kadın hiddetle ve alaycı bir biçimde şöyle demiş: 'Ayıp sana ayıp! Aptal! Benim gibi dürüst ve iffetli bir kadını suçladığın için kendinden utanmalısın. Ey dünya koruyucuları, tanrılar, duyun sesimi. Güneş, Ay, Rüzgâr, Ateş, Yer, Su, Kalp, Ölüm Tanrısı Yama, Gece ve Gündüz, Sabah ve Akşam Duaları, tüm Dharmalar, insanların işlerini iyi bilen bütün tanrılar dinleyin: Eğer ben iffetliysem, eğer kocamdan başkasına el sürmediysem burnumu eski haline getirin. Eğer kalbimde hayal ederek bile olsa kocamdan başkasına yer verdiysem tanrılar beni küle çevirsin.' Böyle konuştuktan sonra tekrar dönüp kocasına demiş ki: 'Seni kötü kalpli adam, iffetim sayesinde burnum eski haline geldi.'

Elinde meşaleyle eğilip bakan dokumacı burnunun hiç bozulmadan durduğunu, yerde de kan birikintileri olduğunu görmüş. Çok pişman olan dokumacı hemen onu çözmüş, yatağa taşımış ve sayısız yaltaklanmalarla onu memnun etmeye çalışmış.

Tüm olup biteni gören Devaşarman çok etkilenmiş ve kendi kendine şunları söylemiş: 'Şambara, Namuçi, Bali, Kumbhīnasi gibi ifritlerin bütün hilelerini kadınlar zaten biliyor. Kadınlar gülümseyen bir adamı gülümseyerek, ağlayan bir adamı ağlayarak, aksilik yapan adamları da tatlılıklarıyla kandırırlar. Onlar Uşanā ve Brihaspati'den[13] daha çok şey bilirler, onlar yetenekte kadınları geçemezler, onları kim kontrol edebilir ki? Kadınlar sahteyi gerçek, gerçeği sahte olarak gösterebilirler; bilge kişiler bu dünyada onları nasıl koruyabilirler ki?

Çeşitli ahlaki metinlerde şöyle yazar; bir kimse kadının kölesi olmamalı, onların güçlerinin artmasını da istememeli. Kadınlar tıpkı çocukların kanatlarını yoldukları kargalar gibi kendilerine kapılmış erkeklerle oynarlar. Kadınlar tatlı bir dille

13 Uşanā ifritlerin, Brihaspati de tanrıların danışmanıdır.

konuşur, keskin bir kalple çarparlar; kalpleri ölümcül zehir taşırken dillerinden bal damlar. Alt dudaklarıyla öpüştükleri erkeklere kalpleriyle yumruk atarlar; böceklerin lotuslarda bal araması gibi yavan bir sevgiyle aldatırlar. Keza zehirle abıhayatın karışık halde olduğu kadın biçimindeki bu makine, yeryüzündeki tüm erdemlerin yok olması için yaratılmıştır. O şüphe girdabıdır, arsızlık ve iffetsizlik barınağıdır, macera girişimlerinin yatağıdır, değersizlikler hazinesidir, yüzlerce kurnazlığın deposudur, önemli kişilerin bile inanmadığı güvensizlik kaynağıdır, her türlü hileli işi taşıyan sepettir. Ceylan gözlü, kötülükleri iyilik diye biriktirmiş olan kadınlar erkekler için sevgili olabilir mi? Taş kalplilik, yan yan bakışlar, ağızda yapay tatlı sözler, saçlarda bukleler, kibar kibar konuşmalar, dolgun dolgun kalçalar, utangaçlık, korkaklık ve nihayet kocalarına yaptıkları hileler onların karakteridir.

Kadınlar amaçlarına ulaşmak adına bir an için gülerler sonra hemen ağlarlar; başkalarını inandırırlar ama kendileri hiç inanmazlar. O nedenle aile geleneklerine ve doğru davranışlara değer veren bir erkek kadınlardan, kötülüklerden korunmak için Pīpal ağaçlarına asılan testilerden uzak durulduğu gibi, uzak durmalıdır. Gür yeleli, korkunç görünüşlü aslanlar, sıra sıra filler, zeki ve savaş meydanında yiğit erkekler bir dişi gördüklerinde utangaç olurlar. Onlar, başta erkeğin istediği gibi davranırlar, sonra bağlılıklarını bırakmaya başlarlar, sonra da tutku tuzağıyla erkeği bir balık gibi çekip çıkarırlar. Denizin dalgaları gibi değişken olan ve akşam bulutları gibi anlık duygusal bağlılıklar sergileyen kadınlar, işleri bittikten sonra erkeklerin kırmızı reçineli boya çıkartır gibi suyunu çıkartırlar. Yalan, cesaret, hile, aptallık, açgözlülük, kirlilik, acımasızlık; bunlar kadınların yaratılıştan gelen kusurlarıdır. Kadınlar büyülerler, hayat verirler, eğlendirirler, küçük görürler, memnun ederler, ümitsizlik verirler; saf erkeklerin kalbine girdikleri zaman bu lotus gözlüler ne yapmazlar ki? Guncāphala[14] tohumuna

14 Abrus precatorius ağacının kırmızı ve siyah renkteki tohumları.

benzeyen, içten ve dıştan zehirle kaplı kadınlar kim tarafından yaratılmışlardır ki?'

Bunları düşünen misafir geceyi gözüne hiç uyku girmeden geçirmiş.

Bu sırada burnu kesilmiş olan berberin karısı evine varmış ve 'Şimdi ne yapacağım ben, burnumdaki bu büyük kusuru nasıl gizleyebilirim?' diye düşünmüş. O böyle düşüne dursun bazen sarayda duran kocası sabahleyin çıkıp evine gelmiş, acil işleri olduğundan kapı eşiğinden karısına seslenmiş: 'Sevgilim, bana hemen tıraş çantamı ver, hemen saç sakal tıraşı olmam lazım.' Kesik burnuyla evin ortasında ne yapacağını düşünmekte olan kıvrak zekâlı kadın çantadan usturayı çıkarıp kocasının önüne atmış. Acelesi olan berber tıraş çantası yerine sadece usturayı görünce sinirlenmiş ve onu alıp içeri fırlatmış. Bu fırsatı kaçırmayan kadın ellerini yüzüne bastırarak avazı çıktığı kadar bağırmış ve dışarı çıkarak, 'İmdat, kurtarın beni, bu zalim adam burnumu kesti,' diye feryat figan etmiş.

İnzibatlar koşup gelmişler, sopayla dövdükleri berberi sıkıca bağlamışlar ve burnu kesik karısıyla birlikte mahkeme salonuna götürmüşler. Orada olayı şöyle rapor etmişler: 'Ey bu salondaki soylu insanlar dinleyin, bu berber karısının burnunu kesmiş, buna gereken cezayı verin.'

Bunu duyan hâkimler soruşturmuşlar: 'Ey berber, karının burnunu neden kestin? O başka birine mi ilgi gösterdi? Zehirleyerek kocasını veya başka birini mi öldürmeye kalkıştı? Hırsızlık mı yaptı? Söyle bakalım ne suç işledi?'

Ziyadesiyle sopa yemiş olan berber ağzını açıp bir şey söyleyememiş. Onun bir şey söylemeyip sessiz kaldığını gören hâkimler şöyle mütalaa etmişler: 'İnzibatlar doğru söylüyorlar, bu kötü kalpli, alçak adam zavallı kadına neler yapmış.'

Zira şöyle gözlemlenmiştir ki suç işleyen bir insanın, hatalarının yarattığı korkuyla sesi değişir, yüzü farklı haller alır, şüphe çeken bir görünüş arz eder. Keza adımları tökezler, görünüşü soluklaşır, kafasından terler süzülür, abuk sabuk konuşur. Suç işlemiş bir insan hâkimlerin karşısına geldiğinde bu belirtile-

ri gösteriyorsa bilge insanlar onun suçlu olduğunu anlarlar. Öte yandan, neşeli ve mutlu bakan bir insan, söyleyeceklerini doğruca söyleyen, mahkeme salonunda korkusuzca ve öfkeyle konuşan birisi suçsuz demektir.

'Bu adam suçlulara ait özellikleri gösterdiğine göre kadına eziyet etmiş olmalı, bir suçlu olarak kazığa oturtulmalıdır. O kazığa oturtulsun!'

Berberin infaz alanına götürüldüğünü gören Devaşarman hâkimlere yaklaşıp demiş ki: 'Dinleyin, bu zavallı berberin öldürülmesi doğru değil. O suçsuzdur. Bu konuda bildiklerimi size anlatacağım. Çakal dövüşen koçlar tarafından öldürüldü. Āshādhabhūti'ye güvendiğim için mahvoldum. Bu kötü kadın da başkasının işine karıştığı için bu hale geldi. Bu üç durum da kişilerin kendileri tarafından yaratılmış durumlardır.'

Hâkimler: 'Ey bilgili ve soylu kişi, bu nasıl oldu?' diye sorunca Devaşarman üç öyküyü de ayrıntılarıyla anlatmış. Gerçeği işiten hâkimler çok sevinmişler, oy birliği ile berberi serbest bırakmışlar.

'Bir Brāhman, bir çocuk, bir kadın, bir çileci veya hastalıkla boğuşan bir kişi hiçbir durumda büyük cezalara çarptırılmamalıdır. Ancak suçları çok büyükse o zaman kutsal metinlere uygun olarak organ kesilmesi suretiyle ceza uygulanabilir. Berberin karısının kesilmiş burnu yaptığı kötü işler yüzünden olmuştur. O nedenle ona kulaklarının kesilmesi suretiyle ayrı bir ceza verilmelidir.'

Kadının kulakları kesildikten sonra, tüm servetini kaybetmiş olan Devaşarman yaşadığı yer olan manastıra dönmüş.

Başkalarının işine karışanların sonlarını anlatan masalı bunun için anlattım."

Karataka konuştu: "Böyle sorunlu bir durumda biz ikimiz nasıl davranmalıyız?"

Damanaka yanıtladı: "Böyle keder veren bir durumda kafamda çakan şimşekler bana Sancīvaka'yı kraldan ayıracak güçte olduğumu söylüyor. Zira şu gözlemlenmiştir ki okçu tarafından atılan bir ok bir kimseyi öldürebilir de öldürmeye-

bilir de, lakin bilge kişi tarafından uygulanan akılcı yöntem bir milleti yöneticisiyle beraber ortadan kaldırabilir. O yüzden o ikisini birbirinden ayıracak bir hile düşünmeliyim."

Karataka konuştu: "Ey yüce ruhlu kişi, olur da Pingalaka veya Sancīvaka'dan biri bir şekilde senin numara yaptığını anlarsa geberip gitmekten korkmuyor musun?"

Damanaka karşılık verdi: "Kardeşim, böyle söyleme. Kötü zamanlarda bir diplomat çeşitli manevralar yapabilmelidir, kader yardım etmese de çabalamaktan vazgeçmemelidir. Bilgelik güzel rastlantıların yolunu açabilir. Zira derler ki kader razı gelmese de kişi sabretmekten vazgeçmemelidir çünkü çabalarsa kendisini iyi bir durumda bulabilir. Bir denizci, gemisi kayalara çarptığında kıyıya yüzerek çıkar. Keza aslan gibi insanlar başarılarını çabalayarak artırırlar, aptal ve aylak insanlarsa kaderi beklerler. O nedenle kişi kaderi bir kenara bırakmalı, hedefe varamasa bile kapasitesine göre çabalamalıdır. Bu faktörü göz önüne alarak, gizli yeteneğimin etkisiyle onlara hissettirmeden aralarını bozacağım. Çabalayanlara tanrılar bile yardım eder. Yine gözlemlenmiştir ki azmeden insanlara tanrılar yardım eder, mesela Vishnu'nun çarkı, Garuda ve dokumacının durumunda olduğu gibi. Yine kurnazca yapılmış bir hileyi Brahmā bile anlayamaz. Dokumacı, Vishnu kılığına girerek nasıl da kralın kızıyla eğlendi."

Karataka sordu: "Bu nasıl oldu?"

Damanaka anlattı:

Sahte Vishnu Kılığındaki Dokumacı Masalı (Mithyāvishnu Kaulika Kathā)

"Biri dokumacı, biri marangoz iki arkadaş şehrin birinde yaşıyorlarmış. Bunlar çocukluktan beri yakın arkadaşlarmış, günlerini birlikte geçiriyor, her şeyi birlikte yapıp eğleniyorlarmış.

Gel zaman git zaman şehirdeki tapınakların birinde bir bayram nedeniyle bir kutlama yapılmış. Bu ikisi kutlama ala-

nındaki aktörlerin, dansçıların, şairlerin ve çeşitli bölgelerden gelen insanların arasında geziniyorlarmış. Tapınağı ziyarete tüm ışıltısıyla bir kral kızı gelmiş. Her türlü güzellikle donanmış prenses dişi bir file biniyormuş, çevresi hizmetçiler ve hadımlarla çevriliymiş.

Onu görür görmez dokumacı zehir yutmuş gibi olmuş; tutkunun oklarıyla vurulmuş ve bayılarak yere yığılmış. Dokumacının bu zavallı halini gören marangoz arkadaşı, akrabalarının yardımıyla onu yerden kaldırıp evine götürmüş. Uzun bir zaman sonra, hekimlerin serinletici ve yatıştırıcı ilaçları ve dualar yardımıyla, her nasıl olduysa kendine gelmiş.

Marangoz dokumacıya sormuş: 'Dostum, aniden neden bayıldın? Sırrını söyle bana.'

Dokumacı cevap vermiş: 'Dostum, madem öyle dinle bakalım, kederimi sana anlatayım. Eğer beni dostun olarak görüyorsan bir cenaze yakma yeri hazırla benim için. Bugüne kadar sana karşı bir kusurum olduysa da affet!'

Bu sözleri duyan marangozun gözleri dolmuş, hıçkırarak dokumacıya demiş ki: 'Dostum kederinin sebebi her neyse söyle bana, belki sorunu giderebilirim. Zira derler ki bu dünyada ilaçla, parayla, iyi uygulanan büyü ve sihirbazlıkla, bilge insanların sivri akıllarıyla halledilemeyecek bir şey yoktur. Eğer kederin bu dördüyle giderilebilecek gibiyse ben hallederim.'

Dokumacı demiş ki: 'Dostum, benim kederim ne bu dördüyle ne de başka binlerce çare ile giderilir, sen iyisi mi benim ölü yakma yerimi hazırla.'

Marangoz: 'Dostum, eğer kederin giderilmeyecek gibiyse, söyle bana da o zaman ben de ölü yakma yerinde senin yanında yatayım. Ben senden ayrı yaşayamam, ona göre.'

Dokumacı: 'Bayram yerinde dişi file binmiş prensesi görünce Aşk Tanrısı beni çarptı. Artık bu kederle yaşayamam. Kızışmış fillerin nemlenmiş memeleri gibi olan memelerini, cinsel birliktelikten tükenmiş halini, ıslak safran kokulu kollarının kafesine hapsolduğumu düşündükçe uykularım kaçıyor. Keza Bimba ağacının parlak kırmızı meyvesi gibi olan tutkuyla dolu

alt dudağı, testi gibi göğüsleriyle sürdürmekte olduğu gençliğinin neşesi, içine çökmüş beli, doğuştan kıvrımlı saçları, ince beli, kusursuz yanakları bana acı veriyor, bu hiç adil değil.'

Dokumacının şehvete kapılmış haldeki yakarışlarını işiten marangoz onu gülümseyerek şöyle yatıştırmaya çalışmış: 'Dostum, tanrıya şükür, sen bu sorunu çözülmüş bil. Sen onunla bu gece birlikte olabilirsin.'

Dokumacı demiş ki: 'Prensesin bulunduğu iç daireye rüzgârdan başka kimse giremez, muhafızlar var, onunla nasıl birlikte olurum ki? Beni neden kandırmaya çalışıyorsun?'

Marangoz, 'Sen benim zekâmın gücünü göreceksin,' diyerek hemen dayanıklı Varuna ağacından Vishnu'nun binek hayvanı Garuda'ya benzer bir araç yapmış. Vishnu'nun alametleri olan iki kol ilave ederek araca deniz kabuğundan bir borazan, bir disk, bir topuz ve bir lotus tutuşturmuş. Kaustubha mücevherinden de bir taç oturtmuş kafaya. Bunları hazırladıktan sonra dokumacıyı tahtadan Garuda'ya oturtmuş, onu Vishnu gibi süslemiş, yaptığı uçan aracı nasıl kullanacağını izah etmiş ve demiş ki: 'Dostum, Vishnu kılığınla gece yarısı prensesin odasına git. O yedi katlı sarayın en üst odasında uyuyor. Bu alametlerle senin Vishnu olduğuna inanacaktır. Onu kandırdıktan sonra Vātsyāyana'nın[15] tarifine uygun dilediğince aşk yapabilirsin.'

Bunları işiten dokumacı Vishnu kılığına girmiş, dediği gibi yapmış, prensese yaklaşarak seslenmiş: 'Hey prenses, uyuyor musun yoksa uyanık mısın? Senin için karım Lakshmī'yi bırakıp okyanusu aşarak geldim. Benimle sevişir misin?'

Karşısındakinin Garuda'ya bindiğini, dört kollu olduğunu, ellerinin alametlerle dolu olduğunu ve Kaustubha mücevheri taşıdığını gören prenses çok şaşırmış, yatağından doğrularak demiş ki: 'Tanrım, ben solucan değerinde sıradan bir insanım; sizse üç dünyayı saflaştıran, herkesin taptığı, kadiri mutlak tanrısınız.'

---

15 *Kāmasūtra*'nın yazarı.

Dokumacı demiş ki: 'Ey güzel kadın, haklısın fakat Radhā[16] çoban soyundan geliyordu ve benim karımdı. Sen de Radhā gibi bedenlenerek buraya geldin, ben de sana geldim.'

Kendisine böyle söylenen kadın şöyle demiş: 'Tanrım, söylediğiniz doğru, o zaman beni babamdan isteyin o mutlaka beni size verecektir.'

Dokumacı demiş ki: 'Ey şanslı kişi, ben hiçbir zaman ölümlü insanlar tarafından görülmemiştim. Sen evlilik yoluyla kendini bana ver, aksi halde lanete uğrayan babanı tüm nesliyle birlikte küle çeviririm.'

Böyle gözdağı verdikten sonra sahte Garuda'dan inmiş, kızın elinden tutmuş ve korkudan titreyen kızı yatağa götürmüş. Onunla tüm gece Vātsyāyana'nın öğrettiği biçimde birlikte olduktan sonra sabaha karşı kimseye görünmeden evine dönmüş.

Dokumacı günlerini her gün prensesle sevişerek bu şekilde geçirmeye başlamış. Bir gün saray hizmetçileri kızın dudaklarında diş izleri fark etmişler. Aralarında konuşmuşlar: 'Bu çok şaşırtıcı! Prensesin bütün vücudu birisiyle sevişmiş gibi duruyor. Böylesine iyi korunan bir sarayda böyle bir şey nasıl mümkün olabilir? Bunu krala bildirelim.'

Böyle karar verdikten sonra durumu krala bildirmişler: 'Efendimiz, bizler görmüyoruz ama birisi gizlice prensesin dairesine giriyor. Gerisi kralımıza kalmıştır.'

Bunu işiten kral çok etkilenip düşünmeye başlamış: 'Bir kız doğduğunda büyük bir kaygı başlar; büyüyüp de evlilik çağına geldiğinde bir adamla evlenip mutlu olacak mı olmayacak mı diye düşünür dursun. Kız babası olmak çok zor bir şey. Nehirler ve kadınlar birbirlerine benzerler, nehir kıyılarına kadın da ailesine[17] aittir. Nehir kıyılarına zarar verir, kadın da ailesine.

---

16 Vishnu'nun Krishna olarak bedenlendiğinde baş sevgilisi bir Gopī, yani kadın çoban olan Radhā idi.

17 Sanskrit dilinde kūla "kıyı" demektir, kula ise "aile, soy" demektir. Birinci sözcük uzun u sesiyle yazılıp okunsa da sözcükler hemen hemen birbirinin aynısıdır. Konuya bir kelime oyunu ile yaklaşım sağlanıyor.

Keza bir kız doğduğunda annesini bir düşüncedir alır; sonra büyüdüğünde akrabalarının endişeleri de büyür. Birisiyle evlendirildiğinde her iki aileye de bir leke getirecek mi diye bir düşünce kaplar ortalığı. Kız çocuğunun kederi katlanılır gibi değildir.'[18]

Böyle şeyler düşünen kral kraliçesine demiş ki: 'Ey soylu kadın, şu saray hizmetçilerinin söylediklerini bir araştır.'

Bunu işiten kraliçe altüst olmuş, hemen prensesin yatak odasına gitmiş, kızının dudaklarının ısırılmış, vücudunun da tırnak izleriyle dolu olduğunu görünce öfkeyle bağırmış: 'Seni günahkâr, ailenin yüz karası, neden namusunu kirlettin? Kiminle buluşuyorsun, bana doğruyu söyle?'

Kraliçe tarafından azarlanan prenses korku ve utançla başını eğmiş ve demiş ki: 'Anneciğim, her günün gecesi Garuda ile buraya gelen Vishnu'dan başkası değildir. Eğer yalan söylediğimi düşünüyorsan bekle, bu gece kendi gözlerinle gör.'

Prensesten bunları işiten kraliçe, tüm vücudu titreyerek ve yüzünde bir gülümsemeyle kralın yanına gelmiş ve ona şöyle söylemiş: 'Efendimiz, yükselen talihinize ne mutlu! Kızımızı her gece ziyaret eden ve onunla Gandharva usulü[19] evlilik yapan tanrı Nārāyana[20] imiş. Bu gece ikimiz de pencereden bakarak onu görebileceğiz.'

Duyduklarından memnun olan kral için o gün geçmek bilmemiş. Gece olduğunda kral ve kraliçe saklanmışlar, gözlerini göğe dikip beklemişler. Sonra Vishnu'ya ait disk, topuz, lotus, deniz kabuğundan borazan gibi her türlü alametle donanmış Vishnu'nun Garuda ile gelip pencereye konduğunu görmüşler. Gözleri abıhayatla yıkanmış gibi olan kral kraliçeye demiş ki: 'Sevgilim, bu ölümlü dünyada sen ve benden daha talihlisi yok zira Nārāyana kızımızı aldı, artık her istediğimiz olur. Damadım sayesinde tüm dünyayı dize getiririm artık.'

---

18 Yine çağın, coğrafyanın, kültürün özelliklerine göre dikkate alınması gereken sözcükler.

19 Gandharva usulü evlilik, hiç kimsenin görmediği bir yerde kadın ve erkeğin birlikte olarak gerçekleştirdikleri evlilik çeşididir.

20 Vishnu'nun başka bir adı.

Böyle konuşan kral komşu krallık sınırlarını ihlal etmiş. Bütün krallıklar onunla savaşmaya başlamışlar. Kral, karısı aracılığıyla kızı prensese haber göndermiş. 'Kızım, bütün krallıklar benimle savaşıyor, damadım Vishnu ve sen yardımcı olun. Kocan düşmanlarının hepsini yok edebilir.'

Geceleyin prenses dokumacıdan ricada bulunmuş: 'Bhagavan! Babam düşmanları tarafından sıkıştırılırken bir damat olarak öylece durman uygun değil. İhtişamınla tüm düşmanları yok eder misin?'

Dokumacı demiş ki: 'Sevgilim, babanın düşmanlarının ne haddine! Siz sakin olun. Ben onları diskim Sudarşana ile parçalara ayırırım.'

Zaman geçmiş, devlet parçalanmış, krala sadece başkent kalmış. Hâlâ dokumacıyı Vāsudeva[21] zanneden kral ona özel kokular, parfümler gönderiyormuş; elbiseler, çiçekler, yiyecek, içecek göndermeyi sürdürürken prenses kanalıyla bir haber göndermiş: 'Bhagavan! Başkentimiz yarın sabah düşecek; yiyecek, tahıl ve yakıtımız tükenmek üzere. Askerlerimiz yaralı ve bitkin, çoğu yaşamını yitirdi. Gereken neyse lütfen yapın.'

Bu sözleri işiten dokumacı şöyle düşünmüş: 'Eğer bu şehir düşerse ben de prensesten ayrı kalırım. O zaman tüm silahlarımı alayım, Garuda'ya bineyim ve kendimi gökyüzünde göstereyim. Belki düşman askerleri beni Vishnu zannedip korkarlar, bu kralın askerleri onları öldürebilir. Zira derler ki zehri olmayan yılan tepesini iyice şişirmeli ve tıslamalı, belki yaratacağı korku bir işe yarar. Kaleyi savunurken belki ben de ölebilirim, böyle olursa da hiç önemi yok. Zira derler ki bir kimse yaşamını ineklerin, Brāhmanların, kralların, kadınların ve kendi halkının uğruna yitirirse öteki dünyada ölümsüzlüğe kavuşur. Rāhu Ay'ı yutmak istediğinde[22] gündüzün efendisi Güneş nasıl onu korur ve onunla savaşırsa, bunun gibi, yiğit

21 Vishnu'nun bir adı.

22 Hindu Mitolojisi'nde güneş tutulmasını Rāhu adlı bir ifritin yaptığına inanılmıştır. Güneşle dünya arasına giren ayın Rāhu tarafından yutulduğu düşünülmüştür.

insanlar da felaket anında ihtiyacı olanlar için savaşmalı ve onları korumalıdır.'

Böyle karar verdikten sonra, sabahleyin ağzını yıkamış ve prensesin önünde ona şu sözü vermiş: 'Kutlu kişi, düşmanlarımı yok etmeden ne bir şey yerim ne de bir şey içerim. Bu iş bitmeden seninle de sevişmeyeceğim. Fakat babana söyle, bu sabah kalabalık ordusuyla şehrin dışına gelsin. Ben de yukarıdan onları vuracağım. Böyle olunca onları imha etmek kolay olur. Eğer onları öldüren ben olursam, ölenler Vaikuntha'ya[23] gelir ve kurtulurlar. O yüzden onları kaçarken sizlerin öldürmesi gerek, böylece cenneti kazanamasınlar.'

Bunları işiten prenses duyduklarını gidip babasına anlatmış. Kızının sözlerine değer veren baba sabah erkenden kalkmış, ordusunu hazırlamış ve savaş için yola çıkmış. Dokumacı da elinde disk, oklar ve yay, ölmeye hazır, gökyüzünden sahte Garuda ile ilerlemiş.

Bu sırada geçmiş, şimdi ve geleceği bilen (gerçek) Vishnu Garuda'yı aklına getirmiş ve o da karşısında belirivermiş. Tanrı gülümseyerek ona sormuş: 'Sevgili kartalım benim, dokumacının farkında mısın, beni taklit ederek tahtadan bir kuşa binip prensesle aşk yapıyor.'

Garuda yanıt vermiş: 'Hepsinin farkındayım. Bana ne yapmak gerektiğini söyleyin.'

Tanrı konuşmuş: 'Dokumacı bugün büyük bir söz verdi, ölümü göze aldı ve savaşmaya çıktı. Eğer savaşçılardan sağlam bir Kshatriya onu vuracak olursa ölür gider. Eğer o ölecek olursa herkes, Tanrı Vishnu Garuda ile beraber askerler tarafından öldürüldü, diyecektir. Böyle olursa hiç kimse ne sana ne de bana tapınır artık. O nedenle savaşta sen bu tahta kuşun yerine geç. Benim diskim arabanın tekerleği olsun. Ben de ruhumu dokumacının bedenine geçireyim, o da düşmanları öldürsün. Eğer düşmanları öldürürse bizim de şanımız yürümeye devam eder.'

---

23 Vishnu'nun cenneti.

Garuda'nın 'Dediğiniz gibi olsun,' demesinden sonra Tanrı Nārāyana dokumacının bedenine girmiş. Elinde deniz kabuğu borazan, disk, topuz ve yayla gökyüzündeki yerini almış olan dokumacı, Tanrı Vishnu'nun yardımıyla bütün savaşçıları kasıp kavurarak rahatça yok etmiş. Kralın çevresini saran bütün düşmanları ya ölmüş ya da kaçıp gitmişler. Sonra halk arasında şöyle bir haber dolaşmaya başlamış: 'Vishnu damadı sayesinde kral bütün düşmanlarını yok etti.'

Düşmanların yok olduğunu gören dokumacı yere inerken çok sevinçliymiş. Çevresini kral, vezirler ve şehir halkı sarmış, olup bitenleri baştan sona öğrenmişler. Kral onun macera dolu işlerinden çok memnunmuş. Düşmanlarından kurtulduğu için kendini güvende hisseden kral tüm halkın gözleri önünde prensesi ona vermiş. Dokumacı da onunla beş çeşit tensel zevk içinde güzel zaman geçirmiş. İşte o yüzden 'Kurnazca yapılmış bir hileyi Brahmā bile anlayamaz,' dedim."

Bunları işiten Karataka şöyle konuştu: "Haklısın kardeşim, ama yine de korkuyorum çünkü Sancīvaka zekidir, aslan da öfkeli. İnce zekânı kullansan bile Sancīvaka ile Pingalaka'yı birbirinden ayıramazsın."

Damanaka dedi ki: "Kardeşim, imkânsız gibi olsa da ben bunu başaracağım. Zira derler ki cesaret veya fiziksel güçle başarılamayan işler hileli yollarla başarılabilir. Tıpkı dişi karganın altın kolye için karayılanı öldürmesi gibi."

Karataka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Dişi Karga, Altın Kolye ve Karayılan Masalı (Kākī, Kanakasūtra, Krishnasarpa Kathā)

"Bir yerde büyük bir Banyan ağacı varmış. Orada bir karga çifti yaşarmış. Bunların ne zaman çocukları olsa o ağaçtaki bir delikten bir karayılan gelip onu yermiş. Çaresizlikten ötürü başka bir ağacın dibinde yaşayan dostları çakala danışmışlar:

'Ey dostumuz, olan biten böyle, ne yapabiliriz sence? Karayılan ağacın dibindeki delikten gelip yavrularımızı yiyor. Onları korumak için bize bir çare söyle. Tarlası nehir kenarında olan, karısı başka bir adama tutkun, evi yılanlarla dolu adamın aklı sakin kalabilir mi? Zaten içi yılanlarla dolu bir evde yaşamak neredeyse ölüme eştir; sınırlarını yılanların koruduğu bir köydeki evlerin tamamı tehlike altında değil midir?'

Çakal yanıt vermiş: 'Hiç merak etmeyin, bu açgözlü yılan bir şekilde öldürülecektir. Zira derler ki; hileyle kazanılan savaşı silahla kazanamazsın. Strateji uygulayan bir kişi zayıf bir bedene de sahip olsa nice yiğit kişiler onu yenemezler. Örneğin büyük, orta, küçük her türlü balığı yiyen açgözlü balıkçıl, açgözlülüğü yüzünden bir yengeç tarafından öldürülmüştür.'

Kargalar sormuşlar: 'Bu nasıl olmuş?'

Çakal anlatmış:

Açgözlü Balıkçıl ve Yengeç Masalı
(Lubdhabaka, Karkataka Kathā)

'Issız bir bölgede, içi su canlılarıyla dolu oldukça büyük bir göl varmış. Göl kurumaya başlayınca yaşlı balıkçıl kuşu balık yiyemez hale gelmiş. Açlıktan kuruyan boğazıyla gölün kenarına oturmuş ve inci gibi gözyaşları dökerek ağlamaya başlamış. Onun ağlamalarından etkilenen bir yengeç çevresinde bir sürü su canlısıyla birlikte ona yaklaşmış ve saygıyla sormuş: "Hey dayı, her zamanki gibi neden balık tutmuyorsun? Neden iç çekerek ve ağlayarak oturuyorsun?"

Balıkçıl yanıt vermiş: "Evladım, bu günlerde yüce ruhum balık yemekten kaçınıyor, o yüzden ölümüne aç oturuyorum. Elime düşmedikçe balık yemeyeceğim."

Bunu işiten yengeç karşılık vermiş: "Dayı, senin bu kadar fedakârlık yapmanın nedeni nedir?"

Balıkçıl yanıt vermiş: "Evlat, ben bu gölde doğdum ve büyüdüm. On iki yıl sürecek bir kuraklık yaklaşıyor."

Yengeç: "Bunu nereden öğrendin?" demiş.

Balıkçıl: "Kâhinlerden! Şani, Rohinī takımyıldızıyla birleşmiyor, gidip Bhauma ve Şukra ile birleşecek.[24] Ayrıca Vārāhamihira[25] şöyle gözlemlemiştir ki eğer güneşin oğlu (Şani) Rohinī takımyıldızının oluşturduğu araba şeklini geçerse İndra on iki yıl boyunca yağmur yağdırmayacak demektir. Keza eğer Rohinī'nin arabası Şani, Şukra ve Bhauma tarafından geçilecek olursa bu dünya sanki bir günah işlemiş gibi küle döner, iskeletler ortalıkta dolaşır, tıpkı elinde kafatasıyla dolaşan Kāpālikalar[26] gibi olur. Ayrıca eğer Rohinī'nin arabası bu gezegenler tarafından geçilirse bütün dünya felaket okyanusu ile kaplanır, mahvolur. Eğer Rohinī arabasını Ay geçecek olursa insanlar evsiz kalır, kendi çocuklarını yer veya satar, güneşin ışınlarından kavrulan dünya toz içinde kalır.

İşte bu gölde çok az su kaldı ve yakında kuruyacak. O kuruduğu zaman, birlikte büyüdüğüm, birlikte oyun oynadığım burada yaşayan su canlıları susuzluktan ölecekler. Onlardan ayrı kalmaya dayanamıyorum. O yüzden ölene kadar hiçbir şey yemeden oturup beklemeye karar verdim. Hâlihazırda küçük göllerdeki canlılar akrabaları tarafından büyük göllere taşındılar; mesela timsahlar, su aygırları gibi. Buradaki su canlıları burada kaldılar, ben de bunun için ağlıyorum işte."

Balıkçıldan bunları işiten yengeç balıkçılın dediklerini göldeki canlılara anlatmış. Hepsi de çok korkmuşlar, balıklar, kaplumbağalar hemen gelip balıkçıla sormuşlar: "Dayı, bizi de kuraklıktan korumanın bir yolu yok mudur?"

Balıkçıl yanıt vermiş: "Evet var, bu göle yakın çok güzel lotuslarla kaplı büyük bir göl var. O göl on iki yıllık kuraklıktan etkilenmeyecek ve hiç kurumayacak. Sırtıma bineni o göle taşıyabilirim."

---

24 Şani Satürn gezegeni, Bhauma Mars, Şukra da Venüs gezegenleridir.

25 Ünlü bir astronom ve matematikçi.

26 Elinde yemek kabı olarak kullandığı kafatasıyla dolaşan Şiva dininin bir mezhebine ait çileci.

Balıkçıla güvenen bütün canlılar hep bir ağızdan bağrışmışlar: "Dayı beni götür, amca beni götür, kardeşim beni götür, önce ben, önce ben."

Kötü kalpli balıkçıl onları bir bir götürmüş, gölün yakınındaki bir kayanın üstünde hepsini öldürüp afiyetle yemiş. Yedikten sonra göle geri dönmüş, su canlılarını yalan haberlerle sevindirmiş, böylelikle her gün karnını doyurmuş.

Bir gün yengeç şöyle rica etmiş: "Dayı, bu konuyu ilk konuştuğun kişi benim, neden başkalarını önce taşıyıp da beni sonraya bırakıyorsun? Bugün de benim hayatımı kurtar."

Yengecin bu isteğini duyan kötü kalpli balıkçıl düşünmüş: "Balık eti yemekten bıktım, bugün de şu yengecin güzel etinin tadına bakayım." Böyle düşünüp yengeci sırtına almış ve ölüm kayasının üzerine doğru yola koyulmuş.

Yengeç yukardan uzaktaki balık kılçıklarından oluşma yığınları görünce sormuş: "Dayı, bu göl ne kadar uzakta? Ağırlığımdan çok yoruldun sen zira."

Kalın kafalı kuş "Bu yengeç suda yaşar karada yaşamaz" diye düşündükten sonra cevap vermiş: "Yengeç efendi, başka bir göl var mı ki? Bu benim hayatta kalma yolum. Şimdi en sevdiğin tanrıya dua et. Şu kayanın üstünde seni de yiyeceğim."

Bu söz üzerine yengeç kıskaçlarıyla balıkçılın beyaz bir lotus sapı gibi olan narin boynunu kopartıp onu öldürmüş. Sonra yengeç kestiği boynu taşıyarak göle geri dönmüş. Su canlıları sormuşlar: "Neden geri geldin? Dayı neden gelmedi, neden gecikti? Sabırla onu bekliyoruz."

Yengeç gülümseyerek yanıtlamış: "Hepiniz aptalsınız! Bu yalancı sizi götürüp çok da uzakta olmayan bir kayanın üstünde yiyormuş. Yaşanacak günlerim varmış ki onun hilesini anladım ve boynunu kesip buraya getirdim. Artık korkmayın. Su yaşamı tehlikede değil."

Açgözlü balıkçıl örneğini o yüzden verdim.'

Karga sormuş: 'O halde söyle soylu kişi, bu yılan nasıl öldürülebilir?'

Çakal yanıtlamış: 'Kralın başkentine gidin. Orada zengin bir adamın veya vezirin altın kolyesini alın ve onu bu yılanın deliğinin yanına koyun; bunu fark ettikleri anda yılan ölmüş demektir.

Bunları duyan karga çifti uçup gitmişler. Bir süre sonra bir göle varan dişi karga orada kralın kraliçelerinden birinin rahatlamak için gölde yıkanmakta olduğunu, elbiseleriyle beraber mücevherlerini ve altın kolyesini de gölün kenarına bırakmış olduğunu görmüş. Dişi karga mücevherlerin arasından altın kolyeyi alarak uçup yuvasına gelmiş. Krallığın hizmetçileri ve muhafızları kolyenin uçtuğunu görünce ellerinde sopalarla karganın peşinden gitmişler. Dişi karga altın kolyeyi yılanın yuvasının girişine koyup uzak bir noktada beklemeye başlamış.

Muhafızlar ağaca çıkıp delikten içeri bakmışlar, orada karayılanın kıvrılmış yatmakta olduğunu görmüşler. Sopalarla vura vura yılanı öldürmüşler, altın kolyeyi alarak oradan uzaklaşmışlar. O günden sonra karga çifti mutlu mesut yaşamış.

O yüzden hileli yollarla başarıdan söz ettim. Bu dünyada akıllı insanlar için hiçbir şey imkânsız değildir. Zira derler ki akıllı olan güçlüdür, aptalda güç ne arar? Bak, azametli aslan akıllı tavşan tarafından nasıl öldürüldü, gör."

Karataka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Aslan ve Tavşan Masalı
(Simha Şaşaka Kathā)

"Ormanın birinde Bhāsuraka adında bir aslan yaşarmış. Gücü ve hırçınlığı yüzünden sürekli geyikleri, tavşanları ve diğer hayvanları öldürüp dururmuş, öldürmeye hiç ara vermezmiş.

Bir gün bütün hayvanlar bir araya toplanmışlar ve ona gidip şöyle demişler: 'Efendimiz, neden her gün bu kadar hayvan öldürüyorsunuz? Bir tanesi size yetmiyor mu? Sizinle bir anlaş-

ma yapalım. Bugünden itibaren size her gün bir hayvan gelsin, siz hiç çabalamayın. Böylece hayatı daha kolay yaşarsınız, biz de lüzumsuzca öldürülmekten kurtuluruz. Böyle kral gibi yaşarsınız. Zira derler ki eğer kral beslenmesini bir ilaç alır gibi gücüne göre ağır ağır alırsa zindeliği daha fazla olur. Ateş nasıl Vedik mantralar eşliğinde zaman zaman karıştırılarak gücünü yitirmezse, krallık da toprağı düzenli olarak ekilirse gücünü korur. Tebaası kralı besleyerek ona hayranlık ve zenginlik kazandırır, kral onları zora sokarsa doğruluk kaybolur, kötülük ve rezillik baş gösterir. Bir çobanın ineklerini düzenli ve doyurucu beslemesi buna karşılık sütlerini zamanında sağması gibi, bir kral da önce tebaasını koruyup kollayacak, sonra da düzenli olarak onlardan vergi alacak; krala uygun olan davranış budur. Yanılgı yüzünden kral tebaasını keçi boğazlar gibi boğazlarsa bunu bir kere yapar, ikinci kez yapamaz. Gönenç isteyen kral halkını yardımseverliğiyle sulamalı, bir bahçıvan gibi de onurlandırılmalıdır; eğer meyve toplamak istiyorsa onlara özenle bakmalıdır. Bir kandil görünmeyen beyaz fitiliyle nasıl yanarsa, halkından vergi toplayan bir kral da ona hiç belli etmeden yardım etmelidir. Bir inek nasıl iyi bakılıp sonra da hiç sektirmeden sütü sağılıyorsa halka da iyi bakılıp vergisi düzenli toplanmalıdır. Bir sarmaşık düzenli şekilde sulandığında çiçek ve meyve verir, bunlar doğru zamanda toplanır. Tohum bir anda patlayıp çıktığında iyi korunursa zamanla onun meyvesi alınır, kral da böyle halkını korumalı ve zamanında zenginlikler elde etmelidir. Altın, tahıl, mücevher, çeşitli biçimlerde arabalar ve başka şeyler kralların hoşlarına gider; tüm bunları iyi korunmuş halkı ona sağlar. Halkına zorluk çıkaran krallar ancak onların mahvoluşlarında başarılı olurlar, bundan hiç kuşku yok!'

Hayvanlardan bu sözleri duyan Bhāsuraka demiş ki: 'Haklısınız. Fakat eğer yemeğimi bir gün sektirirseniz o zaman hepinizi gebertirim.'

Hayvanlar 'hay hay' dedikten sonra endişelerinden kurtulmuşlar, ormanda istedikleri gibi dolaşmaya başlamışlar. Türlerine göre, içlerinden biri öğleden sonra aslanın huzuruna çıkıp

kendini sunuyormuş. Yaşlı olanlar, hayattan nefret edenler, hayat yorgunu olanlar veya karısının, çocuklarının ölümünü istemeyenler ilk sıraya yazılıyorlarmış.

Bir gün sıra bir tavşana gelmiş. Bütün hayvanlar ona cesaret vermişler, tavşan üzüntüyle ağır ağır yola koyulmuş. Aslanı nasıl öldürebileceğini düşünerek ilerlerken zamanı doldurmuş, bu arada yolda bir kuyu görmüş. Kuyuya yaklaştığında kuyu suyunda kendi yansımasını görmüş. Kendini gören tavşan 'Kurtuluş yolunu buldum,' demiş. 'Aslanı kandırıp bu kuyuya getirerek dibine düşmesini sağlayabilirim.'

Akşam olmuş, tavşan Bhāsuraka'nın yanına varmış. Açlıktan midesi kazınan aslan yemek vaktinin geçmiş olmasından ötürü çok sinirliymiş, ağzının kenarlarını yalayarak şöyle düşünüyormuş: 'Yarın sabah bu ormandaki bütün hayvanlarla kahvaltı yapacağım.' Aslan böyle düşünürken ağır ağır hareket eden tavşan önünde durup onu selamlamış.

Öfkeden kuduran aslan tehdit savurarak bağırmış: 'Alçak tavşan, birincisi sen bu cılız halinle (yemek diye) karşıma çıkmışsın, ikincisi de geç kalıyorsun! Senin yüzünden yarın ormandaki tüm hayvanları öldürüp kökünü kurutacağım.'

Tavşan başını eğerek konuşmuş: 'Efendim, kusur ne bende ne de diğer hayvanlarda! Gecikmemin nedenini size anlatayım.' Aslan kükremiş: 'Dişlerimin arasına girmeden önce anlatsan iyi olur!'

Tavşan anlatmaya başlamış: 'Efendim, hayvanlar bugün sıranın bana geldiğini söylediklerinde, zayıf bir hayvan olduğum için size, karnınız doysun diye benimle birlikte dört tavşan daha gönderdiler. Yolda gelirken, ininden çıkmış dev gibi bir aslan yolumuzu kesti ve "Hey tavşan, toplanmış böyle nereye gidiyorsunuz? Sizin efendiniz benim," dedi. Ben ona dedim ki: "Aramızdaki sözleşme uyarınca biz efendimiz Bhāsuraka'ya öğlen yemeği olarak gidiyoruz." Sonra o kızdı ve dedi ki: "Bu orman bana aittir. Burada yaşayan canlılar ancak benimle bir sözleşme yapabilirler. Bhāsuraka bir hırsızdır, eğer krallık taslıyorsa şu rehin aldığım dört tavşanı gelsin alsın bakalım benden.

Sen şimdi git ve onu buraya getir, görelim bakalım kral kimmiş; kazanan tavşanları yesin." Bana böyle söyledikten sonra buraya geldim. İşte gecikmemin nedeni budur. Artık ne yapılması gerektiğine siz karar verin.'

Aslan karşılık vermiş: 'Vay canına! Göster bana şu sahtekâr aslanı bakalım, hiddetimi onun üstüne boşaltayım ki diğer hayvanlar da kurtulsun. Zira derler ki toprak, müttefik ve altın, bu üçü, savaşın meyveleridirler; bunlardan biri yoksa savaşa yeltenmeye hiç değmez. Eğer özel bir sebebi yoksa, defetmek ve kibrini kırmak gibi nedenler de yoksa akıllı kişi savaş başlatmaz.'

Tavşan demiş ki: 'Efendim, çok haklısınız, gerçek savaşçılar toprak için veya düşmanlarının küstahlıklarına karşı savaşırlar. Ancak bu aslan bir kalede yaşıyor, bizim de oradan çıkıp yolumuzu kesti. Bir kalede yaşayan düşmanı yenmek zordur. Zira derler ki binlerce filin ve yüz binlerce atın yapamadığını tek bir kale yapar. Kale surlarının arkasına saklanmış bir okçu yüzlerce piyadeyi öldürebilir. Siyaset bilimini iyi bilenler kaleleri çok severler. Her şeyden önce, eski zamanlarda Hiranyakaşipu'nun korkusundan Brihaspati'nin emriyle İndra bir kale diktirtmişti. İndra kale yaptıranın savaştan zaferle çıkmasını ihsan eyledi, o zamandan sonra yeryüzünde binlerce kale yapıldı ve bu böyle devam etti gitti. Dişsiz yılanı ve kızışmamış fili herkes ele geçirebilir; kalesiz bir kral da bunlar gibi kolayca yenilebilir.'

Bu sözleri işiten Bhāsuraka demiş ki: 'Ey soylu yaratık, göster bana bu sahtekâr aslanı, kalede bile saklansa onu geberteceğim. Zira derler ki hiç düşmanı eksilmeyen kişiler, düşmanları bir araya geldiğinde onlar tarafından öldürülürler. Yine zenginlik ve refah isteyen bir insan düşmanlarını artırmamalıdır, düşmanın artması hastalığın büyümesi gibidir. Ayrıca güçsüz bile olsa gurura kapılıp düşmanı küçük görmemek gerekir çünkü onu yok etmek daha sonra tıpkı büyümüş bir hastalığı yok etmek kadar zor olur. Kişi gücüne güvenir, hevesle savaşa çıkarsa tek başına bile olsa kazanır, tıpkı Paraşurāma'nın bir sürü Kshatriya'yı öldürdüğü gibi.'

Tavşan demiş ki: 'Çok haklısınız ama yine de ben onu çok güçlü gördüm. Bence onun gücünü anlamadan saldırmak uygun olmaz. Zira derler ki kendisinin ve rakibinin gücünü bilmeyip sadece hırsla savaşa girenler ateşe giren güvelere benzerler. Güçlü bile olsa, kibirle saldırıya kalkışanlar dişi kırılmış filler gibi geri dönerler.'

Aslan Bhāsuraka demiş ki: 'Dinle tavşan, sana ne oluyor böyle? Sen bana aslanın saklandığı kaleyi göster yeter.' Tavşan da 'Tamam o halde efendimiz, beni takip edin,' demiş.

Tavşan önden yürümeye başlamış. Kuyunun başına geldiklerinde Bhāsuraka'ya demiş ki: 'Efendim, sizin cesaretinizle kim yüzleşmek ister ki? Sizin geldiğinizi gören bu sahtekâr aslan kalesine sığınmış. Gelin size göstereyim.'

Bhāsuraka'nın 'Kaleyi göster bana,' demesiyle tavşan kuyunun ağzını işaret etmiş. Aptal aslan kuyu suyunda kendi yansımasını görünce ve kendi kükremesini başka bir aslanın kükremesi zannedince saldırmış ve kuyunun dibine düşüp ölmüş.

Tavşan olsun diğer hayvanlar olsun çok mutlu olmuşlar. Hayvanlar tavşanı övmüşler. Hep birlikte ormanda mutlu mesut yaşamışlar. İşte o yüzden 'Akıllı olan güçlüdür,' dedim."

Damanaka dedi ki: "Artık izin verirsen onlara yaklaşayım ve aklımla onların arasını açayım."

Karataka dedi ki: "Soylu kişi, madem öyle, şansın bol olsun, umarım her şey düşündüğün gibi olur."

Damanaka aslanı boğadan ayrı bir yerde yakaladı ve huzurunda yerlere kadar eğilerek onu selamladı. Pingalaka "Soylu kişi, uzun zamandır ortalıkta görünmüyordun," dedi.

Damanaka konuştu: "Bizler efendimizin karşısında basit yaratıklarız, o yüzden size görünmedim. Fakat krallığımız harap olmak üzereyken içim yanarak da olsa gelip size bir şeyler söylemek istedim. Zira derler ki bir kimse iyi veya kötü etkenlere bakmaksızın felakete sürüklenmekte olan kişiye sorulmadan uyarılarını yapmalıdır."

Damanaka'nın bu sözlerini duyan Pingalaka sordu: "Ne demeye çalışıyorsun? Kafanda ne varsa söyle!"

Damanak konuştu: "Efendimiz, bu Sancīvaka sizin kötülüğünüzü istiyor. Bana güvendiği sıralarda bir gün gizlice dedi ki: 'Hey Damanaka, ben var ya Pingalaka'nın zayıf ve güçlü yönlerini öğrendim. Onu öldürdükten sonra bütün hayvanlarla birlikte krallığı ele geçireceğim, seni de başvezirim yapacağım.'"

Damanaka'nın bu acı sözleri Pingalaka'nın yüreğine şimşek gibi indi, benzi soldu fakat bir şey söylemedi. Onun bu halini gören Damanaka içinden düşündü: "Bu aslan Sancīvaka'ya derinden bağlı görünüyor, onu mutlaka öldürecektir. Zira derler ki kralın yetki vererek krallığının başına getirdiği kişi güçle sarhoş olup kibre kapılırsa ona işten el çektirilip ceza verilir; o vezir bağımsız olmak isteğiyle krala karşı büyük bir hınç duygusuna saplanır."

"Şimdi ne yapmak gerekir?"

Kendine gelen Pingalaka konuştu: "Ben Sancīvaka'yı hayatım kadar severim, nasıl olur da bana karşı kötülük düşünebilir?"

Damanaka dedi ki: "Efendimiz, bir hizmetçi her zaman bir hizmetçi olarak kalmalıdır. Zira derler ki kral gibi hüküm sürmek istemeyen tek bir kişi dahi yoktur. İnsanlar krala dokunulmaz olabilmek için hizmet ederler."

Pingalaka dedi ki: "Ey soylu çakal, haklı bile olsan duygularım ona karşı kötü bir hale gelmiyor. Onun kötülüğünü düşünemem ben. Zira derler ki bedeninde çeşitli yaralar çıksa bile bedenini sevmeden edemezsin. Hataları olsa bile sevilen her zaman sevilir."

Damanaka dedi ki: "İşte o da bu yüzden kötülüğe yelteniyor. Zira derler ki bir kral ne kadar iyi niyetli olursa olsun; soylu olsun aşağı kasttan olsun kişi her zaman zenginlikten hoşlanır. Ayrıca özel yeteneklere sahip olan siz efendimiz hiçbir yeteneği olmayan Sancīvaka'yı yakınınızda tuttunuz. Eğer 'O devasa bir bedene sahip ve düşmanlarını öldürebilir,' diye düşünüyorsanız yanılırsınız çünkü Sancīvaka bir otobur, sizin düşmanlarınız ise birer etobur. Onun düşmanlarınızı yok etmesi mümkün görünmüyor. O nedenle, onu bir sebep uydurarak öldürmelisiniz."

Pingalaka dedi ki: "Daha önceki toplantılarda faydaları övülmüş kişinin hataları, sözünde durmamış olma korkusu yüzünden hatırlanmaz. Diyelim ki senin sözünü dinledim, onu ben şahsen nasıl öldürürüm? Sancīvaka benim dostumdur, ona karşı bir öfke hissetmiyorum ki! Şöyle bir söz vardır: 'İfrit krallığı elde etse de onu yok etmek benim tarafımdan olmamalıdır, bir ağaç zehirli bile olsa onu kesmek doğru değildir.' Yalvaran kimseye ilk başta sevgi duyulmasa da hediyeler sunduğunda onu bağrına basmak gerekir. Bir kimse yükseldiğinde onu alçaltmaya çalışmak utanç vericidir. Yerde duran kişi içinse alçalma korkusu olmaz. İyilik yapana iyilik yapan kişinin niteliği ne olur ki? Kötülük yapana iyilik yapan kişiye iyi denir. O yüzden bana karşı kötülük düşünene karşı kötü olmayacağım."

Damanaka dedi ki: "Efendimiz, kötülük düşünen bir kimseyi temize çıkarmaya çalışmak bir krallık görevi değildir. Derler ki zenginliği ve gücü eşit olan, kralın bütün sırlarını bilen, yükümlülüklerinin yarısını omuzlamış bir hizmetkârı öldürmeyen kralı öldürürler. Ayrıca Sancīvaka ile dostluğunuzdan ötürü bütün krallık işlerini bıraktınız. Krallık işlerini bırakınca tüm hizmetçileriniz ve maiyetiniz farklılaştı. Sancīvaka bir otobur, sizse bir etobursunuz, sizin bütün hizmetkârlarınız da etobur, eğer siz av için çabalarınızı sürdürmezseniz onlar yiyecek eti nereden bulacaklar? Karınları doymayınca sizi terk edip gidecekler. Bu durumda siz de yok olup gidersiniz. Yani Sancīvaka ile dostluğu sürdürdüğünüz sürece hiçbir şekilde avlanamayacaksınız. Zira derler ki bir kimsenin hizmetçileri veya etrafındaki hizmetkâr ve maiyeti neyse o kişi de onlara benzer, bundan hiç kuşku yok. Ayrıca bir su damlası kızgın demir üzerinde buharlaşır gider, aynı su damlası bir lotus yaprağı üzerinde inci gibi görünür; öte yandan deniz kabuğunun içine düşen bir su damlası, Svāti denen yıldız kümesi oluştuğu zamanda gerçek bir inciye dönüşür. İnsan da böyledir, en iyi, orta ve en kötü niteliklere birlikte olduklarının nitelikleriyle bürünür. Keza kötü insanlarla birlikte olmanın bir sonucu

olarak soylu kişiler yanlış yollara saparlar. Bhīshma, Duryodhana ile birlikte olduğu için Virāta'nın ineklerini çalmaya kalkışmadı mı?[27] O nedenle iyi insanlar kötü insanlarla birlikte olmaktan kaçınmalıdırlar. Şunu söylerler; davranışı ve mizacı bilinmeyen asla korunmamalıdır, yoksa bit Mandavisarpinī ile tahtakurusu öyküsündeki gibi olur."

Pingalaka sordu. "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Bit Mandavisarpinī ve Tahtakurusu Masalı (Mandavisarpinī Manduka Kathā)

"Yaşadığı başkentte bir kralın muhteşem bir yatak odası varmış. Yatağın üzerine serili ziyadesiyle beyaz iki çarşafın arasında yaşayan Mandavisarpinī adında beyaz bir bit varmış. Bit, kralın kanını emerek mutlu mesut yaşıyormuş. Bir gün dolaşırken karşısına Agnimukha adında bir tahtakurusu çıkmış. Onu görünce somurtarak şöyle demiş: 'Ey Agnimukha, sana uygun olmayan bu yere nereden geldin? Haydi, kimse görmeden hemen git buradan.'

Tahtakurusu karşılık vermiş: 'Saygıdeğer bit, kötü biri olsam bile evine gelmiş birine böyle şeyler söylemen hiç doğru değil. Zira derler ki kötü biri bile olsa iyiler evlerine gelenlere "Hoş geldiniz, keyfinize bakın, buyurun oturacak minder, uzun zamandır nerelerdeydiniz, nasılsınız, neden solgun görünüyorsunuz, her şey yolunda mı, sizi gördüğüme memnun oldum," gibi şeyler söylerler. Bunlar onların görevleridir ve böylelikle cennete gittikleri bildirilmiştir. Açlık yüzünden acı, keskin kokulu, ekşi, buruk her türlü kanın tadına baktım fakat hiç tatlı kan emmedim. O yüzden lütfen her türlü lezzetli ve güzel besini yemiş, içmiş, emmiş olan kralın kanının tadına bakmama izin ver. Zira derler ki dilin tat alışı yoksulda da

27 "Mahābhārata Destanı"ndaki bir olaya gönderme yapılıyor.

kralda da aynıdır. Bu hayatın özüdür, kişi bunun için çabalar. Eğer dil tat almayacak ve doymayacaksa bu dünyada kimsenin hizmetine girmeye değmez. Kişi yalan söyler, hizmete layık olmayanlara hizmet eder, başka ülkelere gider; bunların hepsini karnını doyurmak için yapar. Şimdi buraya aç karnını doyurmaya gelmiş olan bana biraz yiyecek vermeni istiyorum; kralın kanını tek başına emmen doğru değil.'

Mandavisarpinī konuşmuş: 'Ey tahtakurusu, ben kralı sadece derin uykuya daldığında emerim, sense emdiği yeri yakan bir tipsin. Eğer sen de benim gibi emebileceksen kalıp kanın tadına bakabilirsin.'

Tahtakurusu kabul etmiş ve demiş ki: 'Ey talihli bit, dediğin gibi yapacağım. Ben inandığım tanrıya ve ruhsal önderime söz verdim, sen emmeden ben emmeyeceğim.'

Böyle anlaşmışlar. Sonra kral gelmiş ve yatağa uzanmış. Açgözlü tahtakurusu henüz uyumamış olan kralı ısırıvermiş. Zira derler ki eğitim görseler bile canlılar doğalarına geri dönerler, tıpkı ısıtılmış suyun yavaş yavaş soğuması gibi. Ateş soğur küle döner, solgun ay ışıkları canlanır, bunu gibi, canlılar da doğalarına geri dönerler.

Tahtakurusu tarafından ısırılan kral, iğneyle dürtülmüş gibi yataktan zıplayıp kalkmış ve hizmetçilerine emir vermiş: 'Yatak çarşaflarında bir bit veya tahtakurusu var, beni ısırdı, bulun onu.' Hizmetçiler hemen çarşafı dikkatlice araştırmaya başlamışlar. Kurnaz tahtakurusu yatağın ayağındaki bir girintiye saklanmış. Çarşafın kıvrımına saklanan bit Mandavisarpinī ise hizmetçiler tarafından görülüp öldürülmüş.

Size o yüzden 'Davranışı ve mizacı bilinmeyen asla korunmamalıdır,' dedim. Ona göre düşünün ve Sancīvaka'yı hemen öldürün yoksa bir gün o sizi öldürecek. Derler ki yabancılarla yakınlık kuranlar ve dışardan gelenleri içeri alanlar kral Kakuddruma, başka deyişle, budala Çandarava gibi ölürler."

Pingalaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Çakal Çandarava (Kakuddruma) Masalı (Çandarava/Kakuddruma Kathā)

"Ormanlık bir bölgede Çandarava adında bir çakal yaşıyormuş. Açlıktan perişan olduğu bir gün şehre inmiş. Şehirde yaşayan köpekler çakalı görünce her yönden koşup gelmişler ve acı acı havlamışlar, dişleriyle onu ısırmaya başlamışlar. Hayatını kaybetmekten korkan çakal yakınlardaki bir çamaşırcının evine sığınmış. İçi erimiş çivit boyasıyla dolu bir kazan varmış orada. Köpeklerden kaçan çakal telaşla onun içine düşmüş.

Kazandan çıktığında tamamen maviye boyanmış haldeymiş. Köpekler onun çakal şeklinden çıktığını görünce dağılıp gitmişler. Çandarava da ormanın yolunu tutmuş. Mavi renk kolay kaybolmaz. Zira derler ki tutkal, aptal, kadın, yengeç, balık, sarhoş ve mavi boya bir kez yapıştı mı bir daha da ayrılmaz.

Ormanda yaşayan bütün hayvanlar, yani aslan, kaplan, leopar, kurt, maymun vs. rengi Şiva'nın boğazını boyayan Kālakūta zehri[28] gibi ya da Tamāla yaprağı gibi mavi olan bu varlığı gördüklerinde her biri bir yana kaçışmışlar. Kaçışırken de 'Böyle bir yaratığın ne yaptığını veya yapacağını bilmiyoruz, o yüzden kaçmak en iyisi,' diyorlarmış. Zira derler ki kendi iyiliğini isteyen akıllı bir insan aile geçmişini, davranışını, gücünü bilmedikleri yabancılara asla güvenmemelidir.

Hayvanların çığlık çığlığa kaçıştıklarını gören Çandarava bağırmış: 'Hey vahşi hayvanlar, benden neden korkuyor ve kaçıyorsunuz? Korkmayın. Beni bugün Tanrı Brahma yarattı ve dedi ki: "Vahşi hayvanlar arasında bir kral yok, o yüzden sen git tüm vahşi hayvanların kralı ol. Adın da Kakuddruma olsun." İşte ben de buraya geldim. Bugünden itibaren benim idarem altında yaşayacaksınız.'

28 Hint Mitolojisinde Amrita'yı (abıhayat) elde etmek için tanrılar ve ifritler birlikte okyanusu çalkaladıklarında önce Kālakūta zehiri çıkmıştı. Dünyayı yok etmemesi için bu zehiri tanrı Şiva içmiş, o yüzden de boğazı mavi renge dönmüştü.

Bunu işiten aslanların veya kaplanların idaresindeki tüm hayvanlar etrafını çevirip 'Efendimiz, yönet bizi,' diye bağırmışlar. Sonra o, aslanı başveziri ilan etmiş. Kaplan harem dairesini korumakla görevlendirilmiş. Leopar betel yaprağı[29] kutularını taşıma görevini almış. Kurt kapı bekçisi olmuş. Kendi ırkı olan çakallara ise hiç yüz vermemiş; bütün çakalları uzakta tutmuş.

Bu şekilde ormanı yönetmeye başlamış; aslan öldürdüğü geyik ya da antilop ne varsa getirip onun önüne koyuyormuş. Krallık lüksü içinde yaşayan Kakuddruma da av etlerini hepsine pay ediyormuş.

Zaman böyle akıp gitmiş. Bir gün krallık sarayında otururken bir çakal sürüsünün yaygarasını işitmiş. Çakalların seslerinden etkilenen Kakuddruma koltuğundan kalkıp acı acı ağlamaya başlamış.[30] Hayvanlar onu sesinden tanımışlar ve onun bir çakal olduğunu anlamışlar. Hepsi de yüzlerini yere eğmişler. Böyle bir süre kaldıktan sonra birbirlerine bakarak 'Bu aptal çakal hepimizi kandırdı, öldürelim onu,' demişler.

Bu sözü duyup kaçmaya çalışan çakal başta aslan olmak üzere hayvanlar tarafından parça parça edilerek öldürülmüş. İşte o yüzden size 'Yabancılarla yakınlık kuranlar ve dışardan gelenleri içeri alanlar kral Kakuddruma, başka deyişle, budala Çandarava gibi ölürler,' dedim."

Bunları işiten Pingalaka sordu: "Ey Damanaka, Sancīvaka'nın bana karşı kötülük düşündüğünün inandırıcı kanıtı nedir peki?"

Damanaka konuştu: "Bugün Sancīvaka 'Pingalaka'yı öldüreceğim,' diye yemin etti. En büyük kanıt şu ki yarın sabah toplantıya katılırken, kızarmış bir yüz ve gözlerle, dudaklarını yalayarak ve etrafı dönen gözlerle süzerek, ait olmadığı bir yere oturup korkunç korkunç size bakacak. Bu alametlere dikkat edin ve gereken ne ise onu yapın."

---

29 Betel yaprağına "betel biberi" de derler (Piper Betle). Bir tür asma yaprağı gibi olan yaprakları her zaman yeşildir. Hindistan'da ve Güney Asya'da çiğnenerek zevk alınan bir bitkidir.

30 Çandarava "acı acı ağlayan" demek. Çakal özüne dönüyor.

Böyle konuşan Damanaka öküz Sancīvaka'nın yanına giderek onu selamladı ve oraya oturdu. Kafasının altüst olduğunu ve mutsuz bir yüzle ağır ağır hareket ettiğini gören Sancīvaka ona şefkatle ve saygıyla sordu: "Hoş geldin dostum! Uzun süredir ortada yoktun. İyi misin? Bana kederinin nedenini söyle, bir işe yaramasa bile çare bulmaya çalışırım. Zira derler ki bu dünyada kafalarında bir amaçla eve gelen insanlar kutlu, basiretli ve uygardırlar."

Damanaka yanıt verdi: "Ey Sancīvaka, bir hizmetkârın iyi olabilmesi nasıl mümkün olabilir ki? Zira kralın hizmetçilerinin zenginlikleri başkalarının kontrolü altındadır, kafaları daima karışık ve hayatları hiç güvende değildir. Keza bak, hizmetlerine karşılık bekleyen kralın hizmetkârları nasıl da intihara kalkışıyorlar. Budalalar başkaları için bedensel özgürlüklerini de kaybediyorlar. Bir kere bu dünyada doğmuş olmak acıdır, ikincisi bu kedere sefil durumlar eklenir; kulluk kölelik yaparak geçim sağlamaksa felakettir! Tüm bu sefilliklere yazıklar olsun! Bir yoksul, bir hasta, bir akılsız, bir göçmen, bir hizmetçi yaşasalar da ölüdürler, diye yazar Mahābhārata'da. Bir hizmetkâr yemeğini istediği zaman yiyemez, asla rahat uyuyamaz, düşüncelerini tereddüt etmeden açıklayamaz ve o yine de bu dünyada yaşar. Efendisinin isteğine göre yaşayan ve köpek yerine koyulan hizmetkârın durumu köpekten bile beterdir. Yerde uyumak, evlenmeme yemini, zayıflık, az yeme; işte hizmetçi böyle çileci gibi yaşar, çileciden farkı bir de kötülük işlemesidir. Para kazanırken sıcak ve soğuk gibi zorluklara katlanan bir hizmetçi, sanki dinsel zorluklara katlanıyormuş gibi neredeyse bu dünya bağlarından kurtulur. Tatlı, yumuşak, güzel hazırlanmış, cezbedici her ne kazanılmışsa başkasına hizmetle kazanılmıştır."

Sancīvaka sordu: "Ne demek istiyorsun?"

Damanaka yanıtladı. "Dostum, vezirler için efendilerinin gizli planlarını açıklamak doğru değildir. Zira derler ki vezirlik görevi yapan kişi kralının vezirlerin görüşünü alarak aldığı kararları açıklamakla onu sadece bozmakla kalmaz cehenneme de gider. Kralının gizli planını açıklayan bir vezir silah kullan-

madan kralı öldürmüş olur. Bunu Nārada bizzat açıklamıştır. Şimdi sana kral Pingalaka'nın gizli planını açıklıyorum çünkü ben sana dostluk bağlarıyla bağlıyım. Üstelik sözlerime güven duyulmasını sağlamak suretiyle seni bu krallığa kabul ettiren de benim. Yine derler ki bir kimse güven duyduğu bir başkası tarafından ölüme gönderilecekse ölümcül günah işleyen güven duyulandır; bunu Manu açıklamıştır.

Pingalaka senin kötülüğünü istiyor. Bugün bana gizlice şöyle söyledi: 'Yarın sabah Sancīvaka'yı öldürdükten sonra uzun süre aç kalmış canlıları doyuracağım.' Bunu duyunca şöyle dedim: 'Efendimiz, birlikte yaşadığımız bir dostumuza böyle düşmanlık etmek hiç doğru değil. Zira derler ki bir Brāhmanı öldürenin suçu bile affedilebilir fakat dostuna karşı kötülük eden günahtan kurtulamaz.'

Sonra Pingalaka öfkeyle bana dedi ki: 'Ey kötü düşünceli yaratık, Sancīvaka bitkiyle, otla beslenen bir hayvan, biz ise etoburuz. Dolayısıyla aramızda doğal bir düşmanlık var. Durum bu haldeyken bir düşman nasıl gözden kaçırılabilir ki? Bu nedenle onu bir şekilde öldüreceğim. Düşmanını öldüren günah işlemiş olmaz. Akıllı kişi, kızını dahi vermiş olsa, başka yollarla baş edemediği düşmanını öldürmelidir. Bir düşmanın haklı ya da haksız yollarla öldürülmesi günaha neden olmaz. Savaşmakta olan bir savaşçı uygun olanı veya uygun olmayanı düşünmemelidir. Eski zamanlarda uyumakta olan Dhrishtadyumna, Dronāçārya'nın oğlu tarafından nasıl da öldürülmüştü. Onun bu kararını işitince doğruca sana geldim. Pingalaka'nın bu gizli planını sana açıkladığım için beni suçlama sakın. Kendini korumak için ne yapman gerekiyorsa onu yap."

Bir şimşek çarpması gibi olan bu sözleri işiten Sancīvaka fenalaştı. Kendine gelince kederle şöyle konuştu: "Ey Damanaka, doğrusu şöyle söylerler; kadınlar genellikle kötü erkeklerle içli dışlı olurlar, krallar bağlılıktan yoksun olanları korurlar, para cimriyi izler, yağmur dağlara ve geçilemez bölgelere yağar. 'Ben kral için değerliyim, kral bana karşı çok ılımlıdır,' diye düşünen kişi kötü düşünceli boynuzsuz aptal bir öküze

benzer. Ormanda yaşamak tercih edilebilir, dilenerek beslenmek istenebilir, keza yük taşıyıp ücretle geçinmek de; benzer dertler çekilerek yaşanabilir, ancak en kötüsü bir kralın idaresi altında para kazanıp geçinmektir. Ben bu aslanla dost olmakla büyük bir hata ettim. Zira derler ki dostluk veya düşmanlık zenginliği, gücü ve aile geçmişi eşit olanlar arasında olmalıdır. Keza arkadaşlık aynı işi yapan, aynı huy ve alışkanlıkta olanlar arasında olur. Mesela geyikler geyiklerle, inekler ineklerle, aptallar aptallarla, akıllılar da akıllılarla birlikte olmalıdır. Ben şimdi Pingalaka'ya onu yatıştırmak amacıyla yaklaşsam bile kabul etmeyecektir. Zira derler ki nedeni belli olan bir kızgınlığı yatıştırmak mümkündür fakat neye kızdığı belli olmayan nasıl yatıştırılabilir ki? Yine derler ki iyi insanlar, hayırseverler, hizmetin en iyisini bilenler ve ihanetten uzak olanlar bile bir hata yapacak olurlarsa kral tarafından cezalandırılırlar. Onun şüphelerini gidermeye çalışmak hiçbir işe yaramaz. Kendisine çok bağlı hizmetkârları tarafından ihanete uğramış bir kral memnun da olabilir. Kralların tabiatlarını ve düşünsel eğilimlerini anlamak çok zordur. Bir krala hizmet esrarlı bir iştir, bunun sırrına Yogîler bile varamazken sıradan insanlar nasıl varsınlar? Şimdi ben anlıyorum ki kralın çevresindekiler onun bana olan sevgisini çekemediler. Bir hatam olmadığına göre onun bana olan kızgınlığının nedeni bu olmalı. Zira derler ki hizmetçiler kralın başkalarına gösterdiği ilgiyi hazmedemezler, tıpkı kadının eş olarak alınan ikinci kadını çekememesi gibi. Doğrusu değersiz kişiler değerli kişilere hiç önem vermezler. Zira derler ki bir kandilin aydınlığı gece işe yarar, güneş açtığında işlevini yitirir. Becerikli bir insanın becerileri üstün becerileri olan tarafından gölgelenir."

Damanaka dedi ki: "Dostum, aynen dediğin gibi fakat senin korkmana gerek yok. Çünkü kötü kalpli yaratıklar yüzünden öfkelenmiş olan Pingalaka senin sözlerini duyduktan sonra mutlaka yatışacaktır."

Sancîvaka dedi ki: "Ey Damanaka, sen doğruyu söylemedin. Önemsiz bir kişi dahi olsa bir kimse kötülerin arasında

yaşayamaz. O mutlaka bir hile ile öldürülür. Zira derler ki akıllı, orta zekâlı veya sahtekâr bütün insanlar hep birlikte iş yaparlar; tıpkı çakalın, leoparın ve kargaların hile yaparak öldürdükleri deve gibi."

Damanaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Sancīvaka anlattı:

Deve, Karga ve Diğer Hayvanların Masalı (Ushtra Kākādi Kathā)

"Ormanın birinde Madotkata adıyla bilinen bir aslan yaşarmış. Yardımcıları bir leopar, bir karga ve bir de çakal imiş. Madotkata bir gün sürüsünden ayrı düşmüş, rastgele dolaşan Krathanaka adında bir deve görmüş. Aslan demiş ki: 'Hey, bu ne acayip bir yaratık böyle! Bu vahşi bir hayvan mı yoksa evcil bir hayvan mı?' Bunu duyan karga ileri atılmış: 'Efendimiz, bu bir deve, bir evcil hayvan, ağzınıza layıktır, yiyin onu.' Aslan demiş ki: 'Evime kadar gelmiş bir yaratığı yiyemem. Zira derler ki bir kimse korunaklı evine misafir gelmiş birine, düşman bile olsa zarar verirse o kişi yüz Brāhman öldürmüşçesine günaha girer. Şimdi onu güvenli bir şekilde buraya getirin, ona buraya geliş nedenini sorayım bakalım.'

Bütün hayvanlar her türlü güvenlik önlemini alarak deveyi aslan Madotkata'nın yanına getirmişler. Selamlayarak aslanın yanına oturan deve, kendisine sorulması üzerine kervandan nasıl ayrı düştüğünü ve başından geçenleri anlatmış. Aslan demiş ki: 'Ey Krathanaka, artık o ağır ve zahmetli yük taşıma işine bir son ver, köyüne geri dönme. Burada benimle bu ormanda kal ve zümrüt yeşili çayırları yiyerek yaşamana bak.' Deve 'Pekâlâ' diyerek kabul etmiş ve orada güvende olduğunu düşünerek mutlu mesut yaşamaya başlamış.

Bir gün Madotkata ile devasa bir fil arasında bir kavga çıkmış. Aslan filin tokmak gibi ağır hortumundan derin yaralar almış. Yine de ölmemiş fakat bedeni o kadar hırpalanmış

ki bir adım bile atacak gücü yokmuş. Karga da dahil olmak üzere bütün hayvanlar av yakalama yetenekleri olmadığı için ve yaralı aslan da avlanamadığı için aç kalmışlar, çok zor duruma düşmüşler.

Derken aslan şöyle konuşmuş: 'Ey hayvanlar dinleyin; bir canlı bulup bana getirin, onu öldürüp size yiyecek tedarik edeyim, böylece siz de sefalet çekmekten kurtulursunuz.' Bunu işiten dört yardımcı hayvan hışımla etrafta böyle bir canlı aramışlar. Fakat hiçbir şey bulamamışlar; bunun üzerine karga ve çakal aralarında konuşmaya başlamışlar. Çakal demiş ki: 'Hey karga, o kadar dolaştığımız halde bir şey bulamadık. Şu deve efendimizin koruması altında öylece oturuyor. Onu öldürüp canımızı kurtaralım.'

Karga kabul etmiş: 'Çok doğru söyledin. Ancak efendimiz ona güvence vermiş ve "Bu deve asla öldürülmeyecek," demişti.' Çakal konuşmuş: 'Ben efendimizi ikna ederim, o bizzat kendisi bu deveyi öldürecektir. Siz hepiniz burada bekleyin, ben efendimizin evine gideyim, onun emrini alıp geri geleyim.'

Böyle söyledikten sonra çakal hemen koşup aslanın yanına gelmiş. Aslanın yanına geldiğinde ona şöyle söylemiş: 'Efendimiz, bütün ormanı dolaştığımız halde hiçbir canlı varlık bulamadık. Bize şimdi ne yapacağımızı söyler misiniz? Açlıktan ölmek üzereyiz ve bir adım daha atacak takatimiz kalmadı. İyileşmek için efendimizin de acilen yemeğe ihtiyacı var. Eğer izin verirseniz bugün deve Krathanaka'nın taze etini paylaşalım.'

Çakalın bu sözlerini işiten aslan öfkelenmiş ve şöyle söylemiş: 'Günahkâr! Cahil! Bir daha böyle bir söz söyleyecek olursan seni öldürürüm. Deveye yaşam güvencesi verdim, onu nasıl öldürebilirim? Zira derler ki ne inek sunma, ne toprak, ne sadaka bir kimsenin güvenliğini sağlamak kadar önemlidir. Güvenlik sağlama, bir kimseye inek, toprak ve sadaka sunmaktan daha iyidir.'

Bunu işiten çakal konuşmuş: 'Efendim haklısınız, bir güvence verdikten sonra onu öldürürseniz elbette günaha girersiniz. Gelgelelim efendimize bağlılığından ötürü o kendini feda ederse

bunda sizin bir günahınız olmaz. Bu yüzden eğer deve öldürülmek isterse onu öldürmelisiniz, aksi halde içimizden birini öldürmeniz gerekecek. Durumunuzun kötüye gitmemesi için siz efendimizin de bir şeyler yemesi lazım. Efendimize sunmadıktan sonra bizim yaşamlarımızın ne önemi var. Ayrıca efendimizin başına istemediğimiz bir durum gelmesi halinde biz de cenaze ateşine girmişiz demektir. Zira derler ki bir ailenin başı dört bir yandan tüm çabayla korunmalıdır, eğer o ölecek olursa tüm aile yok olur. Tekerleğin ekseni kırıldığında çubukları da düşer, arabayı taşıyamaz.'

Çakalın sözlerini işiten Madotkata kabul etmiş: 'Madem öyle gerekeni yap bakalım.' Bunun üzerine çakal hemen diğer hayvanların yanına gelmiş ve onlara demiş ki: 'Hey! Efendimizin durumu çok ciddi; dolaşıp durmanın ne yararı var? O olmazsa bizi kim koruyacak? Efendimizin yanına vardığımda açlıktan öteki dünyaya gitmek üzere olduğunu gördüm. Bizler kendi canımızı feda ederek ona olan borcumuzu ödemeliyiz. Zira derler ki maiyeti altında olduğu efendisi ölürken hizmetçisi ölmezse o hizmetçi cehenneme gider.'

Böyle söyleyince bütün hayvanlar Madotkata'nın yanına gitmişler, onu selamladıktan sonra gözleri yaşlı, çevresine oturmuşlar. Madotkata onlara sormuş: 'Ey hayvanlar, bir şeyler bulabildiniz mi?' Karga yanıt vermiş: 'Efendimiz, her tarafı dolaştık ama ne bir canlı bulduk ne de gördük. O nedenle bugün beni yiyin, sizin gücünüz kuvvetiniz yerine gelsin, ben de cennete gideyim. Zira derler ki sadık bir hizmetçi hayatını efendisi için feda ederse yaşlılık ve ölümden uzak olan en yüce tahtı elde eder.'

Karganın sözlerini duyan çakal demiş ki: 'Ey karga, sen çok küçüksün, efendimizin açlığı seni yiyerek geçmez. Aksine seni yiyerek günah işlemiş olur. Zira derler ki karga eti ve köpekten kalanlar çok azdır, dişin kovuğunu doldurmayacak bu etleri yemenin ne yararı var? Sen efendimize bağlılığını gösterdin, onun seni beslemesine karşılık sen de kendi canını teklif ettin. Hem bu dünya hem de öteki için yeterli şana sahipsin. Şimdi önümden çekil, bırak da ben kendimi efendimize sunayım.'

Karga çekilince çakal selamlayarak aslanın karşısına geçmiş ve demiş ki: 'Efendimiz, bugün beni yiyerek hayatınızı kurtarın, ben de bu dünyada görkemli bir yer edineyim, öteki dünyanın da zevklerine layık olayım. Zira derler ki hizmetkârlar daima efendilerinin hizmetinde olurlar, efendileri onların canını almak istese bile bunda bir kusur aramazlar.'

Çakalın sözlerini işiten leopar demiş ki: 'Ey çakal, sen doğru söylüyorsun. Ancak senin de bedenin küçük ve sen efendimizle aynı ırktansın. Silah gibi tırnaklara sahip biri olarak yenilmeye uygun değilsin. Zira derler ki açlıktan ölse bile akıllı kişi bu hayatta uygun olmayanı yememelidir. Ayrıca eğer yemek çok az ise yine yenmemelidir çünkü o zaman kişinin her iki dünyası da mahvolur gider. Sen soyluluğunu gösterdin. Zira derler ki aynı seviyedeki soylu kişiler kralla birlikte oldukları sürece baş, orta, son diye seviyelerini değiştirmezler. Şimdi önümden çekil, efendimize ben kendimi sunacağım.'

Çakal çekilince leopar Madotkata'yı selamlamış ve konuşmaya başlamış: 'Efendimiz, benim hayatımla kendi hayatınızı kurtarın. Benim cennette ölümsüz bir yer edinmemi sağlayın; yeryüzündeki ihtişamımı da arttırın. Bu konuda hiç tereddüt etmeyin. Zira derler ki cennette ölümsüz bir yer edinmek ve yeryüzündeki ihtişamı arttırmak için hizmetkârlar efendilerini izlemeli, onlar için hayatlarını feda etmelidirler.'

Bu sözleri işiten deve Krathanaka 'Bu hayvanlar ne güzel sözler söylüyorlar, bunların hiçbiri efendimiz tarafından öldürülmeye layık değil; bu fırsatla ben de kendimi sunayım, bunu bunların üçü de onaylar,' diye düşünmüş.

Sonra öne çıkıp konuşmuş: 'Ey leopar, sen doğru söylüyorsun fakat senin de tırnakların silah gibi, efendimiz seni nasıl yesin ki? Zira derler ki akrabaları hakkında kötü düşünenler hem bu dünyada hem de gelecektekinde kötülüğe uğrarlar. Şimdi önümden çekil ki ben de kendimi efendimize sunabileyim.'

Leopar çekilmiş, deve aslanı selamlayıp konuşmaya başlamış: 'Efendimiz, bunların hiçbiri yenilmeye uygun değildir.

Canınızı benim bedenimle kurtarın, ben de böylece her iki dünyayı da kazanabileyim. Zira derler ki yüksek seviyelere çileciler, kurban törenleri yapanlar, olağanüstü gücü olanlar değil, hizmette kusur etmeyerek kendilerini efendilerine sunanlar kavuşur.'

Deve böyle konuşunca, aslan izin vermiş ve leopar ile çakal devenin karnından dalmışlar, karga gözlerini oymaya başlamış ve çok geçmeden de deve ölmüş. Açlık çeken bu basit hayvanlar onu bir güzel yemişler. O yüzden sana 'akıllı, orta zekâlı veya sahtekâr bütün insanlar hep birlikte iş yaparlar, tıpkı çakalın, leoparın ve karganın hile yaparak öldürdükleri deve gibi,' dedim.

Ey soylu Damanaka, kralınız Pingalaka'nın çevresi basit, saçma zihniyetli hizmetçilerle dolu, ben bunu biliyorum, o iyi hizmetçilere layık değil. Zira derler ki vezirleri, danışmanları basit ve namussuz kişilerden oluşan kralın halkı ondan memnun değildir. O kral, akbabalarla dolaşan bir kuğu gibi gözükür. Yine bir kral bir akbaba gibi alçak bir tip olsa da hizmetçileri eğer kuğu gibi soylu ise yine de ona hizmet edilir. Fakat eğer kralın danışmanları basit insanlarsa o zaman hizmet etmeye değmez. Bazı kötü vezirler Pingalaka'yı bana karşı öfkelendirmiş olmalılar, o yüzden bana karşı kötü konuşuyor. Zira derler ki kayalıkların keskin kenarlarının yumuşak suların çarpmalarıyla aşınması gibi, ayrılık çıkarmakta marifetli dedikoducular da yumuşak kalpli insanları yollarından saptırırlar. Bunda şaşıracak ne var? Kulaklara zehir gibi gelen sözlerle ayartılmış budala insanlar her türlü saçma işi yaparlar. Başkaları tarafından yanıltıldıklarında insan kafatasından içen dilenci bile olurlar. Yine şunu derler ki ayakla veya sopayla vurulduğunda yılan, vuran kişiyi kesinlikle ısırıp öldürür. Arkadan konuşan karaktersizler birisini kulaktan doldururken diğerini kökünden öldürmektedirler. Kötü insan bir yılan gibidir, birisine yaklaşıp kulaktan doldurur, diğerinin hayatını söndürür. Böylesine tuzak dolu bir ortamda ben ne yapabilirim ki? Bu dostluk dışı hareketi sana sormak isterim."

Damanaka konuştu: "Böyle bir krala hizmet etmektense bir başka yere göç etmek senin için en iyi seçenek gibi görünüyor. Bir öğretmen dahi olsa, neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edemeyen, kibirli insanları terk etmek kutsal kitaplarda da yazar."

Sancīvaka konuştu: "Efendimiz bana karşı öfkeliyken nereye gidebilirim ki? Aklım huzur bulup da mutlu olamam ki! Zira derler ki büyük kişilere karşı bir suç işlendiği zaman uzaklara da gidilse huzur bulunamaz. O kişinin kolları oralara uzanır ve kendisine karşı duranı öldürür. Benim için savaştan başka yol görünmüyor. Cenneti isteyenler onu hac ziyaretleri yaparak, çile doldurarak, sadakalar vererek ve çeşitli erdemli davranışlarla kazanamazlar; onu kazanmanın yolu cesur savaşçıların savaş alanında canlarını teslim etmeleridir. Cesur savaşçılar savaşta öldüklerinde cennete giderler, eğer yaşarlarsa da adları yücelir. Cesur kişi bu ikisinden birini elde eder. Ağzından, yüzünden kan akan savaşçı, kurban töreninde Soma suyu içene benzer diye yazar kutsal kitaplarda. Seçkin kişilerin ateşli kurban törenlerinde Brāhmanları doyurup onlara hediyeler vererek kazandıkları ödül veya çile çekerek, dinsel uygulamalar yaparak, oruç tutarak kazanılan ödül, savaşta ölen bir savaşçının ödülünden büyük değildir."

Sancīvaka'nın bu sözlerini işiten Damanaka içinden düşünmüş: "Bu kötü kalpli öküz savaşacak galiba, eğer boynuzlarıyla efendiyi yaralarsa büyük açlık oluşur. Onu tekrar başka yere göç etmesi konusunda ikna etmeye çalışsam iyi olur."

Damanaka dedi ki: "Dostum, sen doğru konuşuyorsun fakat efendi ile hizmetçisinin dövüşmesi ne kadar doğru olabilir? Zira derler ki eğer düşman güçlüyse bir kimse öfkesini, akli dengesizliğini saklamalı, güçlü düşman önünde sonbahar Ay'ı gibi sessiz sakin kalmalıdır. Yine, düşmanın cesaretini bilmeden savaşa girenler denizin kızkuşunu bozguna uğrattığı gibi olurlar."

Sancīvaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Kızkuşu ve Deniz Masalı
(Tittibha Samudra Kathā)

"Deniz kenarında bir kızkuşu çifti yaşarmış. Dişi kızkuşu üreme mevsimi geldiğinde hamile kalmış. Doğuracağı zaman yaklaştığında kocasına demiş ki: 'Kocacığım, doğurma vaktim yaklaştı, bana uygun ve güvenli bir yer bul ki yumurtalarımı oraya koyabileyim.'

Erkek kızkuşu demiş ki: 'Sevgilim, bu deniz kenarı çok güzel, çok büyüleyici. Yumurtalarını buraya koyabilirsin.' Dişi kuş demiş ki: 'Dolunay olduğunda denizin yükselip alçalması kıyıları yıkar, ayrıca kızışmış filler uzakta bile olsalar bu kıyıyı bulurlar.'

Erkek kuş konuşmuş: 'Soylu ruhum, yanlış konuşuyorsun. Deniz benim yeni doğmuş bebeklerime nasıl zarar verebilir ki? Sen hiç işitmedin mi? Hangi aptal kişi ateşe, her zaman korkunç olan gök canlılarının dünyasına girmek ister? Kim ölüm tanrısının bakışlarına maruz kalmak, uyuyan aslanı uyandırmak, kızışmış fili taciz etmek ister? Hangi budala korkusuzca ölüm tanrısının mekânına yaklaşır ve ona "Hadi, eğer gücün yetiyorsa götür beni," der? Kazancın ve kaybın ne olduğunu bilen akıllı kişi, buz gibi sabah soğuğu eserken soğuğu soğuk suyla gidermeye çalışır mı? O nedenle çocuklarını korkusuzca burada doğur. Zira derler ki evladı korkaksa bir anne kutlu bir anne olarak anılmaz ama eğer evladı cesursa o kadın kutlu bir anne olarak anılır.'

Bu sözleri işiten deniz şöyle düşünmüş: 'Bu basit kuş ne kadar da kendini beğenmiş! Derler ki içinde büyüklük hissi olanlar hiç böbürlenmez mi? Şu kuşa bak, bacaklarını havaya dikmiş, hiç aşağıya düşer miyim diye düşünüyor mu? Şunun yumurtalarını uzağa sürükleyeyim bakalım.' Deniz merakla düşünüp beklemiş.

Doğum gerçekleştikten sonra dişi kuş yiyecek bulmak için uzaklaşmış, o sırada deniz yükselmiş ve yumurtaları uzağa sürüklemiş. Geri döndüğünde yumurtaları göremeyen dişi kuş

erkeğine ağlayarak çıkışmış: 'Aptal! Sana denizin yükselmesiyle yumurtaların gideceğini, daha uzak ve emniyetli bir yere gitmek gerektiğini söylemiştim. Ama sen aptallığından hiçbir söylediğimi dinlemedin. Zaten ne demişler; aptallar kendilerinin iyiliğini isteyen dostlarının tavsiyeleriyle hareket etmezler, tıpkı aşağı düşen budala kaplumbağa gibi.'

Erkek kuş sormuş: 'O nasıl olmuş?'

Dişi kuş anlatmış:

Aşağı Düşen Kaplumbağa Masalı
(Kāshthabhrashtakaçchapa Kathā)

'Bir gölde Kambugrīva adında bir kaplumbağa yaşarmış. Onun Sankata ve Vikata adında çok samimi iki kuğu dostu varmış. Kuğular her gün göl kıyısına gelir, orada birbirlerine tanrılar ve ermişlerle ilgili hikâyeler anlatırlarmış; güneş batarken de iki kuğu yuvalarına dönerlermiş. Zaman geçmiş, göl kurumaya başlamış. Kaplumbağanın bir felaketle karşılaşacağını bilen kuğular ona iyilikle yaklaşıp şöyle demişler: "Sevgili arkadaş, bu gölde çamurdan başka bir şey kalmayacak, sen nasıl yaşamını sürdüreceksin, biz senin adına düşünüp endişelendik?"

Bunu işiten Kambugrīva demiş ki: "Dostlarım, suyu olmayan bu gölde artık yaşayamayız. Bir çare bulmamız gerekir. Zira derler ki bir kimse felaket anında bile sabrını yitirmemelidir. Bir gemi kayalara çarpsa bile yolcu yüzerek kurtulmayı düşünmelidir. Ayrıca Manu'nun dediği gibi felaket baş gösterdiğinde akıllı kişi dostlarını ve akrabalarını kurtarmaya çalışmalıdır. Şimdi bana sağlam bir ip ya da dal parçası getirin, sonra suyu bol olan bir göl belirleyin. Siz ikiniz en uç noktalarından gagalarınızla sopayı tutun, ben de tam ortasından ağzımla tutunayım, beni o göle taşıyın."

Kuğular şöyle demişler: "Dostum, dediğini yapacağız, ancak senin ağzını hiç açmaman lazım, aksi halde düşersin."

Her şey planlandığı gibi yapılmış. Yolda, çok güzel bir şehrin üzerinden geçerken kaplumbağa aşağı bakmış. Aşağıda insanlar iki kuğunun taşıdığı dalı görmüşler ve birbirlerine "Aaa, şuna bakın, şu iki kuş daire biçiminde bir şey taşıyorlar," demişler. Şehirden yükselen gürültüyü duyan kaplumbağa Kambugrīva "Bu gürültü de ne böyle?" diyecek olmuş fakat daha cümlesi bitmeden aşağı düşmüş ve şehir halkı tarafından parçalara ayrılmış. O yüzden sana "aptallar kendilerinin iyiliğini isteyen dostlarının tavsiyeleriyle hareket etmezler, tıpkı aşağı düşen budala kaplumbağa gibi," dedim.

Yine aynı şekilde, Anāgatavidhāta, Pratyutpannamati ve Yadbhavishya adlı üç balık da mahvoldu.'

Erkek kuş sormuş: 'Bu nasıl oldu?'

Dişi kuş anlatmış:

Üç Balık Masalı
(Anāgatavidhātādimatsyatraya Kathā)

'Bir gölde üç balık yaşarmış. Bunların adları "kader gelmesin" anlamında Anāgatavidhāta, "çabuk düşünen" anlamında Pratyutpannamati ve "ne olacaksa olsun" anlamında Yadbhavishya imiş. Bir gün, evlerine gitmekte olan balıkçılar göldeki balıkları görüp birbirlerine demişler ki: "Hey kardeşler, bu göl balık dolu ve biz bu gölde hiç avlanmadık. Fakat bugün yeterince avlandık ve zaten hava da kararıyor; iyisi mi yarın gelip burada avlanalım."

Onların sözlerini işiten ve şimşek yemiş gibi sarsılan Anāgatavidhāta tüm balıklara şöyle seslenmiş: "Kardeşlerim, balıkçıların sözlerini ciddiye almalısınız, bu gece başka bir göle gidelim. Zira derler ki zayıf kişiler düşmanlarından kurtulmak için ya sağlam bir kalede yaşamalı ya da sürekli kaçmalıdırlar, onlar için başka bir yol yoktur. Ertesi sabah balıkçılar buraya gelecekler, avlanmaya başlayacaklar; o yüzden burada daha fazla kalmamızın anlamı yok. Zira derler ki akıllı insanlar

güvenli bir yer bulup orada yaşarlarsa ailelerinin ve ülkelerinin yok oluşunu görmezler."

Bu sözleri duyan Pratyutpannamati "Doğru söylüyorsun, haydi başka bir yere gidelim," diyerek ona hak vermiş. Zira derler ki başka diyarlara gitmekten korkan zanaatkârlar, aptallar, kargalar, zayıf kişilikli insanlar ve geyikler ana vatanlarında yok olurlar. Her yöne gitmeye azimli olan kişi neden ev hasreti çekip kahrolsun? 'Bu atalarımın mirası,' diye düşünen korkaklar acı çekmeye mahkûm olurlar."

Bunları işiten Yadbhavishya adlı üçüncü balık kahkaha atarak konuşmuş: "Sadece balıkçılardan duyduğunuz sözlere bakarak atalarımızın gölünü bırakıp buralardan gitmeye kalkışmanız hiç doğru değil. Dostlar, eğer ömrümüzün sonu geldiyse ha burada ölmüşüz ha başka yerde, ne fark eder? Zira derler ki bir kimse veya şey şayet kaderinde varsa korunmasa bile yaşamaya devam eder; öte yandan eğer kader istiyorsa ne kadar iyi korunursa korunsun yok olup gider. Birisi çölü geçip sağ kalır, diğeri korunaklı evinde ölür gider. O yüzden siz ne yaparsanız yapın, ben burada kalıyorum."

Yadbhavishya'nın bu kararı üzerine Pratyutpannamati ve Anāgatavidhāta gölden bir çıkış buldular ve gittiler. Ertesi sabah içi balık dolu göle gelen balıkçılar ağlarıyla, Yadbhavishya dahil olmak üzere bütün balıkları yakaladılar. O yüzden sana "Anāgatavidhāta, Pratyutpannamati ve Yadbhavishya adlı üç balık" örneğinden söz ettim. Felaket anında gerekeni yapan yaşar, yapmayan ve işi kadere bırakan ise ölür gider.'

Karısının anlattıklarını dinleyen erkek kızkuşu şöyle konuşmuş: 'Sevgilim, beni neden Yadbhavishya ile bir tutuyorsun? Sen benim zekâmı görmedin; şimdi bu denizi gagamla kurutacağım göreceksin.'

Dişi kızkuşu demiş ki: 'Denizle kavga etmenin sana ne yararı var? Denize karşı öfke duymanın sana bir yararı yok. Zira derler ki aciz kişilerin hiddeti sadece kendilerine zarar verir. Toprak kabı durmadan ısıtırsan kendi etrafını yakar. Ayrıca

kendinin ve düşmanının gücünü iyice bilip anlamamış olanlar sadece kaybederler, tıpkı ateşe giren güve kelebekleri gibi.'

Erkek kızkuşu konuşmuş: 'Böyle söyleme sevgilim, yılmaz bir ruha sahip olanlar, güçleri az olsa bile daha güçlü olanları yenebilirler. Mesela, Rāhu ile Ay arasında bir egemenlik savaşı sürüp gider. Keza aslan kızgın filin devasa alnına pençesini geçirir, oradan kan akıtır. Yine kahraman insanların yaşları önemli değildir, yeni doğmuş genç Güneş dağların ve kralların üzerine ışır. Büyük bedenleri olan filleri demir kancalarla idare ederler. Demir kanca file eşit bir şey midir? Kandil karanlığı yayıldığı oranda giderir. Dağlara yıldırım düşer, yıldırım dağdan büyük müdür? O halde kimde yiğitlik ve cesaret varsa o gerçekten büyüktür. Büyüklükle nitelik arasında bir orantı yoktur. O bakımdan ben gagamla bu denizi kuru toprağa dönüştüreceğim.'

Dişi kuş itiraz etmiş: 'Sevgilim, bu denize Cāhnavī nehri[31] su boşaltıyor, Sindhu dahil dokuz yüz nehir her gün suyunu boşaltıyor. Yüzlerce nehrin su akıttığı bir denizi sen içine sadece bir damla sığan gaganla nasıl kurutacaksın? Böylesine değersiz bir azmin sana ne yararı var?'

Erkek kızkuşu konuşmuş: 'Yüksek ruhluluk, canlılık ve ilgi başarının kökleridir. Benim gagam demir gibi serttir. Günler ve geceler yeterince uzun, hal böyleyken ben nasıl denizi kurutamazmışım? Kişi çabalamadıkça yükseğe tırmanamaz. Güneş bile yoğun bulutları aşıp karanlığı dağıtır.'

Dişi kızkuşu konuşmuş: 'Denizle bu kadar savaşmak istiyorsan diğer kuşları, hısım akrabayı da çağır ve savaş bakalım. Zira derler ki aynı amaç için bir araya gelmek, önemsizi önemli yapar. Fili bağlayan kalın ip ince iplerin birleşmesinden oluşur. Misal, serçe ağaçkakanla, sinek kurbağalarla birlik olup koca bir filin sonunu getirmediler mi?'

Erkek kızkuşu sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

Dişi kızkuşu anlatmış:

---

31 Gangā nehri.

Serçe Çifti ve Fil Masalı
(Çatakadampati Kuncara Kathā)

'Ormanın bir bölgesinde bir Tamāla[32] ağacındaki yuvada bir çift serçe yaşıyormuş. Bunların bir zaman sonra çocukları olmuş. Bir gün sıcaktan bunalmış ve hiddetlenmiş vahşi bir fil gölgede serinlemek isteğiyle Tamāla ağacının altında durmuş. Fazlasıyla kızgın olan fil kuşların yuvasının bulunduğu dalı çekip koparmış. Dal kırılınca serçenin bütün yumurtaları düşüp etrafa dağılmış. Yaşanacak günleri varmış ki serçe çifti ölmemiş.

Yumurtaların kırılmasına çok üzülen dişi serçe başına gelen bu felaketin etkisiyle ağlamaya başlamış. O sırada, serçenin çok samimi bir dostu olan ağaçkakan onun yana yakıla ağladığını işiterek oraya gelmiş ve sormuş: "Ey saygıdeğer hanım, neden boş yere ağlıyorsun? Zira derler ki basiretli kişiler kayıplarına, ölülerine, bu sınırlı dünyanın geçiciliklerine üzülmezler; bilgeyi budaladan ayıran bir özelliktir bu. Ayrıca ağlamaya değer olmayana ağlayan budala hem kaybına hem de ağlayarak çoğalttığı kederine yenik düşer. Yine, ölen kişi için arkasından ağlayıp gözyaşı dökenler bunu yapmamalıdırlar çünkü sağlam kalıp ölünün cenaze işlemlerini yapacak kişilere gereksinim vardır."

Serçe şöyle konuşmuş: "Haklısın. Fakat bu kötü kalpli fil kibri yüzünden benim çocuklarımın yok olmasına neden oldu. Eğer benim gerçekten dostumsan bu fili ortadan kaldırmak için bir yol bulmalısın. Ancak bu şekilde üzüntümü dağıtabilirim. Zira derler ki kendisine zarar verenden gereken intikamı alan, yeniden doğmuş gibi sayılır."

Ağaçkakan kabul edip şöyle konuşmuş: "Doğru konuştun. Zira gerçek dost, başka bir kasttan doğmuş olsa da kederli zamanlarda imdada yetişir, dostluğunu kanıtlar. Zor zamanlar-

32 Xanthosymus pictorius: Siyah kabukları olan ve her zaman yeşil kalan bir ağaç.

da yardıma koşana dost denir; ailesine bağlılık gösteren evlattır, efendisine nasıl itaat edeceğini bilen gerçek hizmetçidir, kocasına huzur ve mutluluk veren de gerçek eştir. Şimdi sana zekâmı göstereyim; benim Vīnāravā adında bir sinek arkadaşım var, kötü fili öldürebilmemiz için onu çağırmam lazım."

Sonra ağaçkakan serçeyle birlikte sineğin yanına gidip seslenmiş: "Hey dostum, bu serçe benim arkadaşımdır. Bir fil onun yumurtalarını kırdı ve onu perişan etti. O fili öldürmek için bize yardım etmelisin."

Sinek konuşmuş: "Dostum, bu da mesele mi? Zira derler ki dostlar arasındaki iyilik karşılıklıdır. Dostların dostlarının işi daha da fazla yapılmak zorundadır. Bu gerçeği bilelim. Fakat bu noktada benim de Meghanāda adında bir kurbağa arkadaşa ihtiyacım var. Onu da çağırıp ne yapacağımıza bakalım. Yine derler ki iyi, nazik, bilgili, politika bilimini bilen, zeki kişilerle yapılan planlar asla olumsuz sonuç vermez."

Sonra üçü, yani serçe, ağaçkakan ve sinek, birlikte Meghanāda'nın yanına gitmişler ve ona olup biteni anlatmışlar. Kurbağa demiş ki: "Bu sefil fil neler yapmış böyle? Neyse, şimdi benim planım şudur: Sen sinek, akşamleyin bu küstah filin yanına gideceksin, kulaklarında bir lavta çalıyormuş gibi tatlı tatlı vızıldayacaksın, o da zevkten gözlerini kapatacak. Tam o anda ağaçkakan gelip gagasıyla gözlerini oyacak. Kör olan fil susayacak. Ben topladığım ekiple birlikte derin bir çukurda vıraklayacağım. O orayı göl zannedip gelecek ve çukura düşüp ölecek. Bu şekilde birlikte hareket ederek intikam alabiliriz."

Sonra plan başarıyla uygulamaya geçirilmiş. Küstah fil sineğin vızıltısından gözlerini kapamış, ağaçkakan gelip gözlerini kör etmiş; su arayarak dolaşan fil kurbağaların sesine doğru gitmiş ve derin çukura düşüp ölmüş. O yüzden sana "serçe ağaçkakanla, sinek kurbağalarla birlik olup koca bir filin sonunu getirmediler mi?" dedim. Bunların hepsi birleşip kızgın devasa fili öldürmüşler.'

Erkek kızkuşu konuşmuş: 'Sevgilim, ben de tahmin ettiğin gibi yapacağım. Dostlarımla birleşip bu denizi kurutacağım.'

Böyle dedikten sonra balıkçıl kuşunu, turnayı, ağaçkakanı ve diğer kuşları çağırıp onlara demiş ki: 'Dostlar, bu deniz, sularıyla yumurtalarımızı dağıtarak bize zarar verdi. Bunu kurutmanın bir yolunu bulun.' Kuşlar birbirlerinden fikir alıp verdikten sonra şöyle demişler: 'Bizler denizi kurutamayız, eğer böyle bir çaba içine girersek boşa gider. Zira derler ki bir kimse sırf gururundan kendinden güçlü birisiyle savaşa girerse, hortumu, dişleri parçalanmış fil gibi perişan olur gider. Kartal bizim efendimizdir, gidip nasıl yenilip küçük düşürüldüğümüzü ona anlatalım, belki o denize hak ettiği karşılığı verir. Yok eğer isteğimize kulak tıkarsa da biz de daha fazla düşünmeyiz. Zira derler ki kişi kederini gerçek bir dosta, iyilik isteyene, iyi hizmetçiye, iffetli kadına, güçlü efendiye anlatırsa acıdan kurtulur. Haydi kralımız kartala gidelim.'

Böyle dedikten sonra kuşlar, suratlarından düşen bin parça, gözleri yaşlı halde kartalın yanına gitmişler ve yakınarak konuşmuşlar: 'Ah ne felaketler oluyor! Siz efendimizin soyundan olan bu kızkuşu deniz tarafından yok edilmeye çalışılıyor. Eğer böyle giderse bütün kuş milleti yok olup gidecek çünkü deniz keyfince bütün kuşları yok edecek. Zira derler ki birinin kötü işlerini gören diğer kişiler onu kınamalıdır; bu dünyada insanlar geleneğe bağlıdırlar, kötülüğe gözlerini kapayamazlar. Keza halk hileli işlerle karşılaştığında kral onu dalkavuk, sahtekâr ve vicdansızlardan korur. Halkını koruyan kral, halkın ulaştığı (altılı) erdem seviyesine ulaşmış demektir, eğer korumazsa (altılı) günaha ulaşır. Halkın kederinden doğan ateş söndürülmezse, bu ateş giderek zenginlerin, hanedanlığın ve nihayet kralın yaşamını da yakar. Kral akrabaların akrabası, gözü olanların gözüdür, kral anadır, kral babadır, kral herkese iyi davranandır. Meyve isteyen kral bir bahçıvan gibi halkına bakmalıdır; çok ürün almak istiyorsa özenini artırmalıdır. Tohumdan çıkan filizleri uygun şekilde korursa uygun zamanda ürün alır; bunun gibi, korunan halk da ona vergi ve adaklarını uygun zamanda verir. Altınlar, mücevherler, çeşitli araçlar, zenginlikler, çeşitli zevkler halk tarafından elde edilmelidir.'

Kederli kuşlar dertlerini böyle anlattıktan sonra Garuda[33] düşünmeye başlamış: 'Bu kuşlar doğru söylüyor. Bugün gidip denizi yutayım.' Garuda böyle düşünürken Vishnu'nun elçisi gelip ona demiş ki: 'Saygıdeğer Garuda, beni efendim Nārāyana[34] gönderdi. Göksel varlıkların bir işini bitiren efendim Amarāvatī'den ayrılıyor. Hemen benimle gel.' Mesajı alan Garuda demiş ki: 'Ey elçi, efendimizin benim gibi değersiz bir hizmetkârla ne işi olur ki? Lütfen gidip ona bağlılığımı ilet, benim yerime başka bir hizmetkâr bulsun. Zira derler ki hizmetçisinin yaptıklarını takdir etmeyen, ödüllendirmeyen bir krala hizmet edilmemelidir; ne kadar iyi sürersen sür çorak topraktan ürün alamazsın.'

Elçi demiş ki: 'Ey Vainateya, daha önce efendimiz Nārāyana hakkında böyle konuşmazdın, efendimiz sana karşı bir kötülük mü yaptı?'

Garuda karşılık vermiş: 'Benim hizmetçim olan kızkuşunun yumurtaları deniz tarafından sular altında bırakılmış. Eğer efendimiz denize bir ceza vermezse bundan sonra ona binek hayvanı olarak hizmet etmeyeceğim. Efendimize bu sözümde ısrarlı olduğumu iletin.'

Elçi'den Garuda'nın ne kadar kararlı olduğunu işiten Tanrı şöyle düşünmüş: 'Garuda'nın öfkesini görüyorum, iyisi mi gidip onu nazikçe kendim buraya getireyim. Zira derler ki bir kimse kendi iyiliğini istiyorsa hiçbir hizmetçisini incitmemelidir, ona evladı gibi sevgiyle yaklaşmalıdır. Kral hizmetlerine karşılık hizmetçilerine sadece zenginlik vermemelidir, aynı zamanda onları onurlandırmalıdır da; eğer böyle yaparsa onlar onun için canlarını bile verebilirler.'

Böyle düşündükten sonra Nārāyana aniden Garuda'nın yaşadığı Rukmapura şehrinde belirmiş. Evine doğru yaklaşmakta olan efendisini gören Garuda çok utanmış, başını yere eğerek onu selamlamış ve konuşmuş: 'Bhagavan, deniz sizin

33 Aslında kartal, Vishnu'nun binek kuşu Garuda'dan başkası değildir. Metinde daha çok Vainateya diye geçiyor. Burada ise Garuda olarak yazıyor.

34 Vishnu.

dinlenme yerinizde memnun halde, sizi çekilmeye zorlar biçimde hizmetçimin yumurtalarını ıslatarak beni küçük düşürdü. Size olan saygımdan ona vereceğim cezayı geciktirdim; yoksa onu kuru bir alana çevirebilirdim. Kişi efendisinden habersiz bir köpeğe dahi vurmamalı. Zira derler ki geleneklere bağlı bir hizmetçi efendisini zora sokacak veya kalbinde yara açacak şekilde davranmamalıdır.'

Garuda'nın sözlerini işiten Tanrı demiş ki: 'Ey Vainateya doğru söylüyorsun. Zira derler ki hizmetçi tarafından başkasına verilen ceza efendisine verilmiş gibi olur, onun utancı da hizmetçiye değil, efendiye yazılır. Şimdi gel kızkuşu çiftinin yumurtalarını onlara geri verelim ve sonra seninle birlikte Amarāvati'ye gidelim.'

Tanrı Nārāyana denize yaklaşmış, korkunç okunu gererek konuşmuş: 'Ey kötü kalpli deniz, hemen kuşların yumurtalarını geri ver, aksi halde seni toprak gibi kuruturum.' Korkuya kapılan deniz, yumurtaları geri vermiş, yumurtaları alan erkek kızkuşu sevinçle onları karısına vermiş.

İşte görüldüğü gibi düşmanının gücünü bilmeden ona saldırmak doğru değil, bunu söylemeye çalıştım. Bu nedenle de kişi asla çabalamaktan vazgeçmemelidir."

Damanaka'nın dediklerini işiten Sancīvaka sormuş: "Dostum, Pingalaka'nın bana düşman olduğunu nasıl anlayacağım? Bugüne kadar ona olan sevgim hep artarak çoğaldı. Ona karşı davranışlarım hiç değişmedi. Onun memnuniyetsizliklerinden bir örnek ver ki ben de kendimi korumak için onun sonunu getirebileyim."

Damanaka konuşmuş: "Dostum, bunu kim bilebilir? Eğer sana baktığında gözleri kırmızı kırmızı ise, kaşları çatıksa, alnı kırışıksa, dudaklarını yalıyorsa sana karşı kötü düşünceler besliyor demektir. Eğer bu belirtileri vermiyorsa senden memnun demektir. Şimdi bırak evime gideyim. Sen de benim tavsiyelerimi uygula. İstersen de bu gece gizlice kaç, canını kurtar. Zira kişi ailesinin iyiliği için kötü insanı uzaklaştırmalı, köyün iyiliği için kötü aileyi uzaklaştırmalı, bölgenin iyiliği için köyü terk

etmeli, kendi iyiliği için de ülkeyi terk etmelidir. Kişi felaket zamanları için zenginlik biriktirmeli, kadınları korumalı, ancak kendini korumak için diğer ikisini de terk edebilmelidir. Güçlü bir düşman tarafından tehdit edildiğinde ya başka bir ülkeye kaçmalı ya da onunla uzlaşma yollarını aramalıdır. Şimdi sen kendini korumak için bu ormanı terk etmelisin; eğer bunu yapmayacak olursan o zaman aslanla uzlaşma yoluna gitmen gerekir. Zira derler ki akıllı kişi kendisini evlatları ve karısı pahasına korumalıdır, evlat, kadın ve zenginlik yeniden kazanılabilir. Keza kişi kendini bir şekilde sefil durumdan kurtarmalıdır, kurtulunca da doğru ve erdemli işler yapmalıdır. Aptal kişi yaşamı tehlikedeyken zenginliğe ve varlığa bağlılık gösterirse mahvolur, zenginliği de yaşamı da kaybeder."

Bu sözleri söyleyen Damanaka Karataka'nın yanına gitti. Karataka ona sordu: "Ne yaptın?"

Damanaka yanıt verdi: "Arayı bozma politikasını uygulamaya koydum, gerisi kadere kalmış. Zira derler ki akıllı kişi kader razı olmasa bile kusurlarını yok etmek ve kalbinin rahatlığı için çabalamalıdır. Keza aslanlar gibi çabalayana zenginlik kendiliğinden gelir, korkaklarsa sürekli kaderlerine söverler. O nedenle kaderi bir kenara bırakıp kudretin ölçüsünde içten çaba göstermen gerekir. Yine de istediğin olmazsa bu senin suçun olmaz."

Karataka dedi ki: "Arayı bozma politikasını nasıl yürürlüğe koydun anlatsana?"

Damanaka yanıt verdi: "Onlara birbirleri hakkında uydurma yorumlarda bulundum, birbirlerine öfkelenmelerini sağladım."

Karataka dedi ki: "Birbirini seven o ikisini birbirine karşı kızdırmakla doğru bir iş yapmadın. Zira derler ki kimseye zararı olmayanları itip kakan insanlar kuşkusuz hem bu hem de öteki dünyada acı çekerler. Böyle aralarını açtım diye seviniyorsan bilesin ki işlerin her an karışması da mümkündür. Yine derler ki cahil kişi yıkıcılığa çalışır, yapıcılık nedir bilmez. Rüzgâr ağacı sadece eğer, onu dikleştirmez."

Damanaka dedi ki: "Sen politika bilimini bilmediğin için böyle konuşuyorsun. Zira derler ki ne kadar güçlü olursa olsun kişi düşmanını susturmazsa o giderek güçlenir ve mutlaka onu öldürür. Bu Sancīvaka da bizim vezirliğimizi yok eder hale geldi. Zira bir kimse bir başkasının babadan kalan işini gasp etmeye kalkışırsa o doğal olarak bir düşman sayılır. Böyle bir kimse sevilen biri bile olsa ortadan kaldırılmalıdır. Sancīvaka'yı adam yerine koyan, ona güvence veren ve Pingalaka ile tanıştıran bendim. Onu bulunduğu mevkiden düşürecek olan da yine benim. Zira derler ki dürüst bir insan kötü bir insana bir mevki sağlarsa, o kötü insan o mevki yüzünden dürüst adamı yok etmeye çalışır. O yüzden sağduyulu insanlar alçak kişilere geçit vermezler. Bu nedenle onun öldürülmesi için numara yaptım. Bu strateji ile öküzü ya öldürtürüz ya da ormandan kaçırırız. Bunu başka hiç kimse bilmeyecek. Ben amacıma uygun olarak doğru hamleyi yaptım. Zira derler ki bir kimse suçluya karşı şeker kamışı suyu gibi tatlı söz söylerken kalbine acımasızca kılıcı saplamalı ve bunda da hiç tereddüt etmemelidir. Ayrıca Sancīvaka öldüğü zaman bizim için de yiyecek olacaktır. Birincisi benim hesabım görülmüş olacak, ikincisi yeniden vezir olacağım, üçüncüsü de karnımız doyacak. Gördüğün gibi üç tane kazanç var, sen aptallığınla neden beni suçlayıp duruyorsun anlamıyorum. Zira derler ki kendi amacı uğruna başkalarına zulmeden ve kurnaz stratejiler uygulayan kişi kimse tarafından yadırganmaz. Tıpkı ormanda yaşayan Çaturaka adlı çakalın hileleriyle düşmanı bozguna uğratıp günlerce ziyafet çekmesi gibi."

Karataka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Damanaka anlattı:

Aslan ve Çakal Masalı
(Simha Şrigāla Kathā)

"Ormanın derinliklerinde yaşayan Vacradamştra adında bir aslan varmış. Ona itaatle bağlı iki yardımcısı bulunuyormuş:

Kurt Kravyamukha ve çakal Çaturaka. Bir gün aslan ormanın derinliklerinde kervandan ayrı düşmüş gebe bir dişi deve görmüş ve ona saldırıp öldürmüş, karnını yardığında canlı halde küçücük bir bebek deve çıkmış dışarıya.

Aslan ailesiyle birlikte o dişi devenin etiyle bir güzel karnını doyurmuş. Canını bağışlayıp eve getirdiği bebek deveye demiş ki: 'Ey iyi yaratık, sen benden veya başka bir yırtıcı hayvandan korkma, ormanda istediğin gibi dolaş. Sivri kulakların olduğu için adın da Şankukarna[35] olsun.'

Bu dört hayvan[36] aynı yerde, birbirlerine çeşitli öyküler anlatarak, zevk içinde, mutlu mesut yaşayıp gitmişler. Şankukarna büyümüş, gençlik çağına gelmiş ve aslandan ayrılmamış. Bir gün Vacradamştra ile kızgın bir fil arasında bir kavga çıkmış. Kızgın fil dişleriyle aslana fena yaralar açmış ve aslan hareket edemez hale gelmiş. Avlanamadığı için açlıktan boğazı kuruyan aslan diğerlerine demiş ki: 'Ben yatmak zorundayım, sizler avlanıp bir canlı yakalayın da açlığımızı giderelim.' O böyle söyleyince diğer üçü hava kararana kadar ormanda dolaşmışlar fakat hiçbir hayvan bulamadan dönmüşler.

Çaturaka şöyle düşünmüş: 'Aslında şu deve Şankukarna'yı öldürsek bir süreliğine karnımız doyar. Fakat efendimiz aslan ona koruma sözü verdiğinden ve onunla dost olduğundan bunu yapamıyoruz. Fakat eğer aklımla onu etkilersem, gerekçeler sunarsam, aslanın onu öldürmesini sağlayabilirim. Zira derler ki açıkgözün uyanıklığı karşısında öldürülemez veya aşılamaz hiçbir şey yoktur, yeteneğini takip etmek gerek.'

Böyle düşündükten sonra deveye demiş ki: 'Ey Şankukarna, efendimiz açlıktan ölmek üzere. Eğer o ölürse bizler de ölürüz. O nedenle sana efendimizin iyiliği için bir şey söyleyeceğim, dinle.'

Şankukarna konuşmuş: 'Dostum, söyle de dediklerini hemen yapayım. Efendimiz için her şeyi yapmaya hazırım.'

---

35 Sivri kulaklı.

36 Aslan, yavru deve, kurt ve çakal.

Çaturaka konuşmuş: 'Sevgili dostum, bedenini efendimize bağışlarsan çifte ödülün olur; eğer böyle yaparsan bedenin iki misli büyür, efendimizin de hayatı kurtulur.' Bunu işiten Şankukarna demiş ki: 'Madem öyle, gerekeni yapacağım. Efendimize söyleyin onun iyiliği için ne gerekiyorsa yapacağım. Dharma bizi korusun.'

Böyle kararlaştırıldıktan sonra hepsi birlikte aslanın yanına gitmişler, Çaturaka konuşmaya başlamış: 'Efendim, güneş batana kadar aradık fakat tek bir canlı dahi bulamadık. Eğer efendimiz izin verirlerse, Dharma'nın korumasında, bedeninin iki misli olmasını isteyen Şankukarna kendisini size sunmaya hazır olduğunu söylüyor.'

Aslan konuşmuş: 'Madem öyle, o halde Dharma'nın korumasında devenin bedenini alalım bakalım.' Aslanın bu kararı üzerine kurt ve çakal devenin karnına iki yandan saldırıp onu yırtmışlar, deve ölmüş. Sonra Vacradamştra Çaturaka'ya demiş ki: 'Ey Çaturaka, sen devenin ölüsüne göz kulak ol, ben nehir kenarına gideyim ve yıkanıp tanrılara dua edip döneyim.' Bunu söyleyen aslan nehre doğru gitmiş.

O gittikten sonra çakal Çaturaka 'Bu deveyi ne yapsam da yesem?' diye düşünmüş. Sonra dönüp Kravyamukha'ya demiş ki: 'Ey Kravyamukha, sen açlıktan harap gözüküyorsun, efendimiz gelmeden bu devenin etinden yemelisin. Seni ele vermem, korkma.'

Bunu işiten kurt etten azıcık ısırmış ki, Çaturaka hemen bağırmış: 'Kravyamukha, efendimiz geliyor. İyisi mi sen biraz geri dur da senin et yediğini anlamasın.' Kurt kenara çekilmiş, aslan gelmiş, bakmış ki devenin karaciğeri yok.

Kaşlarını çatan aslan hiddetle konuşmuş: 'Benim deve etimi kim artık et haline getirdi, söyle ki onu öldüreyim.' Aslan saldırganın ismini böyle isteyince korkuya kapılan Kravyamukha Çaturaka'nın yüzüne bakmaya başlamış ve ona yalvarırcasına demiş ki: 'Ne olur bir şeyler söyle, hani beni savunacaktın sen! Öfkeli aslan yatışsın ve beni suçlu bulmasın.'

Çaturaka alay eder gibi cevap vermiş: 'Aferin, hem bana aldırma hem de öyle yüzüme bak! Şimdi bu tutarsız davranışının cezasını çek bakalım.' Bunu işiten kurt Kravyamukha hayatını kaybetmekten korkmuş ve uzak bir diyara kaçıp gitmiş.

O sırada yüklü develerden oluşan bir kervan yoldan geçmekteymiş. Kervanın önünde lider olarak yürüyen devenin boynunda büyükçe bir çan asılıymış. Çanın uzaktan gelen sesini duyan aslan çakala demiş ki: 'Sevgili kardeş, daha önce hiç duymadığım bu korkunç sesin ne olduğuna bir bak bakalım.' Bu emri alan Çaturaka biraz uzaklaşıp hızla geri dönmüş ve aslana 'Kaçın efendim, kaçın, burayı terk edin,' diye bağırmış. Aslan sormuş: 'Neler oluyor? Niçin böyle bağırıyorsun?'

Çaturaka yanıt vermiş: 'Efendim, Dharmarāca size çok kızgın, "Devemi aslan öldürdü, o yüzden binlerce deve ile geri döndüm," diyor. Bunlar öldürdüğünüz Şankukarna adlı devenin ataları, büyük büyük babaları, boynunlarındaki devasa çanlarla sizden intikam almaya geliyorlarmış.'

Aslan uzaktan kendisine doğru yaklaşmakta olan kervanı görünce korkmuş, ölü deveyi bırakıp oradan kaçmış. Aslan gittikten sonra tek başına kalan çakal, devenin etini ağır ağır ve günler boyunca yemiş durmuş. Sana o yüzden 'Kendi amacı uğruna başkalarına zulmeden ve kurnaz stratejiler uygulayan kişi kimse tarafından yadırganmaz,' dedim."

Damanaka'nın ayrılmasından sonra Sancīvaka için için düşünmekteydi: "Ah, ben ne hata işledim böyle, ot yiyen birisi olarak benim bir et yiyenin yanında ne işim var? Zira derler ki layık olmayanın yanında hizmet verirsen kendi ölümünü hazırlarsın, tıpkı doğum yapan dişi katırın ölmesi[37] gibi. Şimdi ben ne yapayım? Nerelere gideyim? Aklımı nasıl huzura kavuşturayım? Belki korunmak için Pingalaka'ya yanaşmalıyım, o belki de beni öldürmez, korur. Zira derler ki akıllı kişi felaket anlarında kederi azaltmak için özel politikalar uygulayabilir; ne demişler, 'çivi çiviyi söker.' Ayrıca bu dünyada tüm varlıkların önceki yaşam-

37 Doğum yapan dişi katırların öldüğüne inanılırmış.

larına göre erdemli veya erdemsiz olmalarını sağlayan iyiyi ya da kötüyü yapmaya eğilimli fiziksel bedenleri vardır. Bu önceki yaşamların etkisiyle belirlendiğine göre başa ne gelirse gelsin mutlu karşılamak gerekir. Zaten ben nereye gidersem gideyim bir vahşi hayvan tarafından öldürülürüm; iyisi mi beni bu aslan yesin daha iyi. Zira derler ki dağa toslayan bir fil gibi, insanı bulan ve büyük kişilere yakışan büyük belalı olaylar kişiye şan, şeref ve takdir kazandırır. Ayrıca önemsiz varlıklar güçlü bir varlık tarafından incitilse bile bu takdire şayandır; filin etrafında dolaşan bir böceği filin kulağı ezse bile o böcek övgüye layıktır."

Böyle düşündükten sonra Sancīvaka sersem sersem aslana yaklaştı, oturduğu mekâna bakarak şunları söyledi: "İçinde yılanlar gizlenmiş bir ev gibi, vahşi hayvanlarla dolu bir orman gibi, güzel lotuslarla süslü olup da içinde timsahlar kaynaşan bir göl gibi şu krallık sarayı da kötü, yalancı ve hırsız insanlarla dolu. Kişi ona yaklaşmaya ve girmeye korkuyor."

Kendi kendine böyle mırıldandıktan sonra Sancīvaka Pingalaka'yı tıpkı Damanaka'nın tarif ettiği gibi buldu. Çok korkan hayvan onu selamlamayı unutarak vücudunu kastı ve geriye çekildi. Pingalaka onun bu tuhaf hareketlerini izliyordu. Demek ki Damanaka'nın sözleri doğruydu. Öfkeyle üzerine atıldı. Pingalaka pençelerini germiş onun sırtına geçirmeye çalışırken Sancīvaka boynuzlarıyla onun karnını çizerek kendini kurtardı. Sonra aslanı öldürmek isteğiyle saldırdı.

Birbirlerini öldürmek için dövüşen Sancīvaka ve Pingalaka'nın Palāşa[38] çiçekleri gibi kıpkırmızı olduklarını gören Karataka küçümseyici bir dille Damanaka'ya dedi ki: "Ey budala, bu ikisinin arasını açmakla doğru bir iş yapmadın. Sen politikanın özünü bilmiyorsun. Gerçek vezirler büyük sorunları barış politikalarıyla çözerler, eğer böyle olmazsa korkunç savaşlar çıkar. Kötü vezirler, siyaset kitaplarında yazmadığı halde, savaşı kışkırtarak krallarını ve krallığı tehlikeye atarlar. Şimdi şu durumda kralımız Pingalaka ölecek olursa senin bu arayı

38 Butea frondosa.

bozma politikanın ne anlamı kalır? Öte yandan, eğer Sancīvaka ölmezse bu da başka bir musibet yaratır. Aldığı yaralarla mutlaka ölecektir. Ey budala, bu nasıl bir vezirlik görevidir? Sen barış ve sevgi yoluyla iş görmeyi bilmiyorsun. Sadece savaş yolunu bildiğin için sen iyi bir vezir değilsin. Zira derler ki Sāman ile başlayıp Danda ile biten[39] diplomatik gelenekte Danda en kötü, başvurulacak en son çaredir; böyle söyler kendi kendine var olmuş yaratıcı Brahma. Ayrıca akıllı kişi uzlaştırmayla çözülebilecek işleri savaş yoluyla çözmeye kalkışmamalıdır. Terslik tatlı olanla gideriliyorsa acıyı denemenin ne faydası var? Keza bilen kişi başlangıçta Sāman'ı denemelidir, bu politika nadiren başarısızlığa uğrar. Düşmanlığın çoğalttığı cehalet karanlığını ne Ay, ne şifalı bitkiler, ne Güneş, ne de ateş giderebilir. O ancak barışçıl ve uzlaşmacı tutumla yok edilebilir. Vezir olmak isteyen sen, daha Mantragati denilen 'çözüm yollarını' bilmiyorsun. Beş çeşit Mantra vardır: 1. Taahhüt ederek işe başlama; 2. Taahhüdü yerine getirebilecek zenginliğin ve insan gücünün inşası; 3. Zaman ve yerin uygun biçimde bölünmesi; 4. Önceden tasarlanan çözümlerin uygulamaya konulması; 5. Planın tamamlanması. Şimdi şu hale bak, senin kötü çözüm yolun yüzünden kral da vezir de ölüp gidecekler. Şimdi bu durumu düzeltmek için bir çare düşün; vezirlerin işi, bozulanı onarmaktır. Zira derler ki bir doktorun görevi hastalıkları iyileştirmektir, bir vezirin görevi de politik yanlışları düzeltmektir. Ey budala, sen bunları beceremedikten sonra ne halt etmeye vezirliğe soyunuyorsun ki, sersem! Yine derler ki aptal kişi ancak işlerin bozulmasını bilir, işlerin başarıyla sonuçlanmasını bilmez, tıpkı mısır sepetini kemiren fakat sepetleri onarmayı bilmeyen fareler gibi. Öte yandan, bu kralın da suçu çünkü senin dediklerine fazlasıyla önem verdi. Zira derler ki aptalların öğütlerini dinleyen krallar akıllıların çizdiği yolda yürüyemezler; felaket tuzaklarına yakalanır, yoğun kederlere gömülür, korkunç düşmanlar edinir ve bundan da

39 Sāman "yatıştırma, uzlaştırma" demek. Diğer üçü ise Dāna (verme), Bheda (bölme) ve Danda (savaş).

kurtulamazlar. Eğer şans eseri sen bu aslan kralın veziri olursan hiçbir soylu onun yanına yaklaşamaz. Zira derler ki iyi niteliklerle dolu olan kralın vezirleri kötüyse ona kimse yaklaşamaz; tıpkı temiz suyu olan bir göle içindeki vahşi timsahlar yüzünden kimsenin yaklaşamaması gibi. Bilgili danışmanları olmayan bir kral kesinlikle perişan olur gider. Yine derler ki vezirleri tarafından övgü ve dedikodu ile eğlendirilmiş ve savaşta tek bir ok dahi atmamış kralın zenginliğini düşmanları özellikle almak ister. O nedenle bir budalaya öğüt vermenin anlamı yoktur. Bir budalaya öğüt vermek iyilik getirmez, sadece kayıp getirir. Derler ki kuru odun bükülmez, testere taşı kesmez. Aksi halde öğüte layık olmayanlara öğüt veren Süçīmukha'nın durumuna düşülür."

Damanaka sordu: "O nasıl olmuş?"

Karataka anlattı:

Süçīmukha ve Maymun Sürüsü Masalı
(Süçīmukha Vānarayūtha Kathā)

"Dağlık bir bölgede bir maymun sürüsü yaşıyormuş. Kış geldiğinde maymunlar soğuk esen rüzgârlardan, sert akan nehirlerden, gürleyerek gelen bulutların yağdırdığı dolulardan ve yarattığı sislerden perişan olurlarmış. Maymunlardan bazıları Guncā[40] bitkisinin kıvılcıma benzeyen küçük kırmızı ve siyah tohumlarını toplar, onlardan ateş yakmaya çalışırlarmış.

Süçīmukha adlı bir kuş onların bu beyhude çabalarını görünce konuşmuş: 'Hepiniz aptalsınız! Bunlar ateş kıvılcımları değil, Guncā bitkisinin tohumları. Neden boş yere çabalıyorsunuz ki? O soğuğu gidermez. Dağda veya ormanın başka bir yerinde sığınıp soğuktan korunacağınız bir mağara bulmanız gerekir. Bulutlar da yağmur yağdıracak gibi duruyor, ona göre.'

Süçīmukha'nın bu sözlerini duyan yaşlı bir maymun aksi aksi cevap vermiş: 'Aptal, sen ne karışıyorsun, git kendi işine

40 Abrus precatorius.

bak! Zira derler ki akıllı kişi kendi iyiliğini istiyorsa, işi sık sık engellerle kesilmiş veya kumarda kaybetmiş kişiye öğütte bulunmaz. Yine bütün çabalarına rağmen avlanamamış avcıya, çamura saplanmış bir budalaya öğüt vermek boştur.'

Onun dediklerine aldırış etmeyen Süçīmukha söylenmesini sürdürmüş: 'Hah! Neden boş yere çabalıyorsunuz ki?' O böyle konuşunca maymunlardan biri öfkeyle onu kanatlarından yakalamış ve taşa vurup öldürmüş. O yüzden 'öğüte layık olmayanlara öğüt veren Süçīmukha'nın durumuna düşülür,' dedim. Çünkü budalalara boşa öğüt vermek onları yatıştırmaz, daha ziyade öfkelendirir. Yılanları sütle beslemek onların zehirini daha da kuvvetlendirir. Yine derler ki kişi şuna buna rastgele öğüt vermemelidir, bak, çok güzel evi olanlar boşboğaz maymun yüzünden nasıl da evsiz kaldılar."

Damanaka sordu: "O nasıl olmuş?"

Karataka anlattı:

Maymun ve Serçe Çifti Masalı
(Vānara Çatakadampati Kathā)

"Ormanın birinde bir Şamī ağacı[41] varmış. Yuvalarını bu ağacın kalın bir dalına yapmış olan bir serçe çifti burada yaşamaktaymış. Bir kış günü, serçeler mutlu bir şekilde yuvalarında oturuyorken usulca yağmur yağmaya başlamış. Yağmur fırtınaya dönüştüğünde titreyerek ve dişlerini takırdatarak bir maymun gelip o ağacın dibinde durmuş. Onun sefil halini gören dişi serçe şöyle söylemiş: 'Hey kardeş, ellerin ve ayaklarınla insan gibisin, neden soğuktan etkileniyorsun ki? Neden kendine bir korunak yapmıyorsun?'Bunu işiten maymun öfkeyle şöyle demiş: 'Sen neden sesini kesmiyorsun? Bu yaptığın küstahlık, şu anda benimle alay ediyorsun.' İçin-

41 Prosopis Spicigera veya Mimosa Suma. İçinde ateş barındırdığına inanılan ve çok sert odunlaşan bir ağaç türü.

den, 'Bu sürtük, ahlaksız, ukala, Süçīmukha böyle gevezelik etmekten korkmuyor, o halde onu neden öldürmüyorum?' diye düşünmüş. Sonra kuşa seslenmiş: 'Ey ahmak kuş, benimle neden bu kadar ilgileniyorsun? Zira derler ki biraz olsun isteği ve ısrarı olana öğüt verilir, isteği ve ısrarı olmayana verilen öğüt boşlukta atılan çığlığa benzer. Fazla söze gerek yok, şimdi küstahlığının sonucunu göreceksin.'

Böyle söyleyip Şamī ağacının tepesine çıkmış, kuşların yuvasını darmadağın etmiş. O yüzden sana 'kişi şuna buna rastgele öğüt vermemelidir,' dedim.

Ey budala Damanaka, sen daha benim dediklerimi öğrenemedin mi? Belki de senin suçun değil, soylu kişilere öğretilenler iyi sonuç verir, kötülere öğretilenler ise kötü sonuç verir. Zira derler ki; uygun olmayan yerde gösterilen bilgeliğin ne yararı var? Kandili bir kabın içine koyarsan karanlığa gömülür ve etrafı aydınlatamaz. Sen de benim sözlerimi dinlemeyerek, kuru bilgelik sergileyerek nasıl kaybettiğini görmüyorsun. Sen gerçekten değersiz bir evlatsın. Derler ki kutsal metinleri bilenler bu dünyada dört tip oğul olduğunu söylerler: Cāta, Anucāta, Aticāta, Apacāta.

Cātaputra beceri yönünden annesine benzer; beceri yönünden babasına benzeyene Anucātaputra denir. Bu yönden babasını geçene Aticāta, hiçbir becerisi olmayana da Apacātaputra denir. Kendi kayıplarına bile aldırış etmeyen kötü insan başkalarının felaketlerine içten içe sevinir. Savaşta kafasını kaybetmiş insan bedeni gibi dans eder.

Ben Dharmabuddhi ve Kubuddhi[42] adında iki arkadaş biliyorum. Bu ikisinden Pāpabuddhi kötü planları yüzünden ateş içindeki babasının ölmesine neden oldu."

Damanaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Karataka anlattı:

---

42 Bu adın başka türlü söylenişleri de vardır. Mesela Pāpabuddhi veya Dushtabuddhi gibi. Hepsi de "kötü düşünceli" anlamına gelir.

Dharmabuddhi ve Pāpabuddhi Masalı (Dharmabuddhi Pāpabuddhi Kathā)

"Bir şehirde Dharmabuddhi ve Pāpabuddhi adında iki arkadaş yaşarmış. Bir gün Pāpabuddhi düşünmüş: 'Ben züğürt ve aptal insanın biriyim. Şu Dharmabuddhi'yi yanıma alayım ve başka bir ülkeye gideyim, onun yetenekleri sayesinde para kazanayım, sonra onu aldatıp mutlu olayım.'

Böyle planladıktan sonra bir gün Pāpabuddhi Dharmabuddhi'ya demiş ki: 'Dostum, yaşlandığın zaman hatırlayacak neyin var? Yabancı diyarları görmeden çocuklarına hangi hikâyeleri anlatacaksın? Zira derler ki bir insan yabancı ülkelere gitmemiş, başka diller, giysiler vs. görmeden yaşamışsa hayatı boşa gitmiş demektir. Yine, kişi uygun bir şekilde bilgi, zanaat ve zenginlik edinmemişse onun kendi ülkesinde ve yabancı ülkelerde zevk alarak gezmesi olanaksızdır.'

Arkadaşının bu sözlerini işiten Dharmabuddhi mutlu olmuş, yaşlılardan gerekli izni alarak Pāpabuddhi ile birlikte hayırlı bir günde başka bir ülkeye gitmek üzere yola çıkmış. Orada, Dharmabuddhi'nin sayesinde Pāpabuddhi çok para kazanmış. Sonra o ikisi, çok zengin olmanın verdiği mutlulukla ülkelerine dönüş yolculuğuna çıkmışlar. Zira derler ki bilgi, zenginlik ve zanaat kazananlar başka bir ülkede yaşıyorlarsa o ülke bir Kroşa uzaklıkta da olsa onlara yüz Yocana uzaklıktaymış gibi gelir.[43]

Dönüş yolculuğunun sonunda yaşadıkları şehre yaklaşmışlar. Pāpabuddhi Dharmabuddhi'ye demiş ki: 'Dostum, bu paranın hepsiyle şehre girmeyelim, yoksa hısım, akraba herkes pay ister. İyisi mi bunun bir kısmını ormanın derinliklerinde bir yere gömelim, ihtiyacımız oldukça oradan kazar alırız. Zira derler ki akıllı kişi asla servetinin tamamını göstermemelidir, eğer öyle yaparsa onu gören, bir çileci dahi olsa kendini kaybedebilir.

43 Yocana yaklaşık 13 km. uzunluğu belirtir. Kroşa ise bir Yocana'nın dörtte biri kadardır.

Ayrıca sudaki eti balıklar, karadaki eti aslan, kaplan, köpek, kedi gibi et yiyiciler, havadakini de kuşlar yer bitirir; insanın zenginliğini ise her yönden herkes bitirir.'

Bunu duyan Dharmabuddhi 'Öyle yapalım,' demiş. Servetlerini ormanın bir yerine gömüp evlerine dönmüş, mutlu mesut yaşamışlar.

Bir gün, Pāpabuddhi gece yarısı ormana gitmiş, gömü yerini açmış, testideki tüm serveti cebine boşaltıp evine dönmüş. Başka bir gün Dharmabuddhi'nin yanına gelip demiş ki: 'Dostum, ailelerimiz kalabalık, geçim sıkıntısı yaşıyoruz. İyisi mi gidip o gömü yerinden biraz para alalım.' Dharmabuddhi 'Tamam,' demiş.

O yere vardıkları zaman toprağı kazdıklarında testinin boş olduğunu görmüşler. O esnada Pāpabuddhi başını dövmeye başlamış ve Dharmabuddhi'yi suçlamış: 'Ah Dharmabuddhi ah, bu serveti mutlaka sen çaldın, senden başka kimse çalmış olamaz. Yarısını ver bakalım, aksi halde saraydaki mahkemeye başvururum.'

Dharmabuddhi demiş ki: 'Behey kötü kalpli adam, böyle konuşup durma, benim adım Dharmabuddhi'dir.[44] Zira derler ki iyi düşünceli insanlar başkalarının karılarını anneleri gibi görürler; başkalarının malları onlara toprağın tozu gibidir, tüm varlıkları da kendilerine eşit görürler.'

Tartışmaya başlamışlar, ikisi de birbirlerini hırsızlıkla suçlamışlar ve mahkemeye gitmişler. Yargıçlar onları bazı testlerden geçirmek istemiş. Test edilme sırası Pāpabuddhi'ye geldiğinde 'Bu yargılama usulü yanlıştır,' diyerek itiraz etmiş. Zira derler ki anlaşmazlıkla ilgili belgeler ortada yoksa şahitlik istenir, eğer şahitlik ya da başka bir kanıt yoksa tek çare Divya denilen deneme testleridir. Bu durumda orman ruhlarına, oradaki bitkilerin tanrılıklarına başvurulacak, onlar kim hırsız kim masum söyleyeceklerdir. Tüm yargıçlar oy birliğiyle buna karar vermişler. Şöyle demişler: 'Böyle yapacağız. Zira derler ki bir Şūdra'nın

44 Dharmabuddhi "iyi düşünceli" demektir.

tanıklığı bile suçlular tarafından kabul edilir, orman ruhlarının tanıklığı gayet doğru bir belirleme şeklidir. Sonucu biz de merakla bekliyoruz. Siz ikiniz yarın sabah ormandaki yerde hazır olun.'

Bunun üzerine Pāpabuddhi eve gidip babasına demiş ki: 'Baba, ben Dharmabuddhi'nin bütün servetini çaldım. Senin beyanına ihtiyacım var, eğer başarırsak kurtuluruz, aksi halde hayatımız tehlikede.' Baba sormuş: 'Evlat, nasıl bir beyanat vereceğim de senin servetini kurtaracağım?'

Pāpabuddhi demiş ki: 'Baba, ormanda gövdesinde oyuk olan büyük bir Şamī ağacı var. Onun içine gir. Yarın sabah masum olduğumu ispatlamak amacıyla yüksek sesle konuştuğumda o anda "Suçlu Dharmabuddhi'dir," demen lazım.'

Babası dediği gibi yapıp ağaç kovuğuna saklanmış. Ertesi sabah gün ağarırken Pāpabuddhi, Dharmabuddhi ve yargıçlarla birlikte Şamī ağacının yanına gelmiş ve yüksek sesle konuşmaya başlamış: 'İnsanların işlerini bilen Āditya, Çandra, Anila, Anala, Dyaurbhūmi, Hridaya, Yama, Ahan, Rātri, Sandhyālar ve Dharma.[45] Ey ormanın tanrıçası, söyleyin ikimizden hangimiz suçludur?'

Şamī ağacının gövdesindeki kovukta saklı olan Pāpabuddhi'nin babası seslenmiş: 'Gömülü hazineyi Dharmabuddhi çaldı.'

Bunu işiten yargıçların şaşkınlıktan gözleri fal taşı gibi açılmış; tam Dharmabuddhi'ye ne ceza vereceklerini düşünürlerken Dharmabuddhi Şamī ağacının etrafında dolaşmaya başlamış, elindeki tutuşturucu şeylerle ağacı ateşe vermiş. Alevlenen ağaçtan yarı yanmış bedeniyle, feryat figan Pāpabuddhi'nin babası kendini dışarı atmış. Tüm saray görevlileri 'Bu da ne böyle?' demişler. Baba, Pāpabuddhi'nin yaptığı kötülüğü anlattıktan sonra son nefesini vermiş. Krallık görevlileri Pāpabuddhi'yi Şamī ağacının dalına asmışlar. Dharmabuddhi'ye de şöyle demişler: 'Şöyle gözlemlenmiştir: Uyanık kişi çareler düşünmeli fakat

45 Güneş, ay, rüzgâr, ateş, gök ve yer, kalp, ölüm tanrıları, gün ve gece, sabah ve akşam dua zamanları olan Sandhyālar, erdem tanrısı.

gelişecek anlık risklere de hazır olmalı. Budala balıkçıl çaresizce ağlarken balıkçıllar firavun faresi tarafından nasıl da öldürüldü?'

Dharmabuddhi sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

Saray görevlileri anlatmışlar:

Aptal Balıkçıl ve Firavun Faresi Masalı (Mūrkhabaka Nakula Kathā)

'Ormanın bir yerinde, birçok balıkçıl barındıran bir Banyan ağacı varmış. O ağacın kovuğunda kara bir yılan yaşarmış. Yılan daha tüyleri uzamadan kuşların yavrularını yermiş. Yavruların yılan tarafından yendiğini gören balıkçıllardan biri bu duruma çok üzülmüş, göl kenarına inerek başı aşağıda, gözyaşlarına boğulmuş.

Balıkçılın ağladığını gören bir yengeç ona demiş ki: "Dayı, neden ağlıyorsun?" Balıkçıl yanıt vermiş: "Ne yapayım dostum? Neslimizi şu ağacın kovuğundaki kara yılan kurutuyor. Yavruların yendiğine üzüldüğümden ağlıyorum. Bu yılanı ortadan kaldırmanın bir yolunu biliyorsan söyle."

Balıkçılın kederli halini gören yengeç düşünmeye başlamış: "Bu balıkçıl bizim soyumuzun doğal düşmanıdır. Ben buna yarı doğru yarı yanlış bilgi vereyim de bunların soyu kökünden kurusun. Bir düşmana yumuşak sözlerle fakat zalim bir kalple öğüt verilirse onun tüm soyunu yok etmek mümkündür."

Böyle düşündükten sonra yengeç demiş ki: "Hey dayı, madem öyle sana bir çare önereyim. Firavun faresinin barınağından yılanın deliğine kadar taze balık eti parçaları saç etrafa. Firavun faresi etleri takip ederek gelip yılanı öldürecektir."

Balıkçıl yengecin öğüdünü dinlemiş, firavun faresi gerçekten de et parçalarını izleyerek kara yılanın deliğine kadar gelmiş ve onu öldürmüş. Daha sonra firavun faresi ağaçta yaşayan bütün balıkçılları da bir bir öldürmüş. Sana o yüzden "budala balıkçıl çaresizce ağlarken balıkçıllar firavun faresi tarafından nasıl da öldürüldü?" dedim.

Pāpabuddhi de planının yön değiştireceğini ve kendisi için çok fena biçimde biteceğini düşünemedi. Sana o yüzden 'Pāpabuddhi kötü planları yüzünden ateş içindeki babasının ölmesine neden oldu,' dedim."

Karataka Damanaka'ya yönelttiği suçlamalarını sürdürdü: "Ey budala, sen sadece kuru plan yapıyor, oluşacak tehlikeyi düşünmüyorsun. Sen soylu bir kimse filan değil, Pāpabuddhi gibi kötü birisin. Efendimizin hayatını tehlikeye attığın için artık seni kötü bir yaratık olarak görüyorum. Sen sadece kötülüğünü ve çarpık zihniyetini ortaya koyuyorsun. Derler ki budala tavus kuşu bulutların gürlemesinden aşka gelip dans etmeye başlamasa ve kuyruğunu kaldırmasa[46] kim onun poposunu görebilir ki? Kralı böylesine feci bir duruma düşürdüğüne göre acaba benim gibi canlılar nerede durmalı? O yüzden bana fazla yakın durmasan iyi olur. Şunu söylerler; ev fareleri binlerce ağırlıktaki demir tartıyı yiyebildilerse bir şahinin de çocuk kaçırması gayet normaldir, buna ne şüphe."

Damanaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Karataka anlattı:

Demir Tartı ve Tüccar Oğlu Masalı[47] (Lauhatulāvanikputra Kathā)

"Şehrin birinde Cīrnadhana adında bir tüccarın oğlu yaşarmış. Yoksullaştığı için başka bir ülkeye gitmeye karar vererek şöyle düşünmüş: 'Yiğitliğiyle yaşadığı yerin zevkini süren kişi yoksulluğa düşecek olursa bu başına gelecek en kötü şey olur. Keza bir ülkede veya bir bölgede uzun zaman önemli bir insan olarak yaşamış kişi başkalarından acınacak sözler duymaya başladığı zaman bu o kişi için felaket demektir.'

46 Tavus kuşları yağmur bulutlarını gördüklerinde ve gök gürlemelerini duyduklarında rengârenk kuyruklarını dikleştirip dans etmeye başlarlar. Böylece vücutlarının en mahrem yerlerini kendi zaafları yüzünden göstermiş olurlar.

47 Bu "Demiri Yiyen Fare" diye bilinen masaldır.

Bu tüccarın atalardan kalma, demirden yapılmış, çok ağır bir tartısı varmış. Yabancı bir ülkeye giderken bunu başka bir tüccara bırakmış. Yabancı ülkelerde uzun süre dolaştıktan sonra vatanına geri dönmüş. Sonra diğer tüccarı görmüş ve 'Sana vermiş olduğum tartıyı geri ver,' demiş.

Tüccar 'Kardeşim, tartın artık yok çünkü onu evdeki fareler yedi,' demiş. Cırnadhana 'Evdeki fareler yediyse senin suçun yoktur, zaten hayat da gelip geçici; bu dünyada hiçbir şey kalıcı değil, boş ver,' demiş. 'Fakat şimdi ben nehre yıkanmaya gidiyorum, oğlun Dhanadeva'yı gönder de ona da banyo yaptırayım,'[48] demiş. Yaptığı hırsızlıktan endişeli olan adam oğluna seslenmiş: 'Evlat, amcan banyo yapmaya gidiyor, onda banyo malzemesi varmış, hadi sen de git yıkan. Zira derler ki bu dünyada insanlar korkudan, açgözlülükten veya gözleri boyandığı için başkalarının isteklerini geri çeviremezler. Keza bir yerde bir kimseye sebepsiz yere aşırı saygı gösteriliyorsa kişi bu sanki kendisini çok mutlu ediyormuş gibi davranmaya başlar.'

Derken tüccarın oğlu banyo malzemelerini alarak diğer tüccarla birlikte nehre gitmiş. Tüccar yıkandıktan sonra oğlanı nehrin yakınındaki bir mağaraya hapsetmiş. Mağaranın girişini büyük bir kaya ile kapattıktan sonra eve geri dönmüş.

Onun yalnız döndüğünü gören tüccar seslenmiş: 'Hey, oğlum nerede, nehre beraber gitmiştiniz?' Cevap şöyle olmuş: 'Oğlunu şahin kaptı götürdü.'

Oğlanın babası olan tüccar: 'Yalancı seni, şahin bir çocuğu götürebilir mi hiç? Oğlumu geri ver yoksa seni krallık mahkemesine şikâyet ederim.'

Tüccar konuşmuş: 'Hey gidi doğru sözlü, oğlunu bir şahin götüremiyor ama fareler demir tartıyı yiyebiliyor değil mi? Eğer oğlunu geri almak istiyorsan demir tartıyı geri ver.'

İkisi tartışmanın dozunu artırmışlar ve derken kendilerini krallık mahkemesinde bulmuşlar. Baba tüccar yüksek sesle demiş ki: 'Efendimiz, bana karşı müthiş bir yanlış yapılıyor. Bu

48 "Bende sabun, havlu vs. var," demek istiyor.

hırsız oğlumu çaldı.' Bunu işiten yargıçlar diğer tüccara dönüp 'Oğlunu geri versene,' demişler.

Tüccar konuşmuş: 'Efendiler, ben ne yapabilirdim ki? Nehrin kenarındayken bir şahin çocuğu aniden kaptı götürdü.' Yargıçlar: 'Doğruyu söylemiyorsun. Bir şahin bir çocuğu götürebilir mi hiç?'

Tüccar lafı yapıştırmış: 'Saygıdeğer yargıçlar, sözümü dinleyin: Ev fareleri binlerce ağırlıktaki demir tartıyı yiyebildilerse bir şahinin de çocuk kaçırması gayet normaldir, buna ne şüphe.'

Yargıçlar 'Nasıl yani?' diye sorunca tüccar olup biteni baştan sona anlatmış. Sonra yargıçların kahkahaları arasında biri tartıyı diğeri çocuğu birbirlerine vermişler. Sana o yüzden 'Ev fareleri binlerce ağırlıktaki demir tartıyı yiyebildilerse bir şahinin de çocuk kaçırması gayet normaldir,' diye örnek verdim.

Ey budala, aslanın öküze verdiği lütfu taşımaktan aciz olan sen, kederli işlere kalkıştın. Zira derler ki bu dünyada aşağı doğuşlular yüksek doğuşluları hep kınarlar; talihsizler talihlileri, cimri cömerti, yalancı dürüstü, korkak cesuru, çirkin güzeli, parasız paralıyı, aptal akıllıyı hep kınarlar. Yine aptallar âlimlere karşı hep düşmandırlar; zenginler parası olmayanların hedefindedir; erdemsiz kişiler günahkârca işler yaparlar, iffetsiz kadınlar da iffetlileri kınarlar. O yüzden, ey budala, sen de krala iyilik yapacağım derken kötülük yapıyorsun. Zira akıllı düşman akılsız dosttan daha iyidir; bir maymun akıllı olduğu halde kralını öldürdü, bir Brāhman hırsız olduğu halde dört Brāhman'ı kurtardı."

Damanaka sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Karataka anlattı:

Kralın Hizmetçisi Maymun Masalı
(Nripasevaka Vānara Kathā)

"Bir kralın koruması olarak görev yapan bir maymun varmış. Krala çok sadıkmış bu maymun. Her zaman kralla birlikteymiş, hareme girmesi bile serbestmiş, kral ona çok güve-

nirmiş. Bir gün maymun elindeki yelpazeyle kralı yellerken kral uyuyakalmış. Bir sinek uyuyan kralın göğsüne konmuş. Maymun yelpazeyle defalarca kovduğu halde sinek dönüp dolaşıp kralın göğsüne konmaya devam etmiş.

Derken duruma öfkelenen maymun, tabiatı da öfkeli olduğundan, eline bir kılıç alıp sineği öldürmek istemiş. Sinek uçup gitmiş. Kılıcın keskin kenarıysa kralın göğsünü ikiye yarmış ve kral ölmüş.

Demek ki bir kral uzun yaşamak istiyorsa kendisine aptallardan hizmetçi seçmeyecek."

Âlim ve Hırsız Olan Brâhman Masalı (Pandita Çora Brâhmana Kathā)

"Bir Brâhman varmış. Çok âlim bir insan olmakla birlikte, bir önceki yaşamından gelen etkiler yüzünden hırsızmış da. Bir gün başka bir şehirden gelmiş ve pazarda mallarını satan dört Brâhman görmüş. Bunu görünce şöyle düşünmüş: 'Bu dördünün elindeki zenginliği almak için nasıl bir numara uydursam acaba?' Böyle düşündükten sonra, kutsal kitaplardan öğrendiği bir hayli tatlı ve hoş sözlerle onların güvenini kazanmış ve onlara hizmet etmeye başlamış. Zira derler ki iffetsiz kadın iffetliden daha fazla utangaçlık sergiler; tuzlu su daha tatlıdır, ikiyüzlüler de açıkgöz ve sahtekârlardan daha tatlı dillidirler.

O böyle Brâhmanlara hizmet ederken onlar da tüm mallarını satıp değerli mücevherler satın almışlar. Mücevherleri kalçalarına sakladıktan sonra ülkelerine dönüş hazırlıkları yapmaya başlamışlar. Onların gitmek üzere olduklarını gören kurnaz Brâhman paniklemiş ve düşünmeye başlamış: 'Bu kadar az ile yetinemem. Onlara katılayım, yolda bir fırsatını bulur onları zehirlerim ve öldürdükten sonra da mücevherlerin tamamını elde ederim.'

Böyle düşündükten sonra önlerinde ağlamış, yalvarıp yakarmış ve demiş ki: 'Dostlar, ayrılıp gidiyor ve beni burada yalnız

bırakıyorsunuz. Ben ise sizi çok sevdim, size çok bağlandım, sizden ayrılmak bana çok koyacak, bunu kaldıramam. Beni de hizmetçiniz olarak yanınızda götürün.' Onun bu yalvaran sözlerini duyan Brāhmanlar ona acımışlar, yanlarına alarak ülkelerine doğru yola koyulmuşlar.

Beş kişi yolda ilerlerken Kirāta kabilesinin bölgesinden geçiyorlarmış. Kargalar aniden dile gelip bağrışmışlar: 'Hey Kirātalar, koşun gelin, zengin yolcular geçiyor, onları öldürüp zenginliklerine konun.'

Kargaları işiten Kirātalar hemen koşup Brāhmanları yakalamışlar, onları sopalarla dövmüşler, elbiselerini çıkarttırıp üstlerini iyice aramışlar. Ancak hiçbir şey bulamamışlar. Kirātalar Brāhmanlara demişler ki: 'Ey yolcular, kargalar asla yalan söylemezler; sakladığınız mücevherleri çıkartıp verin, aksi halde sizi öldürür, derinizi yüzer, tek tek bütün organlarınıza bakarız.'

Kirātaların bu sözünü duyan hırsız Brāhman içinden düşünmüş: 'Eğer Kirātalar bu dört Brāhmanı öldürüp mücevherleri bulmak için organlarını parçalarlarsa ben de kesin öldüm demektir. Benim vücudumda herhangi bir saklı mücevher yok; iyisi mi ben kendimi Kirātalara sunayım da bunları kurtarayım. Zira derler ki ey ahmak canlılar, ölümden neden korkarsınız ki? O korktuğunuz zaman sizi affedecek değil. Bugün de olsa yüz yıl sonra da olsa ölüm kaçınılmazdır. Ayrıca bir kimse canını bir inek için veya bir Brāhman için feda ederse, güneş küresini dahi geçen bir yükseklikte yerini alır.'

Böyle düşündükten sonra gönüllü olarak konuşmuş: 'Ey Kirātalar, madem öyle düşünüyorsunuz o halde önce beni öldürün ve bedenimi araştırın.' Kirātalar da öyle yapmışlar ve vücudunda mücevhere rastlayamamışlar, diğer dördünü serbest bırakmışlar. İşte bu yüzden sana 'akıllı düşman akılsız dosttan daha iyidir; bir maymun akıllı olduğu halde kralını öldürdü, bir Brāhman hırsız olduğu halde dört Brāhmanı kurtardı,' dedim."

Çakallar birbiriyle tartışadursun, aslanla çarpışmakta olan Sancīvaka onun pençelerinden aldığı yaralarla yere düşüp canını teslim etti. Sancīvaka'nın öldüğünü gören Pingalaka onun

iyiliklerini hatırlayarak merhamet gözyaşları dökmeye başladı: "Ah, Sancīvaka'yı öldürmekle kötü bir iş yaptım, günah işledim, dünyada karşılıklı güveni yok etmekten daha büyük bir günah yoktur. Derler ki arkadaşına ihanet eden, şükran bilmeyen ve vatan haini, Güneş ve Ay durduğu sürece mutlaka cehenneme gideceklerdir. Bir kral topraklarını ve yetenekli hizmetkârlarını kaybettiğinde ölmüş demektir. Sarayda Sancīvaka'yı hep övdüm, şimdi saray mensuplarına ne diyeceğim? Zira derler ki daha önceki toplantılarda faydaları övülmüş kişinin hataları, sözünde durmamış olma korkusu yüzünden hatırlanmaz."

Damanaka mırıldanarak aslana yaklaştı ve zevk içinde dedi ki: "Efendimiz, Sancīvaka gibi bir isyankâr ve otoburu öldürüp arkasından ağlamakla mahcubiyet politikası izliyorsunuz. Bu tür davranışlar krallara uygun davranışlar değildir. Derler ki bir kimsenin babası, annesi, kardeşi, oğlu, karısı veya en yakın arkadaşı krala karşı düşmanca işlere giriştiğinde öldürülür ve bunun hiçbir günahı olmaz. Keza yufka yürekli kral, her şeyi yiyen Brāhman, utanmaz kadın, kötü hizmetkâr, hilekâr hizmetçi, ihmalci memur, nankör insan terk edilmeye layık kişilerdir. Keza kralın politikası bir fahişe gibi değişken olmalıdır; bir fahişe bazen doğruyu söyler bazen de yanlış konuşur; bazen serttir bazen yumuşaktır, bazen zalim bazen de merhamet doludur, bazen para için açgözlü bazen de eli boldur; bazen ağır harcamalar yapar bazen de para biriktirir. Yine, bu dünyada insanlar zehirli yılanlara taparlar, onlardan daha güçlü olan kartala tapmazlar. Ayrıca kederlenmeyi bilmeyen kişiler için kederlenmemeli. Acaba sözlerin aklın sözleri midir? Akıllı kişi ne yaşayanlar için ne de ölüler için kederlenir."[49]

Bu sözlerle yatıştırılan Pingalaka, Sancīvaka'nın ölümünden duyduğu kederi bir kenara bıraktı ve ormanı veziri Damanaka ile birlikte yönetti.

Şrī Vishnuşarman'ın *Pançatantra* adlı eserinin Mitrabheda adlı ilk bölümü böylece sona erdi.

---

49 Bhagavadgītā II, 11'de geçen, Krishna'nın Arcuna'ya söylediği sözler.

II

Mitrasamprāpti
(Dost Kazanma)

Şimdi *Pançatantra*'nın "Mitrasamprāpti" başlıklı ikinci Tantra'sı başlıyor. İlk şloka şöyledir:

Akıllı, bilgili ve aydın kişiler, gerekli araç gereçlere sahip olamasalar da işlerini süratle tamamlarlar; tıpkı karga, kaplumbağa, geyik ve farenin zor görevlerin üstesinden gelmeleri gibi.

Gelenek şunu anlatır: Güney bölgesinde Mahilāropya adında bir şehir varmış. Orada, şehirden çok uzak olmayan bir yerde, meyvelerini orada barınan çok sayıda kuşun yediği, oyukları çeşitli böceklerle dolu, gölgesinde yolcuların serinlediği çok büyük bir Banyan ağacı varmış. Derler ki gölgesine geyiklerin, vahşi hayvanların sığınıp dinlendiği veya uyuduğu; yaprakları yatak gibi kullanılabilen, dallarının altında kuşların uçuştuğu, oyuklarında çok çeşitli böceklerin yuva yaptığı, dallarında maymun sürülerinin barındığı, kara arıların çiçeklerindeki balı topladığı bu hayret verici ağaç çok övgüye değerdir; övgüye değer olan sadece bu ağaçtır, diğerleri yeryüzüne yüktür.

Bu Banyan ağacında Laghupatanaka adında bir karga yaşarmış. Karga bir gün tohum toplamak için şehre doğru uçmaya başladığında, karşıdan elinde tuzakla bir kuş avcısının yaklaşmakta olduğunu görmüş. Simsiyah görünüşü, kızarmış çirkin bacakları, kaba ve dik saçlarıyla Ölüm Tanrısı'nın elçisi gibi görünüyormuş.

Onu gören karga "Bu kötü adam korunağım olan Banyan ağacına doğru gidiyor; orada barınan kuşlar bugün hayatta kalırlar mı kalmazlar mı bilmiyorum," diye düşünmüş. Böyle enikonu düşündükten sonra hemen ağaca geri dönmüş ve oradaki kuşları uyarmış: "Dinleyin! Kötü kalpli bir avcı elinde tuzak ve pirinç taneleriyle buraya yaklaşıyor. Görünüşü hiç güven verici değil. Tuzağı yere serecek, pirinç tanelerini etrafa serpecek. O pirinç tanelerini, ölümcül zehir Kālakūta gibi görün."

Karganın bu uyarısından sonra adam çıkagelmiş. Tuzağını yere serip Sinduvāra'nın[1] beyaz çiçeklerine benzeyen pirinç tanelerini serpiştirmiş, sonra ağaca yakın bir yere gizlenerek beklemiş.

Ağaçtaki bütün kuşlar Laghupatanaka'nın sözlerinden etkilendiklerinden, yerdeki pirinç tanelerini ölümcül zehir gibi görüp sessizce beklemişler.

Bu sırada binlerce güvercinle birlikte yiyecek aramaya çıkmış olan Çitragrīva adlı güvercinler kralı, uzaktan yere serpilmiş pirinç tanelerini görmüş ve Laghupatanaka'nın engellemeye kalkışmasına aldırış etmeden yere konmuş, konar konmaz da hısım akraba tuzağa düşmüşler. Zira derler ki akla gelmemiş, beklenmeyen ölümler dillerinin açgözlülüğüne yenik düşen cahillerin başına gelir, tıpkı suda yaşayan ve her şeye dilleriyle atlayan balıklar gibi. Ya da belki de bu kaderleri yüzünden başlarına gelir. Böyle bozgunlara uğrayanlar çok da suçlanmamalılar. Zira şunlar söylenir: neden Rāvana başkasının karısını kaçırmaya yeltendi? Rāma niçin altın ceylanın bir hile olduğunu anlayamadı? Yudhishthira nasıl kumar denen felakete sürüklendi? Bunlar[2] da basiretlerini kaybedip başlarını belaya sokmadılar mı? Keza büyük insanlar bile Ölüm Tanrısı'nın tuzağına düştüklerinde hataya yönelebilirler, kader onların ayırt etme yeteneklerini köreltebilir.

---

1 Vitex Negundo.

2 Burada Rāmāyana ve Mahābhārata Destanları'na gönderme yapılarak, kahramanların bile hata yaptığı fakat bu hataların da iyi bir sonuç doğurması için gerekli hatalar olduğu vurgulanmış oluyor.

Bu esnada güvercinlerin tuzağa yakalandıklarını gören kuş avcısı çok sevinmiş, sopasıyla bir bir vurup onları öldürmek için koşarak tuzağa doğru yönelmiş. Ailesiyle birlikte tuzağa yakalanmış olan ve avcının yaklaştığını gören Çitragrīva güvercinleri şu sözlerle yatıştırılmış: "Korkmayın! Zira derler ki zekâları durduğu için tehlikeye düşenler ondan yine zekâları sayesinde kurtulurlar. Büyük insanlar sevinçte ve kederde hep aynıdırlar; bak, Güneş[3] doğarken de batarken de hep kırmızıdır. Şimdi hep birlikte, uzlaşma içinde ve dikkatle bu tuzak ağını da sırtlayarak uçabilir ve avcıdan uzaklaşabiliriz; sonra bu ağdan kurtuluruz. Korkuya yenik düşerseniz uçamazsınız ve hepiniz ölürsünüz. Zira derler ki iplikleri tek tek kopartmak mümkündür fakat bir araya gelip halat olduklarında onları kimse kopartamaz."

Böyle öğütlenen güvercinler ağı alarak hep birlikte havalanmışlar, kuş avcısı kuşları takip etmiş. Sonra başı yukarıda şu sözleri söylemiş: "Sadece kuşlar kaçmakla kalmadı ağı da götürdüler; eğer aralarında tartışırlarsa hep birlikte aşağı düşecekler."

Laghupatanaka da yiyecek aramayı bırakmış, "Güvercinlerin sonu ne olacak acaba?" diye merak ederek onları izlemeye başlamış. Güvercinler gözden kaybolunca avcı kederli bir şekilde evine dönmüş ve şöyle söylemiş: "Kaderinde yoksa hiçbir şey olmaz. Bir şey olacaksa hiç çaba harcamasan da olur. Eğer kader yazmışsa avucunun içindekini bile kaybedersin. Keza şansın yoksa eğer, zenginliğin Tanrı Kubera'nın zenginliği kadar bile olsa daha çoğunu istemek yüzünden kaybolur gider. Artık kuşlardan vazgeçeyim ve ailemi geçindirdiğim ağımdan da olduğum için kederime bunu da ekleyeyim."

Avcının geri dönüp gözden kaybolduğunu gören Çitragrīva güvercinlere demiş ki: "Hey, kötü kalpli avcı vazgeçti. Mahilāropya şehrinden uzaklaşıp gönül rahatlığıyla kuzeydoğu yönünde ilerleyerek başka bir yere gidelim. Ama önce Hiranyaka adında bir fare dostum var, ona gidelim, bizim iplerimizi

3 Tanrı Savitar.

kemirsin. Zira derler ki felaket anlarında dostlardan başka yardımcı bulunamaz."

Güvercinler Çitragrīva'nın dediği gibi yapmışlar, Mahilāropya şehrinde yaşayan Hiranyaka'nın bir kale gibi korunaklı deliğine gelmişler. Hiranyaka bin delikli kalesinde korkudan uzak, keyfince yaşamaktaymış. Zira derler ki farenin dünya bilgeliği ve politika bilgisi olduğundan, yani gelecek tehlikeleri sezdiğinden, kendine yüzlerce deliği olan yuvalar açar. Yılanın zehiri, filin gücü olmasa önüne gelen onlara boyun eğdirirdi. İyi korunan bir kalesi olmayan bir krala da herkes boyun eğdirir. Yine savaşta binlerce filin, yüz binlerce atın yapamadığını bir kale yapar. Kale surlarında yerini alan tek bir okçu yüzlerce askerle çarpışabilir. Bu nedenle siyaset bilimini iyi bilenler kalenin de önemini bilirler.

Deliğin yanına vardıklarında Çitragrīva yüksek sesle bağırmış: "Hey dostum Hiranyaka, hemen dışarı çık, başım fena belada!"

Bunu işiten Hiranyaka deliğin içinden karşılık vermiş: "Kimsin sen? Buraya neden geldin? Mevzu nedir? Nasıl bir belanın içindesin?"

Çitragrīva yanıt vermiş: "Ben senin dostun, güvercinler kralı Çitragrīva'yım. Hemen dışarı gel, yapman gereken önemli bir iş var."

Hiranyaka hemen heyecanla dışarı çıkmış. Zira derler ki dostlar sevgi doludur, insanın gözüne zevk verirler ve daima iyi bir ev sahibidirler. Güneşin doğuşu, Betel ağacı yaprağı, Bhārata'nın öyküsü,[4] sevgili eş ve yakın arkadaş her gün tadılsa bunların tadına doyulmaz. Kalbinden mutluluk akan bir kimsenin evine dostları her gün gelir, dünyada bundan büyük saadet yoktur.

Çitragrīva'yı ağlara yakalanmış görünce Hiranyaka kederle sormuş: "Dostum, bu da nedir böyle?" Çitragrīva yanıt vermiş: "Her şeyi biliyorsun dostum, neden soruyorsun ki? Zira derler

4 Mahābhārata Destanı.

ki bir kişi kaderine göre iyi ve kötü işlerinin meyvesini toplar, nerede, ne zaman, nasıl, ne yaptıysa onun karşılığını alır. Ben de açlığın verdiği düşüncesizlik yüzünden bu bağlarla bağlandım. Şimdi hemen bizi bundan kurtar."

Bunu işiten Hiranyaka konuşmuş: "Bir kuş çok uzaktan, yüz elli Yocana mesafeden yiyeceğini görür fakat hazırlanmış bir tuzağı göremez. Keza Rāhu'nun Güneş'e ve Ay'a çektirdiklerine, fil, yılan ve kuşların esaretine, yetenekli varlıkların yoksulluğuna bakıldığında 'Kader ne kadar da güçlü,' demek zorunda kalıyorum. Ayrıca gökte kendi halinde uçan kuşlar belaya düşebilmekte, denizlerin derinliklerinde yaşayan balıklar oltaya ya da başka tuzaklara yakalanabilmektedir. Bu ne takdir edilir ne de ayıplanır bir durumdur. Bu dünyada güvenli bir yer var mı? Zira ölüm canlıları ellerini uzatarak uzaktan bile yakalar."

Bunları söyledikten sonra Hiranyaka Çitragrīva'nın iplerini kemirmeye hazırlanmış. Gelgelelim Çitragrīva onu durdurmuş ve demiş ki: "Sevgili dostum, beni değil, önce hizmetkârlarımı ağın iplerinden kurtar." Buna sinirlenen Hiranyaka demiş ki: "Ey Çitragrīva, hizmetçilerin efendilerinden önce geldiğini söylemen doğru değil."

Çitragrīva demiş ki: "Böyle konuşma dostum. Bu zavallıların tek dayanağı benim. Ayrıca bunlar tüm ailelerini bırakıp benimle geldiler. Bu kadarını olsun hak etmiyorlar mı? Zira derler ki bir kral hizmetkârlarına her zaman saygı duyarsa onlar da onu zenginliğini yitirdiğinde bile yalnız bırakmazlar. Ve keza güven zenginlik kaynağıdır; fil kendisine duyulan güvenle sürüye liderlik yapar, aslana hayvanlar kralı dense de hiçbir yaban hayvanı onun çevresinde durmaz. Şu da var ki, eğer ipleri kemirirken dişlerin kırılacak olursa veya açgözlü avcı bir yerlerden çıkıp gelirse cehennemi boyladığımın resmidir. Derler ki bir kral iyi kalpli hizmetçilerine eziyet etmekten zevk alıyorsa bu dünyada acı çeker, sonra da cehenneme gider."

Çitragrīva'nın sözlerini duyan Hiranyaka şöyle konuşmuş: "Dostum, krallık görevlerinin nasıl olduğunu biliyorum, seni

denemek istedim. Şimdi hemen hizmetçilerini özgür kılacağım. Senin bu merhamet dolu davranışın yüzünden, sahip olduğun güvercin ailesi daha da büyüyecek. Derler ki hizmetkârlarına karşı şefkat besleyen bir kral üç dünyayı da kazanır."

Sonra hepsinin iplerini kemiren Hiranyaka Çitragrīva'ya demiş ki: "Dostum, şimdi barınağına geri dön. Bir sıkıntın olursa yine gel." Onları yolcu ettikten sonra Hiranyaka kale gibi korunaklı olan deliğine girmiş. Çitragrīva ise maiyetiyle mutlu bir şekilde yaşadığı yere geri dönmüş. Derler ki dürüst dostları olanlar en güç işlerin bile altından kalkarlar, o yüzden kişi kendisine benzer dostlar edinmelidir.

Bu sırada Çitragrīva'nın ağdan kurtuluşunu baştan sona izlemiş olan karga Laghupatanaka şaşkın bir halde düşünmüş: "Vay canına, Çitragrīva'nın sorunları çözmekteki ustalığı ve gücü ne kadar şaşırtıcı ve hayranlık verici. Bu herhalde kuşları bağlandıkları iplerden kurtarmanın tek yolu idi. Ben kimseye güvenen biri olmadığım halde onu arkadaş edinmeliyim. Zira derler ki bilge kişiler ne kadar zengin ve güçlü olsalar da dost kazanmalıdırlar. Şu denize bak, ağzına kadar suyla dolu olduğu halde Ay'ın yükselişini bekler."

Böyle düşündükten sonra karga ağaçtan inmiş ve deliğin kenarına gelip Çitragrīva'nın yaptığı gibi Hiranyaka'ya seslenmiş: "Hey Hiranyaka, dışarı gelsene!" Bunu duyan Hiranyaka şöyle düşünmüş: "Ağları çözülmemiş bir güvercin mi kaldı ki Çitragrīva bana sesleniyor?" "Kimdir o?" diye seslenmiş.

Karga yanıt vermiş: "Ben Laghupatanaka'yım."

Hiranyaka içerden bağırmış: "Hemen git buradan."

Karga yalvarmış: "Buraya çok önemli bir mesele için geldim. Neden benimle görüşmüyorsun?"

Hiranyaka yanıt vermiş: "Seninle görüşmek için bir nedenim yok."

Karga yine yalvarmış: "Senin Çitragrīva'yı ağdan nasıl kurtardığına tanık oldum ve kalbimde sana karşı bir sıcaklık oluştu. Eğer bir gün ben de tuzağa düşecek olursam belki beni de kurtarırsın. O yüzden ne olur dost ol benimle."

Hiranyaka demiş ki: "Sen yiyensin ben yenilenim. Seninle ben nasıl dost olabiliriz ki? O yüzden git buradan. Doğaları birbirine aykırı olanların dostluğu nasıl mümkün olabilir ki? Zira derler ki dostluk, evlilik ve mücadele, aileleri ve zenginlikleri eşit olanlar arasında olur. Dostluk veya düşmanlık; zengin ve yoksul, güçlü ve zayıf, şişman ve çiroz arasında olmaz. Ayrıca budala bir kimse kendisinden daha aşağı veya yukarı olan bir kimseyi dost edinirse herkesi kendisine güldürür. O yüzden git buradan."

Karga yanıt vermiş: "Hiranyaka! Burada, senin kale gibi korunaklı deliğinin girişinde oturuyorum. Eğer beni dost edinmezsen burada kendimi kurban edeceğim. Şu andan itibaren oruç tutmaya başlıyorum."

Hiranyaka konuşmuş: "Senin gibi doğal bir düşmanla nasıl dost olacağım ki? Zira derler ki ne kadar uyuşuyormuş gibi görünse de düşmanla dost olmak kaynayan suyla ateşi söndürmeye benzer."

Karga yalvarmış: "Aramızda hiçbir iletişim olmamışken, birbirimizi hiç görmemişken nasıl bir düşmanlığımız olabilir ki? Neden böyle yanlış konuşuyorsun?"

Hiranyaka konuşmuş: "Düşmanlık iki türlüdür: Doğuştan gelen ve uygunsuz bir davranışla oluşan. Sen benim doğuştan düşmanımsın. Derler ki dış nedenlerle oluşan düşmanlık bazı yükümlülükler veya yapılan iyiliklerle ortadan kalkabilir. Fakat doğuştan gelen düşmanlık hayatını feda etmedikçe kaybolmaz."

Karga demiş ki: "İki tür düşmanlığın nedenleri nedir, duymak istiyorum?"

Hiranyaka yanıtlamış: "Doğal olmayan, bir sebeple doğan geçici düşmanlık iyiliklerle, lütufkâr hareketlerle giderilebilir. Fakat doğal olarak oluşan düşmanlıklar hiçbir şekilde yok edilemezler. Şunlar doğal düşmanlıklara örnek teşkil ederler: Yılanlar ve firavun fareleri, otçullar ve savaşırken tırnaklarını kullananlar, su ve ateş, tanrılar ve ifritler, köpekler ve kediler, varlıklılar ve yoksullar, kadınlar ve kumalar, aslanlar ve filler,

avcılar ve ceylanlar, Vedaları izleyenler ve Vedaları hiçe sayanlar, kargalar ve baykuşlar, aptallar ve âlimler, iffetli kadınlar ve iffetsiz kadınlar, iyi insanlar ve kötü insanlar. Bunların hiçbiri bir diğerine bir şey yapmasa da, bunlar birbirlerini öldürmüş olmasalar da birbirlerini yok etmeye müthiş istek duyarlar."

Karga konuşmuş: "Ah, senin bahsettiğin bu düşmanlık çok yersiz. Şimdi beni dinle: Bir kimse isterse bir başkasıyla dost da olabilir düşman da; bilge kişi ise herkesle dost olur, kimseye düşman olmak zorunda değildir. Haydi, dostluğun yararlarından faydalanmak için benimle dost ol."

Hiranyaka demiş ki: "Bu nasıl mümkün olabilir? Dinle, benim politikamın özü şöyledir: Bir kimse farklı davranmak ve dost olmayanla dostluk kurmak istiyorsa o tıpkı dişi katır gibi[5] ölümü bulmuş demektir. Hiç kimse 'Ben kötü değilim, iyi niteliklerim var, benden intikam alacak kim var ki?' diye düşünemez, böyle bir şey mümkün değildir. Hatırlayalım; değerli gramerci Pānini'nin karısını aslan kaptı, Mīmāmsā felsefesinin kurucusu Caimini'yi fil ezdi, şiirin efsanevi ismi Pingala'yı nehir kenarında timsah öldürdü. Bunlar bize gösteriyor ki hayvanların kafası cehaletle doludur, çok kolay öfkelenen bu canlılarda erdem kavramı hiçbir şey ifade etmez."

Karga demiş ki: "Haklısın fakat yine de dinle. İnsanlar arasındaki dostluk karşılıklı iyiliğe dayanır; hayvanlarda ve kuşlarda ise bazı davranışlara dayanır. Bazı budalalar korku ya da açgözlülük yüzünden dostluğu beceremezler. Fakat iyi varlıklar dostluğu karşılıklı olarak yaşayabilirler. Kötü insanlar kolayca yanlış yola girip toprak bir testi gibi kırılırlar ve büyük zorluklar yaşarlar; iyi insanlarsa altından yapılmış testiler gibidirler, yani kırılması zor, kazanılması kolaydırlar. Nasıl şeker kamışı baştan sona aynı tatlılıktaysa iyi insanlarla birlikte olmak da öyledir. Kötü insanlarla birlikte olmak ise yavan ve acıdır. Birincide zaman geçer gider, ikincide ise zaman geçmek

5 Gebe dişi katır doğuracağı zaman ölür, o yüzden onun gebe kalması ölümden başka bir anlam içermez. (Jha Anjana, *Pançatantra*, s. 300).

bilmez. Keza kötü ile ve iyi ile dost olmak günün ilk ve ikinci yarılarının değişen gölgeleri gibidir; birincide çoktan aza doğru azalır, ikincide ise azdan çoğa doğru çoğalır. Ben iyi bir kimseyim, sana benden korkmaman için söz de veririm."

Hiranyaka demiş ki: "Senin söz vermen bende bir güven yaratmaz ki! Binlerce söz verse bile bir düşmana güvenilmez; birçok kere söz verdiği halde Vritra[6] İndra tarafından öldürülmüştür. Tanrılar da ifritlerin verdikleri güven sözlerine göre hareket etmezler. Tanrılar kralı İndra, Tanrıça Diti'nin[7] karnındaki cenini parçalara ayırmadı mı? Kaldı ki kendi iyiliğini, yaşamayı ve zevk sürmeyi isteyen akıllı kişi bu dünyada hiç kimseye güvenmemelidir, Tanrı Brihaspati'ye bile. Ve yine, gemide açılan bir delik nasıl onun yavaş yavaş batmasına neden olursa, düşman da insanı yavaş yavaş yok eder. Kişi güvenilmez kişiye güven duymamalı, güvenilen kişinin de güvenini yıkmamalıdır; güvensizlikten doğan korku her şeyi yok edebilir. Güvenilmez kişi zayıf bile olsa çok güçlü düşmanlar tarafından bile yenilemeyebilir; öte yandan en güçlü insanlar sırf güvendikleri için zayıf düşmanları tarafından öldürülebilirler. Vishnugupta'nın politikası bir eylemin iyi ve uygun şekilde tatbik edilmesi, Bhargava'nınki dostluk kazanma, Brihaspati'ninki de güvensizlik üzerinedir.[8] Politik sistem böyle üç türlüdür. Yine; çok zenginliği olan bir insan düşmanlarına ve eski karılarına güvenecek olursa bu o kişinin hayatının sonu olur."

Hiranyaka'nın bu sözlerini sessizce dinleyen Laghupatanaka düşünmüş: "Oh, politika konusundaki bilgisi etkileyiciymiş. İşte onunla dost olmak isteme sebebim de bu."

Karga Hiranyaka'yı ikna etme çabasına devam etmiş: "Ey Hiranyaka, soylu kişiler arasındaki dostluk yedi adım atmaya

---

6 Rigveda'da adı geçen, bazen birden fazla gözüken bir ifrit. İndra onu öldürerek suları kurtarır. İndra'nın onunla olan savaşı ünlüdür ve Vritra'yı öldürdüğü için İndra'ya "Vritrahan" lakabı verilir.

7 Diti (sonlu) Aditi'nin (sonsuz) zıttı olan tanrıçadır. Efsaneye göre İndra, Diti'nin karnındaki cenini 49 parçaya ayırarak Marut tanrılarını yaratmıştı.

8 Bu üç isim çeşitli ünlü vezirlerin isimleridir.

bakar; böyle söyler bilge insanlar! Arkadaşlığımı kabul et, şu sözlerimi dinle: Korunaklı kalende oturduğun halde madem bana hâlâ güvenmiyorsun o zaman benimle düzenli olarak diyalog kur, yararlı ve zararlı şeyleri tartış, öyküler ve aptalca deyişler üzerine bilgece tartışmalar ve konuşmalar yap."

Karganın sözlerini işiten Hiranyaka da şöyle düşünmüş: "Laghupatanaka'nın hitabet yeteneği çok iyi, gerçeklere bağlı bir şekilde konuşuyor; sanırım bununla dost olabilirim." Sonra şöyle söylemiş: "Ey karga, pekâlâ, dediğin gibi olsun, yalnız ayakların deliğimden içeri girmesin. Zira derler ki bir düşman başlangıçta korka korka, yavaş yavaş ilerler, sonra sevgilisine koşan bir âşık gibi hızlanır. Kadından bir direnç görmezse hiç zaman kaybetmeden onu elde eder."

Bunu duyan karga kabul ederek şöyle konuşmuş: "Tamam dostum, bundan sonra ikimiz de burada durarak güzel sohbetler edeceğiz."

İkisi de birbirlerine iyi davranarak zaman geçirmeye başlamışlar. Örneğin Laghupatanaka kutsal törenlerden arta kalan et parçalarını toplayıp getirmiş. Hiranyaka da sabahleyin Laghupatanaka geldiğinde ona pirinç ve çeşitli yiyecekler sunmuş. Aralarında böyle bir ilişki başlamış. Zira derler ki sevginin altı çeşit gösteriliş şekli vardır: dostça almak ve vermek, dosta sırlarını vermek ve onun sırlarını dinlemek, dosttan yiyecek almak ve ona yiyecek vermek. Karşılıklı iyilik olmadıkça sevgi kimsenin kalbinde yeşermez; tanrılar bile istenenleri kurban töreninden sonra verirler. Sevgi verdikçe baki kalır, buzağı bile annesinin sütü azalıp bittiğinde onu terk eder. Hediyeler vermenin yarattığı ihtişama bir bak! Böylelikle kötü bir insan bile iyi bir insan haline gelebiliyor. Ayırt etme yetisi olmayan hayvanlar bile vermenin kendi neslini sürdürmekten önemli olduğunu anlamışken insanlara ne demeli? Dişi manda, yavrusu olduğu halde kendisine verilen yağlı pastayla bütün sütünü sana verir.

Böylece karga ile fare düşmanlığı bir kenara bırakıp canciğer olmuş, asla bozulmayan bir dostluk kurmuşlar. Karganın

iyiliklerinden çok memnun olan fare artık onun tüylerinin arasına girmeye ve sohbetlerini o şekilde yapmaya başlamış.

Bir gün karga gözleri yaşlar içinde farenin yanına gelmiş ve sözcükler boğazında düğümlene düğümlene demiş ki: "Hiranyaka, bu bölgeyi terk edip başka bir yere göç etmem gerekiyor, bana yol göründü."

Hiranyaka sormuş: "Dostum, bu ayrılışın nedeni nedir?"

Karga yanıtlamış: "Sevgili dostum dinle; bu bölgeyi müthiş bir kıtlık vurdu. İnsanlar açlık çekiyor, hiç kimse kurban etlerinden kargalara vermiyor. Ayrıca aç kalan insanlar kuşları yemek için tuzaklar kuruyor. Ben henüz tuzağa yakalanmadım, yakalanmak da istemiyorum, daha yaşayacak günlerim var. Başka bir diyara gidiyorum ve bu sebeple gözyaşı döküyorum."

Hiranyaka sormuş: "Nereye gitmeyi düşünüyorsun?"

Karga yanıtlamış: "Güneyde derin bir ormanın içinde büyük bir göl var. Orada senden iyi olmasın, Mantharaka adında bir kaplumbağa dostum var. O benim için küçük et parçaları bulacaktır. Burada güzelce karnımı doyurarak ve hoş sohbetlerle iyi vakit geçirdim. Kuşların tuzağa yakalana yakalana öldüklerini görmek istemiyorum. Ekinlerin tamamen kuruyup tüm milletinin ve ailesinin yok olduğuna tanık olmayanlara ne mutlu! Muktedir olana ne zordur ki, çabalayan için neresi uzaktır ki, bilgili ve yetenekli kişi için de yaşayacak ülke mi yoktur? Bilge kişiler ve krallar asla eşit değildirler; krala sadece kendi ülkesinde, bilge kişilere ise her yerde saygı gösterilir."

Hiranyaka demiş ki: "Madem öyle ben de seninle geleyim çünkü burada ben de mutlu değilim."

Karga sormuş: "Burada neden mutlu değilsin?"

Hiranyaka demiş ki: "Bunu şimdi burada anlatmak uzun sürer, yabancı diyara gittiğimizde orada anlatırım."

Karga konuşmuş: "Ben havada uçan bir canlıyım, sen bana nasıl eşlik edeceksin?"

Fare demiş ki: "Eğer yaşamımı kurtarmak istiyorsan beni sırtına alırsın, başka türlü seninle gelmem imkânsız."

Karga memnun olmuş ve demiş ki: "Madem sırtıma binerek gelmek istiyorsun bundan memnuniyet duyarım, orada

seninle güzel vakit geçiririm. Ben Sampāta[9] dahil sekiz uçuş tekniğini biliyorum. Şimdi bin sırtıma, seni rahatça o göle götüreyim."

Hiranyaka sormuş: "Bu sekiz uçuş tekniği nedir bilmek isterim?"

Karga anlatmış: "Sampāta düz ve kolay uçuştur. Vipāta ani yükseliş yapmaktır. Mahāpāta büyük uçuştur. Nipātana aşağı doğru uçmaktır. Vakra çarpık uçuş, Tiryak kayarcasına uçuş, Ūrdhva yukarı doğru uçuş, Laghu da kısa ve hızlı uçuş biçimidir."

Bu uçuş biçimlerinin adlarını duyduktan sonra fare karganın sırtına atlayıvermiş. Karga da düz uçuşla yola koyulmuş ve sırtında fareyle göle varmış.

Yeri ve zamanı iyi bilen Mantharaka, sırtında bir cisimle uzaktan gelen kargayı görünce "Bu farklı bir karga" diye düşünerek suya dalmış. Laghupatanaka ise fareyi göl kenarındaki bir ağacın deliğine bıraktıktan sonra o ağacın dalına tünemiş ve yüksek sesle bağırmış: "Ey Mantharaka, gelsene! Ben dostun karga Laghupatanaka'yım. Uzun süredir seni görmedim, özledim seni, onun için buraya geldim. Çık dışarı da kucaklaşalım. Zira derler ki Sandal ağacının merhemi, kâfuru, Khasa otu gibi serinleticiler hiç yeterli olur mu? Bunların hepsini karıştırsak bile bir dostun dokunuşu kadar serinletici olur mu? Keza kedere, belaya kalkan, üzüntüye, endişeye çare iki heceli sözdür: Mitra."[10]

Bu sözleri işiten ve dikkatle anlamaya çalışan kaplumbağa Mantharaka hemen gölden çıkmış ve titreyen bedeniyle, yaşlı gözlerle, kendinden geçmiş halde yaklaşmış: "Gel dostum, gel, kucaklayayım seni. Çok zaman geçti, o yüzden bir an seni tanıyamadım ve suya kaçtım. Zira derler ki yiğitliği, ailesi ve yaptıkları bilinmeyen kişiyle yakınlık kurmamak gerekir. Böyle derdi Brihaspati."

---

9 Sampāta "birlikte uçma" anlamına gelen bir sözcüktür.

10 Mitra: Dost.

O böyle konuştuktan sonra Laghupatanaka ağaçtan inmiş ve kaplumbağayı kucaklamış. Derler ki abıhayat suları bedeni yıkasa kaç yazar? En güzeli, uzun bir aradan sonra, bir dostun kucaklaması değil midir?

Titreyen bedenleriyle kucaklaşan dostlar bir ağacın altına oturarak başlarından geçenleri birbirlerine anlatmışlar. Mantharaka'yı selamlayan Hiranyaka da karganın yanına oturmuş. Fareyi gören Mantharaka, Laghupatanaka'ya sormuş: "Bu fare de kim? Senin yiyeceğin olacağı yerde sırtında buraya nasıl geldi? Buna neden olan çok önemli bir durum olmalı."

Laghupatanaka yanıt vermiş: "Bu fare Hiranyaka benim en yakın arkadaşımdır; o benim ikinci yaşamım gibidir. Ne diyeyim ki; havadaki bulutlar, gökteki yıldızlar, yeryüzündeki kumlar ne kadar çoksa bu farenin faydası da o kadar çoktur. Bazı nedenlerle yaşadığı yerden ayrılıp buraya gelmek zorunda kaldı."

Mantharaka sormuş: "Hangi nedenle ayrılmak zorunda kalmış?"

Karga demiş ki: "Ona sordum bunu fakat bana 'Şimdi anlatması uzun sürer, göle vardığımızda anlatırım,' dedi. Hâlâ anlatmadı. Hey dostum Hiranyaka, şimdi bize ayrılış nedenini anlatır mısın?"

Fare anlatmış:

Hiranyaka ve Tāmraçūda Masalı
(Hiranyaka Tāmraçūda Kathā)

"Güney bölgesinde Mahilāropya adında bir şehir var. O şehirden çok uzak olmayan bir yerde Tanrı Mahādeva adına yapılmış bir tapınak bulunuyordu. Orada Tāmraçūda adında bir dilenci keşiş yaşıyordu. Yaşamını şehirde dilenerek sürdürürdü. Dilenerek kazandığı yiyeceğin kalanını sadaka tasının içinde askıya asar ve öyle uyurdu. Sabahleyin yemeğin kalanını hizmetçilere verir, sonra tapınağı süpürme, temizleme ve düzenleme işine koyulurdu.

Bir gün, dostlarım ve akrabalarım benden bir ricada bulundular. Dediler ki: 'Usta! Bu tapınakta içi pişmiş yemeklerle dolu sadaka taşları, farelerden korktukları için askılara asılı halde duruyor. O yüzden biz onları yiyemiyoruz fakat siz efendimiz için hiçbir şey ulaşılamaz değildir. Orada burada boş yere dolaşıp durmanın yararı nedir ki? Bugün o tapınağa gidelim ve şanınıza layık yiyecekleri alalım.'

Onların bu ricasını işitince, etrafım farelerle çevrili halde hemen tapınağa gittim, zıplayıp yemek kabının içine girdim. Hizmetçilere yiyecek dağıttıktan sonra ben de keyifle yemeğimi yedim. İyice karnımı doyurduktan sonra evime döndüm.

Bu şekilde her gün karnımı doyurdum. Dilenci keşiş yemeğini korumak için elinden geleni yapıyordu ama ben o uyur uyumaz yemek kaplarının içine giriyor ve her zaman yaptıklarımı yapmaya devam ediyordum.

Bir süre sonra, o meşum gece, dilenci beni korkutmak için bir yol buldu. Bir yerlerden kestiği bambu çubuğunu, uyurken bile, sadaka tasına vurarak beni korkutmaya çalışıyordu. Ben sopadan korktuğum için yemeği yiyemeden kaçmak zorunda kalıyordum ve o geceyi bütünüyle dilenciyle uğraşarak geçirmiştim.

Bir gün hac ziyaretleri yapmakta olan Brihatsphik adında başka bir dilenci o manastıra misafir olarak geldi. Onu gören Tāmraçūda onu karşıladı; nezaketle ve misafirperverlikle ağırladı. Akşam olduğunda iki dilenci keşiş Kuşa otlarından yapılmış kilimlerine uzanarak dinsel konularda sohbete başladılar.

Brihatsphik konuşurken Tāmraçūda farelerin sadaka tasına gelmelerinden korktuğu için elindeki delikli bambu sopayı bir yandan tasa vuruyor ve bir yandan da sadece 'hı-hı' diyerek onu dinliyor ve hiç konuşmuyordu. Misafir dilenci sinirlendi ve şöyle söyledi: 'Ey Tāmraçūda, artık senin dostum olmadığını düşünmeye başladım, sen konuşmaya hiç katılmıyorsun. Gece olmasına aldırış etmeden şimdi hemen buradan ayrılıp başka bir manastıra gideceğim. Zira herkes iyi bilir ki ev sahibinin misafirine "Hoş geldiniz, buyurun oturun, uzun zamandır görünmüyordunuz, ne var ne yok, zayıflamış görünüyorsunuz,

her şey yolunda mı, seni gördüğüme çok memnun oldum," gibi sözler söyleyip onun düşüncelerini rahatlatması gerekir. Eğer ev sahibi misafirine dikkatle bakmak yerine kayıtsızca sağa sola bakarsa, misafir kendini boynuzsuz boğa gibi, yani aptal hisseder. Akıllı kişi kendisiyle ilgilenmeyen, sürekli koltuğundan kalkan, kendisini onurlandırmayan, tatlı tatlı konuşmayan, yararlı ve zararlı konuları dile getirmeyen bir kimseyi asla ziyaret etmemelidir. Sen bir manastırda yer edindim diye şişinmekten dostluğu unutmuşsun fakat manastırda başkeşiş olma yolunda değil, cehennemi kazanma yolunda ilerlediğini bilmiyorsun. Zira derler ki kişi eğer cehennemi istiyorsa bir yıl keşişlik yapsın, yok acelesi varsa manastırda üç gün kalsın. Budala! Sen keder verici bir iş yaptın. O yüzden senin manastırından ayrılıyorum, şu gece karanlığında başka manastıra gidiyorum.'

Bu sözleri duyan Tāmraçūda korkuya kapıldı, öfkelenen keşişe yalvarmaya başladı: 'Brihatsphik, böyle konuşmayın! Sizin kadar yakın arkadaşım yok benim. Sizinle neden rahat konuşamadığımı açıklayayım. Şu sefil fare oldukça yüksekteki askıya astığım sadaka tasıma zıplayıp içindekileri yiyor. Dilenilmiş yiyeceklerin miktarı az olursa manastırın süpürülme ve temizlenme işleri sekteye uğrar. İşte bundan dolayı, yani farelerin gelmesinden korktuğum için sadaka tasına defalarca vuruyorum. Kayıtsızlığımın, sevgi ve muhabbet gösterememenin nedeni budur. Şunu da dikkate almak gerekir ki bu sefil fare zıplamada kedilerden ve maymunlardan bile daha iyi.'

Brihatsphik sordu: 'Farenin deliğinin yerini biliyor musun?'

Tāmraçūda yanıtladı: 'Tam olarak bilmiyorum Bhagavan!'

O konuştu: 'O delik bir hazinenin üzerinde olmalı, onun sıcaklığıyla yukarı zıplıyordur. Zira derler ki zenginliğin sıcaklığı canlılara parlaklık katar, zenginlik uygunsuz davranışlarla birlikte gider, uygun olanı sadaka vermektir. Mesela Şāndilī denen kadın, aniden temiz ve ezilmiş susam tohumlarını temiz olmayanlarla değiştirmek istedi; bunu yapmasını gerektiren bir neden vardı.'

Tāmraçūda sordu: 'Bu nasıl olmuş?'

O anlattı:

Şāndilī ve Susam Tohumu Satma Masalı
(Şāndilī Tilakalkavikraya Kathā)

'Bir zamanlar, yağmur mevsiminde, bir köyde, Vrata[11] için bir Brāhman'dan evinde kalmayı rica etmiştim. Brāhman bunu kabul etmiş, bana memnuniyetle kalacağım yer sunmuş, ben de tanrılara tapınarak evinde kalmıştım. Bir gün, sabah erkenden uyandım ve Brāhman ile karısının konuşmalarına kulak misafiri oldum.

Brāhman dedi ki: "Karıcığım,[12] güneş ekvatorun güneyine doğru ilerleyecek, yarın hediyeler sunmak için sonsuz meyveler sağlayan kış gündönümü başlıyor. O yüzden ben sunulanları toplamak için başka bir köye gideceğim. Sen Tanrı Sūrya'yı memnun etmek için Brāhman'ı yemek vererek hoş tut."

Brāhman'ın bu sözlerini işiten kadın onu sert sözlerle azarlamaya başladı: "Sen yoksulluktan kırılırken senin evinde bir başkası nasıl yemek yer? Bunu söylemeye utanmıyor musun? Senin eline düştüğümden beri ne bir zevk aldım, ne tatlı bir şey yedim, ne de elime ve ayağıma, boynuma bir süs takındım!"

Bunu işiten Brāhman'ın korkudan kalbi titredi, yumuşak bir sesle şöyle söyledi: "Brāhmanī, doğru konuşmuyorsun. Zira derler ki yalvaran bir kimseye lokmanızın yarısını vermek gerekmez mi? Kim, ne zaman istediği zenginliğe kavuşmuş ki? Kutsal kitaplardan öğrendik ki zenginin çok vererek kazandığı sevabı fakir az vererek kazanır. Az da verse cömert kişi hizmete layık olandır, çok veren cimri ise buna layık değildir; kuyu insanların susuzluğunu giderir, denizde çok daha fazla su olduğu halde o gideremez. Keza zenginlik tanrısı Kubera'nın herhangi bir fedakârlık ve şanı olmadan Rācarāca[13] diye adlan-

---

11 Vrata, Hindu sofu inançlıların uyguladıkları bir tür "kendini tutma" yöntemidir. Oruç, sürekli aynı şeyi yeme, bir süre hep sütle beslenme, bir süre konuşmama gibi çeşitli yöntemlerle kendini disipline etme çabası. Burada dört ay sürecek olan bir "söz verme" durumunu kastediyor.

12 Aslında "Brāhmanī", yani "kadın Brāhman" diye sesleniyor.

13 Krallar kralı.

dırılmasının ne yararı var? Bilge kişi hazine kapısını bekleyene Maheşvara[14] demez. Yine zayıf bile olsa, her zaman faal olan fillerin efendisi övülür, hiçbir şey vermeyen kalın vücutlu eşek ise yerilir. Her zaman şekli güzel olan, suyu serin tutan ve dışına sızdırmayan toprak testi aşağıda; şekilsiz, küçük ve suyu dışına sızdıran testi ise yukarıda tutulur. Sadece su taşıyan bulut herkesin sevdiğidir, ışınlarını her tarafa yayan güneş ise kimse tarafından bakılmak istenmeyendir. Bunu iyi anlayan bir insan yoksulluktan çekse bile, hak edene uygun zamanda azar azar vermeli. Şunu da söylerler ki basiretli kişi hak eden kişiye büyük bir bağlılıkla, uygun zamanda ve uygun yerde verir, böylelikle ölümsüz olur. Şu bir gerçektir ki isteğin fazlası olmamalıdır, kişi tamamen vazgeçmemelidir de, aşırı isteği bastıran kişinin tacı başından eksilmez."

Brāhmanī sordu: "Bu nasıl olmuş?"

Brāhman anlattı:

Pulinda, Domuz, Yılan, Çakal Masalı
(Pulinda,[15] Şūkara, Sarpa, Şrigāla Kathā)

"Ormanlık bir arazide bir Pulinda yaşıyormuş. Bir gün günahlarını artırmak için ormanın yolunu tutmuş. Orada, dağ sırtı gibi kocaman bir domuz görmüş. Hemen okunu yayına takıp yayı kulağına kadar çekerek şu beyiti okumuş:

'Bu domuz ne okumdan ne de yayımdan korkuyor. Onun korkusuzluğu ve metaneti beni korkutuyor, Ölüm Tanrısı Yama onu beni öldürmek için göndermiş olmalı.'

Derken, keskin bir okla domuzu vurmuş. Öfkelenen domuz hilal biçimindeki dişleriyle Pulinda'nın karnını yarmış, onu öldürüp yere sermiş. Sonra da okun verdiği acıya dayanamayan domuz da ölüp yere düşmüş.

---

14 Maheşvara "büyük tanrı" demektir ve daha çok Şiva'ya verilen bir addır.

15 Dağda yaşayan, vahşi birtakım insanlara verilen isim. Şavara (Şabara) kabilesi mensubu.

Bu sırada aç karnıyla orada burada dolaşmakta olan ve belki de ölümü yaklaşmış olan bir çakal oraya gelmiş. Ölmüş dağlı adamı ve domuzu gören çakal çok sevinmiş ve şöyle düşünmeye başlamış: 'Kader yüzüme güldü; hiç ummadığım kadar yiyecek çıktı karşıma. Zira derler ki hiçbir çaba harcamadan, iyi veya kötü işler yapmadan insan önceki yaşamında yaptıklarının meyvelerini toplayabiliyor. Keza hangi çağda, zamanda ve yerde olursa olsun, yapılan iyi ve kötü işlerin zamanı geldiğinde karşılığı verilir. O halde bana epey gün yetecek olan şu yemeği yiyeyim. Ama önce şu yayın gergin olan sinir iplerinden başlayayım. Çünkü akıllı kişiler zenginliğin tadını çıkarırlar, kazandıklarını azar azar harcar, acele etmeden, zevklerini zamana yayarak davranırlar.'

Böyle düşündükten sonra çakal yayın ucunu ağzına sokmuş ve yemeğe kalkışmış; gerilen ve kopan yay damağını parçalayarak çakalın ölmesine neden olmuş.

Çakal beklenmedik bir şekilde öldü. Sana onun için 'İsteğin fazlası olmamalıdır,' dedim. Ey Brāhmanī, duydun mu beni? Yaş, iş, zenginlik, öğrenme ve ölüm; bu beşi insan daha ana karnındayken belirlenir."

Kocasının bu sözlerine karısı şöyle karşılık verdi: "Madem öyle, evde biraz susam var; onları ezerek Brāhmanī'yi hoşnut edeyim."

Karısından bu sözleri duyan Brāhman başka bir köye doğru yola çıktı. Kadın susam tohumlarını sıcak suyla yıkadı, ezip toz haline getirdi, kuruması için güneşe serdi. O sırada, evde ev işleriyle meşgulken, bir köpek gelip onların üstüne çişini yaptı. Bunu gören kadın "Ah, şu başıma gelene bak, bu susam tohumları artık yenmez; bunları alıp başkasının evine gideyim ve onları dövülmemiş tohumlarla değiştireyim, kime gitsem buna razı olur ve değiştirir," diye düşündü.

Sonra o, benim de dilenmek için geldiğim eve gelip, susam tohumlarını değiştirmek isteğiyle o evin kadınına "Bu temizlenmiş tohumları alın ve temizlenmemiş olanları verin," dedi. Kadın tam onları değiştirecekken oğlu bu işte bir bit yeniği

olduğunu anlayarak annesini uyardı: "Ana, bu susam tohumları değiştirilmeye layık değil. Sakın temizlenmemişleri temizlenmişlerle değiştirme. Bu kadın onları değiştirmek istiyorsa bunda mutlaka bir sebep olmalı."

Oğlunun bu uyarısını dikkate alan kadın vazgeçti ve susam tohumlarını geri çevirdi. İşte o yüzden sana Şāndilī denen kadın örneğini verdim.'

Bunu anlattıktan sonra dilenci Brihatsphik Tāmraçūda'ya sordu: 'Farenin gelip gittiği geçidi biliyor musun?'

Tāmraçūda yanıtladı: 'Biliyorum efendim. Bu fare hiçbir zaman yalnız gelmiyor, etrafında bir sürü fareyle korkusuzca geziniyor, istediği gibi geliyor sonra da gözden kayboluyor.'

Misafir dilenci konuştu: 'Herhangi bir kazıcı aletin var mı?'

Tāmraçūda yanıtladı: 'Demirden yapılmış bir baltam var.'

Misafir dilenci konuştu: 'Güzel, yarın sabah yanımda ol, insanlar ayaklarıyla yeri ezip izleri kaybetmeden, birlikte farelerin ayak izlerini takip ederek deliği bulalım.'

(Ben de dedim ki:) Eyvah, konuşmalarına bakacak olursak ben mahvoldum. Anlaşılan bizim deliği bulacaklar, öyle gözüküyor. Zira derler ki akıllı kişiler bir kere görmeyle insanın özünü anlarlar, elleriyle tarttıklarının ağırlığını bilirler. İnsanların istekleri, önceki ve sonraki doğumlarındaki iyi ve kötü işleri belirler; alametifarikası tüyleri olan tavus kuşu tüylerini dikleştirmedikçe kendisini ortaya koyamaz. Derken korkuya kapıldım, ailemle birlikte yaşadığım korunaklı sığınaktan ayrılıp başka bir deliğe yöneldim. Hısım akraba ilerlerken önümüzde bir erkek kedi belirdi. Önündeki fare kalabalığını görünce sıçrayıp aramıza daldı. Kaçışan fareler benim yanlış yöne gittiğimi görünce uyardılar, ben de yerleri kanla boyanmış bu kale gibi deliğe sığındım. Zira derler ki bir geyik özenle hazırlanmış tuzaktan kurtulur, özel teknikle serilmiş ağı yırtar, her tarafı alevlerle kaplı derin ormandan çıkmayı başarır, avcıların oklarından kendini kurtarır da gelir bir kuyuya düşer; kadere karşı ne yapılabilir ki?

(Hiranyaka devam etmiş:) Sonra ben başka bir bölgeye gittim. Diğerleri budalalıkları yüzünden başka bir delikte kaldılar.

Bu esnada kötü kalpli dilenci yerin kan içinde olduğunu görerek o yöndeki deliğe ulaştı ve deliği kazmaya başladı. Deliği kazan dilenci üzerinde barındığım hazineyi buldu; ben onun sıcaklığıyla bu yeri yükseltmiştim ve hatırı sayılır bir noktaya eriştirmiştim. Sonra, o misafir dilenci sevindi ve Tāmraçūda'ya dedi ki: 'Hey Bhagavan, artık rahat uyuyabilirsin. Bu hazinenin sıcaklığıyla bu fare seni bütün gece uğraştırıyordu.' İki dilenci de hazineyi alıp oradan uzaklaştılar. Ben ise hazineden mahrum halde bu deliğe geldim, hiç çekiciliği olmayan, iç parçalayıcı bu yeri görmeye tahammül edemedim. Düşünmeye başladım: 'Ne yapayım, nerelere gideyim, akıl huzurumu nasıl kazanayım?'

Böyle düşünerek o günü zor geçirdim. Güneş batarken maiyetimle birlikte sıkıntılı ve üzgün bir halde bu manastıra geldim. Akrabalarımın gürültüsünü duyan Tāmraçūda bambu çubuğuyla yeniden sadaka tasını dövmeye başladı. Misafir dilenci ona dedi ki: 'Dostum, neden bu gece korkusuzca uyumayı denemiyorsun?' Tāmraçūda ona dedi ki: 'Bhagavan, o fare akrabalarıyla birlikte yine geldi, korkudan bu delikli bambu kamışla sadaka tasıma vuruyorum.' Misafir dilenci gülerek şöyle dedi: 'Korkma dostum, onun zıplama kapasitesi hazinenin gitmesiyle birlikte yok oldu. Bu tüm canlılar için geçerli bir durumdur. Derler ki hep gayretli görünen insanlar, başkalarını daima değersiz görenler, ters ters konuşanlar her zaman zenginliklerinin gücü sayesinde böyle yaparlar.'

Ben bunları duyduğum zaman iyice öfkelendim, var gücümle zıpladıysam da sadaka tasına ulaşamadım ve yere düştüm. Düşme sesini duyan düşmanım misafir dilenci, gülerek Tāmraçūda'ya dedi ki: 'Şu mucizeye bak,' ve devam etti:

'Bu dünyada tüm güçlüler zenginliğe dayanırlar, onlar eğitimli gibi görünürler. Şu farenin haline bak, zenginlik olmayınca kendi türünün özelliğine geri döndü. Artık korkusuzca uyuyabilirsin, onun müthiş sıçramalarına hâkimiz. Zira derler ki zehirli dişleri olmayan yılanın, kızışmaktan yoksun filin sadece adı olur; bu dünyada zenginliği olmayan insanın da sadece adı vardır.'

Misafir dilencinin sözlerini duyan ben onun haklı olduğunu düşündüm. Bir parmak kadar bile sıçrayacak halim kalmamıştı, bu hayatta fakirler utanılacak insanlardı. Zira derler ki azıcık aklı olup da hiç zenginliği olmayan insanın davranışları, dağların arasında akan ve yazın kuruyan küçük dereler gibi tutarsızdır. Yaban arpası ve susam tohumu aynı gibidir ve bir kazancı yoktur, zenginlikten yoksun insanlar da böyledir, sadece adları vardır, önemleri yoktur. Yoksul insanın başka yetenekleri varsa da bunlar hiçbir ışık saçmaz; zengin insan ise tüm yaratılışı aydınlatan güneş gibi parıldar. Yoksul insan, daha önce zengin olmuş fakat bunu kaybetmiş bir insan kadar bu dünyada mutsuz olmaz. Köksüz, kurtlu, her tarafından tutuşmuş, çorak toprakta yetişen bir ağaç bile meyve verebilir de yoksul bir insan meyve veremez. Yoksulluk, değersizlik her yerde şüphe ile karşılanır; yoksul insan iyi bir noktaya gelse bile insanlar onu geride bırakıp giderler. Yoksul insanların hiç bıkmadan tekrar tekrar kalplerinde yarattıkları istekler, tıpkı dul kadının sönen göğüsleri gibi, kendiliğinden kaybolur gider. Yoksulluğun karanlığıyla kaplı olanlar, karşılarında durdukları insanlar tarafından gündüzün aydınlığında bile fark edilmezler.

Ben çöküntü halindeki ruhumla bu şekilde ağlayarak ve dilencinin başının altında yastık olarak kullandığı hazineyi görerek sabahleyin keder içinde deliğime döndüm. Orada burada dolaşan hizmetçilerim şöyle konuşuyorlardı: 'Eyvah, efendimiz artık bizi besleyemeyecek. Kediler ve başka bir sürü bela ona hizmet ettiğimiz için bizi de bulacak. Artık ona hizmet etmenin bir anlamı kalmadı. Zira derler ki bir efendi sahip olduğu gücü kaybettiği ve sadece zorluklarla boğuşmaya başladığı zaman, özellikle de hizmetçilerin, ondan uzak durması gerekir.'

Etrafta onların bu konuşmalarını duyarak deliğime girdim. Züğürtlük ve hizmetçilerimi karşımda görememekten dolayı kendi kendime 'Lanet olsun şu yoksulluğa,' dedim. Derler ki yoksul insan nefes alsa bile ölü sayılır; başkalarıyla birlikte yaşaması onun bir şeyler yaratmasını sağlamaz. Şrotriyalar

olmadan edinilen Şraddhā ölüdür, Dakshina olmadan uygulanan Yacna ölüdür.[16]

Ben böyle düşünüp dururken hizmetçilerim düşmanın hizmetçileri oldular. Beni gördüklerinde alay etmeye başladılar. Issız yerlerde uyur gibi yaparak düşündüm: 'Eğer manastıra geri gidip o pis dilencinin başının altında yastık gibi kullandığı kutudan (bana ait olan) zenginliği parça parça alırsam ve onu deliğime geri getirirsem, o zenginlik sayesinde eski görkemime yeniden kavuşabilirim. Derler ki zenginlikten yoksun insanlar beyinlerini yüzlerce istekle yorarlar ve bunların hiçbiri gerçekleşmez; bu tıpkı yüksek kasttan gelen dulların yüzlerce istek duymaları ve bunların hiçbirinin gerçekleşmemesine benzer. Yoksulluk ziyadesiyle küçük düşürücü ve üzücüdür, yaşadığı halde yoksul kişiye kendi halkı bile ölü muamelesi yapar. Yoksulluğun zorlamalarıyla insan hep sefalete sürüklenir, hiç saygı görmez, hep yenilgi duygusu içinde yaşar, keder barınağı haline gelir. Akrabaları ondan utanır ve onunla akraba olduklarını gizlerler, dostları düşman haline gelirler. Yoksulluk önemsizliğin kişileşmiş halidir, keder ve yok oluş ülkesidir, ölümle eş anlamlıdır. Keçi ve koyunların veya süpürgenin kaldırdığı tozdan, toprak lambanın veya yatağın gölgesinden[17] nasıl kaçınılırsa yoksul insandan da öyle kaçılır. Kirli çamurla bile bazı işler yapılır, belki hacet giderdikten sonra eller yıkanır fakat yoksul insanla hiçbir şey yapılamaz. Yoksul insan bir şey vermek için bile olsa zengin insanın evine yaklaştığında, ona dilenci muamelesi yaparlar. İnsanın yoksulluğuna yazıklar olsun!

O yüzden ölümüme sebep olacaksa bile o zenginliği geri almalıyım. Zira derler ki zenginliğinin sürüklenip gittiğini gördüğü halde ölüm korkusuyla bir şey yapmayanın sunduğu suyu ölmüş ataları bile kabul etmezler. Yaşamını bir inek veya bir Brāhman için feda edenler, karısı veya zenginliği çalındı-

16 Şrotriya, Brāhmanların Veda öğrenmeleridir. Bu olmadan edinilen inanç (şraddha) boştur. Brāhmanlara hizmetleri karşılığı verilen hediyeler (dakshina) olmazsa kurban töreni (yacna) boştur.

17 Bu sayılanlar kirli olarak addedilmekte ve bunlardan kaçınılmaktadır.

ğında onu kazanmak için savaşanlar ölümsüzlük dünyalarını kazanırlar.

Böyle karar verdikten sonra geceleyin oraya vardım, hemen uykuya yenik düşmüş durumdaki dilencinin başının altındaki kutuya bir delik açtım, pis dilenci uyandı. Bambu kamışla kendi başına bir darbe vurdu. Yaşayacak günlerim varmış demek ki bana darbe gelmedi ve kaçmayı başardım. Şöyle derler: Kişi kaderindekini elde eder, onu tanrı bile bozamaz, o nedenle ne kederleniyorum ne de hayret ediyorum çünkü bana ait olan şeyler hiçbir şekilde bir başkasının olamazlar."

Karga ve kaplumbağa sormuşlar: "Bu nasıl olmuş?"

Hiranyaka anlatmış:

Tüccar Oğlu Prāptavyamartha Masalı (Prāptavyamartha Vanikputra Kathā)

"Şehrin birinde Sāgaradatta adında bir tüccar varmış. Oğlu yüz rupiye satılan bir kitap satın almış. Bu kitapta şöyle yazıyormuş:

'Kişi kaderindekini elde eder, onu tanrı bile bozamaz, o nedenle ne kederleniyorum ne de hayret ediyorum çünkü bana ait olan şeyler hiçbir şekilde bir başkasının olamazlar.'[18]

Kitabı gören Sāgaradatta oğluna sormuş: 'Evlat, bu kitaba ne kadar para verdin?' Oğlan cevap vermiş: 'Yüz rupi.' Bunu işiten baba şöyle demiş: 'Seni aptal, içinde sadece bir beyit yazan kitaba yüz rupi mi verdin? Sen bu şekilde iş yapıp nasıl para kazanabilirsin ki? Bir daha bu eve girme!' Böyle söyleyerek oğlanı evden kovmuş.

Bu şekilde dışlanan tüccarın oğlu uzak bir ülkeye gitmiş, orada bir şehirde yaşamaya başlamış. Birkaç gün sonra şehirlilerden biri ona sormuş: 'Nereden geliyorsun? Adın nedir?' O da ona kitaptaki beyti söylemiş:

---

18 "Prāptavyamartham labhate manushyah devo'pi langhayitum na şaktah, Tasmānna şoçāmi na vismayo me yadasmadīyam na hi tatpareshām."

'Kişi kaderindekini elde eder, onu tanrı bile bozamaz, o nedenle ne kederleniyorum ne de hayret ediyorum çünkü bana ait olan şeyler hiçbir şekilde bir başkasının olamazlar.'

Kim sorsa aynısını söylüyormuş. Bu yüzden adı Prāptavyamartha[19] kalmış ve şehirde bu adla tanınmış. Bir zaman sonra bir gün, büyük bir bayram nedeniyle, bütün gençliği ve güzelliğiyle prenses İndumatī, yanında arkadaşıyla birlikte şehirden geçmiş. O sırada, çok yakışıklı bir prens bir görüşte ona âşık olmuş. Onu gören prenses de prense âşık olmuş ve arkadaşına demiş ki: 'Dostum, bu derdimi sadece sen çözebilirsin, bu prensle nasıl bir araya gelebilirim?' Bu ricayı işiten kadın hemen prensin yanına gelmiş ve ona demiş ki: 'Prenses Çandravatī[20] beni size gönderdi ve şu mesajı iletti: "Sizi gördüğüm anda Aşk Tanrısı Kāmadeva beni size âşık etti; hemen benimle birlikte olmazsanız kederimden ölüp gideceğim."'

Bunu işiten prens demiş ki: 'Ne pahasına olursa olsun prensesle buluşacağım fakat saraya nasıl gireceğimi bana söyler misin?' Prensesin arkadaşı kadın şöyle söylemiş: 'Geceleyin terastan uzatılmış kalın bir ipe tutunarak saraya girebilirsin.' Prens 'Tamam öyle yapacağım,' demiş. Her şey bu şekilde ayarlandıktan sonra prensesin yanına geri dönmüş kadın.

Gece olduğunda prens şöyle düşünmüş: 'Bu hiç de uygun bir hareket değil. Zira derler ki gurusunun karısıyla, dostunun, efendisinin veya hizmetçisinin karısıyla aşk yapan bir insan bir Brāhman öldürmüş kadar günaha girer. Keza kişi cenneti kaybettirip cehenneme düşürecek kirli işler yapmaktan kesinlikle kaçınmalıdır.'

Böyle düşündükten sonra prens prensesin yanına gitmemeye karar vermiş. Öte yandan, sağda solda dolaşmakta olan Prāptavyamartha duvarın kenarından sarkmakta olan kalın ipi görmüş. Gece yarısı öylece sarkan ipi merak eden

19 Kitaptaki "Prāptavyamartham labhate manushyah devo'pi langhayitum na şaktah" diye başlayan beyitin ilk sözcüğü. (Prāptavyamartha: İnsanın kazanmış olduğu, insana verilen.)

20 İndumatī ile aynı kişi.

Prāptavyamartha ona tırmanmaya başlamış. Prenses 'Bu o olmalı' diye düşünerek güzelce banyo yapmış, güzel elbiseler giyip onu lezzetli yemekler, serinletici içeceklerle karşılamaya hazırlanmış.[21] Sonra prenses tüccarın oğluyla yatağını paylaşmış. Zevkten bedeninin her yeri uyarılmış ve demiş ki: 'Sana ilk görüşte âşık oldum ve kendimi sana sundum. Senden başka kimse benim kocam olamazdı; sen neden benimle konuşmuyorsun?' Oğlan 'Prāptavyamartham labhate manushyah,' diye söze başlayınca prenses 'Bu başka birisi, prens değil,' diye irkilmiş ve onu hemen saraydan aşağı sarkıtıp göndermiş. Oğlan bakımsızlıktan harap olmuş bir tapınağa varıp orada uyumuş.

Tapınağa hafif meşrep bir kadınla buluşmaya gelmiş olan şehir muhafızı onu görmüş. Kadınla buluşmasının gizli kalmasını isteyen muhafız uyumakta olan Prāptavyamartha'yı uyandırıp 'Kimsin sen?' diye sormuş. Tüccarın oğlu 'Prāptavyamartham labhate,' diye devam eden her zamanki cevabı vermiş. Cevabı duyan muhafız şöyle demiş: 'Bu tapınak ıssızdır, evime git ve benim yatağımda uyu.' Muhafızın evine giden oğlan, yanlışlıkla başka bir yatağa yönelmiş. Muhafızın genç ve güzel kızı Vinayatī âşığına söz vermiş halde o yatakta uyumaktaymış. Gecenin kör karanlığında gelenin âşığı olduğunu zannederek 'Bu benim sevgilimdir,' diyerek yatağından kalkmış. Onu misafirperverlikle karşıladıktan sonra yatağına almış ve onunla Gandharva[22] usulü evlenmiş ve aynı yatakta onunla uyumuş. Açmış bir lotus gibi yüzüyle kız sormuş: 'Bu gece neden benimle, korkudan ve şüpheden arınmış bir halde konuşmuyorsun?'

Oğlan 'Prāptavyamartha...' diye cevap vermiş. Bu cevabı duyan kız 'İyice araştırılmadan yapılan iş işte böyle bir sonuç verir,' diye söylenmiş. Muhafızın kızı üzüntü içinde oğlanı evden yaka paça dışarı atmış.

---

21 Bunlar karanlıkta veya loş ışıkta oluyor olmalı, çünkü oğlanın yüzünü görmüyor.

22 Kimse tanık olmadan, iki kişinin sevişerek gerçekleştirdikleri bir tür evlenme şekli.

Evden kovulmuş oğlan şehrin sokaklarında yürürken birdenbire karşısına Varakīrti adında bir damadın başı çektiği bir düğün alayı çıkıvermiş. O yoldan geçerek başka şehre gidiyorlarmış. Prāptavyamartha da düğün alayına katılmış. Evlilik anı yaklaşmaktaymış. Bir tüccar kızı olan gelin, mücevherlerle süslü halde gelip evliliğin gerçekleşeceği mekâna oturmuş. Burası tüccarın kapısı önünde hazırlanmış ve süslenmiş, şehirler arası yola yakın bir yermiş. Tam o anda, öfkeden kudurmuş bir fil, sürücüsünü öldürdükten sonra, feryat figân sağa sola kaçışan insanların arasından çıkıp o noktaya gelmiş. Fili gören evlilik alayı, damat dahil etrafa dağılıp kaçışmışlar.

O sırada, yalnız kalmış ve korku içindeki gelini gören Prāptavyamartha kendini 'Korkma, kurtarıcın burada,' diye cesaretlendirmiş. Tüccarın oğlu sağ eliyle kızın sağ elini kavramış, fili azarlayıcı sözlerle yatıştırıp büyük bir cesaret örneği sergilemiş.

Fil kaçıp gitmiş; kutsal evlenme anını kaçırmış olan Varakīrti, aile üyeleri, hısım akraba ile birlikte evlilik alanına geri dönmüş ve gelini başkasıyla el ele tutuşmuş halde bulmuş. Bu durumu gören Varakīrti gelinin babasına sitemde bulunmuş: 'Sevgili kayınpederim, kızınızı önce bana sonra başka bir adama vermekle büyük bir hata yapıyorsunuz.'

Kayınpeder yanıt vermiş: 'Evladım, filden ben de korktum ve kaçtım, sonra da bu insanlarla birlikte buraya geri döndüm. Burada neler olup bittiğinden haberim yok!' Sonra kızına dönüp sormuş: 'Kızım, sen yanlış bir şey yapmazsın. Bu durumun sebebi nedir, söyle?'

Kız yanıt vermiş: 'Hayatımı bu Prāptavyamartha kurtardı, artık yaşadığım sürece ondan başka kimseyle evlenmem.'

Bu hengâmeyle gece geçip gitmiş. Ertesi sabah çok sayıda insan olay yerinde toplanmış. Olan biteni duymuş olan prenses Çandravatī de oraya gelmiş. Damadın değiştiğini duyan Vinayavatī de gelmiş. Çok sayıda insanın toplanmasından etkilenen kral da oraya gelmiş ve Prāptavyamartha'ya sormuş: 'Korkmadan anlat bakalım, nedir bu olup biten?' Oğlan cevap vermiş: 'Prāptavyamartham labhate manushyah...'

Bunu duyan kralın kızı cümleyi 'devo'pi langhayitum na şaktah'[23] diye tamamlamış. Oradan muhafızın kızı lafa girmiş ve o da 'tasmānna şoçāmi na vismayo me,' demiş. Tüm bunları duyan tüccarın kızı da 'yadasmadīyam na hi tatpareshām'[24] diye cümleyi tamamlamış.

İşin doğrusunu anladıktan sonra kral ona korkusuzca davrandığı için hediyeler vermiş. Sonra Prāptavyamartha'ya büyük bir onurla kızını vermiş, bin köy bağışlamış, mücevherler, hizmetçiler, atlar, filler hediye ederek onu prens ilan etmiş ve ona 'Bugünden itibaren sen benim evladımsın,' demiş. Muhafız da kendi kızı Vinayavatī'yi vermiş ve kendi ölçüsünde zenginlikler hediye etmiş.

Bu olaylardan sonra Prāptavyamartha ailesi, hısım akrabası tarafından büyük saygı görmüş. Sonra o, tüm aile üyeleriyle birlikte kendi şehrinde mutlu mesut yaşamış. İşte o yüzden sana 'kişi kaderindekini elde eder, onu tanrı bile bozamaz, o nedenle ne kederleniyorum ne de hayret ediyorum çünkü bana ait olan şeyler hiçbir şekilde bir başkasının olamazlar,' dedim.

(Fare:) Ey Mantharaka, tüm bu zevkleri ve kederleri tattıktan sonra derin bir üzüntüye gömüldüm, bu yüzden dostum karga ile sana geldim. Benim ayrılma sebebim budur."

Mantharaka demiş ki: "Dostum! Bu karga hiç şüphesiz senin dostundur; açlıktan geberirken bile seni sırtında taşıdı, sen onun doğal yemi iken yolun yarısında o seni yemedi. Derler ki başarı ve sevinçte kalbi yolundan sapmayan, daima dost kalanlar gerçek ve mükemmel dostturlar. Din adamları nasıl ateşi test etmekte usta iseler, tıpkı bunun gibi bilge insanlar da sahip oldukları özelliklerinden dostları test edebilirler. Ayrıca kederli durumlarda bile aynı kalanlar gerçek dostturlar, mutluluk zamanlarında kötüler de dost gözükebilirler. O nedenle, seninle olan dostluğundan dolayı bu kargaya güvenebilirim; doğrusu su canlılarıyla et yiyen kargaların dostluğu çok da siyasete uygun

23 Oğlan "insanın kazanmış olduğunu" söylüyor, kralın kızı "tanrılar bile geri alamazlar," diyor.

24 Muhafızın kızı "ne kederlenir ne de şaşırırım" diyor, tüccarın kızı da "benim olan bir şey başkasının olamaz," diyor.

değildir. Zira derler ki kimse kimsenin mutlak dostu veya düşmanı değildir; yine de iyilik yapana dost, zarar verip kötülük yapana düşman deriz. Ey Hiranyaka, hoş geldin! Bu gölün kenarında evindeymiş gibi rahat yaşa. Eski yaşamını ve kayıplarını özleme ve asla kederlenme. Zira derler ki bulutların gölgesi, kötülerle dostluk, pişmiş yemek, güzel kadın, gençlik devresi ve zenginlik sadece belirli bir dönem için geçerlidir. Kendine hâkim olmuş basiretli kişiler asla zenginlik istemezler. Yine derler ki bu zalim zenginler düzenli olarak toplar, hayatını korur gibi korur, bedenini harcamaz gibi harcamaz, mal sahipleriyle beş adım bile gitmez ama sonunda Ölüm Tanrısı Yama'ya doğru giderler. Keza et suda balıklar tarafından yenir, etoburlar karada yerler, kuşlar havada; zengin insansa her yerde yer. Suçsuz bile olsa zengin bir insan kral veya hâkim otorite tarafından itham edilir, yoksul ise suçlu bile olsa cezadan muaf tutulur. Servet kazanmak acı vericidir, kazanılan zenginliği korumak da acı vericidir, zenginliği kaybetmek felakettir; işte zenginlik denen şey budur: Sıkıntı yatağı zenginliğe lanet olsun! Zorlukları ortadayken, isterse zorluğun yüzlercesi karşısına çıksın, budala kişi zenginlik peşinde koşar, kurtuluşu isteyen ise ondan kaçınır. Şunu da söyleyeyim ki, sen bu yabancı topraklarda yaşarken dünya işlerine ne bağlılık geliştirecek ne de kayıtsız kalacaksın. Çünkü metin insanlar için ana vatan, yabancı vatan diye bir şey yoktur. Güç onun ellerindedir. Dişleri, tırnakları ve kuyruğu ile aslan susuzluğunu fillerin kralının kanıyla giderir, ormanda canının istediğini avlar. Zenginliği olmasa da akıllı kişi yabancı bir ülkeye gittiğinde hiçbir şekilde zorluk yaşamaz. Zira derler ki muktedir kişi için yük nedir, çabalayan için hangi ülke uzaktır, becerikli ve eğitimli için yabancı ülke var mıdır, tatlı konuşan için yabancılık diye bir şey söz konusu mudur? Senin gibi zekâ hazinesi ve sıradan olmayan birisi mi yabancılık çekecek? Senin gibi şevk dolu, işini ertelemeyen, davranış yollarını bilen, kötü alışkanlıkları olmayan, cesur, lütufkâr ve içten dost birisine Lakshmī[25] kendi-

25 Zenginlik tanrıçası.

liğinden yaklaşır. Öte yandan, zenginlik kazanıldığında talihin etkisiyle kaybolur. O yüzden zenginlik senin sadece belirli bir zaman için sahip olduğun bir şeydir. Kişi kendisine ait olmayan şeylerden hoşlanmaz. Zenginlik kendiliğinden gelse bile talihin etkisiyle kaybolur.

Talihsiz bir kimse, derin ormana vardığında kafası karışan Somilaka gibi kazandıysa eğer, zenginlikten hoşlanmaz."

Hiranyaka sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Mantharaka anlatmış:

Somilaka Masalı
(Somilaka Kathā)

"Bir şehirde Somilaka adında bir dokumacı yaşamaktaymış. Kralların kullanabileceği kalitede dokuma yapar, ipliğiyle çok çeşitli şeyler de üretebilirmiş. Fakat bu ustalığını iyi kullanamaz, geçimi için gereken yiyecek ve giysi gibi şeyleri edinemezmiş. Sıradan dokumacılarsa kötü kumaş dokudukları halde çok daha iyi mevkilerdelermiş. Diğer dokumacıları gören dokumacı karısına demiş ki:

'Sevgilim! Şu adi kumaş dokuyup da altın ve zenginlik kazanan dokumacılara bak! Bu yerin bana bir faydası yok. Gidip geçimimi başka bir yerde sağlamalıyım.'

Kadın yanıt vermiş: 'Ah sevgilim! Başka bir yere gitme düşüncen yanlış; bir kimsenin zengin olmasını yaşadığı yere yapışıp kalmak veya oradan ayrılmak belirlemez ki! Zira derler ki ister gökyüzünde uçsun, ister yeraltına girsin, isterse de uçsuz bucaksız yeryüzüne erişsin, bir kimse daha önce kendisine verilmemiş olan bir şeyi elde edemez. Keza kaderde yazılmayan şey olmaz, eğer yazıldıysa da hiçbir çaba gösterilmeden olur. Bir şey kader tarafından bir kimsenin olması için belirlenmediyse, o şey isterse avucunun içinde olsun kaybolur. Bir buzağı binlerce ineğin arasından kendi annesini bulur, önceki hayatta yapılmış işler de yapıcılarını böyle takip eder. İnsanların geçmiş işleri bu

işleri yapanlarla birlikte mutlaka gelecekte de var olur, onlar yapıcı ile birlikte uyur, yapıcıyı izlerler. Gölge ve gün ışığı her zaman nasıl birbirlerine bağlılarsa, eylem ve onların yapıcıları da karşılıklı olarak birbirlerine bağlıdırlar. O nedenle burada kal ve işine bak.'

Dokumacı demiş ki: 'Sevgilim, doğru konuşmuyorsun. Ciddi bir çaba olmadıkça eylemler de herhangi bir sonuç doğurmazlar. Zira derler ki kavga etmek için iki kişi gerekir, bunun gibi çabadan yoksun geçmiş eylemler de herhangi bir meyve vermezler. Bak kader sayesinde elde edilmiş yiyecek, yemek zamanı elin çabası olmadan ağızdan içeri girmez. Keza aslan gibi çalışkan insana Lakshmī gelecek ve "Zenginlik kaderin elindedir," diyecek; bunu ancak korkaklar söyler. Kaderi bir kenara bırakalım, kişi kendisi çabalar; çaba sarf edilip de sonuç alınamazsa çaba sarf eden suçlanmamalıdır, kader suçlanmalıdır fikri doğru değildir. Ayrıca amaçlar isteklere göre gerçekleşir fakat bunlar sadece içten çabalarla olur. Hayvanlar uyuyan aslanın ağzından içeri kendiliğinden girmezler. "Ey kral, kaderde yazılı olan olur, isteklerin gerçekleşmesi için çabaya gerek yoktur." Sadece korkak veya üşengeç insanlar böyle söylerler. Madem öyle, bir iş bir kimsenin kapasitesine göre yapılıp da sonuç vermiyorsa o kimse suçlanmamalıdır çünkü onu kader başarısız kılmıştır. Neyse, ben başka bir ülkeye gitmeliyim.'

Böyle kararını verdikten sonra dokumacı Vardhamānapura şehrine gitmiş. Orada üç yıl yaşadıktan ve üç yüz altın para kazandıktan sonra ana vatanına doğru yola çıkmış. Yarı yolda karanlık bir ormandan geçerken güneş batmış. Vahşi hayvanlardan korktuğu için kalın bir Banyan ağacının dalına tırmanmış ve uyumuş. Gece yarısı rüyasında korkunç görünüşlü iki kişi konuşmaya başlamış. Bir tanesi demiş ki: 'Ey yapıcı! Sen farkında değilsin, bu Somilaka'ya yiyecek ve giysiden başka, daha çok zenginlik nasip olmalıydı, neden ona sadece üç yüz altın para kazandırdın?' Diğeri demiş ki: 'Ey kader! Ben çalışan bir insana hak ettiklerini kazandırdım. Zenginliğin nihai sonucu senin kontrolün altındadır.'

Dokumacı uyanmış, hemen altın paraların olduğu bohçayı kontrol etmiş ve boş olduğunu görmüş. Talihine lanet okumuş ve düşünmeye başlamış: 'Ne oldu şimdi böyle? Büyük çabalarla kazandığım altınlar nereye gitti? Bütün çabalarım boşa gitti, bu şekilde geri dönersem karımın yüzüne nasıl bakarım?'

Böyle düşündükten sonra Vardhamāna şehrine geri dönmüş. Bu defa bir yılda beş yüz altın para kazanmış ve tekrar ana vatanına dönüş için yola koyulmuş. Yarı yolda yine aynı Banyan ağacının yanına vardığında güneş batmış. Çok yorgun olmasına rağmen altınlarını kaybetmek korkusuyla uyumamış. Evine varmak için hızla yol almak istiyormuş. Bu esnada korkunç görünüşlü iki kişinin birbirleriyle konuşarak görüş alanına girdiğine tanık olmuş. Birisi (kader) demiş ki: 'Ey yapıcı! Dokumacıya neden beş yüz altın verdin? Sen farkında değilsin, bu Somilaka'ya yiyecek ve giysiden başka, daha fazla zenginlik nasip olmalıydı.' Diğer kişi karşılık vermiş: 'Ey kader tanrısı! Ben çalışan bir insana hak ettiklerini kazandırdım. Zenginliğin nihai sonucu senin kontrolün altındadır. Beni neden kınıyorsun ki?'

Bunları işiten dokumacı hemen bohçasına bakmış ve hiç altın bulamamış. Kederli dokumacı şöyle düşünmüş: 'Zenginlik olmadan yaşamamın bir amacı var mı? Kendimi şu Banyan ağacına asayım ve yaşamıma bir son vereyim.'

Böyle düşündükten sonra Kuşa otlarından bir idam ipi hazırlamış ve boynuna geçirmiş. İpi ağacın dalına atıp kendini asmaya başlamış ki o anda gökte duran bir adam konuşmuş: 'Ey Somilaka, bu kötü hareketi yapma! Zenginliğini alan benim ve sana yiyecek ve giysiden daha fazlasını kazanmanda hiç tolerans göstermeyeceğim. Şimdi evine git. Öte yandan, maceracı davranışın hoşuma gitti, bunun bir ödülü olmalı; dile benden ne dilersen.'

Somilaka demiş ki: 'Madem öyle, bana bolca zenginlik ver.'

Adam konuşmuş: 'Nasibin olmayan zenginliği ne yapacaksın ki? Zira senin kaderin sadece yiyecek ve giysi sağlayacak kadar zenginlik kazanmaktır. Gezginlerle birlikte olan bir hayat

kadını gibi değil de sadece tek bir erkekle birlikte olan kadınlara benzeyen bir zenginliğin sana ne yararı var?'

Somilaka demiş ki: 'Eğer zevk vermeyecekse zenginlik boş bir şeydir ve senin bana sağladığın da budur. Zira derler ki bir cimri ve aşağı kasttan biri de olsa, çok zenginliği olan bir kişiye, bir karşılık almak beklentisiyle hizmet edilir. (Çakal) şöyle demişti: Sımsıkı yerlerine bağlı yumurtalıkların düşmesi umuduyla on beş yılım geçti gitti.'

Adam sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

Somilaka anlatmış:

Boğanın Yumurtalıklarının Peşindeki Çakalın Masalı (Vrishabhavrishanā'nusāri Şrigāla Kathā)

'Şehrin birinde Tikshnavişāna[26] adında devasa bir boğa varmış. Çok gururlu olduğundan sürüsünden ayrılmış, ormanda keyfince gezinir dururmuş. Boynuzuyla nehir kenarındaki kumları kaldırır, zümrüt gibi otlar yermiş.

O ormanda Pralobhaka adında bir de çakal yaşarmış. Bir gün çakal nehir kenarında karısıyla birlikte oturmuş keyif çatıyormuş. O anda Tikshnavişāna su içmek için nehir kenarına gelmiş. Dişi çakal, boğanın sarkan yumurtalıklarını göstererek kocası erkek çakala demiş ki: "Efendi, bak, sarkan iki et parçası, sanki hemen düşecek gibi duruyorlar. Bence sen boğanın peşinden gitmelisin."

Çakal cevap vermiş: "Karıcığım, ne zaman düşecek, hatta düşecek mi düşmeyecek mi bilmiyorum ki? Beni neden böyle gereksiz bir işe yöneltiyorsun? Burada seninle birlikte, nehir kenarına su içmeye gelen fareleri yemek için bekliyorum. Burası farelerin geçiş yolu. Ayrıca, eğer bu boğayı izlersem seni burada yalnız bırakmış olurum, başka bir çakal gelir ve bölgemizi ele geçirir. O yüzden boğayı izlemek bana akıllıca gelmiyor.

---

26 "Benekli boynuzları olan." (Bazı *Pançatantra* nüshalarında öküzün adı Pralambavrishana, yani "sarkık yumurtalıkları olan"dır. Vişnu Sarma, *Pancatantra*, Çev: Chandra Rajan, s. 242.)

Zira derler ki kesin olan şeyleri bırakıp kesin olmayan şeylerin peşinden koşanlar kesin olanları kaybederler, kesin olmayanlar ise zaten yok olmuşlardır."

Dişi çakal cevap vermiş: "Ah, sen bir korkaksın, bütün işin bulduğunla mutlu olmak! Derler ki küçük dağ nehirlerinden sığ sular akar, fare yavrularının avuçlarında tahıl kırıntıları bulunur, senin gibi bir korkak da ancak bunlar gibi yavan kazanımlarla mutlu olur. Erkek dediğin cesaret ve gayretle dolu olur. Zira derler ki kahramanlıkla birlikte risk alındığında, uyuşukluktan uzaklaşılıp akıl ve çaba devreye sokulduğunda zenginlik kaçınılmazdır. Bir kimse kaderci olup çabalamaktan vazgeçmemelidir, çaba bırakıldığında susam tohumlarından yağ elde etmek hiç mümkün olabilir mi? Ayrıca, yavan kazançlarla yetinen aptal kişiye uzatılan zenginlikler kayıp giderler. O nedenle 'bu yumurtalıklar düşecek mi düşmeyecek mi?' demen hiç doğru değil. Yine derler ki bir işe sıkıca sarılanlar takdir edilirler, onların bedenlerinin büyük olması gerekmez; zavallı Çātaka kuşunun[27] su damlası taşıyarak İndra'ya hizmet etmesi nedir ki? Öte yandan, ben fare eti yemekten bıktım. Şu iki sarkan et sanki her an düşecek gibi. Düşündüğüm şeyi yapmaktan başka şansın yok."

Dişi çakalın bu sözlerini duyan erkek çakal, fare yakaladıkları yerden ayrılıp boğanın peşine düşmüş. Zira derler ki bütün işlerinde kendine güvenen ve özgür olan erkek, kadının dümeni ele almasıyla bambaşka bir yöne gider. Kadının sözleriyle yönlenmiş olan erkek yapılmayacak olanı yapmaya, ulaşılmaza ulaşmaya, yenmeyecek şeyi de yemeye başlar.

Bu şekilde çakal karısıyla birlikte o boğanın peşinden koşarak çok zaman geçirmiş, fakat yumurtalıklar düşmemiş. On beş yılın sonunda çakal karısına demiş ki: "Sımsıkı yerlerine bağlı yumurtalıkların düşmesi umuduyla on beş yılım geçti gitti. Bunlar hiçbir zaman düşmeyecekler, iyisi mi biz yaşadığımız bölgeye geri dönelim."'

---

27 Yağmur sularından hoşlanan, onlarla yaşadığı söylenen bir kuş: Cucculus melanoleucus.

(Kaderinkişileşmiş biçimişeklindeki adamkonuşmuş): 'Eğer sen zenginliğe bu kadar kafayı taktıysan o zaman Vardhamānapura'ya geri dön. Orada iki tüccar yaşar. Biri Guptadhana, diğeri de Upabhuktadhana'dır.[28] İkisini de tanıdıktan sonra bir dilekte bulun. Eğer zevk vermeyen zenginliği istiyorsan Guptadhana'yı, zevk veren zenginliği istiyorsan da Upabhuktadhana'yı öneririm.' Böyle söyledikten sonra adam kaybolmuş.

Şaşkınlık içinde kalan Somilaka, Vardhamānapura şehrine gitmiş. Akşamleyin şehre ulaşmış. Sorup soruşturduktan sonra bin bir zahmetle Guptadhana'nın evini bulmuş ve güneş batarken eve girmiş. Tüccar, karısı ve oğlu mırın kırın etseler de Somilaka inatla bir köşeye oturmuş. Akşam yemeği zamanı geldiğinde saygısız bir biçimde ona da yemek vermişler. Yemekten sonra uykuya dalan Somilaka, daha önce ormanda gördüğü iki kişiyi görmüş yine; bunlar birbirleriyle konuşmaktaymış.

Kader adamı demiş ki: 'Ey yapıcı! Somilaka'ya yemek veren Guptadhana'nın daha fazla harcamasına neden izin verdin? Sen doğru bir iş yapmadın.'

Yapıcı adam cevap vermiş: 'Ey kader, bu benim hatam değil. İnsanların kayıp ve kazançları çabalarına göre belirlenir. Gerisi sana bakar.'

Ertesi sabah uyanan Somilaka, Guptadhana'yı koleraya yakalanmış halde bulmuş ve bir anda hastalık ona da geçmiş. Ancak ertesi gün oruç tutup hastalıktan kurtulmuş.[29] Bir sonraki sabah Somilaka o evden ayrılmış ve Upabhuktadhana'nın evine gitmiş. Tüccar Somilaka'yı sıcak karşılamış, ona lezzetli yemekler sunmuş, uyuması için rahat bir yatak vermiş. O evde dilediği gibi kalmış. Gece yarısı o iki tanrısal adamın konuşmalarını işitmiş.

Kader adamı demiş ki: 'Ey yapıcı! Bu tüccar Somilaka için çok harcadı. Söyle bakalım, bu tüccar başka tüccardan borç alarak yaptığı harcamalarını nasıl karşılayacak?'

---

28 Guptadhana "zenginliği gizli olan", Upabhuktadhana ise "zenginlikten hoşlanan" anlamına gelir.

29 Bu şekilde bir başkasından yemek istemiş olması cezalandırılıyor.

Yapıcı adam cevap vermiş: 'Ey kader, bu benim görevim, onun sonucu ise sana bakar.'

Ertesi sabah vergi memuru gelmiş ve kralın gönderdiği bol miktardaki parayı Upabhuktadhana'ya vermiş. Bunu gören Somilaka şöyle düşünmüş: 'Parası olmadığı halde Upabhuktadhana, cimri Guptadhana'dan daha iyi birisi. Zira derler ki Agnihotra ve benzeri kurban törenlerinde Veda okumak, kutsal yönergelere göre davranmak ılımlılık ve iyi ahlak yaratır. Kadının meyvesi iyi evlilik ve çocuk yapmaktır; zenginliğin meyvesi de merhamet ve eğlence sağlamaktır. Tanrı Brahma beni zenginlik veren ve ondan zevk alan birisi yapsın, ben zenginliğini saklayan olmak istemiyorum.'

Böylece, kaderin yardımıyla Somilaka zenginlik dağıtan ve ondan zevk alan birisi olmuş. İşte o yüzden 'talihsiz bir kimse, derin ormana vardığında kafası karışan Somilaka gibi kazandıysa eğer, zenginlikten hoşlanmaz,' dedim.

Ey soylu Hiranyaka, olan bitenlerin hepsi de kaderin bir oyunu, kaybettiğin zenginlik için üzülme. Bir kimse her zaman zenginliğin zevkini sürmek üzerine düşünmelidir. Zira derler ki bir kişi evinde gömülü zenginlik var dese, sadece depolanmış bir zenginlikten ötürü onu nasıl zengin sayabiliriz ki? Keza kazanılmış paranın en güzel harcanış şekli onu hayırseverce dağıtmaktır. Bir gölde toplanmış olan suyun köylere ulaştırılması gerekir; aksi halde su kirlenir. Hayırseverce dağıtılan zenginlik asla bir yerde sabit tutulmamalıdır; arılarca toplanan bal damlaları hep başkaları tarafından yenir. Ayrıca hayırseverlik, zevk sürme ve yok oluş zenginliğin dolaştığı üç yoldur; zengin insan ne verir ne zevk alır; hep yok oluşa sürüklenir. Bunu bilen akıllı insan zenginliği sadece biriktirmek için edinmez, öyle yapması sadece sorun yaratır. Zira derler ki zenginlikle zevk sürmeyi uman budala insanların içine düştüğü zorluklar, güneşten bunalıp serinlemek için tekrar ateşe girenlerin durumuna benzer. Havayı içen yılanlar güçsüz değildirler, kuru ot yiyen filler de güçlü olurlar, zamanlarını bitki kökü ve meyve yiyerek geçiren ermişler de öyle; kanaatkârlık insanın en büyük

hazinesidir. Sakin zihinle duyulan zevk ve kanaatkârlığın özüyle doymak, zenginlik peşinde açgözlülükle koşanlarda bulunmaz. Doyumluluğu abıhayat gibi içenler en yüce huzura kavuşurlar, doyumsuzlar ise her zaman kedere batarlar. Tıpkı güneşin bulutlar tarafından sarılması gibi, akıl da kendini duyu organlarından uzak tutarsa huzurlu olur. Huzurlu ermişler, isteklerin kesilmesini aklın huzur bulması olarak açıklarlar ve istek zenginlik yoluyla azaltılamaz, tıpkı susuzluğun ateşle yok edilememesi gibi. Zenginlik isteyen ölümlüler kendilerini kusursuz olarak gösterirler, çok övünen bu insanlar hiç de övgüye değer değildirler, bu ayıplanacak bir durumdur. Bir kimsenin zenginliğe isteksizlik duyması, dinî işler yapıp sadakalar vermesinden daha iyidir. Çamura hiç bulaşmamak, onu uzakta tutmak, bulaştıktan sonra onu yıkamaktan daha iyidir. Bu dünyada hayırseverlik gibi hazine, açgözlülük gibi düşman yoktur; doğru davranış gibi mücevher, kanaatkârlık gibi de zenginlik yoktur. Yoksulluğun en yüksek görünüşü zenginliğin olmayışı değil dilenmedir; her ne kadar yaşlı bir öküzü olsa da Şiva'ya Parameşvara[30] derler. İyi insanlar düşecek olurlarsa top gibi sekerler, kötüler ise düştüklerinde çamura saplanıp kalırlar. Ey soylu dostum, bunları bilerek kanaatkâr ol."

Mantharaka'nın bu sözlerini duyan karga fareye demiş ki: "Mantharaka'nın söylediklerini iyice özümsemelisin. Zira derler ki ey kral, tatlı söz söyleyenlere çok rastlanır fakat hoş olmayan ama yararlı olan sözleri söyleyen ve dinleyenlere rastlamak zordur. İnsanlara hoş olmayan ama yararlı olan sözler söyleyenler gerçek dosttur, diğerleri sözde dostturlar."

Karga, kaplumbağa ve fare birbirleriyle böyle konuşurlarken avcıdan kaçmakta olan Çitrānga adında bir ceylan gölün yakınına gelmiş. Panik halindeki geyikten korkan karga ağaca çıkmış, fare bir çalının arkasına gizlenmiş, kaplumbağa da göle kaçmış. Sonra Laghupatanaka gelenin ceylan olduğunu anlayınca seslenmiş: "Dostum Mantharaka dışarı çık, bu su

30 En yüce efendi, efendilerin efendisi.

içmeye gelmiş bir ceylan. Bu çıkan sesler ceylana ait, insana değil, korkmaya gerek yok, dışarı çıkabilirsin."

Karganın sözlerini duyan kaplumbağa yeri ve durumu değerlendirerek şöyle demiş: "Ey Laghupatanaka, bu ceylan zor nefes alıyor ve gözleri korkuyla bakıyor; o mutlaka bir avcıdan korkmuş olmalı, susamış falan değil. Ceylanı avcıların kovalayıp kovalamadığını araştıralım. Derler ki korkmuş bir insan derin derin ve sık sık nefes alır, farklı yönlere bakar ve hiçbir yerde huzur bulamaz."

Mantharaka'nın yerinde uyarılarını duyan ceylan Çitrānga konuşmuş: "Benim korkma sebebimi doğru anladınız. Bir avcının oklarından kaçıyordum, kendimi buraya güçlükle attım. Avcılar sürümdeki ceylanları öldürmüş olmalı. Korunmak için size sığınmış olan bana avcıların bulamayacağı güvenli bir yer gösterin ne olur!"

Bunu işiten Mantharaka şöyle demiş: "Ey Çitrānga, benim bu konudaki politik görüşlerimi dinle. Düşmanla karşılaşıldığında tehlikeyi savuşturmanın iki yolu vardır: Birincisi ellerle dövüşmek, ikincisi ise ayaklarla kaçmaktır. Sen ikincisini yapmış, kötü kalpli avcılardan kaçarak ormanın derinliklerine kendini atmışsın. Zaten Laghupatanaka da aynı anda buraya 'ey Mantharaka avcılar çok sayıda et parçasıyla evlerine gittiler,' diyerek geldi. O yüzden, ey Çitrānga gel bu ormanın derin yerinde korkmadan kal."

O günden sonra bu dördü gölün kenarındaki ağacın gölgesi altında dost olmuşlar ve zamanlarını karşılıklı sohbetler yaparak mutlulukla geçirmişler. Derler ki gerçek âlimler cüppelerini kadınlar olmaksızın, birlikte yaşamanın ve güzel sözlerle neşelenmenin etkisiyle giyinirler. Eğer özlü söz biriktirmezse kişi kurban töreni yapıldığında güzel sözleri nasıl sarf edecek? Keza bir zamanlar söylenmiş bir güzel sözü hafızada tutmazsa veya bir küçük defter taşımazsa nasıl hatırlayacak?

Uzun zaman geçmiş. Bir gün Çitrānga toplandıkları yere zamanında gelememiş. Diğer üçü meraklanmışlar ve demişler ki: "Dostumuz ceylan bugün neden gelmedi acaba? Aslan filan

gibi vahşi bir hayvan onu öldürdü mü yoksa? Ya da bir avcının tuzağına mı düştü? Taze otları yiyeceğim derken ateşe veya bir çukura mı düştü acaba? Zira derler ki insanlar evlerine yakın bahçede bile olsalar geciken evlatları, dostları veya sevdikleri için endişe ederler. Hele evlatlar, akrabalar ve dostlar bir de tehlikelerle dolu derin orman içlerine gittilerse buna ne demeli?"

Mantharaka kargaya demiş ki: "Laghupatanaka, ben ve Hiranyaka yavaş hayvanlarız, Çitrânga'nın yerini saptamamız zor olur. Ormanın içlerine sen git ve ara; eğer onu canlı bulursan bu harika olur."

Bunu işiten karga hemen havalanmış, çok fazla uzaklaşmadan, içinde az suyu kalmış bir gölün kenarında tuzağa yakalanmış halde Çitrânga'yı görmüş. Onu görünce karga çok üzülmüş ve "Dostum, bu da nedir böyle?" demiş. Çitrânga da kargayı görmüş ve o da çok üzülmüş. Şu bir gerçektir ki kederin etkisi zamanla azalsa veya yok olsa bile, yakın dostların birbirini görmesi durumunda keder şiddetlenir.

Gözyaşları dindikten sonra Çitrânga Laghupatanaka'ya şöyle demiş: "Dostum, ölüm vaktim yaklaşıyor. Seni görmem çok iyi oldu. Zira derler ki bir kimse ölürken dostuyla karşılaşırsa bu karşılaşma iki yönden iyidir: Birincisi dostu onu son nefesine kadar rahatlatır, ikincisi de onun ruhunu rahatlatıp huzura erdirir. Dostum, sohbetlerimiz sırasında kırıcı bir şeyler söylediysem beni affet. Ayrıca Hiranyaka ve Mantharaka'ya benden şu mesajı götür: 'Bana sevgiyle yaklaşan ikinize karşı bilerek veya bilmeyerek bir hata işlediysem özür dilerim.'"

Bunu işiten Laghupatanaka onu şöyle yatıştırmış: "Dostum, hiç korkma, dostların sana yardım edecekler, Hiranyaka ile birlikte hemen geleceğim. Onlar felaket durumlarında bocalamazlar. Derler ki kederde ve sevinçte aynı kalabilenler üç dünyada da bulunmayacak mücevher gibidirler, böyle bir evlada anneler nadir sahip olurlar."

Çitrânga'yı bu sözlerle yatıştırdıktan sonra Laghupatanaka, Hiranyaka ve Mantharaka'nın bulunduğu yere gelmiş ve onlara Çitrânga'nın tuzağa nasıl yakalandığını anlatmış.

Hiranyaka hemen onu kurtarmak isteğiyle öne atılmış. Laghupatanaka onu sırtına alıp derhal Çitrânga'nın yanına gelmiş. Çitrânga fareyi görünce zayıf bir umutla konuşmuş: "Kederlerinin yok olmasını istiyorlarsa akıllı insanlar temiz kalpli dostlar edinsinler, bencil dostlar felaketleri ortadan kaldıramazlar."

Hiranyaka sormuş: "Dostum, sen politika bilimini bilen, basiretli, akıllı birisin, bu tuzağa nasıl düştün böyle?"

Ceylan oradan atılmış: "Bu konuyu tartışmak için uygun bir zaman değil, şu lanet avcı gelmeden hemen şu ipleri kemir."

Bunu işiten Hiranyaka gülümseyerek şöyle söylemiş: "Ben buradayım artık, neden avcıdan korkuyorsunuz ki? Politika konusuna olan güçlü bağlılığım üstün geldi ve merak ettim sizin gibi siyaset bilimini iyi bilen birisi nasıl oldu da tuzağa yakalandı, o yüzden bu soruyu sordum."

Çitrânga yanıt vermiş: "Akıl ve basiret bile kader tarafından yok edilebilir. Derler ki büyük insanlar bile Ölüm Tanrısı'nın tuzağına düştüklerinde hataya düşebilirler, kader onların ayırt etme yeteneklerini köreltebilir. Âlimlerin en önde gelenleri bile yaratan tarafından alnına yazılmış olan harfleri silmeye muktedir değildir."

Onlar böyle bir konuşma içindeyken dostunun zor durumda olmasına üzülen Mantharaka ağır ağır o bölgeye gelmiş. Onu gören Laghupatanaka Hiranyaka'ya "Ah, bu hiç de doğru değil," demiş. Hiranyaka "Avcı mı geliyor?" deyince karga şöyle konuşmuş: "Ne avcısı, Mantharaka geliyor; bu kaplumbağa hiç de doğru bir iş yapmadı, onun yüzünden biz de öleceğiz. Kötü kalpli avcı gelecek olursa ben uçarak sen de bir deliğe girerek canlarımızı kurtarırız, Çitrânga da bir başka bölgeye kaçar gider. Fakat bir su canlısı olan Mantharaka kendini nasıl koruyacak? Bunu düşünerek endişeleniyorum." O esnada Mantharaka oraya gelmiş.

Hiranyaka demiş ki: "Dostum, buraya gelmekle hiç de doğru bir şey yapmadın. Avcı gelmeden hemen göle geri dönsen iyi olur."

Mantharaka yanıt vermiş: "Dostum, başka ne yapabilirdim ki? Orada beklerken sevgili dostumun düştüğü felaketi düşünmekten bir hal oldum, ben de kalkıp buraya geldim. Derler ki dostluk kadar güzel bir ilaç yoktur, yakın dostunu kaybetmek zenginlik kaybetmek gibidir, buna kim dayanır? Hayatı kaybetmek göze alınabilir fakat senin gibi yakın bir dost nasıl kaybedilebilir ki? Canlılar yeniden doğarak hayat bulurlar fakat dostluklar yeniden kazanılamaz."

Kaplumbağa bunları söylerken avcı yayını germiş geliyormuş. Avcıyı gören fare ipleri hızla kemirmiş; Çitrānga arkasına bakarak zıplayıp kaçmış, Laghupatanaka bir ağaca çıkmış, Hiranyaka da yakındaki bir deliğe girmiş.

Ceylanın kaçmasına üzülen avcı tüm çabasının boşa gittiğini düşünmekteyken gözü yerde ağır ağır yol alan Mantharaka'ya ilişmiş. Şöyle düşünmüş: "Kader ceylanı elimden aldı ve yiyecek olarak bu kaplumbağayı verdi. Demek ki bugün bu kaplumbağanın eti ailemi doyuracak."

Böyle düşünen avcı kaplumbağayı Kuşa otlarıyla bağlayarak yayına takmış, onu da omuzuna asarak evin yolunu tutmuş. Kaplumbağanın bu şekilde götürüldüğünü gören fare derin bir kedere kapılıp ağlamaya başlamış: "Bu felaket benim yüzümden oldu. Birinci felaketim zenginliğimi kaybetmemdi, ikincisi de arkadaşımı kaybetmek oldu. Kötü zamanlarda felaketler katlanarak gelir. Kişi düz yolda hiç tökezlemeden gider fakat eğri yolda bir kez tökezledi mi hep sendeleyerek ilerler. İyi kamıştan yapılmış yay, soylu aileden gelen kadın ve dost şartlara uyan karakterdedirler, doğru sözlüdürler, keder zamanı kaçıp gitmezler; bunlar az bulunurlar. Yakın arkadaşa duyulan güven anneye, eşe, kardeşe ve hatta evlada duyulan güvenden fazladır. Kader benim zenginliğimi alıp götürmüş zaten, daha ne demeye benim gibi berbat ve yorgun bir candan, arkadaşını da alıp götürüyor ki? Benim başka dostlarım da var fakat Mantharaka'ya eş değerde bir tane daha bulunmaz. Derler ki yoksullukta kazanılan zenginlik, sır paylaşma ve zorluklardan birlikte kurtulma; bunlar dostluğun meyveleridir. Mantharaka'dan sonra dostum

kalmayacak benim. Kader neden devamlı felaket oklarını üzerime yağdırıyor? Heyhat! Önce zenginliğimi, sonra ailemi, sonra ana vatanımı kaybettim, şimdi de dostumu kaybediyorum. Bu talihin belirlediği bir keder sıralaması oldu. Bunlar tüm canlıların düştüğü durumlardır. Derler ki tüm canlıların bedenleri yok oluşun eşiğindedir, onların zenginlikleri de zevkleri de geçicidir; birliktelikleri de ayrılıklara gebedir. Keza yaralanan canlı darbe darbe üstüne acı çeker, zenginlik yitirildiğinde midedeki yanma artar, düşmanlık kalabalık arttıkça artar, felaket bir kez gelmeyegörsün sayısı artar. Ah nasıl da güzel söylemişler; Mitra[31] diye iki heceli korku ve kederden koruyan kalkanı, sırdaş ve güven kaynağını kim yaratmıştır?"

O sırada Çitrānga ve Laghupatanaka da ağlaşmaların üzerine koşup gelmişler. Hiranyaka demiş ki: "Yararsız ağlaşmaların kime ne faydası var? Mantharaka gözden kaybolmadan onu kurtarmanın bir yolunu bulmalıyız. Zira derler ki felakete düştüğünde budalalıkla ağlayanlar sadece ağlamanın derecesini arttırırlar, dertlerinin sona ermesini sağlayamazlar. Davranış ve siyaset biliminde uzman olanlar felaketlerden kurtulmanın yegâne yolunun onu yok etmek için ciddi çaba göstermek ve kederi bir kenara bırakmak olduğunu söylerler. Bu geçmişte tartışılmıştır ve derler ki gerçek Mantra[32] geçmişte başarılıp korunanların felaket halinde harcanmasıdır."

Bu sözleri duyan karga demiş ki: "Dostlar, madem öyle, dediklerimi yapın. Çitrānga avcının yolu üstüne çıksın, küçük bir göle doğru gidip göl kenarında hareketsiz yatsın. Ben onun başına konayım ve gagamla sanki onu yiyormuş gibi küçük darbeler vurayım. Kötü kalpli avcı geyiğin ölü olduğunu, benim de onu yediğimi düşünecektir. Mantharaka'yı yere koyup geyiğe doğru koşacaktır. Bu esnada fare de Kuşa otlarını kemirip Mantharaka'yı kurtaracak, o da hemen göle girecektir."

Çitrānga şöyle demiş: "Çok güzel bir plan, Mantharaka'yı şimdiden kurtulmuş bil. Zira derler ki yaşayan canlıların hepsi

31 Dost, arkadaş.

32 Dua.

herhangi bir planda başarı ya da başarısızlıklarını cesaret veya korkaklıklarına borçludurlar. O halde söylediğin gibi yapalım."

Sonra karganın dediği gibi yapmışlar, ceylan avcının yolunun üzerindeki küçük bir gölün kenarına ölü gibi yatmış, karga da başına konup gagasıyla ibikler gibi yapmış. Ceylanı gören avcı sevinmiş ve şöyle düşünmüş: "Zavallı ceylan bağların sıkılığının verdiği acıyla ölmüş olsa gerek. Demek ki bu kadar canı kalmış, ipleri koparttıktan sonra bir şekilde buraya geri dönmüş ve duyduğu acıdan olsa gerek, gelir gelmez de ölmüş. Çok sıkı bağladığıma göre bu kaplumbağa kontrolüm altında demektir. Şimdi şu ceylanı da alayım."

Böyle karar verip kaplumbağayı yere koyduktan sonra avcı ceylana doğru koşmuş. O anda Kuşa otlarından yapılmış ip Hiranyaka'nın yıldırım gibi dişleri tarafından parça parça edilmiş. İplerden kurtulan Mantharaka yakındaki göle dalmış. Aynı anda Çitrānga ayağa kalkmış ve karga ile birlikte kaçmış. Bu duruma fena bozulan avcı geri dönüp kaplumbağaya bakmış ve onun da gittiğini görmüş. Oraya oturup şu beyti söylemiş:

"Ey kader! Sıkıca bağladığım şu gürbüz ceylanı sen kaçırdın. Ellerime düşen kaplumbağa da senin yol göstermenle ortadan kayboldu. Bu ormanda açlıktan kıvranarak, karım ve çocuklarımdan ayrı dolaşıp duruyorum. Ey kader! Elinde daha başka yapacak işler varsa durma, ben buradayken yap."

Bu ve benzeri şekilde yakınmalardan sonra avcı eli boş bir biçimde evinin yolunu tutmuş. O uzaklaşınca karga, kaplumbağa, ceylan ve fare büyük bir sevinçle birbirlerine sarılmışlar, sanki yeniden doğmuş gibi mutlu bir şekilde yaşadıkları, birbirlerine öyküler anlatıp sohbet ettikleri göle geri dönmüşler.

Bunu bilen akıllı kişi dost edinmeli ve asla onu aldatmamalıdır. Çünkü şu gözlemlenmiştir ki çok dost edinen ve onlara ikiyüzlülükle davranmayanlar her zaman onların yardımıyla zafer kazanır, asla yenilmezler.

Şrī Vishnuşarman'ın *Pançatantra* eserinin Mitrasamprāpti adlı ikinci bölümü böylece sona erdi.

III

Kākolūkīyam
(Kargalar ve Baykuşlar)

Şimdi *Pançatantra*'nın "Kākolūkīyam" başlıklı üçüncü Tantra'sı başlıyor. İlk şloka şöyledir:

"Bir kimse şimdi dost olan fakat eskiden düşman olduğu birisine asla güvenmemelidir. Bak! Baykuşların yaşadığı oyuk kargalar tarafından nasıl da ateşe verildi."

Şöyle işitilmiştir:

Güney bölgesinde Mahilāropya[1] adında bir şehir varmış. Bu şehrin yakınında sık yapraklarla örtülü ve çok sayıda kalın dalları olan bir Banyan ağacı bulunurmuş. Bu ağaçta, çok sayıda karga ailesiyle birlikte yaşayan Meghavarna[2] adında bir kargalar kralı varmış. Maiyetiyle birlikte istihkâmını burada kurmuş.

Benzer şekilde, baykuşların kralı olan Arimardana[3] adlı bir baykuş da kalesini, çok sayıdaki baykuş ailesiyle birlikte dağdaki bir mağarada kurmuş. Baykuşlar geceleyin dolaşmaya başladıklarında Banyan ağacının etrafında gezer, ezelden beri düşman belledikleri kargaları rastgele öldürüp geri dönerlermiş. Bu sürekli saldırılar sonucunda Banyan ağacındaki kargaların sayısında azalmalar baş göstermiş; düşmana dikkat etmemeleri buna yol açmış. Derler ki düşmanın ve hastalığın sinsi sinsi ilerleyişine dikkat etmeyen tembel insan sonunda onlar

1 Burada "Mihilāropya" olarak geçse de bu aynı adın farklı söylenişidir.

2 Bulut Rengi.

3 Düşman Parçalayan.

tarafından yenilir. Keza çok güçlü bile olsa insan bir düşmanı veya hastalığı güvenle geriletmezse sonunda yok olur.

Kargaların kralı bütün vezirlerini[4] çağırmış ve onlara demiş ki: "Düşmanımız çok öfkeli, çok gayretli ve ne zaman saldıracağını iyi biliyor. Her gece gelip kargaları öldürüyorlar. Bizler geceleyin göremediğimize göre onlara nasıl karşılık verebiliriz? Düşmanın kalesinin yerini bilmiyoruz ki gidip saldıralım. Şu altı yöntemden, yani anlaşma, savaş, keşif seferi, kuşatma, sığınma veya hile yollarından hangisine başvuralım? Bu sorunu aranızda görüşüp hemen bana bildirin." Vezirler kabul etmişler ve şöyle demişler: "Efendimiz sorunu doğrudan önümüze koydu. Derler ki bir vezir sorulmasa bile cevap vermelidir. Eğer sorulduysa o zaman neyin doğru ve yararlı olduğunu, kralın hoşuna gitse de gitmese de iyice tartmalıdır. Sorulduğunda bir vezir yaltaklanacağım diye krala tatlı ve hoş konuşmalar yapmamalıdır; böyle bir vezir kralın düşmanı kabul edilir. Ey kral, o nedenle siz danışmanızı gizlice yapmalısınız, biz vezirler de durumu kavrayıp nasıl karşılık verileceğini kararlaştırmalıyız."

Vezirlerin düşüncesini öğrenen Meghavarna beş vezirine de soy sıralamalarına göre gizli bir şekilde danışmış. Beş vezirin adları şöyleymiş: Uccīvī, Sancīvī, Anucīvī, Pracīvī, Çirancīvī.

Önce Uccīvī'ye sormuş: "Soylu kişi, sana göre bu şartlar altında ne yapmak gerekir?" Uccīvī yanıt vermiş: "Kralım, kimse güçlü bir düşmanla savaşmamalıdır. Sadece geceleri saldıran düşmanımız çok güçlüdür, bizler geceleyin göremeyiz. Yani zamanın zorluğu düşmanın gücü haline geliyor. Zira derler ki güçlü düşmanlarının ayağına kapanan ve fırsat bulduğunda saldıran kralların zenginliği, nasıl nehirler tersine akmazsa, öylesine bir dirençle hiç azalmaz. Bir kimse dürüst, soylu, zengin, çok akrabası olan, birçok savaştan zaferle çıkmış bir düşmanla savaşmak yerine onunla antlaşma yapmak yoluna gitmelidir. Bir kimse, eğer yaşamı tehlikedeyse kötü

4 Kral her bir vezirinden ayrı ayrı, sonra da hep birlikte görüşlerini almalı, yönetim işlerinde en uygun yolu bulup uygulamalıdır (Manusmriti, VII, 57).

bir düşmanla bile antlaşma yapmalıdır, böylece kendi hayatı ve krallığı kurtulmuş olur. Bu baykuşlar kralı da birçok savaştan zaferle çıktığına göre antlaşma yapmaya uygun demektir. Zira derler ki muzaffer bir kimseyle antlaşma yapan, onun sayesinde başka düşmanlarına boyun eğdirir. Brihaspati'nin bize öğrettiği şudur: Güçleri eşit olanlar bile antlaşma yapmalıdır çünkü girilecek savaştan galip çıkılıp çıkılmayacağı belli değildir ve belirsiz bir işe girişmekten kaçınmak gerekir. Eşit güçler arasında yapılacak bir savaştan kazanılacak zafer meçhuldür; her türlü sulh yolu[5] denendikten sonra şayet sonuç alınamazsa savaşa girmek gerekir. Güç körlüğüne kapılmış bir kimse eşit güçteki karşıtıyla anlaşma yoluna gitmez de savaşa kalkışırsa bu ikisi için de kötü olur; birbirine çarpıp kırılan toprak küpler gibi mahvolur giderler. Zayıf olan güçlü olanla çarpıştığında birincinin yok oluşu kaçınılmazdır; güçlü olan zayıfı bir taşın toprak testiyi parçalaması gibi parçalar atar. Yine toprak, dost ve zenginlik kazanmak savaşın üç meyvesidir; eğer bunlardan biri olsun kazanılmayacaksa asla savaşa girmemek gerekir. Bir fare için içi taşla dolu çukuru kazan aslanın, kırık pençelerinden başka geriye bir şey kalmaz. Ucunda güçlü bir kazanç görülmüyorsa sırf savaşmak için savaşa girilmemelidir. Güçlü hasmı tarafından saldırıldığında kral boyun eğme yoluna gitmelidir. Eğer krallığının iyiliğini istiyorsa bir yılan gibi davranmamalıdır. Çünkü böyle boyun eğme yoluna giderse kralın çok zenginliği olur, ayrıca, böyle yılan gibi davranmayarak ölümden de kurtulmuş olur. Akıllı kral, saldırı halinde kaplumbağanın organlarını içeri çekmesi gibi geri çekilir, uygun bir fırsat bulduğunda ise siyah kobra yılanı gibi saldırır. Bir kral savaşın yaklaşmakta olduğunu anladığında birtakım yöntemlerle ortalığı yatıştırmaya çalışmalıdır. Savaştan zaferle çıkılacağı

5 Upāya denen üç ya da dört türlü sulh yolu olduğu söyleniyor. Bunlar Sāman (yatıştırma), Dāna (paylaşma), Bheda (bölme) ve Danda (cezalandırma) şeklinde belirtiliyor. Metinde adları sayılmasa da "denenmesi gereken üç yoldan" söz ediliyor.

garanti değilse sertlikten vazgeçmeli ve mümkün olduğunca savaştan kaçınmalıdır. Keza, bir kimsenin kendinden güçlü düşmanla savaşacağına dair bir hüküm yoktur; bulut hiçbir zaman rüzgârın önünden gitmez."

Uccīvī bu şekilde barışçıl politikalar önermiş. Bunları işiten kral ikinci veziri olan Sancīvī'ye sormuş: "Soylu kişi, bu konudaki senin düşüncelerini bilmek istiyorum." O da yanıt vermiş: "Efendimiz, ben düşmanla anlaşma yapmak fikrini kabul etmiyorum. Derler ki kaynamış su ateşle birleştiğinde nasıl onu söndürürse, kişinin düşmanla yapacağı anlaşma da kendisini pasifize etmekten başka bir işe yaramaz. Ayrıca bu baykuşların kralı Arimardana zalimdir, çok açgözlü ve her türlü erdemden yoksun biridir. Onun gibi biriyle özellikle anlaşma yapmamalısınız. Zira şöyle gözlemlemişlerdir ki bir kimse doğruluk ve dürüstlükten yoksun bir düşmanla asla ittifak kurmamalıdır, sıkı bir anlaşma yapılsa bile o, zalimliğinden dolayı, pek az değişecektir. O nedenle benim fikrim savaşmanızdan yanadır. Yine derler ki bir düşman zalim, haris, tembel, yalancı, savsak, ürkek, aptal ve üşengeçse onu yenmek çok kolay olur. Buna ek olarak, biz Ripudamana'ya yenilmiştik, böyle bir durumda onun önüne antlaşma teklifi koyacak olursak iyice sinirlenecektir. Zira derler ki sadece savaşla yatıştırılabilecek düşmana karşı barışçıl yöntemler öne sürmek, daha fazla öfkeden başka bir şey yaratmaz. Öfkeli bir düşmanla barış görüşmeleri yapmak durumu daha da kötüleştirir. Sıcak yağın üstüne su dökmek onu daha da alevlendirir. Uccīvī her ne kadar 'güçlü düşmana karşı uysal olalım,' dese de ben bunun için bir neden göremiyorum. Zira derler ki küçük de olsa canlı ve güçlü bir varlık, devasa büyüklükteki düşmanını yenebilir, tıpkı küçük olan aslanın büyük olan fili yenip ona boyun eğdirmesi gibi. Düşmanlar güçle yenilmezler, hileyle yenilirler. Mesela kadın kılığına giren Bhīmasena güçlü Kīçaka'yı öldürmüştür.[6] Keza, cezalandırması katı olan kralın

6 Mahābhārata Destanı'nın Virāta Parvan bölümünde geçen bir olay. Kralın damadı ve ordu komutanı olan Kīçaka, beş Pāndu kardeşin ortak karısı olan Draupadī'ye sarkıntılık edince Bhīma tarafından öldürülür.

düşmanları yenilirler, yumuşak kalpli bir kralı düşmanları bir saman gibi kof bulurlar. Şanı başka bir yiğit kral önünde karalanmış olan bir kral annesini utanç içinde bırakır. Kralın sahip oldukları şayet düşman kanıyla boyanmamışsa, ne kadar çekici olursa olsun soylu kişilerin akıllarını çelemez. Toprakları düşman kanıyla ve düşman kadınlarının gözyaşlarıyla sulanmadıktan sonra o kralın yaşamını anmaya ne gerek vardır?"

Sancīvī bu sözlerle savaşmayı salık vermiş. Sancīvī'nin tavsiyelerini dinledikten sonra Meghavarna üçüncü veziri Anucīvī'ye sormuş: "Ey soylu kişi, şimdi de sen bu konudaki görüşlerini söyle."

O yanıt vermiş: "Efendimiz, bu kötü kalpli Arimardana çok güçlü ve saldırgan birisi; bu durumda ne barış ne de savaş önerilebilir. En iyi seçenek emniyetli bir kaçıştır. Zira derler ki eğer düşman çok güçlü ve saldırgan ise barış ve savaş önerilmez; kaçış en iyi yoldur.[7] İki tür kaçış vardır: birisi korkup korunmak amacıyla başka bir yere gitmek, diğeri ise zafer kazanmak isteğiyle bir kralla birlikte yürüyüşe geçmek. Güçlü kralla birlikte düşman kralın krallığına yapılacak bir sefer için hayırlı aylar olan Kārtika ve Çaitra ayları salık verilir, başka ayda olmaz. Zayıflık çeken, felaketler yaşayan düşmanla savaşmak için her ay uygundur; böyle bir düşmanın sınırlarına saldırmak her zaman için mümkündür.[8] Kral kendi halkını yiğit askerleriyle sağlama aldıktan, güvenli ve büyük bir güce sahip olduktan ve casuslarıyla düşmanının içine sızdıktan sonra istilaya kalkışmalıdır. Bir kral uygun yolları bilmeden, yiyecek ve içeceğin nereden temin edileceğini bilmeden düşman topraklarına saldırırsa ülkesine hiç geri dönemeyebilir. O nedenle sizin için uygun olan, ülkenizi terk edip kaçmaktır. Keza, kötü ve güçlü bir düşmanla savaşmak da barışmak da önerilmez çünkü akıllı

---

7 Sandhi "barış", Vigraha "savaş" ve Yāna "kaçış".

8 "Kral yürüyüşünü, ordusunun durumuna göre, hayırlı Mārgaşīrsha ayında veya Phālguna ve Çaitra aylarında başlatabilir. Başka zamanlarda ise, eğer kesin bir zafer görüyorsa veya düşmanının başına bir felaket çökmüşse ona hemen hücum edebilir." (Manusmriti, VII, 182-183)

kişiler tasarladıkları bir amaç için kaçarlar. Zira derler ki bir koç daha iyi saldırmak için geri çekilir, bir aslan daha sağlam bir saldırı için geri çekilir; akıllı kişi de kafasındaki kurtuluş ve özgürlük düşüncesini, kalbindeki düşmanlığı saklı tutarak geri çekilir. Keza bir kral çok güçlü olan rakibini gördükten sonra tıpkı Yudhishthira gibi ülkesini terk eder, sonra dönüp krallığını geri alır. Gurura kapılıp savaşmaya kalkışan zayıf bir kral tam da düşmanının istediğini yapmış olur ve ailesini felakete sürükler. O yüzden, ey kral, düşmanınız çok güçlü ve size saldırıp duruyor; bu güvenli bir kaçış için uygun bir zaman, savaş ya da antlaşma için uygun değil."

Vezir Anucīvī bu şekilde krala kaçmayı önermiş. Anucīvī'nin tavsiyelerini dinleyen Meghavarna Pracīvī'ye sormuş: "Sen de bu konudaki düşüncelerini söyle bakalım."

Pracīvī yanıt vermiş: "Efendimiz, barış, savaş ya da kaçmak bana uygun gelmiyor. Böyle bir anda kendi kalende güvenle oturmak benim önerimdir. Zira derler ki yaşam alanından ayrılmayan timsah dev bir fili dahi çekebilir fakat yaşam alanından ayrılınca bir köpek tarafından bile tepelenir. Ayrıca güçlü bir düşman tarafından saldırıya uğrayan bir kral güvenle oturduğu kalesinde emniyetli bir kaçış için pozisyon alır ve bir dostunu yardıma çağırabilir. Ama eğer kral düşmanın geldiğini işittiğinde korkuya kapılıp kalesini terk ederse bir daha oraya hiçbir zaman geri giremeyebilir. Kalesinden ayrı düşmüş bir kral, tıpkı zehirsiz kalmış yılan, kızışması bitmiş fil gibi her türlü canlının avı olur. Bir kral yalnız bile olsa, kalesinden çıkmadıkça yüzlerce saldırıya karşı dayanabilir; düşman güçlü bile olsa kaleyi terk etmemek gerekir. Savaşmaya bile karar verse bir kral, içi yiğit savaşçılarla, kesintisiz erzakla, silah ve cephane ile dolu olan, çevresi hendekle sarılı, korunaklı kaleden çıkmamalıdır. Eğer canlı kalır ve zafer kazanırsanız yeryüzünü yönetmeye devam edersiniz, ölürseniz de cennete gidersiniz. Keza zayıf bir yer bile olsa birlikte aynı yere tutunan insanlar güçlü düşmanları tarafından bile alt edilemezler. Aynı ağaca tutunmaktan hoşlanan sarmaşıklar, zıt taraftan esse bile

fırtınada köklerini bırakmazlar. Güçlü bir fırtına kökleriyle sağlam tutunmuş devasa bir ağacı bile, tek başına olduğu için, kökünden sökebilir. Eğer ağaçlar hep birlikte, bir sıra halinde ve daire biçiminde kökleriyle tutunarak yetişirlerse en güçlü rüzgârlar bile onları sökemezler. Benzer şekilde bir insan da ne kadar kahraman olursa olsun, yalnız olduğu sürece düşmanları tarafından kolayca kontrol edilip öldürülebilir."

Vezir Pracīvī bunları söylemiş. Çözüm yolunu bu şekilde açıklamış. Pracīvī'nin söylediklerini dinlemiş olan Meghavarna beşinci vezir Çirancīvī'ye sormuş: "Ey soylu kişi, bu konu hakkındaki görüşlerini sen de söyle."

O yanıt vermiş: "Efendimiz, bana göre altı çeşit çare içinde en uygun olanı sığınmadır.[9] Zira derler ki ne kadar işinin ehli olursa olsun bir kral ya da insan yardım alamıyorsa bir şey yapamaz. Yetenekli ve cesur da olsa bütünüyle yalnız kalmış bir kral ne yapabilir ki? Havanın olmadığı yerde yakılan ateş kendiliğinden söner. Halkı adına dostça ilişkiler kurmak insanların yararınadır. Pirinç kabuğuyla yetişir, kabuğu çıkarıldığında yetişmez. O nedenle, burada yalnız kalmış olan siz, muktedir bir destekçiye başvurmalısınız; o sizi savunabilir. Öte yandan, eğer bu yerden ayrılıp başka bir yere gidecek olursanız kimse size yardım edemez. Zira derler ki ateşi tutuşturarak ormanın yanmasına neden olan rüzgâr kandilin sönmesini de sağlar. Kim zayıfa dost olur ki? Öte yandan, her zaman güçlüye sığınılacak diye bir kural da yoktur. Bazen çeşitli vesilelerle küçük ve önemsiz varlıklara da sığınılır. Başka bambu kamışlarla birlikte bir küme olarak yetişen bambuyu nasıl ki kimse kıramazsa, benzer şekilde zayıf bir kral da çok sayıda derebeyi ve şövalye ile birlik olarak dayanırsa tahtından indirilemez. Bulunan destek büyük olursa da buna ne denir ki? Zira derler ki büyük insanların yardımı kime yaramaz ki? Lotus yaprağı altında kalan su damlası inci şeklini alır. Böyle bir destek olmadan intikam alamazsınız. Benim görüşüm güçlü bir dost ya da dostlar bulmanız yönündedir."

---

9 Samşraya.

Bu şekilde Çirancīvī güçlü bir dosttan yardım istemeyi önermiş. Sonra Meghavarna babasının eski yardımcısı, ileri görüşlü, politika bilimini ve kutsal metinleri iyi bilen Sthiracīvī'yi selamlayarak ona sormuş: "Ey saygıdeğer vezir, buradaki vezirlere sınamak için sordum, onlar senin karşında duramazlar bile. Onların fikirlerini aldım, şimdi siz uygun yolu bana gösterir misiniz acaba?"

Sthiracīvī yanıt vermiş: "Evlat! Buradaki bütün vezirler politika bilimine uygun olarak konuştular. Buldukları çarelerin hepsi de uygun ve sonuç verici, tabii eğer uygun zamanlarda uygulanırlarsa. Ancak şu anda ikiyüzlü davranma zamanıdır. Düşman güçlü ve acımasızsa bir kral ikiyüzlülük[10] çaresine başvurmalıdır; güvenilmez olmalı, barıştan söz ederken savaşa hazırlanmalıdır. Çeşitli yollarla güvenini kazanıp tuzağa çektikten sonra düşman kolaylıkla ortadan kaldırılabilir. Derler ki balgam çıkarıcı nasıl balgamı söktürüp sonra da vücuttan atarsa düşman da öyle kızdırılıp püskürtülebilir. Keza her kim kadınlarla, düşmanla, hilekâr dostlarla ve özellikle de fahişelerle ilişkiye girerse o kişi mutlaka kaybeder. Bir kimse tanrılara, Brāhmanlara, öğretmenlerine ve kendine karşı aynı duygu ile davranmalıdır. Geri kalanlara ikiyüzlülük uygulanabilir. Hep aynı duygu ile davranmak çileci ermişlerin ve en yüce gerçekliği kavramış olanların işidir. Bu, zenginliğe göz diken insanlar, özellikle de krallar için tavsiye edilmez. Şimdi, ikiyüzlülük siyaseti nedeniyle siz yerinizde güvenle oturmaya devam edin, bir hileyle kandırdıktan sonra düşmanı ortadan kaldırma yolu gözükecek. Nihayet düşmanın açığını yakalar yakalamaz, en uygun fırsatta onu öldüreceksiniz."

Meghavarna demiş ki: "Soylu Sthiracīvī, onun yaşadığı yeri bilmiyorum. Onun kusurlarını, açığını nasıl bilebilirim ki?"

Sthiracīvī konuşmuş: "Evlat! Casuslarım yoluyla onun nerede yaşadığını ve onun zayıf yönlerini sana göstereceğim. Zira

10 Dvaidhībhāva.

derler ki sığırlar burunlarıyla, Brâhmanlar Vedalarla, krallar ajanlarıyla, geri kalan insanlar da gözleriyle görürler. Bu vesileyle denmiştir ki bir kral kusurlarını ve zayıf yönlerini kendi tarafındaki krallık memurları sayesinde, düşmanın kusurlarını ise casusları sayesinde anlar; böyle yapan bir kralın başı hiç derde girmez."

Meghavarna sormuş: "Ey soylu Sthiracīvī, Tīrthalar[11] nedir? Sayıları kaçtır? Gizli ajanlık nasıl bir şeydir? Bana ayrıntılı anlatır mısın?"

Sthiracīvī anlatmaya başlamış: "Bu konuyu Bhagavan Nârada, Yudhishthira'ya anlatmıştı. Tīrthalar düşman tarafında on sekiz, kendi tarafında ise on beş tanedirler. Her iki tarafta da bulunan üçer casus bu Tīrthaların yaptıklarını bilmek zorundadırlar. Bu bilindiği zaman her iki taraftaki memurlar da kontrol altına alınabilir. Nârada, Yudhsihthira'ya şunları söylemişti: 'Ey kral Yudhishthira, düşman tarafındaki on sekiz Tīrtha'nın ve kendi tarafındaki on beş Tīrtha'nın sizin atadığınız güvenilir ve birbirini tanımayan üçer ajan yoluyla takibini yapıyor musun? Tīrtha sözcüğünün ve krallıkta görevli memurlar olan Āyuktakarma sözcüğünün anlamı şudur ki bunlar kötü çalıştıklarında efendilerine zarar verirler, iyi çalıştıklarında ise krallarına başarı sağlarlar. Düşman tarafındaki on sekiz Tīrtha şunlardır: Mantrī,[12] Purohita,[13] Senāpati,[14] Yuvarāca,[15] Dauvārika,[16] Antarvaşika,[17] Praşāstri,[18] Samāharta,[19] Samnidhātri,[20] Pradeshtri,[21]

---

11 Tīrtha "kutsal hac yeri" anlamına gelse de buradaki anlamı "kralın özel danışmanı"dır.

12 Vezir/vezirler.

13 Krallığın özel din adamı.

14 Ordu komutanı.

15 Prens, kral oğlu.

16 Kapı muhafızı.

17 Harem dairesini bekleyen baş muhafız. (Antahpuraveşika: Kale'nin metninde "Antarvāsika" şeklinde).

18 Praşāstā: İdareci, müdür, yüksek dereceli yönetici. (Kale'nin metninde "Praşāsakah" şeklinde).

19 Vergi toplayan memur.

20 Haznedar ve teşrifatçı.

21 Pradeshtā: Krallığın parasını toplamak ve dağıtmakla görevli haznedar.

Aşvasādhanādhyaksha,[22] Gacādhyaksha,[23] Parshadadhyaksha,[24] Balādhyaksha,[25] Koşādhyaksha,[26] Durgapāla,[27] Sīmāpāla,[28] Protkatabhritya.[29] Bu sayılan on sekiz görevli arasında yaratılacak uyumsuzluk düşmanın kontrol altına alınmasını sağlar. Kendi yanındaki görevliler de şunlardır: Devī,[30] Cananī,[31] Kançukī,[32] Mālika,[33] Şayyāpālaka,[34] Spaşādhyaksha,[35] Sāmvatsarika,[36] Bhishak,[37] Calavāhaka,[38] Tāmbūlavāhaka,[39] Āçārya,[40] Angarakshaka,[41] Sthānaçintaka,[42] Çhatradhāra,[43] Vilāsinī.[44] Bu sayılanlar arasında yaratılacak bir uyumsuzluk krala zarar verecektir. Derler ki hekimler, kâhinler, öğretmenler, kendi tarafındaki güvenilir casuslar, yılan yakalayıcıları,[45] deli taklidi yapanlar düşman tarafındaki her türlü ayrıntıyı öğrenebilirler. Görevini iyi bilen casuslar derin suya girer gibi on sekiz Tirtha'nın içlerine kadar girerler ve oralardan bilgi sızdırırlar."

Yaşlı vezir Sthiracīvī'nin tavsiyelerini dinleyen Meghavarna onun sözünü keserek şöyle demiş: "Efendim, kargalarla

22 Atlı askerlerin başı, baş şövalye.
23 Filleri ve fil ordusunu gözeten memur.
24 Belediye başkanı.
25 Çocukların idarecisi.
26 Krallığın hazinesini koruyan.
27 Kale kumandanı.
28 Sınırları kontrol eden, sınır komutanı.
29 Çeşitli devlet işleri yapan görevliler.
30 Kraliçe.
31 Kraliçenin annesi, ana kraliçe.
32 Mabeyinci, teşrifatçı.
33 Bahçıvan.
34 Yatak hazırlayıcı, gece yaşamından sorumlu yönetici.
35 Kralın masajcısı, ağrı gidericisi, ayrıca elbiselerinden sorumlu yönetici.
36 Astrolog, kâhin.
37 Hekim, doktor.
38 Su temininden sorumlu yönetici.
39 Konuklara betel yaprağı sağlayan yönetici.
40 Öğretmen, hoca.
41 Muhafız, koruma.
42 Kralın oturduğu, dolaştığı yerleri kontrol eden, etraf kollayıcı.
43 Krallık şemsiyesini taşıyan.
44 Hayat kadını, odalık, cariye.
45 Büyücüler kastediliyor olabilir.

baykuşlar arasında süregiden bu ölümcül düşmanlığın nedeni nedir acaba?"

Sthiracīvī anlatmış: "Evlat! Bir zamanlar kuğu, papağan, balıkçıl, guguk kuşu, serçe, baykuş, güvercin, tavus kuşu, kumru ve horoz, yani bütün kuşlar, akılları karışmış halde oturmuşlar şöyle diyorlarmış: 'Ah, kralımız Garuda'dır ve o Tanrı Vāsudeva'ya bağlıdır. Kralımız bizi yeterince düşünmüyor. Avcılar her gün bizim için ağ atarlarken bizi korumadıktan sonra onun kralımız olmasının ne yararı var? Zira derler ki düşmanlarının baskısından korkuya kapılmış ve halkını korumayan bir kral, kral suretine bürünmüş ölüm tanrısından başka bir şey değildir. Bir kral halkını layıkıyla koruyamazsa o halk, denizde kaptansız kalmış bir gemi gibi mahvolur gider. Denizde parçalanmış bir gemi nasıl terk edilirse şu altı tip insan da öyle terk edilir: Öğretemeyen öğretmen, dua okuyamayan din adamı, halkını koruyamayan kral, sürekli dırdır eden kadın, sürü güdemeyen çoban, saç kesemeyen berber. Şimdi düşünüp kendimize yeni bir kral seçelim.'

Sonra gözlerine bir baykuş ilişmiş. Nazikçe bakarak hep birlikte demişler ki: 'Bu baykuş kralımız olsun, haydi kralın taç giymesi için gerekenler yapılsın.'

Sonra çeşitli kutsal bölgelerden sular getirtilmiş, yüz sekiz çeşit şifalı ot bulunmuş, krallık tahtı hazırlanmış, yedi ada, okyanuslar ve dağlardan oluşan bir yeryüzü haritası çizilmiş ve üzerine bir kaplan postu serilmiş, suyla doldurulmuş altın testiler yerlerine yerleştirilmiş, her yere kutsal kandiller konmuş, çeşitli müzik aletleri çalınmaya başlanmış. Kutsal aynalar, safranlar, boyalar yerlerine konmuş, şairler övgüler düzmeye başlamışlar, Brāhmanlar Vedalar'dan metinler okumuş, genç ve güzel kadınlar şarkılar söylemişler, baş kraliçe tarafından baykuşun bir benzeri oraya getirilmiş; sonra tam baykuş tahta oturup taç giyecekken bir yerden bir karga çıkagelmiş.

Karga şöyle düşünmüş: 'Bu kuşlar neden toplanmışlar böyle? Bu bayramın nedeni nedir?' Kargayı gören kuşlar aralarında konuşmaya başlamışlar: 'Kardeşler, kuşlar içinde en akıllısı kargadır derler. Derler ki insanlar arasında en kurnaz olan

berberdir, kuşlar arasında karga, et yiyici hayvanlar arasında çakal, çileci dilenciler arasında beyaz giyenlerdir.[46] O yüzden bu kargayla konuşmakta yarar var. Zira derler ki başkalarıyla defalarca görüştükten sonra, akıllı insanlardan öğrenilen çözüm yolları zorlukla başarısızlığa uğrar.'

Bu sırada karga 'Bu yüce varlıklar neden böyle toplanmışlar ki? Neyi kutluyorlar acaba?' diyerek yaklaşmış. Kuşlar ona yanıt vermişler: 'Bizim kuşları koruyacak iyi bir kralımız yoktur. Bütün kuşlar tam bir ittifakla bu baykuşu kralımız olarak seçtik. Şu anda onun taç giyme törenini gerçekleştirmekteyiz. Sen tam bu anda gelmiş oldun, söylesene senin fikrin nedir?'

Karga gülerek yanıt vermiş: 'Bu baykuş bu iş için hiç de uygun değil; korkunç bakışları var, gündüz vakti görmez, ayrıca ondan daha güzel görünen kuşlar var; mesela tavus kuşu, kuğu, guguk kuşu, Çakravāka,[47] papağan, ördek, güvercin, balıkçıl. Ben bu durumu onaylamıyorum çünkü bu baykuşun daha öfkelenmeden burnu eğik, bakışları çarpık ve ziyadesiyle zalimken bir de öfkelendiğinde nasıl olur? Ayrıca doğuştan korkunç, yırtıcı, zalim, çirkin ve ağır dilli olan bu baykuşu kral yapmaktaki kazancımız nedir? Garuda'yı kral saymıyorsunuz ama bu gündüz körü baykuşu kral yapıyorsunuz! Buna gerçekten değecek birisi olmadıkça yeni bir kral seçimi asla önerilemez. Krallığın ve tebaanın iyiliği için yeryüzüne ruhu olan bir kral gereklidir. Eğer birden çoksa, kıyamette ortaya çıkan çok sayıda güneş gibi, felaketten başka bir şey getirmez. Ve onun adı anılmadıkça düşmanlarımızı kontrol altına alamayız. Zira derler ki düşmanların karşısında şanlı kralının adını anmak bile onu korumaya yeter. Ve büyük işler büyük halkların sadece adlarını anarak başarılabilir. Tavşanlar sadece Ay'ın adını anarak nasıl da gölde mutlulukla yaşamaya başladılar.'

Kuşlar sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

O anlatmış:

---

46 Beyaz giyenler Caynistlerin Şvetambara mezhebinden olanlardır.

47 Anas Casarca: Çiftler ayrı düştüğünde gece boyunca ağladıkları söylenen bir kuş türü.

Tavşanlar ve Fillerin Önderi Masalı
(Şaşa Gacayūthanātha Kathā)

'Ormanın birinde, fil sürüsünün Çaturdanta adında devasa büyüklükte bir önderi yaşıyormuş. Bu orman bölgesinde yıllar süren amansız bir kuraklık baş göstermiş. Göller, göletler, su birikintileri ve bütün su kaynakları kurumuş. Sürüdeki filler önderlerine demişler ki: "Efendimiz, fillerin yavruları susuzluktan perişan oldular, çoğu ölümün eşiğinde, bir kısmı da zaten öldü. Bize bir göl bulun da hayatımız kurtulsun." Önder fil bir süre düşündükten sonra kararını vermiş: "Bu bölgede ıssız bir yerde, suyu aşağı dünyaya akan, Gangā nehri gibi geniş bir göl var. Hep birlikte oraya gidelim."

Önder filin sözünü dinleyen diğer filler beş gün süren bir yolculuktan sonra o göle varmışlar. Bu büyük gölde bir güzel yıkandıktan sonra alacakaranlıkta oradan ayrılmışlar. Gölün çevresindeki yumuşak toprağın üzerinde çok sayıda tavşan deliği varmış. Bu tavşan delikleri filler tarafından ezilip bozulmuş. Tavşanların çoğunun bacağı, boynu kırılmış, kafası yarılmış, bir kısmı ölmüş, bazıları da hayatta kalabilmiş.

Fillerin önderi gittikten sonra yuvaları dağıtılmış, bacakları kırılmış, vücutları çarpılmış, her tarafları kan revan içinde, bir kısmı çocuklarını kaybetmiş perişan haldeki tavşanlar gözyaşları içinde aralarında konuşmuşlar: "Az daha ölüyorduk. Bu fillerin önderi başka yerde su olmadığı için buraya geldi. Bu gidişle fillerin ayakları altında ezilip gideceğiz. Zira derler ki fil dokunurken, yılan tıslarken, kral gülerken, hain de onurlandırırken bile öldürebilir. Bir çare bulmamız lazım." Tavşanlardan biri "Buradan ayrılıp başka bir yere gidelim," demiş. Manu ve Vyāsa der ki bir kimse ailesi için birinden, köyü için ailesinden, şehri için köyünden, kendi iyiliği için de tüm dünyadan vazgeçebilir. Bir kral kendini korumak için hiç tereddüt etmeden türlü türlü faydaları olan, sığırlarla dolu, saadet fışkıran topraklarından vazgeçebilir. Kişi sıkıntı zamanı zenginliği, zenginliğin çok olduğu zamanlarda bile kadınları korumalı,

zenginliğin ve kadının çok olduğu zamanda ise kendini korumasını bilmelidir."

Diğer tavşanlar şöyle demişler: "Atalarımızın ve büyük dedelerimizin topraklarını öyle kolayca terk edemeyiz. Onları korkutalım, bir daha buraya gelemesinler. Zira derler ki bir yılan zehri olmasa da vücudunu korkunç bir biçime sokabilir."

Başka tavşanlar da şunu söylemişler: "O zaman korkutucu bir ses çıkaralım, korkup bir daha gelmesinler. Fakat bu ses akıllı bir elçiden, bizim Ay'da yaşayan kralımız Vicayadatta'dan geliyor olsun. Sonra fillerin önderine sahte bir elçi gönderelim ve ona, Ay'ın onlara bir daha göle hısım akraba gelmelerini yasakladığını söylesin. Böyle söylersek fillerin önderi belki bir daha sürüsüyle geri gelmez."

Diğer tavşanlar konuşmuşlar: "Madem öyle, Lambakarna adlı tavşan elçilik işlerinde iyidir, nasıl konuşulacağını bilir. Oraya o gitsin. Zira derler ki görünüşü düzgün olan, ihtirastan uzak, iyi konuşan, birçok bilimi ve başkalarının eğilimlerini bilen bir elçi kral tarafından aranan elçidir. Aptal, haris ve yalancı birisi kralın elçisi olarak görevlendirilecek olursa görev başarısızlıkla sonuçlanır. O yüzden iyi bir elçi seçelim de bu dertten kurtulalım."

Bütün tavşanlar "Bu çözüm yolu çok uygun, canlı kalmamız için başka bir yol görünmüyor, bunu uygulayalım," demişler.

Derken, fillerin önderine gitmeyi kabul eden Lambakarna kendini onun ayakları dibinde bulmuş. Bir tepeciğin üstüne çıkarak file şöyle söylemiş: "Ey kötü kalpli fil, neden bu göle gelip düşüncesizce eğlendiniz? Bir daha gelmeyin, gidin buradan!" Duyduğu ses karşısında şaşıran fil "Sen de kimsin?" diye sormuş. Tavşan yanıt vermiş: "Ben Ay ülkesinde yaşayan Lambakarna adlı tavşanım, buraya efendimiz Ay'ın elçisi olarak geldim. Sen elçiye zeval olmayacağını bilirsin. Zira derler ki bir elçi silaha davransa, kralın hısım akrabasını öldürse veya sert sözler sarf etse bile öldürülmez."

Bunu duyan fillerin önderi şöyle söylemiş: "Ey tavşan, söyle bakalım efendiniz Ay'ın uymasını istediğimiz şartı neymiş?"

Tavşan konuşmuş: "Dün sürünüzle gelip bir sürü tavşanı öldürdünüz. O tavşanların benim tebaam olduğunu bilmiyor musunuz? Eğer yaşamak istiyorsanız bir daha o göle gelmeyin. Efendimiz Ay'ın mesajı budur."

Fil sormuş: "Efendiniz Ay nerede şimdi, gidip onu selamlayayım."

Tavşan yanıt vermiş: "Şu anda sürünüzün ezdiği yerdeki sağ kalan tavşanları yatıştırıyor. Efendi Ay suyun içinden kendini gösteriyor. Buraya beni o gönderdi."

Fil şöyle demiş: "Madem öyle bana efendini göster, onu selamladıktan sonra çekip başka bir yere gideceğim."

Tavşan yanıt vermiş: "Benimle gel o zaman, sana efendimizi göstereceğim."

Tavşan önü sıra gittiği file, geceleyin suyun ortasında parlayan Ay'ı göstermiş ve şöyle söylemiş: "İşte efendimiz, şu anda meditasyon yapıyor; onu uzaktan sessizce selamlayın ve gidin, eğer meditasyonu bozulursa çok kızar."

Bu durumdan korkan fil bir selam vermiş ve bir daha geri dönmemek üzere oradan ayrılmış. Tavşanlar da o günden sonra aileleriyle birlikte yuvalarında mutlu mesut yaşamışlar. İşte o yüzden "büyük işler büyük halkların sadece adlarını anarak başarılabilir," dedim. Aklı olan insan, basit tabiatlı, tembel, korkak, lekeli, dönek, arkadan konuşan birisini kral olarak tahta oturtmaz. Derler ki bir zamanlar tavşan ve serçe adalet ararlarken sahte bir yargılamayla nasıl da ölüp gittiler.'

Sormuşlar: 'Bu nasıl olmuş?'

Karga anlatmış:

Tavşan ve Kapincala Masalı
(Şaşa Kapincala Kathā)

'Bir zamanlar ben ağacın birinde yaşıyordum. O ağacın altında, ağaçtaki bir kovukta, Kapincala adında bir serçe yaşamaktaydı. İkimiz her akşam evlerimize döndüğümüzde birbiri-

mize çeşitli hikâyeler, tanrı gibi veya Brahma gibi ermişlerin ve kadim insanların öykülerini anlatarak hoşça vakit geçirirdik. Birbirimizle seyahatlerimizde başımızdan geçenleri paylaşırdık. Bir gün Kapincala yiyecek bulmak için diğer serçelerle birlikte olgun Şāli[48] tohumları bol olan bir yere gitti. Fakat gece oldu ve hâlâ geri dönmedi; ondan ayrı kalmaya dayanamayıp üzülen ben, "Kapincala neden geri gelmedi? Acaba tuzağa mı düştü, öldürüldü mü yoksa? O hiçbir yerde bensiz yapamaz," diye düşünerek perişan oldum. Böyle üzüntü içinde günler geçti. Bir gün Şīghragati adında bir tavşan çıkageldi ve akşam güneş batarken o ağaçtaki kovuğa yerleşti. Ben Kapincala'nın geri döneceğinden umudumu kestiğim için onun kovuğa yerleşmesine engel olmadım. Birkaç gün sonra serçe, Şāli yemekten iyice şişmanlamış halde evini arayarak buraya geldi. Zira derler ki canlılar cennette zevk içinde bile olsalar fakir yuvalarını, şehirdeki evlerini özlerler. Kovuktaki tavşanı görünce şöyle söyledi: "Hey tavşan efendi, benim evime yerleşmekle hiç de doğru bir iş yapmamışsın. Hemen buradan uzaklaş bakalım!" Tavşan da şöyle yanıt verdi: "Burası senin evin değil, benim. Neden yalan söyleyip bana karşı sert konuşuyorsun? Zira derler ki bir kere bir gölü, bir kuyuyu, bir gölcüğü, bir tapınağı ya da ağacı terk ettiğin zaman o artık eski sahibinin olamaz. Ayrıca herkesin huzurunda on yıl oturulduysa bir arazi veya mal için tanık ya da belge gerekmez. İnsanlar arasında geçerli olan bu kanun ermişler tarafından belirlenmiştir, hayvanlar ve kuşlar dünyasında da bu kural yaşadıkları yerler açısından geçerlidir. Burası benim evimdir, senin değil."

Serçe dedi ki: "Hah! Eğer Smritileri[49] kanıt sayıyorsan gidip onları bilen birilerine danışalım. O, evi kime verirse onun olsun." Durum böyle olunca ben de kendi kendime "Bakalım sonuç ne olacak, bu yargılamaya tanıklık edeyim," diye düşündüm. Merakla ikisini takip ettim. Bu esnada Tīkshnadamştra

48 Bir tür pirinç.

49 Dharmaşāstra kanun kitaplarındaki kanun maddeleri.

adında bir orman kedisi ikisi arasındaki konuyu işiterek nehir kenarındaki yola geldi. Elinde Kuşa otu tutarak, gözleri kapalı halde, tek ayağıyla yere basıp ellerini havaya kaldırarak ve yüzünü güneşe dönerek dinsel bir tavırla şöyle konuştu:

"Ah! Bu dünya çok değersiz, yaşam gelip geçici! Sevdiklerinle birlikte olmak bir hayal. Ev yaşamı ve akrabalar bir hile. Erdemli olmaktan başka yol yok! Derler ki beden geçici, zenginlik geçici, ölüm yakın, o yüzden kişi erdemli işler yapmalı. Erdemsiz işlerle geçen günler boşa geçerler, böyleleri demircinin körüğü gibi boşa nefes tüketirler. Erdemsiz işler yapmak, bir köpeğin kuyruğu gibi, ne bedenin özel kısımlarını örter ne de sinekleri kovmaya yarar. Dünya işleri içinde erdemli olmaya değer vermeyenler içi boş Pulāka tahılı, sıska Pūtika kuşu gibidirler; onlar ölümlüler arasında sinek kadar önemsizdirler. Bir bitkinin önemli parçaları çiçekleri ve meyveleridir, sütün en önemli kısmı kaymağıdır, çıkarılan en iyi öz yağdır; insan için de en iyisi erdemli olmaktır. İnsanlar içinde Dharma'dan uzak olan erdemsiz kişiler hayvanlara benzerler; yerler, içerler, boşaltırlar ve başkalarına hizmet ederler. İleri gelen âlimler bütün işlerde yavaş olmayı öğütlerler fakat iş Dharma'ya geldiği zaman olabildiğince hızlı olmak gerekir. Ey insanlar! Dharma'nın özü önünüzde duruyor, onu tarif edip durmanın ne yararı var? İyi davranmak iyiliğe, kötü davranmak kötülüğe götürür. Dharma'nın özünü benden dinleyin ve onu sıkıca kalbinize yerleştirin. Bir kimse kendisi için yararlı olmayanı başkası için istememelidir."

Bu Dharma üzerine konuşmayı dinledikten sonra tavşan dedi ki: "Hah, Kapincala bak! Nehir kenarında Dharma üzerine konuşan bir çileci var, gidip ona soralım."

Kapincala dedi ki: "Bu kedi doğası gereği bizim düşmanımızdır, bir aksilikle karşılaşmamak için iyisi mi uzaktan soralım." Böyle yapıp uzaktan sormuşlar: "Ey dinsel yol gösterici, ey aziz kişi, aramızda bir konuda anlaşamadık; Dharmaşāstralara göre bize yol göster, içimizden kim yanlış konuşuyorsa o senin yiyeceğin olsun."

Kedi yanıt verdi: "Böyle konuşmayın, ben günahkârı cehenneme götüren yolu çoktan terk ettim. Hiçbir canlıyı incitmemek erdemin yoludur. Zira derler ki soylu kişiler tarafından erdem canlılara zarar vermemek olarak tarif edildiğinden beri bir biti, pireyi veya sivrisineği bile korumak boynumuzun borcudur. Vahşi hayvanları öldüren merhametsiz ve günahkâr biri bile korkunç cehenneme gider; masum ve yararlı canlıları öldüren birine ne söylenebilir ki? Kurban törenlerinde kurban sunan kişiler bile Şrutilerin anlamını bilmeyen aptallardır. Orada keçileri kurban etmekten bahseder, oysaki Acā kelimesi 'pirinç' anlamındadır. Orada belli bir hayvandan söz etmez.[50] Derler ki eğer cennet ağaçları keserek, hayvanları öldürerek, kandan birikintiler oluşturarak kazanılıyorsa o zaman cehenneme kim gidecek? O nedenle ben sizlerden birini yiyecek değilim. Birinizin diğerine galip gelmesini ilan edeceğim. Fakat yaşlı olduğum için uzaktan sizi tam işitip anlayamıyorum ki size düzgün cevap vereyim. İkiniz de kanıtlarınızı önüme serin, ben de duruma bakıp doğru yargıda bulunayım; öyle ki öbür dünyada hesap verilecek, günaha yol açacak bir hata yapmayayım. Zira derler ki hukuki kararını gurura kapılarak, açgözlülükle, öfke veya korkuyla verenler cehenneme giderler. Yanlış karar beş hayvan öldürür, yanlış karar on inek öldürür; yanlış karar yüz genç kız öldürür, yanlış karar bin erkek öldürür. Bir kimse mahkeme salonunda doğruyu konuşmazsa o mahkeme boşuna yapılmış olur; yargıç adaletli bir karar veremez. O yüzden siz ikiniz hiç korkmadan yaklaşıp derdinizi kulaklarıma söyleyin."

Sahtekâr kedinin sözlerine güvenen o ikisi kedinin kucağına düştüler. Kedi ani bir hareketle birini pençeleriyle diğerini de testere gibi dişleriyle yakaladı. Bir anda her ikisini de öldürdü ve yedi.

O yüzden "'bir zamanlar tavşan ve serçe adalet ararlarken sahte bir yargılamayla nasıl da ölüp gittiler,' dedim. Siz kuşlar da gündüz göremeyen böyle cahil bir baykuşu seçerek serçeyle

50 Kedi avlarını kaçırmamak için "acā vrīhayastāvat saptavarshikāh kathyante" (yedi yaşında keçi öldürmek gerekir) cümlesini çarpıtıp "yedi yaşında pirinç yemek" gibi bir anlama bükmeye çalışıyor.

tavşanın gittiği yere gideceksiniz. Bu sözlerimden sonra artık karar sizindir.'

Karganın sözlerini işittikten sonra bütün kuşlar 'Bu karga doğru söylüyor, kralımızı daha sonra seçelim,' diye karar vermişler ve sonra dağılıp evlerine gitmişler. Gündüz körü baykuş tahtta oturmuş halde yanında Krikālikā kuşuyla beraber yalnız kalmış. Sormuş: 'O kimdi? Bana tacımı neden giydirmiyorsunuz?' Krikālikā yanıt vermiş: 'Efendim, sizin taç giymenizi şu karga engelledi. Kuşlar da çekip gittiler. Sadece bu karga kaldı, kafasında bir şeyler var. Kalk, seni evine götüreyim.'

Bu sözleri duyduktan sonra baykuş üzüntü içinde kargaya demiş ki: 'Ah kötü kalpli ah! Benim taç giymemi engelleyecek sana ne kötülük yaptım? Bugünden itibaren sen, ben ve nesillerimiz arasında düşmanlık vardır. Zira derler ki okun açtığı yaralar zamanla kapanır, kılıcın açtığı yaralar da öyle, fakat hor görülerek söylenmiş kötü sözler asla iyileştirilemez.'

Böyle konuştuktan sonra baykuş Krikālikā kuşuyla birlikte yuvasına gitmiş. Karga ise korkuya kapılıp şöyle düşünmüş: 'Tüh, sebepsiz yere düşmanlık edindim. Neden böyle bir şeye bulaştım ki? Çünkü derler ki yerinde olmayan ve uygunsuz sözler kullananları gelecekte kötü şeyler bekler; sebepsiz yere bir kimsenin değerini küçülten sözler sarf etmek kendine zehir hazırlamaktır. Fiziksel yönden güçlü olsa da akıllı kişi hiç kimseyi düşman ilan etmemelidir. Arif kişi "Nasıl olsa emrimde birçok doktor var," diyerek zehir içmez. Akıllı kişi kimseyi kalabalığın içinde suçlamaz. Gerçek bile olsa başkalarını üzecek sözler kalabalıkta söylenmemelidir. Akıllı kişi kafasında tarttıktan ve güvenilir dostlarıyla tekrar tekrar tartıştıktan sonra bir davranış edinir. Zenginlik ve şanın tek kaynağı böyle insanlardır.'

Böyle düşündükten sonra karga da çekip gitmiş. İşte bizim baykuşlarla olan ebedi düşmanlığımız bu zamandan başladı."

Meghavarna demiş ki: "Efendim, bu karışık durumda bizim ne yapmamız gerekir?" O yanıt vermiş: "Evlat! Bu korkunç durumda Shādgunya denen altı çareden başka bir çare daha var: Hile! Hileyi yaptıktan sonra bizzat ben onları zapt edece-

ğim. Düşmanları kandırdıktan sonra onları bizzat öldüreceğim. Zira derler ki ne kadar akıllı ve sahtekârlığa karşı hazırlıklı olursa olsun akıllı kişi bile sahtekârlar tarafından kandırılabilir, tıpkı Brâhman'ın keçiyle kandırılması gibi."

Meghavarna sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

O anlatmış:

Üç Sahtekâr, Brâhman ve Keçi Masalı (Dhūrtatraya, Brâhman, Çhāga Kathā)

"Şehrin birinde Mitraşarman adında, sürekli Agnihotra[51] kurban töreni düzenleyen bir Brâhman varmış. Soğuk Mâgha ayının bir günü, dondurucu rüzgârlar eserken ve göğü bulutlar kaplamış, ince ince yağmur yağarken Brâhman, kurban etmek için bir keçi bulmaya başka bir köye gitmiş. Kurbanı isteyen müşteriden 'Ey müşteri, karanlık yaklaşıyor, adak sunacağım, bana uygun bir tane ver,' diye ondan adak istemiş. Müşteri ona kutsal metinlerin tarif ettiğine uygun besili bir keçi vermiş. Brâhman, güçlü kuvvetli keçi kaçmasın diye onu omuzuna almış ve köyünün yolunu tutmuş. Yol üzerinde, açlıktan mideleri kazınan, karınları zil çalan üç sahtekâr ona doğru yaklaşmışlar.

Brâhmanı ve besili keçiyi gören üç sahtekâr birbirlerine demişler ki: 'Vay! Şu keçiyi ele geçirirsek bu soğuk bize işlemez artık. Bu adamı aldatır hayvanı ondan alırsak kendimizi soğuktan koruyabiliriz.'

İçlerinden bir tanesi kıyafetini değiştirmiş, başka bir yoldan dolaşarak karşısına çıkmış ve kutsal ateşi korumak için söz vermiş olan Brâhman'a demiş ki: 'Hey Agnihotracı! Şu pis köpeği omuzunda taşıyarak neden böyle dünyevi ve gülünç bir

51 Tanrı Agni adına düzenlenen kurban töreni. Brâhmanların sabah şafak sökerken ve akşam hava kararırken olmak üzere iki kez yaptıkları bir törendi. Kurban ateşine süt, yağ ve ekşi un çorbası akıtılarak yapılırdı. Tören on beş dakika sürse de yüzlerce hareket yapılır pek çok dualar (mantralar) okunurdu. Bu dualarda tanrıdan evlat, sığır, yağmur ve uzun ömür istenirdi.

iş yapıyorsun ki? Zira derler ki bir köpeğe, bir horoza veya bir Çândâla'ya[52] dokunmak aynıdır; bir eşeğe, bir deveye de; kutsal oldukları öne sürülse bile onlara dokunulmamalıdır.'

Bunu duyan Brâhman öfkelenmiş ve demiş ki: 'Be adam kör müsün? Kurban hayvanına köpek diyorsun.'

O cevap vermiş: 'Brâhman! Öfkelenme, bildiğin gibi yap.'

Brâhman biraz uzaklaşınca ikinci sahtekâr önünde bitivermiş ve demiş ki: 'Brâhman, ayıp sana ayıp; bu ölü buzağıyı omuzunda taşımaya utanmıyor musun? Derler ki cehaletinden dolayı ölü bir hayvana veya insana dokunan kişi Pançagavya[53] yemeli ve Çândrâyana[54] sözü tutmalıdır.'

Brâhman çok öfkelenmiş ve demiş ki: 'Be adam kör müsün? Canlı hayvana ölü diyorsun.'

O (sahtekâr) konuşmuş: 'Bhagavan, bu benim suçum, cahilce konuştum; hiç öfkelenme ve bildiğin gibi yap.'

Brâhman ormanda biraz daha ilerledikten sonra başka bir yönden gelen üçüncü sahtekâr demiş ki: 'Hah şuna bak, omuzunda eşek taşımak hiç yakışıyor mu sana, çabuk bırak onu. Derler ki bilerek ya da bilmeyerek bir eşeğe dokunan kişi, günahından arınmak için üzerindeki elbiseleriyle beraber suda yıkanmalıdır. Kimse görmeden çabuk bırak onu.'

Keçinin bir eşek olduğunu düşünen Brâhman onu korkuyla yere bırakmış ve koşarak evine gitmiş. Üç sahtekâr keçiyi bir güzel yemişler. İşte o yüzden 'Ne kadar akıllı ve sahtekârlığa karşı hazırlıklı olursa olsun akıllı kişi bile sahtekârlar tarafından kandırılabilir' dedim. Ne kadar akıllı olursa olsun kişi birlikte hareketle aldatılabilir. Derler ki bu dünyada yeni göreve başlamış bir hizmetçi, dedikodu yapan bir misafir veya sahte çığlık atan bir aşk kadını tarafından aldatılmamış kimse

52 Hindu kast sisteminde en altta yer alan insanların oluşturduğu kastlardan biri.

53 Pançagavya, inekten elde edilen beş ürünle, yani süt, yoğurt, Ghî yağı, sidik ve tezek ile yapılan bir karışımdır. Dinsel törenlerde alınır ve saflaştırıcı bir özelliği olduğuna inanılır.

54 Çândrâyana, bilerek ya da bilmeyerek işlenmiş bir günahı temizlemek için tutulan bir tür oruçtur. Yemek lokmaları ayın büyüyüp küçülmesine göre ayarlanır. Usulü *Dharmaşâstra*'da ayrıntılı olarak anlatılır.

yoktur. Ve zayıf bile olsalar insanlarla düşman olmak doğru değildir. Yine derler ki çoğunluğu karşına aldığında galip gelmen olanaksızdır. Bak, korkunç tıslamalar yapan dev bir yılanı karıncalar nasıl yiyip bitirdiler."

Meghavarna sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Sthiracīvī anlatmış:

Karıncalar ve Yılan Masalı
(Pipīlikā Bhucangama Kathā)

"Bir delikte Atidarpa adında dev bir siyah yılan yaşamaktaymış. Bir gün yılan deliğinden çıktıktan sonra, her zaman kullandığı yoldan ayrılmış ve başka bir dar geçide girmiş. Dev bedeni ve geçidin dar olması yüzünden yılanın bedeninde yaralar oluşmuş. Kanın kokusunu alan karıncalar onun vücuduna tırmanmışlar ve bütün bedenini sarmışlar. O karıncaların kaçını öldürebilir veya kaçını uzaklaştırabilirmiş ki? Karıncaların çokluğundan yaralar daha da derinleşmiş. Sonunda vücudu perişan olan Atidarpa canını teslim etmiş. İşte o yüzden 'Çoğunluğu karşına aldığında galip gelmen olanaksızdır,' dedim."

Bu öyküyü anlattıktan sonra Sthiracīvī kral Meghavarna'ya demiş ki: "Ey kral, sana bir şey söyleyeceğim, bunu dinle, üzerinde derince düşün ve eğer uygun bulursan uygula."

Meghavarna demiş ki: "Saygıdeğer vezir, söyleyin lütfen, sizin dediklerinizi hiç yapmaz olur muyum?"

Sthiracīvī konuşmuş: "O zaman bu Sāman, Dāna, Danda, Bheda denen dört çareyi bırakıp benim söylediğim beşinciyi dinle. Beni bir düşman gibi görüp sert ve kötü sözlerle suçlayarak buradan kov; düşmanın casuslarının iyice inanmaları için bir yerlerden bulduğun kanı vücuduma sür, beni bu Banyan ağacının dibine at; aileni alarak Rishyamukha Dağı'na doğru git. Orada ailenle kal; bu sırada ben düşman baykuşları çeşitli usullerle kandırıp iyice bana güven duymalarını sağladıktan ve kalelerinin içini iyice öğrendikten sonra, gündüz

göremediklerini bildiğimden gündüz vakti onları öldüreceğim. Planımızın başarıya ulaşması için başka bir yol yok. O kalenin alternatif çıkışı yok, orası onların yok oluşlarına hizmet edecek. Zira derler ki politika bilimini bilenler bilirler ki bir kalenin başka kapıları da olması gerekir; bir kalenin arka çıkış kapıları yoksa orası kale biçiminde bir zindandır. Şimdi bana karşı hiçbir acıma belirtisi gösterme. Derler ki bir kral savaş kaçınılmaz olmuşsa eğer, canından çok sevdiği, özenle büyüttüğü ve sevdiği hizmetkârlarını, kuru odunları ateşe atar gibi savaşa sürmekten çekinmemelidir. Ve yine bir kral savaş günü gelip çattığında ve düşmanla göğüs göğüse gelindiğinde hizmetkârlarını kendi canını korur gibi korumalı ve onlara kendi bedenine baktığı gibi bakmalıdır. O nedenle, kralım, bana engel olma!"

Böyle konuştuktan sonra Sthiracīvī Meghavarna ile sahte bir tartışma başlatmış. Kralın diğer hizmetkârları Sthiracīvī'nin katlanılmaz sözler söyleyerek tartıştığını görünce onu öldürmeye yeltenmişler fakat Meghavarna "Hayır, siz çekilin, bu kötü kalpli haini ben bizzat cezalandıracağım," diyerek onlara engel olmuş. Böyle dedikten sonra Sthiracīvī'nin üzerine binip onu gagalamış, bulduğu kanı onun üzerine sürmüş ve onu aşağıya atmış. Sonra vezirinin söylediği gibi ailesiyle birlikte Rishyamukha Dağı'na çekilmiş.

Bu esnada düşman casusu Krikālika baykuşların kralına Meghavarna ile Sthiracīvī arasındaki kavgayı bildirmiş: "Düşmanınız bir şeyden korktu ve aniden ailesiyle birlikte bir yere gitti."

Vezirleri ve hizmetkârlarıyla birlikte bu haberi duyan baykuşların kralı güneş battığı zaman kargaları öldürmek için yola çıkmış. Sürekli olarak "Çabuk olun, çabuk olun, korkuyla kaçan bir düşman dindarlığımızın neticesiyle ele geçirdiğimiz bir şanstır. Zira derler ki yerinden ayrılmak düşman için bir zaaftır; ikinci bir zaaf ise hizmetkârlarıyla korunmak için bir yere gidip orada barınma hazırlıkları yapmaktır; bu gürültü patırtı içinde düşman kolaylıkla alt edilir."

Bu sözleri söyleyen baykuşlar kralı Arimardana Banyan ağacına yaklaşıp çevresini kuşatmış ve altında kamp kurmuş. Orada hiç karga göremeyince ozanların övgüleri arasında ağacın tepesindeki dala sevinçle oturmuş. Baykuşların kralı hizmetkârlarına "Hemen kargaların gittiği yönü tespit edin, başka bir korunağa varmadan peşlerinden gidip onları öldüreceğim," demiş. Zira derler ki düşmanların zaaflarını veya zayıf noktalarını bilmeden tanrıların bile galip gelmeleri olanaksızdır. İndra da yaralanacağı yeri saptadıktan sonra Diti'nin rahmini parçalamadı mı?[55] Dikenlerin arkasına sığınan bir düşman bile bir kral tarafından kolay yenilemez, kaldı ki korunaklı bir kaleye sığınanlara ne denebilir ki?

Arimardana ve baykuşlar kargaları takip etmeyi düşünürlerken yerde yatmakta olan Sthiracīvī şöyle düşünmüş: "Düşmanlarım beni görmeden buradan gidecek olurlarsa bütün planım boşa gider. Derler ki sağduyu gereği bir işe başlamamak lazım, eğer başladınsa da bitirmen gerekir. Düşmanı yok etme işini üzerime almasam iyi idi ama mademki aldım o halde yarım bırakmam hiç doğru olmaz. İyisi mi biraz ses çıkarıp dikkatlerini üzerime çekeyim." Böyle düşünüp inceden inlemeye başlamış.

Karganın sesini duyan baykuşlar hemen onu öldürmeye kalkışmışlar. O demiş ki: "Dinleyin! Ben Meghavarna'nın veziri Sthiracīvī'yim. Beni bu sefil hale getiren odur. Kralınıza bildirin, onun bütün sırlarını açıklamaya hazırım."

Hizmetkârlar haber vermişler, baykuşlar kralı çok şaşırmış ve hemen Sthiracīvī'nin yanına gelip sormuş: "Bu hale nasıl ve neden geldin, söyle bakalım?"

Sthiracīvī anlatmış: "Efendimiz, bu hale nasıl geldiğimi anlatayım, dinleyin: Dün bu kötü kalpli Meghavarna çok sayıda karganın sizin tarafınızdan öldürüldüğünü görünce çok kederlendi ve size karşı çok öfkelendi; savaş için hazırlanmaya

55 Efsaneye göre İndra, Diti'nin rahmine girip cenini elindeki Vacra ile parçalara ayırmış ve parçalanan ceninden Marutlar türemiştir.

başladı. Onu uyardım, dedim ki: 'Efendim, baykuşlar kralına saldırmak hiç doğru olmaz çünkü onlar çok güçlü biz ise güçsüzüz.' Zira derler ki zayıf bir varlık bir şeyler kazanacağım diye asla güçlü bir düşmana sataşmamalıdır. Bir güve gibiysen eğer, güçlü olanı öldürmeye kalkışmak ölümünle sonuçlanır. Hediyeler sunarak antlaşma yapmak en iyi çözümdür. Zira derler ki güçlü düşman karşısında akıllı kişi kendini kurtarmak için her şeyini vermelidir, sağ kalırsan yeniden bir şeyler kazanabilirsin.

Bunları işiten Meghavarna arkamdan konuşanlardan etkilendi, sizin tarafınızda olduğumu düşünüp öfkelendi ve beni bu perişan hale soktu. Artık ayaklarınıza kapanmaktan başka çarem yok. Şunu da söyleyeyim ki, madem uçamaz hale gelip burada sizinleyim, bu tüm kargaların sonu olacaktır."

Bunları dinlemiş olan Arimardana eski geleneklerine uygun olarak vezirleriyle bir toplantı düzenlemiş. Onun beş veziri varmış: Raktāksha, Krūrāksha, Dīptāksha, Vakranāsa, Prākārakarna.[56] İlk olarak Raktāksha'ya sormuş: "Değerli kişi, düşmanımızın vezirlerinden biri elimize düştü, ona ne yapmak gerekir?"

Raktāksha yanıt vermiş: "Efendimiz, düşünmeye gerek yok, onu hemen öldürmek gerekir. Zira derler ki; zayıf düşman güç toplamadan öldürülmelidir, güç ve ihtişam kazanırsa öldürülemez hale gelir. Bir deyiş vardır, 'kendiliğinden gelen zenginlik lanet gibidir, vazgeçmek gerekir.' Yine derler ki her şeyden önce yaklaşan fırsatı kişinin bekliyor olması gerekir. Çünkü tembel kişiler belirli zamanda belirli işi beklemediklerinden fırsat nadir ortaya çıkar. Gelenekten gelen bir öykü 'yanan cenaze ateşini ve parçalanmış kumdan yuvayı,' anlatır. Yıkımdan sonra oluşturulan samimiyetin bir daha oluşturulması asla mümkün değildir."

Arimardana sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Raktāksha anlatmış:

---

56 Sırasıyla: Kırmızı gözlü, zalim bakışlı, şaşkın bakışlı, çarpık burunlu, duvar kulaklı.

Brāhman ve Yılan Masalı
(Brāhman Sarpa Kathā)

"Kasabanın birinde Haridatta adında bir Brāhman yaşamış. Çiftçilikle uğraştığı halde bütün çabaları boşa gitmiş. Yaz mevsiminin sonlarına doğru sıcaktan bunalmış olan Brāhman, tarlasının ortasındaki ağacın gölgesinde yatmaktayken, çok da uzağında olmayan kumdan bir tepecik halindeki yuvaya girmekte olan bir yılan görmüş. Onu görünce şöyle düşünmüş: 'Hiç kuşku yok bu tarlayı koruyan tanrısal varlık; benim çiftçiliğimin başarısızlığa uğraması ona tapınmadığım için olmalı. Bugün mutlaka bu yılan tanrıya tapınacağım.'

Böyle karar vermiş; bir yerden süt dilenmiş, onu toprak bir kaba koymuş, kabı yılanın deliğinin önüne yerleştirmiş ve şöyle yakarmış: 'Ey tarlamın koruyucusu! Bugüne kadar senin farkına varmadım, o yüzden sen tapınılmamış olarak kaldın. Affet beni!' Böyle dedikten sonra sütü sunmuş ve evine dönmüş. Ertesi sabah Brāhman aynı yere geldiğinde, toprak kabın içinde bir Dinar altın para bulmuş. Bu şekilde her gün yılana süt sunmuş ve altın para kazanmış.

Günler geçmiş, bir gün Brāhman toprak kaba süt koyup onu da yılanın deliği önüne yerleştirme işini oğluna devrederek bir başka köye gitmiş. Oğlan da sütü götürüp deliğin önüne koymuş ve evine dönmüş. Ertesi sabah oraya vardığında toprak kabın içinde altın parayı görmüş ve onu alarak şöyle düşünmüş: 'Bu deliğin içi altın para ile dolu olmalı, bir darbeyle yılanı öldürür bütün paraları alırım.' Böyle karar vermiş ve ertesi sabah Brāhman'ın oğlu yılana süt verirken yılanın yaşadığı kumdan yuvayı bozup ona da sopayla vurmuş.

Şans eseri ölmeyen yılan çok öfkelenmiş, zehirli dişleriyle oğlanı ısırmış, ölümcül zehri alan Brāhman'ın oğlu hemen ölmüş. Ölü yakma odunları toplanmış ve oracıkta cenaze ateşi yakılmış.

Ertesi gün babası eve dönünce akrabalarından oğlunun ölüm nedenini öğrenmiş ve başına geleni hak ettiğini düşünmüş. Derler ki 'Başkalarına karşı merhamet göstermedikten

sonra, sığınma talep edenler Padmasara gölündeki kuğular gibi sahip olduklarını kaybederler.'

Orada bulunanlar sormuşlar: 'Bu nasıl olmuş?'

Brâhman anlatmış:

Altın Kuğular, Altın Kuş ve Kral Masalı (Svarnahamsa Svarnapakshī Rāca Kathā)

'Şehrin birinde Çitraratha adında bir kral yaşamış. Kralın, muhafızları tarafından korunan Padmasara adında çok büyük ve güzel bir gölü varmış. Bu gölde altın kuğular yaşıyormuş. Altı ayda bir tek tüy döküyorlarmış ve kral da onları topluyormuş.

Bir gün o göle çok büyük, altından bir kuş gelmiş. Kuğular bu kuşa demişler ki: "Sen burada yaşayamazsın, biz her altı ayda bir krala bir tüy vererek bu gölün kirasını ödüyoruz." Kuşların arasında büyük bir tartışma çıkmış. Yeni gelen kuş kralın yanına gitmiş ve şöyle konuşmuş: "Efendimiz, bu kuşlar 'Kral bize ne yapacak ki, biz buradan başka bir yere gitmeyeceğiz,' diyorlar. Ben onlara 'Doğru yapmıyorsunuz, gidip sizi krala şikâyet edeceğim,' dedim. Durum budur, karar sizindir."

Kral hizmetkârlarına emir vermiş: "Hemen gidin, bütün kuşları öldürüp buraya getirin." Kraldan emri alan hizmetkârlar hızlıca göle doğru koşmuşlar. Ellerinde sopalarla gelmekte olan kralın hizmetkârlarını gören yaşlı bir kuğu "Hey bizimkiler, başımıza bir şey gelmeden hep birlikte buradan uçup gidelim," demiş. Sonra hep birlikte uçup gitmişler. İşte o yüzden "Başkalarına karşı merhamet göstermedikten sonra, sığınma talep edenler Padmasara gölündeki kuğular gibi sahip olduklarını kaybederler," dedim.'

Böyle konuştuktan sonra Brâhman ertesi sabah elinde sütle yeniden o yere gelmiş ve yüksek sesle yılanı çağırmış. Ancak yılan saklandığı delikten hiç çıkmamış ve Brâhman'a şöyle yanıt vermiş: 'Sen oğlunun ölümüne üzülmeyi unuttun ve açgözlülükle buraya geldin. Artık aramızdaki muhabbetin sürmesi uygun değil.

Oğlun gençliğinin verdiği kibirle bana vurdu, ben de onu ısırdım. Ben sopanın darbesini nasıl unuturum? Ve sen de oğlunun acısını, elemini nasıl unutursun?' Böyle konuşan ve Brāhman'a değerli bir elmas mücevher veren yılan şöyle devam etmiş: "Buraya bir daha gelme." Sonra yılan iyice deliğine çekilmiş.

Mücevheri alan Brāhman, ölmüş oğlunun kötü zihniyetini kınayarak evine dönmüş. İşte bu yüzden 'Yıkımdan sonra, oluşturulan samimiyetin bir daha oluşturulması asla mümkün değildir,' dedim. Yanan cenaze ateşini ve parçalanmış kumdan yuvayı iyi gör ve anla. Yıkılmış duygular arasında artık taraflar arasında bir bağlılık gelişemez. O yüzden bu karga Sthiracīvī'yi öldürmekle krallığınızı yok olmaktan kurtarmış olursunuz."

Raktāksha'nın sözlerini dinleyen baykuşlar kralı Arimardana diğer veziri Krūrāksha'ya sormuş: "Ey değerli kişi, sen ne düşünüyorsun?"

O yanıt vermiş: "Efendimiz, Raktāksha'nın söyledikleri zalimlikten başka bir şey değil; sığınmaya gelen bir kimse öldürülmez. Bununla ilgili çok güzel bir efsane vardır. Kendisine sığınan düşmana saygı gösterip onu kendi etiyle besleyenin efsanesi hep anlatılır."

Arimardana sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Krūrāksha anlatmış:

Güvercin ve Avcı Masalı
(Kapota Lubdhaka Kathā)

"Yaban hayvanları için adeta Ölüm Tanrısı gibi olan, kötü kalpli bir avcı büyük bir ormanda dolaşmaktaymış. Bu avcının ne dostu ne de hısım akrabası varmış. Yaptığı zalimce işten dolayı herkes onu terk etmişmiş. Kötü kalpli, zalim ve canlılara ölüm saçan insanlar, tüm canlıların huzurunu kaçırırlar. Canlı katili bu adam, her gün, elinde sopa ve kafesten tuzağıyla ormana gidermiş. Bir gün ormanda dolaşırken eline dişi bir güvercin düşmüş, avcı da onu kafese koymuş. Avcının ormanda dolaş-

maya devam ettiği esnada etraf bulutlarla kaplanıp kararmış, yağmur ve sert rüzgârlarla ortalık kıyamet gününe dönmüş.

Korkudan titreye titreye sığınacak bir yer aramış ve bir ağacın altına girmiş. Biraz bekledikten sonra gökyüzü açılıp eski haline gelmiş. Sonra ağaca doğru yaklaşıp sormuş: "Burada yaşayan var mı? Eğer öyleyse bilsin ki ben sığınmak için buraya geldim. Soğuktan, açlıktan duyularını yitirmiş, neredeyse ölmek üzere olan ben korunmaya muhtacım."

Uzun süredir orada yaşayan, ağacın bir dalında üzüntüyle oturan bir güvercin karısından ayrı düştüğü için ağlamaktaymış. 'Korkunç bir yağmur ve rüzgâr çıktı, sevgilim hâlâ eve dönmedi; onsuz yuvamız bomboş. Bu dünyada benimki gibi kocasını yaşamından çok seven, her zaman onun iyiliğini isteyen bir kadının kocası olmak ne büyük bir mutluluktur. Sadece binaya ev denmez, evi ev yapan kadındır; içinde hanımı olmayan ev korkunç bir ormana benzer.'

Kafesin içinde duran dişi kuş kocasının kederli sözlerini duyunca çok mutlu olmuş ve şunları söylemiş: 'Kocasını mutlu edemeyen bir kadın kadın olarak görülmemelidir. Eğer kocası ondan hoşnutsa tüm tanrılar da hoşnut demektir. Kendisinden memnun olmayan bir kocanın karısı değersizdir. Orman yangınında yanan bir sarmaşık neyse kocasını hoşnut etmeyen kadın da odur, ikisi de güzel görünmezler. Baba, erkek kardeş ve oğul bir kadına sınırlı varlık ve neşe verirler, bir kocanın verdiği varlık ve neşe ise sınırsızdır. Böylesine sınırsız bir varlığın, neşenin ve korumanın onurunu hangi kadın reddeder?' Böyle söylemiş ve yine devam etmiş: 'Sevgilim! Şimdi sözlerimi iyi dinle, ne söylüyorsam senin iyiliğin içindir. Sana sığınan bir kimseyi hayatın pahasına korumalısın. Açlıktan ve soğuktan bitap düşmüş bu avcı senin evine gelmiş, şu ağacın dibinde uyuyor. Elinden geldiğince ona yardım et. Zira derler ki evine gelen misafire iyi davranmayan kişinin bütün iyi nitelikleri kaybolur gider. Ve sevgilim, bu avcıya karşı "karımı yakaladı," diye kötü davranma çünkü ben aslında kendi Karma bağlarımla bağlıyım. Varlıklar bir ağacın meyveleri gibi yoksulluk,

hastalık, keder, bağlılık ve bela gibi kendi yaptıkları işlerin meyvelerini toplarlar. O yüzden benim tutsaklığımdan dolayı kötü olma, aklını erdemli olmaya ver ve ona konukseverce davran.'

Erdem üzerine söylenen bu sözleri duyan erkek güvercin avcıya yaklaşmış ve hiç tereddüt etmeden şöyle konuşmuş: 'Ey iyi insan, hoş geldin, buraya gelmenizden çok mutlu oldum. Senin için ne yapabilirim? Hiçbir şeyi dert etme, kendi evinde gibi davran.' Güvercinin konukseverliğini gören avcı şöyle demiş: 'Ey güvercin, üşüyorum, beni soğuktan koruyacak bir şey bul.' Güvercin hemen bir yerden köz bulmuş ve onu kuru yaprakların üstüne koyarak bir ateş yakmış. Ateşi yaktıktan sonra güvercin kendisine sığınan avcıya demiş ki: 'Hiçbir şüphe ve korku duymadan vücudunu ısıtabilirsin. Ne yazık ki açlığını giderebilecek bir şeylerim yok. Bazıları bin kişiyi, bazıları yüz, bazıları da on kişiyi doyurabilir; kötü kadere sahip, erdemsiz olan ben ise kendimi bile doyurmaktan acizim. Daha bir misafiri bile doyuramazken, başkasına ait kavgalarla dolu bir evde yaşamanın yararı nedir? O yüzden bu sefil bedenimle bir şeyler yapacağım, kişiliksiz bir şekilde "Hizmet edemiyorum," demeyeceğim.' Güvercin avcıya değil, kendisine lanet okumuş ve ona demiş ki: 'Biraz bekle, seni doyuracağım.' Böyle dedikten sonra erdemli güvercin, içi huzurla dolu halde ateşin çevresinde dolanmış ve evine girer gibi ateşe girmiş.

Güvercinin ateşe girdiğini gören avcı şok olmuş, şu sözleri söylemiş: 'Kötülük yapan bir insanın ruhu hiç güzel değildir; özünün yaptığı kötülükleri yine kişinin özü çekecektir. Benim kötü bir aklım, her zaman kötülüklerle dolu işlerim var; hiç kuşku yok korkunç bir cehenneme düşeceğim. Kendi etini bana feda eden bu soylu güvercin, benim gibi zalim birinin önünde büyük bir ideal örneği sergiledi. Bugünden itibaren nefsime eza çektireceğim, bedenim rahatı unutacak; yaz sıcağının suları kurutması gibi ben de bedenimi kurutacağım. Soğuk, sıcak, rüzgâr altında kalıp vücut organlarımı kirleteceğim, çeşitli oruçlar tutarak en yüce erdem için çabalayacağım.'

Sonra avcı değneğini, kafesin kapısını tutan küçük çubuğu ve ağını parçalamış, kederli dişi güvercini serbest bırakmış. Avcıdan kurtulan dişi güvercin ateşe giren kocasını düşünüp üzüntüyle ağlamaya başlamış: 'Ah benim sevgili kocam, sensiz yaşamın benim için anlamı kalmadı. Kocasından yoksun, aciz bir kadının sonu ne olur ki? Kendine saygı, gurur, kendini beğenmişlik, akrabaların saygısı, ailedeki dinsel işlere katılma sorumluluğu, hizmetçilere hükmetme, dulluk yüzünden boşadır artık.'

Böyle ağladıktan sonra, kocasına sadık ziyadesiyle üzgün dişi güvercin, yanan ateşin çevresinde döndükten sonra içine atlayıvermiş. Dişi güvercin göksel elbiseler içinde, göksel mücevherler takınmış halde kocasını gökyüzünde kutsal bir arabanın içinde görmüş. Doğruyu yapmış olan o güvercin de kutsal bir beden kazanmış ve o haliyle şunu söylemiş: 'Arkamdan gelmekle hayırlı bir iş yaptın.' Bir erkeğin bedeninde üç buçuk Koti[57] sayıda tüy varsa, kendini ateşe atarak kocasını izleyen kadın da cennette o tüy sayısı kadar zaman kalır. Bu güvercin de göksel bir beden kazanarak cennette zevk içinde yaşadı ve gün batarken arabası gökyüzünde görülebiliyordu. Önceki yaşamlarındaki iyiliklere bağlı olarak dişi güvercin de kocası gibi göksel bir beden kazandı ve göksel zevklere ulaştı. Çok etkilenmiş olan avcı da dünyadan nefret edip el etek çekerek ve hayvan öldürmeye bir son vererek karanlık ormanda kayboldu gitti. Ormanda çıkan bir yangın gördü, kararlı bir düşünceyle ateşin içine atladı. Bütünüyle saflaşıp temizlenince de göksel mutluluğa erişti."

Güvercin çiftinin öyküsünü anlatan Krūrāksha "İşte o yüzden kendisine sığınan düşmana saygı gösterip onu kendi etiyle besleyenin efsanesinden söz ettim," demiş.

Krūrāksha'nın anlattıklarını dinledikten sonra Arimardana Dīptāksha'ya "Şu mevcut durumda senin fikrin nedir?" diye sormuş.

Dīptāksha yanıt vermiş: "Efendimiz, o öldürülmemelidir çünkü benden her zaman tiksinen kadın bugün bana sarıldı.

57 Koti: On milyon.

O yüzden, ey Priyakāraka,[58] takdis duası yapıp her şeyimi alabilirsin. Sonra hırsız cevap vermiş: Sende çalmaya layık bir şey bulamadım. Sende çalmaya layık bir şey olduğunda ve karın sana sarılmadığında yine geleceğim."

Arimardana merakla sormuş: "Sarılmayan kim? Şu hırsız kim? Neler oluyor, anlat bana."

Dīptāksha anlatmış:

Hırsız ve Yaşlı Tüccarın Karısı Masalı (Çaura, Vriddhavanigvadhū Kathā)

"Kāmātura adlı şehirde yaşlı bir tüccar yaşamış. Bunun ilk karısı ölünce, tutkuya kapılan aklıyla çok para döküp fakir bir tüccarın kızıyla evlenmiş. Yeni gelin üzüntüsünden yaşlı tüccara tek bir cilveli bakış atmamış. Şu doğaldır ki saçlarda oluşan beyazlar erkekler için alçalmanın en yüksek noktasıdır. Çünkü genç kızlar beyaz saçlı erkeklerden süratle kaçarlar, tıpkı üzerinde kemikler olan testiyi görünce orasının bir Çāndāla kuyusu olduğunu anlayıp kaçanlar gibi.[59] Yaşlılık ne acıdır. Vücut uzuvları buruşur, hareketler yavaşlar, dişler dökülür, görüş zayıflar, yüz güzelliği ve görünüş çirkinleşir, ağızdan salya akar, akrabalar sözünü dinlemez, kadın ona hizmet etmez. Daha ne olsun? Evlatları ona saygı duymaz.

Bir gece, yüzü ona ters biçimde kocasıyla aynı yatakta yatmaktayken pencereden bir hırsız girmiş. Korkan kadın, yaşlı bir adam olmasına rağmen sıkıca kocasına sarılmış. Heyecanlanan yaşlı adam şaşırarak 'Karım bu gece bana niye sarılıyor ki?' diye düşünmüş. Sonra evin köşesinde duran hırsızı görünce 'Anlaşıldı, şu hırsızdan korktuğu için sarılmış meğer' diye iç geçirmiş. Böyle düşündükten sonra yaşlı adam hırsıza demiş ki:

---

58 İyi, yararlı, hayırlı iş yapan.

59 Üst kastların ve alt kastların su içtiği kuyular farklı idi. İkisini ayırmak için testiye işaret olarak insan kemikleri bağlanırdı. Böylece üst kast mensupları o kuyudan su içmezlerdi. Çāndāla kast dışı insanlara verilen bir addır.

'Benden her zaman tiksinen kadın bugün bana sarıldı, o yüzden, ey Priyakāraka, takdis duası yapıp her şeyimi alabilirsin.' Bunu işiten hırsız cevap vermiş: 'Sende çalmaya layık bir şey bulamadım. Sende çalmaya layık bir şey olduğunda ve karın sana sarılmadığında yine geleceğim.'

Bir hırsıza böyle davranılıyorsa bir sığınmacıya da böyle davranılabilinir. Buna kendi halkı böyle kötü davrandığına göre onu kendi iyiliğimiz için kullanabiliriz; belki bize kendi zayıf yanlarını anlatır. Bu yüzden, öldürülmemelidir dedim."

Bunları işiten Arimardana diğer vezir Vakranāsa'ya sormuş: "Değerli kişi, böyle bir durumda ne yapılması gerekir?"

Vakranāsa yanıt vermiş: "Efendimiz o öldürülmemelidir çünkü birbirleriyle savaşan düşmanlar bile bazen yarar sağlayabilirler. Bakın, hırsız nasıl yaşam kurtardı, ifrit öküz çiftini nasıl kurtardı?"

Arimardana sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Vakranāsa anlatmış:

Hırsız, İfrit ve Brāhman Masalı
(Çaura, Pişāça, Brāhman Kathā)

"Köyün birinde Drona adında yoksul bir Brāhman yaşamaktaymış. Tek kazancı yardımseverlerden topladığı sadakalarmış; güzel kumaşlardan, hoş kokulu vücut losyonlarından, parfümlerden, çiçek kolyelerinden, mücevherlerden, Betel yapraklarından, tatlılardan ve benzerlerinden yoksunmuş bu Brāhman. Vücudu kıllarla kaplı, sakalları ve tırnakları uzamış, kaba bir haldeymiş. Sıska vücudu soğuktan, sıcaktan, rüzgârdan ve yağmurdan usanmış vaziyetteymiş. Yardımseverin biri ona bir çift buzağı vermiş. Genç buzağılar zamanla dilenilerek elde edilen Ghī yağı, bitki kabukları, yağlı kek vs. ile beslene beslene şişmanlamışlar. Semirmiş öküzleri fark eden bir hırsız şöyle düşünmüş: 'Bu iki öküzü çalıp kaçacağım.' Böyle düşündükten sonra geceleyin elinde bir iple yola çık-

mış. Yolda sivri iki sıra dişleri olan, uzun ve çıkıntılı burunlu, kırmızı gözleri yuvalarında oynaşan, sağlam vücutlu, kavruk yanaklı, saç, sakal ve bıyıkları alev alev yanan kızıllıkta bir yaratık görmüş. Onu görünce çok korkan hırsız 'Sen de kimsin?' demiş. Korkunç yaratık 'Ben Satyavaçana adında bir Brahmarākshasa ifritiyim, şimdi sen kendini tanıt bakalım,' demiş.

Hırsız konuşmuş: 'Ben Krūrakarman adında bir hırsızım; yoksul bir Brāhman'ın bir çift öküzünü çalmaya gidiyorum.' İfrit kendinden emin karşılık vermiş: 'Azizim, benim de beslenme zamanım. Bu gece o Brāhman'ı yiyeceğim. Ne tesadüf, aynı yere gidiyormuşuz.'

İkisi birlikte Brāhman'ın evine varmışlar, bir köşeye saklanıp beklemeye başlamışlar. Brāhman uykuya dalıp da ifrit onu yemeye hazırlandığı sırada hırsız atılmış: 'Dostum, bu hiç de adaletli değil, ben önce öküzleri çalayım sonra sen Brāhman'ı yersin.' İfrit itiraz etmiş: 'Öküzlerin bağırtısından Brāhman uyanacak olursa bütün çabam boşa gider.' Hırsız da ona itiraz etmiş: 'Sen Brāhman'ı yerken bir aksilik çıkarsa ben öküzleri çalamam; o yüzden bırak önce ben şunları bir bağlayayım, sonra sen Brāhman'ı yersin.'

Onlar böyle senin dediğin benim dediğim tartışa dursun Brāhman gürültüye uyanmış. Hırsız demiş ki: 'Ey Brāhman, bu ifrit seni yemek istiyor.' İfrit de demiş ki: 'Ey Brāhman, bu hırsız senin öküzlerini çalmak istiyor.'

Bu sözleri duyan Brāhman doğrulmuş, inandığı baş tanrılara düşüncesini yoğunlaştırarak dualar okumuş, böylelikle kendisini ifrite karşı korumuş; havaya kalkan bir sopayla da öküzlerini hırsıza karşı korumuş.

İşte o yüzden 'Birbirleriyle savaşan düşmanlar bile bazen yarar sağlayabilirler,' dedim."

Vakranāsa'nın fikirlerini almış olan Arimardana beşinci veziri Prākārakarna'ya sormuş: "Bu konuda senin görüşlerin nelerdir?"

Prākārakarna konuşmuş: "Efendimiz, Sthiracīvī öldürülmemelidir. Onu koruyacak olursak aramızdaki düşmanlık

biter, zamanımızı mutlulukla geçiririz. Zira derler ki birbirinin zaaflarına katlanamayanlar delikte ve karında yaşayan yılanlar gibi ölüp giderler."

Arimardana sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Prākārakarna anlatmış:

Delikte ve Karında Yaşayan Yılanlar Masalı (Valmīkodara Sarpau Kathā)

"Şehrin birinde Devaşakti adında bir kral yaşarmış. Bu kralın oğlu karnında yaşayan bir yılan yüzünden bir deri bir kemik kalmış. Çeşitli tıbbi ilaçlar, çareler uygulamasına rağmen iyileşmemiş. Durumunu kabullenen prens başka bir şehre gidip büyük bir tapınakta yaşamaya başlamış ve günlerini dilenerek geçirmiş.

O şehirde Bali adında bir kral hüküm sürmekteymiş. Onun bekâr ve yetişkin iki kızı varmış. Kızlar her gün güneşin doğuşuyla babalarının ayaklarına kapanırlarmış. Büyük olanı her zaman şöyle dermiş: 'Mahārāca muzaffer olsunlar, bizler sizin lütfunuzla her türlü zevke kavuşabiliyoruz.'

Küçük kızı ise şöyle söylermiş: 'Mahārāca, işlediğiniz işlerin meyvesini tadın.' Küçük kızından her gün bu sözü duyan kral öfkelenmiş ve vezirlerine şu emri vermiş: 'Vezirler, hiç de hoş sözler söylemeyen bu küçük kızımı götürüp bir yabancıyla evlendirin de kendisi işlediği işlerin meyvesiyle yaşasın bakalım da görelim.'

'Emredersiniz,' diyen vezirler götürüp kızı tapınakta yaşayan prensle evlendirmişler, hediye olarak da çok az hizmetçi bırakmışlar. Kız kocasını âdeta tanrı gibi sayıp kabul etmiş ve oradan başka bir şehre hareket etmişler.

Kocasıyla yol alırken uzak bir ülkede büyükçe bir göle varmışlar. Prense eve göz kulak olmasını söyleyip kendisi hizmetçilerle birlikte yağ, tuz, pirinç gibi şeyler satın almak için şehre inmiş. Alışveriş işini bitirdikten sonra eve dönen prenses,

prensi başını bir yılan deliğinin üzerine koymuş halde uyurken bulmuş. Bir yılan prensin ağzının dışında, başını şişirerek nefes almaktaymış. Yakındaki bir delikten gelmiş bir başka yılan da aynı pozisyondaymış. Birbirlerine bakan yılanların öfkeden gözleri kızarmış. Sonra, delikte kalan yılan 'Hey kötü kalpli, şu yakışıklı prensi neden rahatsız ediyorsun?' demiş.

Ağızdaki yılan da yanıt vermiş: 'Bu delikte saklı olan iki kap dolusu altını neden kirletiyorsun?' Böylelikle birbirlerinin sırlarını açığa vurmaya başlamışlar. Delikteki yılan demiş ki: 'Ey kötü kalpli, eğer hekimin biri hardal tohumlarını beklemiş ekşi sirke ile kaynatırsa sen ölüp gidersin.' Karında çöreklenmiş yılan da şöyle demiş: 'Kimse senin ilacını bilmiyor, sen de kızgın yağ veya kaynamış suyla ölür gidersin.'

Ağacın arkasına saklanmış olan prenses onları işitmiş ve dediklerini yapmış. Böylelikle kocasını iyileştirmiş, onun tüm bedeni hastalıklardan arınmış. Çok zengin olmuşlar ve ülkelerine dönüp orada yaşamışlar. Annesi, babası ve akrabaları prensesin yaptıklarını çok takdir etmişler, o da zenginlik ve zevk içinde mutlu mesut yaşamış.

İşte o yüzden 'Birbirinin zaaflarına katlanamayanlar delikte ve karında yaşayan yılanlar gibi ölüp giderler,' dedim."

Vezirinin görüşünü öğrenen Arimardana da bu fikri onaylamış. Sthiracīvī'nin hayatının kurtulduğunu gören vezir Raktāksha acı acı gülümseyip "Bu esef verici bir durum, kralımızı politikada ve törelerde olmayan görüşlerle yıkıma sürüklüyorsunuz," diye teessüflerini bildirmiş: "Zira derler ki değersiz olanlara değer verilirse ve onlardan sakınılmazsa üç felaket baş gösterir: Kıtlık, korku ve ölüm. Yine derler ki gözlerimizin önünde suç işleyen insanlar gönül alıcı sözlerle sessiz kalırlar. Karısını âşığıyla uyurken gören marangoz, ondan o kadar eminmiş ki onu sevgilisiyle birlikte alıp köye götürmüş."

Vezirler sormuşlar: "Bu nasıl olmuş?"

Raktāksha anlatmış:

Marangoz, Karısı ve Âşığı Masalı (Rathakāra, Tadvadhu, Cāra Kathā)

"Şehrin birinde Vīravara adında bir marangoz yaşıyormuş. Karısı Kāmadamanī hayli şehvetli bir insanmış. Bu kadın zina yapmaktan adı çıkmış biriymiş. Dedikoduların önüne geçmek için marangoz 'Onun şehvetini test etmeliyim,' diye düşünmüş. Zira derler ki bazen ateş soğuk, Ay sıcak, kötüler de iyi görünebiliyorlarsa iffetsiz kadın da iffetli görünebilir. Vedalarda ve Şāstralarda ne görülmüş ne de işitilmiştir ki insanlar evrende ve dünyada olup biten her şeyi bilebilsinler.

Böyle karar vererek karısına demiş ki: 'Sevgilim, ben yarın başka bir köye gideceğim. Orada birkaç gün kalacağım. Bana biraz yolluk hazırla.' Bu sözleri duyan kadın için için sevinmiş, başka işler karıştırma isteğiyle Ghī yağı ve şeker kullanarak güzel yiyecekler hazırlamış. Zira derler ki iffetsiz kadın bulutlu günde, karanlığın kasvetinde, yağmur yağarken, koyu ormanlıkta ve kocası yokken büyük sevinç duyar.

Ertesi sabah gün ağarırken marangoz evden ayrılmış. Onun ayrıldığını gören kadın parlayan yüzüyle süslenip püslenmiş ve günün geçmesini beklemiş. Akşamleyin sevgilisinin evine gitmiş ve ona şöyle demiş: 'Kötü kalpli kocam bugün başka bir köye gitti. Geceleyin herkes uyuduktan sonra evime gel.'

Vakti ormanda geçiren marangoz akşamleyin gizli bir kapıdan evine girmiş ve yatağın altına saklanmış. O sırada kadının âşığı gelip yatağa oturmuş. Öfkeyle dolan marangoz şöyle düşünmüş: 'Kalkıp şu alçağı öldürmeli miyim, yoksa uyurlarken ikisini birden mi öldürmeliyim? İyisi mi önce hareketlerini göreyim ve konuşmalarını dinleyeyim.'

Bu sırada kadın kapıyı açıp sevgilisinin uzandığı yatağa çıkmış. Yatakta yatarken ayağı aşağıda saklanan marangoza çarpmış. Kadın şöyle düşünmüş: 'Bu kesinlikle benim kötü kalpli kocamdır, beni denemek için yatağın altına saklanmış. Madem öyle ben de kadınlık hünerimi sergileyeyim.'

O böyle düşünürken âşığı onu kucaklamak istemiş. Kadın ellerini kavuşturup yalvarırcasına konuşmuş: 'Ey iyi insan, bedenime dokunma çünkü ben kocasına bağlı iffetli bir kadınım. Eğer dokunursan sana lanet okurum ve küle dönüşürsün.' Âşığı cevap vermiş: 'Madem öyle beni buraya neden çağırdın?' Kadın demiş ki: 'Kulağını açıp iyi dinle; bu sabah erkenden Çandikā'nın[60] tapınağına gittim. Orada hikmet dolu bir ses bana şöyle dedi: "Kızım! Ne yapayım? Sen benim sağlam bir inananımsın ama takdiriilahiye göre altı ay içinde dul kalacaksın." Ben yanıt verdim: "Ey tanrıça, yaklaşan felaketi bildiğine göre çaresini de biliyorsundur. Kocamın yüz yıl yaşaması için ne yapılması gerekir?" Tanrıça yanıt verdi: "Kızım, bunun bir çaresi var ama bu çare senin ellerinde." Bunun üzerine dedim ki: "Ey tanrıçam, hayatıma mal olacak olsa bile gerekeni yaparım." Tanrıça dedi ki: "Bugün yatağını başka bir adamla paylaşır ona sarılırsan, kocanın giderilmez derdi başkasına geçmiş olur. Kocan da yüz yıl yaşar." İşte seni bu amaç için buraya çağırdım. Şimdi ne istiyorsan yap. Tanrıçanın sözleri asla yalan çıkmaz. Ben buna inanırım.'

Böylece âşığı mutlu bir şekilde istediği gibi sevişmiş. Budala marangoz da karısının sözlerinden pek memnun olmuş bir halde yatağın altından çıkmış ve şükranla karısına demiş ki: 'Ey erdemli kadın, aferin sana, sen ailesine düşkün birisin. Sana iftira atarak dedikodu yapanlara kanmış, senin iffetini görmek için başka bir köye gideceğimi söyleyip yatağın altına yatmıştım. Gel sarıl bana. Başka bir adamla yatağı paylaşarak iffetini kanıtlamakla bütün iffetli kadınların lideri oldun. Hiç tereddüt etmeden yaptığın bu hareketle benim ölümümü engelleyip ömrümü de uzattın.'

Böyle konuştuktan sonra marangoz ona muhabbetle sarılmış. Sonra onu omuzuna oturtup adama demiş ki: 'Ey soylu kişi, buraya benim etkimle geldin. Senin lütfunla yüz yıl ömür kazandım. Bana sarıldıktan sonra omuzuma otur.'

60 Korkunç görünüşlü bir tanrıça olan Durgā'nın diğer adıdır.

Bu sözleri söyledikten sonra isteksiz davranan adamı kaldırıp omuzuna oturtmuş. Sonra 'Ey Brahma sözü taşıyan sofu, ben de sana iyilikte bulunacağım,' diyerek dans etmiş. Marangoz onları omuzunda taşıyarak sağda solda dolaşmaya başlamış, akrabalarının evlerini gezip ikisinin erdemliliklerini övmüş durmuş.

İşte onun için 'Gözlerimizin önünde suç işleyen insanlar gönül alıcı sözlerle sessiz kalırlar,' dedim. Gözünün önünde yapılan kötülüğe süslü konuşmalarla sessiz kalan kişi budala kişidir. Aptallığınız yüzünden kökümüz kurutulacak. Zira derler ki yararlı öğütlere saygı göstermeyenler ve krallarını aksi yöne yönlendirenler dost biçimine girmiş düşmanlardır. Zamana ve ülkeye zıt giden aptal vezirler, güneşi saran karanlık gibi, bir kralın tüm planlarını başarısızlığa uğratırlar."

Raktāksha'nın yararlı sözlerine aldırış etmeyen kral ve vezirler Sthiracīvī'yi kaleye götürmeye hazırlanmışlar. O sırada Sthiracīvī demiş ki: "Efendimiz, böylesine sefil ve kimseye yararı olmayan beni ne yapacaksınız ki? Kendimi ateşe atmak istiyorum, bırakın kendimi ateşe atayım."

Bir şeylerden şüphelenen Raktāksha sormuş: "Kendini neden ateşe atmak istiyorsun?" Sthiracīvī yanıt vermiş: "Beni bu hale getiren Meghavarna idi, sizin tarafınızda yer almak istediğim için yaptı. Bu düşmanlığın karşılığı olarak bir sonraki yaşamımda baykuş olarak doğmak istiyorum."

Devlet yönetimi politikasını çok iyi bilen Raktāksha şöyle söylemiş: "Sen hileli sözler söylemekte becerikli ve sahtekâr bir kimsesin; bir baykuş olarak doğsan bile karga biçiminde var olmayı tercih edeceksindir. Bu hususta bir hikâye anlatılır. Güneşi, bulutu, rüzgârı, dağı reddeden dişi fare kendi cinsinden olan erkek fareyi tercih etti. Bir kimsenin kendi ırkına olan sevgisi çok sağlam ve değişmezdir."

Vezirler sormuşlar: "Bu nasıl olmuş?"

Raktāksha anlatmış:

Fare Kızın Evliliği Masalı
(Kanyāmūshaka Vivāha Kathā)

"Gangā nehrinin kıyısında bir inziva yeri varmış. Derinden gelen sesleriyle korkuya kapılarak çırpınan balıklar rengârenk ve köpüren dalgaların oluşmasına neden oluyormuş bu nehirde. İnziva alanında ağaç kabuklarından yapılma elbiseleriyle yaşayan, sıska bedenlerini bitki kökleri, meyve, ot ve yosun gibi şeylerle doyuran ermişler yaşamaktaymış. Onlar her zaman sıkı oruç tutar, kutsal metinlerden pasajlar okur, çile çeker, Veda çalışır ve Yoga uygulamaları yapar, kutsal sularından azar azar içerlermiş. Bu inziva yerinin başı Yacnavalkya adında biriymiş.

Bir gün Cāhnavi nehrinde yıkandıktan sonra avucundan su içiyormuş, o sıra uçmakta olan bir şahinin ağzından dişi bir fare avucunun içine düşmüş. Dişi fareyi gören ermiş onu bir Banyan ağacı yaprağının üstüne yerleştirerek nehir kenarına koymuş. Tekrar yıkanmış, avucunun içinden yine su içerken, bir fareye dokunmanın günahının bedeli olarak, Yogī gücüyle onu güzel bir kıza çevirmiş. Onu alıp kulübesine götürmüş. Orada hiç çocuğu olmayan karısına demiş ki: 'Sevgili karıcığım, bu kız senin için doğdu, onu dikkat ve özenle büyüt.' Sonra ermişin karısı tarafından özenle büyütülen kız on iki yaşına gelmiş.

Kızın evlenme çağına geldiğini gören ermişin karısı demiş ki: 'Kocacığım, görmüyor musun, kızının evlenme çağı geldi geçiyor?' Ermiş 'Haklısın,' diye cevap vermiş. 'Zira derler ki kadınlarla ilk önce Soma, Gandharva, Vahni[61] gibi tanrılar oynaşırlar, sonra da erkekler. Böylece kadınlarda kusur olmaz. Soma onlara kutsallık verir, Gandharva bilgi aşılayıp güvenilir konuşmalarını sağlar, Agni de her bir organına saflık kazandırır; böylece kadınlar kusursuz olurlar. Âdet dönemine kadar ona Gaurī denir, âdet görmeye başladığı zaman ona Rohinī derler; ergenliğe kavuşurken adı Kanyā'dır, göğüsleri

61 Ateş tanrısı Agni.

yeni çıkmaya başladığında da Nagnikā'dır. Ergenliğe kavuştuğunda onunla Soma oynaşır, göğüsleri çıkmaya başladığında Gandharva, âdet gördüğünde de Agni oynaşır. O nedenle bir kız âdet görmeye başlamadan önce evlendirilmelidir; bir kız çocuğunu sekiz yaşında evlendirmek en iyisidir.[62] Ergenliğe kavuşma geçmişin[63] güzelliklerini yok eder, cinsel uyanışla babanın dünyası kararır. Bir kız çocuğu âdet görüp de evlendirilirse bu kutsal evlilik kurallarınca olmaz, keyfi olur. Kız Nagnikā seviyesindeyse Manu kanunlarına göre evlendirilmelidir. Evlenmemiş kız âdet gördüğünde baba evindeyse eğer, evlenmeye uygun değildir, bu ayıplanır ve ona Vrishalī[64] denir. Baba evinde âdet görmeye başlayan bir kız, babası tarafından kendilerinden üstün ve kendilerine eşit bir damada verilmelidir. Bu hareket bir kusur içermez. O yüzden onu ondan aşağı olmayan, ona eşit olan bir damatla evlendireceğim. Zira derler ki bir evlilik ya da dostluğun birbirine eşit insanlar arasında olması uygundur; böyle bir akrabalığın eşit olmayan statülerde olması uygun değildir. Yine akıllı insanlar kızlarını verirken şu yedi şeyi göz önünde bulundurmalıdırlar: Aile geçmişi, ahlak yapısı, ailenin destek gücü, bilgisi, geçim durumu, fiziksel sağlığı ve gençliği. Gerisi boştur. Eğer uygun gelirse onu Güneş Tanrısı Āditya'ya sunacağım.'

Ermişin karısı 'Ne olacak ki, sun gitsin,' demiş. Ermiş Güneş'e yakarmış. Okunan Veda dualarının etkisiyle Güneş belirmiş ve ermişe sormuş: 'Bhagavan, beni buraya neden çağırdın?' Ermiş cevap vermiş: 'İşte benim kızım, eğer seni kabul ederse onunla evlen.'

Bunu söyleyen ermiş kızına dönüp sormuş: 'Kızım, üç dünyayı da aydınlatan saygıdeğer Nārāyana'dan hoşlandın mı?'

---

62 Çağın, coğrafyanın, kültürün özelliklerine göre ortaya çıkmış bu tür değerlendirmelerin eski çağların gelişmemiş kafalarının sonucu olduğunu, bugün için geçerli olmadığını bir kez daha belirtmekte fayda var. Burada bizim için önemli olan o zamanların Hindistan'ında sosyal yaşamın ne gibi özellikler barındırdığını saptamaktır.

63 Çocukluğun güzellikleri.

64 On iki yaşında, âdet görmeye başlamış ve evlendirilmemiş kızlara verilen isim.

Ermişin kızı cevap vermiş: 'Baba, Güneş Tanrısı korkunç derecede parlak ve sıcak, onu sevmedim. Ondan daha iyi birini çağır.'

Bu sözleri işiten baba Güneş Tanrısı'na kendisinden daha iyi biri olup olmadığını sormuş. Güneş Tanrısı cevap vermiş: 'Evet, bulut benden üstündür, beni örter ve görünmez olurum.' Bunun üzerine ermiş bulutu çağırmış ve kızına sormuş: 'Seni buluta vereyim mi?'

Genç kız cevap vermiş: 'Hayır, o kara, ağır ve aynı zamanda aptal. Ondan daha iyi birini çağır.' Ermiş buluta sormuş: 'Ey bulut senden daha üstün biri var mı?' Bulut yanıt vermiş: 'Rüzgâr benden üstündür, beni bin türlü hareket ettirir.' Bunu işiten ermiş rüzgârı çağırmış.

Ermiş kızına sormuş: 'Kızım, rüzgâr seninle evlenmek için uygun mudur?' Küçük kız yanıt vermiş: 'Babacığım, rüzgâr çok hareketli, ondan üstün başka birini çağır.' Ermiş rüzgâra sormuş: 'Ey rüzgâr senden daha üstün biri var mı?' Rüzgâr yanıt vermiş: 'Dağ benden üstündür, ne kadar güçlü olursam olayım beni engeller.'

Ermiş dağa seslenmiş, sonra da kızına sormuş: 'Kızım, seni bu dağla evlendireyim mi?' Kız cevap vermiş: 'Hayır baba, bu dağ çok sert, katı ve sabit. Bana ondan daha üstün birini bul.' Ermiş dağa sormuş: 'Ey dağların kralı, senden daha üstün biri var mı?' Dağ yanıt vermiş: 'Fare benden üstündür, beni kemirip delikler açar.'

Sonra ermiş fareyi çağırmış, ona kızını göstermiş ve kızına sormuş: 'Seni bu fare ile evlendireyim mi? Bu fareler kralını beğendin mi?' Kız fareye bakmış ve 'Bu benim ırkımdan' diye düşünmüş, ondan hoşlanmış ve babasına demiş ki: 'Babacığım, beni fareye çevir ve bu fare ile evlendir. Ben evimin kadını olup yavrularımı yetiştirmek istiyorum.' Ermiş onu fareye çevirmiş ve fareye eş olarak vermiş.

İşte onun için 'Güneşi, bulutu, rüzgârı, dağı reddeden dişi fare, kendi ırkından olan erkek fareyi tercih etti. Bir kimsenin kendi cinsine olan sevgisi çok sağlam ve değişmezdir,' dedim."

Raktāksha'nın sözlerine saygı duymayan baykuşlar soylarının bütünüyle imhasına neden olacak Sthiracīvī'yi kalelerine getirmişler. Onların aptallıklarına içten içe gülen Sthiracīvī şöyle düşünmüş: "Aralarında bir tek kralın işine yarayacak sözleri söyleyen ve 'Sthiracīvī öldürülmelidir,' diyen vezir gerçek politika bilgisini biliyor, geri kalanların hepsi aptal." Raktāksha'nın sözlerini dinlememekle başlarına büyük bir iş almışlar.

Kalenin kapısına yaklaştıklarında Arimardana hizmetçilerine emir vermiş: "Dinleyin, Sthiracīvī'yi gönlünce yaşayacağı bir yere yerleştirin." Bunu duyan Sthiracīvī şöyle düşünmüş: "Eğer bu baykuşları imha etmek istiyorsam bunların arasında yaşamamalıyım. Çünkü benim tavır ve davranışlarımı gördükçe uyanıp farkına varacaklardır. Amacımı kalenin girişine yakın kalarak gerçekleştirebilirim." Böyle düşündükten sonra baykuşlar kralına demiş ki: "Efendimiz, hizmetçilerinize verdiğiniz emir büyüktür, ancak ben politika bilgisini pek bilmem ve ayrıca sizin doğuştan düşmanınızım. Ama size kalpten bağlıyım, o yüzden kalenin içinde bulunmam politik açıdan doğru olmaz. Size kalenin girişinde kalarak hizmet etmek isterim, her sabah lotustan fırçalarla ayaklarınızın tozunu temizlerim."

Arimardana "Nasıl istersen," demiş ve isteğini kabul ederek ona kale girişinde bir yer ayarlatmış. Baykuşlar kralının hizmetçileri karınlarını doyurduktan sonra kralın emriyle Sthiracīvī'nin bolca yiyecekle karnını doyurmuşlar. Böylece birkaç gün içinde karga bir tavus kuşu gibi olmuş.

Sthiracīvī'nin semirip irileştiğini gören Raktāksha krala ve vezirlere kinayeli bir şekilde şöyle konuşmuş: "Siz ve vezirleriniz bana çok aptal gözüküyorsunuz. İlk önce ben aptalım, sonra bu tuzağı kuran aptal, sonra da bu kral ve onun vezirleri aptal, bu bir aptallar takımı."

Vezirler sormuşlar: "Bu nasıl olmuş?"

Raktāksha anlatmış:

Sindhuka Masalı
(Sindhuka Kathā)

"Dağlık bir bölgede büyük bir ağaç varmış. O ağaçta Sindhuka adında bir kuş yaşarmış. Vücudundan altın çıkarırmış bu kuş. Bir gün oraya tuzak kurmak üzere bir avcı gelmiş. Sindhuka avcının gözü önünde çıkarmaya başlamış. Kuşun çıkardığı dışkılar anında altına dönüşüyormuş; bu değişimi gören avcı hayretle şöyle demiş: 'Çocukluğumdan beri seksen yıl sadece kuş avlayarak geçti. Daha önce hiçbir kuşun altın çıkardığını görmemiştim.' Böyle düşünen avcı ağacın üzerine bir tuzak kurmuş.

Budala kuş hiç şüphe etmeden gelip tuzağa oturmuş. Avcı, kuşu tuzaktan alıp bir kafese koymuş ve eve getirmiş. Şöyle düşünmüş: 'Bu baş belası kuşu ne yapacağım şimdi? Birisi fark ederse bunu gider krala anlatır. O zaman hayatım tehlikeye girer. İyisi mi gidip kendim bunu krala anlatayım.' Böyle karar verip düşündüğünü uygulamış.

Kuşu gören kralın yüzünü sevinç kaplamış, gözleri lotus gibi açılmış. 'Nöbetçiler, bu kuşu özenle koruyun, ona bolca yiyecek ve su verin,' diye emretmiş.

Vezirler tereddüt etmişler. 'Bir avcının sözüne güvenip de bu kuşun altın çıkardığına inanarak onu kabul etmek doğru değil. Bir kuşun dışkısından altın olur mu? İyisi mi onu kafesten çıkarıp salalım,' demişler. Vezirlerin sözüne uyan kral kuşu serbest bıraktırmış. Kuş yay biçimindeki yüksek kapının üstüne tüneyerek altından dışkısını bırakmış ve 'İlk önce ben aptalım, sonra bu tuzağı kuran aptal, sonra da bu kral ve onun vezirleri aptal, bu bir aptallar takımı,' sözünü söylemiş. Ben de o yüzden 'İlk önce ben aptalım, sonra bu tuzağı kuran aptal, sonra da bu kral ve onun vezirleri aptal, bu bir aptallar takımı,' diye söyledim."

Vezirler ve kral hâlâ Raktāksha'nın sözlerine itibar etmiyorlarmış ve kargayı bol bol beslemeyi sürdürüyorlarmış.

Derken bir gün Raktāksha yakınlarını ve sevdiklerini etrafına toplamış ve onlara demiş ki: "Kralın ve kalenin güvenliği

işte bu kadar. Yılların veziri olarak krala neyin uygun olduğunu söyledim. Şimdi artık bizler başka bir dağ kalesinde kendimizi emniyete almalıyız. Şöyle bir şey vardır; düşünerek hareket eden kazanır, aksini yapan ise kedere batar. Burada yaşarken yaşlanıp gittim fakat hiç mağaranın sözlerini işitmedim."

Yakınları sormuşlar: "Bu nasıl olmuş?"

Raktāksha anlatmış:

Aslan, Çakal ve Mağara Masalı
(Simha, Cambuka, Guhā Kathā)

"Vahşi bir bölgede Kharanakhara adında bir aslan yaşamaktaymış. Bir gün, açlıktan midesi kazınır halde orada burada dolaşmış fakat hiçbir av bulamamış. Güneş batarken büyük bir mağaranın önüne gelmiş. İçine girip düşünmüş: 'Geceleyin buraya nasıl olsa bir hayvan gelir, burada bekleyeyim.' O sırada, mağaranın sahibi olan Dadhipuççha adındaki çakal mağaraya gelmiş. Aslanın mağaranın içine giden ayak izlerini gördüğü halde kaçmamış.

Sonra düşünmeye başlamış: 'Öldüm ben! İçeride bir aslan olmalı. Ne yapacağım şimdi? Bunu nasıl anlayabilirim?' Mağaranın girişinden seslenmiş: 'Ey mağara, mağara!' Bir an sessiz kalıp yeniden seslenmiş: 'Beni hatırlamadın mı? Seninle bir anlaşma yapmıştık, ben sana dışarıdan bağıracaktım sen de içeriden bana seslenecektin. Eğer sen içeriden seslenmezsen ben uzaklaşıp başka bir mağaraya gidecektim hani.'

Bunu işiten aslan şöyle düşünmüş: 'Hiç kuşku yok bu mağara bu çakalı çağırıyordu fakat şimdi benim korkumdan susuyor. Zira derler ki ellerin, ayakların ve dilin eylemleri korku baş gösterince durur, titreme başlar. Şimdi ben sesleneyim ki bu çakal içeri girip benim avım olsun.' Böyle karar veren aslan seslenmeye kalkışmış. Mağara onun kükremesinin yansımasıyla çalkalanınca uzaktaki hayvanlar bile korkmuş. Çakal da tabanları yağlamış ve şu beyti söylemiş: 'Düşünerek hareket

eden kazanır, aksini yapan ise kedere batar. Burada yaşarken yaşlanıp gittim fakat hiç mağaranın sözlerini işitmedim.'"

Bu öyküyü anlatan Raktāksha yakınlarına ve sevdiklerine "Bunu iyi anlayın ve hepiniz benimle gelin," demiş. Bunu söyleyen Raktāksha aile üyeleri ve hizmetçileriyle birlikte uzak ve yabancı bir diyara gitmiş.

Onun gidişine çok sevinen Sthiracīvī şöyle düşünmüş: "Yaşasın, biz kargalar için en iyisi oldu, Raktāksha burayı terk etti çünkü o çok ileri görüşlüydü. Burada kalanların hepsi aptal. Artık bu baykuşları kolayca öldürebilirim. Zira derler ki köklü bir geçmişe sahip, ileri görüşlü vezirleri olmayan bir kral hızla yok olur. Bu kesindir. Yine şunu da söylerler; kralı doğru yoldan ayıran vezirler bilge kişiler tarafından düşman olarak görülürler."

Böyle düşündükten sonra Sthiracīvī kuru odun toplayarak kendine yuva yapar gibi her gün mağaranın içinde biriktirmiş. Aptal baykuşlar ise toplanan kuru odunların kendilerini ve kaleyi yakmak için biriktirildiğini tahmin bile etmemişler. Derler ki kötü talihi olan kişi düşmanıyla dost olur, dostundan nefret edip onu yok eder; iyi olanı kötü beller, kötüyü de iyi olarak görür.

Yuva hazırlama bahanesiyle bolca kuru odunu kalenin girişine yığan Sthiracīvī bir gün güneş doğup da baykuşlar gündüz körü olduktan sonra, hemen Meghavarna'nın yanına gitmiş ve ona demiş ki: "Kralım, düşmanın kalesini yakılmaya hazır hale getirdim. Şimdi siz ailenizle birlikte, her bir karga ağzına yanan bir çöp alarak hazırladığım yuvanın üzerine atmalısınız. Kalenin içindeki düşman, tıpkı Kumbhīpāka Cehennemi'nde[65] yanar gibi yanıp kül olsun."

Sthiracīvī'nin sözlerini duyan Meghavarna çok sevinmiş ve demiş ki: "Saygıdeğer kişi, nasıl yaptın bunu anlat? Sen bu günleri çok önceden görüyordun."

O yanıt vermiş: "Evlat! Şimdi bunları konuşmanın sırası değil. Casuslardan biri sarayına geldiğimi görüp Arimardana'ya haber verebilir; gündüz körü de olsa böyle bir durumda o bay-

65 Bir cehennem türü. Oraya düşenler pişmiş toprak testiler gibi pişerlermiş.

kuş her şeyin yönünü bir anda değiştirebilir. O yüzden çabuk olun! Zira derler ki yapılacak işi geciktirenlerin işi, tanrılar âdeta öfkelenip engellemiş gibi aksar. Bundan hiç şüphe yoktur. Keza herhangi bir iş ve onun sonucuna odaklanan kişi hemen davranmazsa o işin özü zaman tarafından emilip yok edilir. Siz sarayınıza geri döndüğünüzde her şeyi ayrıntısıyla anlatacağım."

Sthiracīvī'nin sözlerini dinleyen Meghavarna, aile üyeleriyle beraber ağızlarına yanan çubuklar alıp onları baykuşların mağaralarının girişindeki odun yığınına atmışlar. Gündüz körü baykuşlar bilge Raktāksha'nın sözlerini hatırlamışlar ama nafile! Bulundukları yerden bir çıkış bulamamışlar ve Kumbhīpāka Cehennemi'nde yanan günahkârlar gibi yanıp kül olmuşlar.

Düşman bütünüyle yok edildikten sonra Meghavarna Banyan ağacındaki kalesine geri dönmüş. Mutlu bir şekilde saraydaki tahtına oturduktan sonra Sthiracīvī'ye sormuş: "Saygıdeğer kişi, düşmanların arasında günlerin nasıl geçti? Çok merak ediyoruz, her şeyi olduğu gibi anlat bize. Erdemli insanlar için yanan ateşin içine girmek, düşmanla bir an için bile dost olmaktan daha iyidir."

Meghavarna'nın sözlerini duyan Sthiracīvī konuşmuş: "Kralım, bir hizmetkâr gelecekte meyvesini toplayacağı bir işin zorluklarını asla düşünmemelidir. Zira derler ki insan korku ve bela geleceği zaman aklını kullanıp, aşağı derecede bile olsa kendisi için yararlı çarelere başvurur. Arcuna da zor zamanlarda yay tutan elleriyle, fil hortumu gibi güçlü kollarına bilezik takıp kadın kılığına girmedi mi?[66] Bir son vermek amacıyla içilen zehir bile o anda abıhayat gibi olur; böyle durumlarda hiçbir canlı tereddüt etmez. Akıllı kişi, sert sözler söyleyen, kötü ve aşağılık insanların yanında kaldığında, güçlü olsa bile uygun zamanı beklemelidir. Son derece güçlü olan Bhīma bile Matsya kralının sarayında kalırken, elinde kepçe, dumandan simsiyah olmuş haliyle aşçı olarak görev yapmadı mı? Akıllı kişi belaya düştüğünde iyiye

66 "Mahābhārata Destanı"nda beş Pāndu kardeş, anneleri Kuntī ile birlikte sürgünde, Matsya kralı Virāta'nın sarayında kimliklerini gizleyerek kalmışlardı. Başkahraman Arcuna orada Brihannalā adında bir kadın kılığına girmişti.

kötüye bakmadan gözlerini kapatıp vazifesini yapmalıdır. Elleriyle kalın ve uzun Gandīva yayını tutan Arcuna, dans ederken güzel görünmek için beline kemer takıp öyle yaşamadı mı? Akıllı kişi güç ve görkeme sahip olsa bile, işlerini tamamlamak istiyorsa eğer, talih kendisinden yana dönene kadar günlerini gücünü saklayarak geçirir. Bak, İndra, Kubera ve Yama'ya eşit kardeşleri olduğu halde Dharma'nın oğlu[67] uzunca bir zamanı çileci kılığında geçirmedi mi? Kuntī'nin iki oğlu[68] büyüleyici görünüşlerine, soyluluklarına ve müthiş güçlerine rağmen Virāta'nın krallığında çoban olarak yaşamadılar mı? Zarafeti tanrıça Lakshmī gibi olan, gençlik ve tazelikle süslü, eşsiz güzellikteki soylu Draupadī talihinin ters dönmesiyle kötü bir duruma düşmedi mi? Kral Virāta'nın haremindeki kadınların hizmetçisi konumuna düşüp onlar tarafından hakir görülmedi mi?"

Meghavarna demiş ki: "Saygıdeğer efendim, benim için düşmanların arasında yaşamak bıçak sırtında yürümek gibidir."

Sthiracīvī karşılık vermiş: "Haklısınız kralım. Fakat düşman kampında daha önce hiç görmediğim kadar budala bir araya gelmişti. Ve yine söylemeliyim ki Raktāksha gibi yetenekli, bilgisi her konuda eşsiz ölçüde olan bir vezir de görmemiştim. O benim durumumdan çok şüphelendi. Diğerleri ise veziriz diye geçinen ve sürekli saçmalayan budalalardı. Politikadan hiç anlamıyorlardı ve şunu bir türlü çözemediler: Düşman taraftan kaçıp gelmiş bir hizmetkâra asla güvenilemez çünkü geldiği tarafla hâlâ bağlantı halinde olabilir. O düşman kampa ait olup casusluk görevi içinde de olabilir. Böyle birisi her zaman korku, vesvese ve bozgun nedenidir. Onların otururken, uyurken, yürürken, yiyip içerlerken yaptıkları hataları gözlemleyen düşmanları, dikkatsiz rakiplerine büyük darbe vurabilirler. Akıllı kişiler özenle ve çabayla bedenlerini insana ait üç özellikle[69]

---

67 Yudhishthira. O da diğer Pāndu kardeşler gibi kral Virāta'nın sarayında kılık değiştirmiş halde kalmaktaydı.

68 İkiz kardeşler Nakula ve Sahadeva.

69 Hinduların yaşamlarında uyguladıkları üç şey: Artha (iş, çalışma), Kāma (zevk alma) ve Dharma (dinsel yaşam sürme).

korurlar, aksi halde yok oluşa giderler. Doğru biçimde belirtirler ki: Sıhhatsiz şeyler yiyenler hasta olmazlar mı? Beceriksiz vezirleri olan kralın doğru yönetim yapması mümkün müdür? Zengin olan kibirlenir ve ölüme yenilmez mi? Kadınlara şehvet duyan sıkıntıya düşmez mi? Açgözlü insanın ünü yok olur; arkadan iş çevirenin dostluğu kaybolur. Dinsel uygulamalar ve erdemli işler yapmayan aileler biterler. Para düşkünü cimrilerde erdem olmaz. Kötü oyun ve alışkanlıklara kapılanlarda bilgi olmaz. Pintinin zevki yoktur, savsakçı vezirleri olan kral da yok olup gider. O yüzden, ey kral, sizin söylemiş olduğunuz 'benim için düşmanların arasında yaşamak bıçak sırtında yürümek gibidir,' sözünü ben yaşamış oldum. Derler ki kibrini kırmayı öne, onurlandırılmayı arkaya alan akıllı insanlar kişisel çıkarlarına bakmalıdırlar, kişisel çıkarını kaybetmek büyük bir aptallıktır. Eğer şartlar öyle geliştiyse amacına ulaşmak isteyen akıllı kişi düşmanlarını sırtında bile taşımalıdır. Bak, büyük karayılan sırtında taşıdığı kurbağaları nasıl da yedi bitirdi."

Meghavarna sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Sthiracīvī anlatmış:

Kurbağalar ve Yılan Mandavisha Masalı (Mandūkāh, Mandavishasarpa Kathā)

"Ülkenin birinde, Varunā Dağı yakınında Mandavisha[70] adında yaşlı bir karayılan yaşamaktaymış. Bir gün içinden şöyle düşünmüş: 'Böyle çabasız, tembel bir biçimde bekleyerek yaşamımı nasıl sürdürebilirim ki? Etrafı kurbağalarla dolu bir göle gideyim de orada mahzun bir şekilde oturayım.'

Düşündüğünü uygulamış. Göl kenarında oturan kurbağalardan biri sormuş: 'Dayı! Sen avlanırdın, neden böyle avlanmadan duruyorsun?'

Yılan cevap vermiş: 'Dostum, benim gibi kötü bir mahluk neden yemek istesin ki? Sebep şu: Bu akşamüzeri yiyecek ara-

70 Mandavisha "zehiri az olan" demektir.

yarak dolaşırken bir kurbağa gördüm. Avlanmak için pozisyonumu aldım. Kurbağa da beni gördü, ölüm korkusuyla sinsice oraya akşam törenlerini yapmaya gelmiş ve Vedalardan dualar okuyan Brāhmanların arasına sızıverdi. Nereye kayboldu anlayamadım. Şaşırdım ve kurbağa zannederek Brāhmanlardan birinin suya girmiş olan oğlunun ayak parmağını ısırdım. O hemen öldü. Keder içindeki babası bana lanet okudu: "Kötü yaratık, madem sen benim masum oğlumu öldürdün bundan sonra sen de artık kurbağaların aracı olursun ve onlara hizmet ederek geçimini sağlarsın." İşte buraya hepinizi sırtımda taşımaya geldim.'

Yılandan bunları duyan kurbağa bunu diğer kurbağalara söylemiş. Kurbağalar bu duruma sevinmişler, gidip yılanın söylediklerini kurbağalar kralı Cālapāda'ya anlatmışlar. Etrafı vezirleriyle çevrili olan Cālapāda bu durumu çok şaşırtıcı bulmuş, göle gelip yılanın büyük bedeninin üzerine oturmuş. Diğer kurbağalar da yaş sırasına göre yılan Mandavisha'nın üzerine dizilmişler. Öyle ki üzerinde oturacak yer kalmamış, peşinden koşturmaya başlamışlar. Mandavisha kurbağaları yatıştırmak için çeşitli hareketler yapmış.

Yılanın yumuşak bedenine dokunmaktan çok hoşlanan Cālapāda demiş ki: 'Mandavisha'nın üzerine oturmak öyle hoşuma gitti ki filin, atın, at arabasının, tahtırevanın veya kayığın üzerine oturmak bu kadar güzel olmazdı.'

Ertesi gün Mandavisha yalandan ağır ağır sürünmeye başlamış. Bunu gören Cālapāda sormuş: 'Saygıdeğer Mandavisha, bugün niye daha önceki gibi değilsin?'

Mandavisha cevap vermiş: 'Efendimiz, karnım aç, o yüzden sizi taşıyacak dermanım yok.' Bunun üzerine Cālapāda, 'Biraz küçük kurbağalardan ye,' demiş. Bunu işiten Mandavisha mutlu olmuş, saygı ve huşu içinde 'Bu Brāhman'ın laneti yüzünden oldu, izin vererek beni çok mutlu ettiniz,' demiş.

Kurbağaları yiye yiye iyice semiren yılan birkaç gün içinde çok güçlü hale gelmiş. İçinden sevinerek şunları söylemiş: 'Kurnazlıkla tuzağa düşürdüğüm şu türlü türlü kurbağa günler boyunca benim yemeğim olmaya devam edecek.'

Öte yandan, Cālapāda şaşkınlığa kapıldığından yılanın söylediklerini anlamamış. Bu esnada başka bir karayılan dev bedeniyle göle yaklaşmış. Üzerinde kurbağalar dizilmiş haldeki Mandavisha'yı görünce şaşırmış ve sormuş: 'Dostum, yemeğimiz olan bu kurbağaları neden sırtında taşıyorsun? Bu çok aykırı bir durum.'

Mandavisha yanıt vermiş: 'Her şeyin farkındayım, kurbağalar için binek aracı oldum fakat uygun zamanı bekliyorum, tıpkı gözü tereyağı ile kör olan Brāhman gibi.'

Yılan sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

Mandavisha anlatmış:

Brāhman Yacnadatta Masalı
(Yacnadattabrāhmana Kathā)

'Şehrin birinde Yacnadatta adında bir Brāhman yaşamaktaymış. Şehvet düşkünü karısının aklı bir başkasındaymış ve sevgilisine kocasının haberi olmadan sürekli tereyağında hazırlanmış tatlılar götürürmüş. Adam bir gün karısına sormuş: "Değerli hanımım, bugün neler hazırladın? Onları sürekli olarak nereye götürüyorsun? Bana doğruyu söyle." İffetsiz kadın hazır cevap olduğundan kocasına: "Tanrıça Bhagavatī'nin buraya çok uzakta olmayan bir tapınağı var; oruç tutup ibadet ettiğim için ona yiyeceklerden adaklar sunuyorum," deyivermiş. Böyle dedikten sonra kocasının gözleri önünde leziz tatlıları alıp tanrıçanın tapınağına doğru yol almış. Böyle yapmalıymış ki kocası her gün tanrıçaya tapınmaya gittiğine inansın.

Kadın tapınağa yaklaşınca yıkanmak için nehre girmiş, yıkanma hareketleri yapmaya başlamış. Kocası da başka bir yoldan oraya gelmiş, tanrıça heykelinin arkasına saklanmış. Brāhman'ın karısı yıkanmasını bitirip tapınağa yaklaşmış, heykeli suyla ıslatmış, sandal tozu sürmüş, çiçeklerle süslemiş, tütsüler yakmış, adaklarını sunup önünde yerlere kadar eğilerek konuşmuş: "Ey Bhagavatī, kocamı hangi yolla kör etmek müm-

kündür acaba?" Bu sözleri duyan tanrıça heykelinin arkasındaki Brāhman sesini değiştirerek konuşmuş: "Kocana her gün tereyağında pişmiş tatlılarla hizmet edersen sonunda kör olur."

Şehvet düşkünü kadın kötü karakterli olduğundan bu sözlere kanmış ve her gün leziz tatlılarla kocasına hizmet etmiş. Bir gün Brāhman karısına demiş ki: "Karıcığım, düzgün göremiyorum." Bunu duyan kadın, tanrıçanın dediğinin gerçekleştiğini düşünmüş.

Diğer yandan kadının sevgilisi "Bu Brāhman kör, bana zarar veremez," diye düşünerek artık her gün korkusuzca eve gelmeye başlamış. Brāhman bir gün eve girdiğini görünce onu saçlarından yakalamış, sopalayarak ve tekmeleyerek öyle bir dövmüş ki adam oracıkta canını teslim etmiş. Karının da burnunu kesip evden kovmuş.

İşte o yüzden "Gözü tereyağı ile kör olan Brāhman'dan" söz ettim.'

Bunu duyan Cālapāda'nın 'Bu yılan neler söylüyor böyle' diyerek kafası karışmış. Sormuş: 'Neden böyle aksi konuşuyorsun?' Duygularını gizlemekte olan yılan 'Yok, bir şey demedim,' demiş. Kafası karışmış olan Cālapāda yılanın aldatıcı sözleri yüzünden onun kötü niyetini anlayamamış.

Böylece yılan tek bir tane kurbağa kalmayacak şekilde hepsini yiyip tüketmiş. İşte bu yüzden 'Eğer şartlar öyle geliştiyse amacına ulaşmak isteyen akıllı kişi düşmanlarını sırtında bile taşımalıdır,' dedim.

İşte kralım, nasıl ki Mandavisha zekâsıyla kurbağaları yok ettiyse ben de aynı şekilde düşmanları yok ettim. Doğrusu derler ki ateş tüm ağaçları yakar köklerine dokunmaz fakat soğuk esen korkunç rüzgârlar onları köklerinden sökerek yok eder."

Meghavarna onaylamış: "Haklısın saygıdeğer kişi! Soylu kimseler zorlu işleri tüm engellere rağmen yarım bırakmaz, tamamlarlar. Zira derler ki bu büyük insanların büyüklüğüdür ki onlar en yüce politikalarla süslüdürler, başladıklarında büyük zorluklar çıksa bile asla görevden vazgeçmezler. Bayağı insanlar ise çıkacak zorluklardan korkup göreve hiç başlamaz-

lar. Başladıklarında ortaya çıkan engelleri görünce işi yarım bırakırlar. Sağlam ve asil insanlar ise başladıkları işte binlerce engel ortaya çıksa bile asla işi bitirmeden bırakmazlar. Sen düşmanlarımızı öldürerek krallığımı kurtardın. Senin politik bilgeliğin olmasaydı bu olmazdı. Derler ki borcun, ateşin, düşmanın ve hastalığın yok edilmesinde bilge kişiler asla yorulmazlar."

Sthiracīvī yanıt vermiş: "Efendimiz, halledilmesi gereken işler zahmetsizce hallolduğu için siz şanslı bir kimsesiniz. Bir işi halleden sadece cesaret değildir, basiret de onun kadar önemlidir; bu başarı ve zaferi getirir. Keza düşmanın öldürülmesi sadece elle olmaz, düşman gerçek anlamda politik bilgiyle yok edilir. Çünkü silah düşmanı beden olarak öldürür, politikadaki hâkimiyet ise soyu, zenginliği ve düşmanın şanını yok eder. O yüzden dirayet ve cesaret ile görülen işler çabasız biçimde halledilir. Başarıya ulaşan insanların zekâları yüksek, hafızaları güçlüdür; amaçları kendiliğinden hallolur, fikir ve idealleri hiç başarısızlığa uğramaz; akıllarında doğru fikirler uyanır, kalpleri, akılları olgun düşüncelerle dolar; onlardan övgüye değer işler çıkar. Sadece politika hâkimiyeti olanlar, çareleri bilenler, teslim olmayıp cesur davrananlar krallıklarını sürdürebilirler. Yine derler ki saygıya layık insanlar cömert, cesur ve bilgili insanlarla birlikte olmaya özen gösterirler. Zenginlik, kral, kralın yönetimi ve krallık birbirine bağlı olarak ortaya çıkarlar."

Meghavarna demiş ki: "Politika bilimi (Nīti) kesin sonuç sağlıyor; senin onlardan yana gibi görünmen ve düşman içine sızıp Arimardana ve tüm soyunu yok etmen bunu gösteriyor."

Sthiracīvī konuşmuş: "Başlangıçta düşmanın güvenini kazanmak için nazikçe yaklaşmak gerekir, daha sonra zorlu işlere kalkışılır. Ormandaki en güçlü ağaçları yok etmek için bile önce yanlarına nazikçe sokulmak gerekir. Aksi halde efendimiz, sonradan yapılacak zorlu işleri yapabilecek durum elde edilemez ki! Yine doğru biçimde derler ki görevlendirilmekten korkan, görevden kaçan, her adımda yüzlerce hata yapan korkak vezirler verdikleri tavsiyelerle sadece alay konusu olurlar.

Akıllı insanlar ise önemsiz işlerde bile pür dikkat olurlar. 'Bunu yaparım; bu iş hiç çaba gerektirmiyor, bu küçük bir iş; bu işe çok dikkat etmeye gerek yok,' diye düşünen dikkatsiz insanlar işlerini savsaklarlar ve bunun sonucunda da çok acı çekerler. Bugün kazandığı zaferle kralımız her zamankinden daha güzel bir uyku çekecektir. Zira derler ki bir evde yılanlar yakalanarak, öldürülerek ev yılandan temizlendiyse orada güvenle uyunur. Yok eğer yılanlar varsa, deliklerine girip çıktıkları görünüyorsa o evde rahat uyunmaz. Yine, işler büyük politik uygulamalar yapılarak ve çareler üretilerek başarıyla tamamlandığında sevgili büyüklerimiz tarafından takdir edilecekse, o işleri cesaret ve gayretle yerine getirmemek kalpte nasıl bir rahatlık yaratabilir ki?

Uyguladığım planı iç rahatlığıyla yerine getirdiğime göre, siz de artık halkınızla birlikte krallık şemsiyesi altında nesiller boyunca krallığınızın keyfini sürebilirsiniz. Ayrıca, krallığın getirilerini halkıyla paylaşmayan bir kral, keçinin göğse benzeyip de sadece sarkan etleri gibi anlamsızdır. Bir kral iyi niteliklere sahipse, şarap, av ve şehvet gibi kötü alışkanlıkları yoksa, iyi hizmetkârlarına sevgi gösteriyorsa, beyaz hükümdarlık şemsiyesi altında uzun zaman krallığının tadını çıkarabilir. Siz asla 'Ben hükümdarlık elde ettim,' diyerek gururlanmayın, krallık geçicidir. Tahta çıkmak bambu ağacına tırmanmak kadar zordur. İnsan bir anda düşebilir. Rācyalakshmī[71] mahcuptur, eğik durur; onu elde etmek için çok çaba gerekir; onu elde tutmak da zordur. Ona en büyük tapınışları yaparsın, sonunda seni aldatır. Başarı, oynak maymun sürüleri gibi istikrarsızdır. Lotus yaprağındaki damla gibi birleşmezdir. Rüzgâr gibi aniden döner. Kötü erkeklerle düşüp kalkan bir kadın gibi güvenilmezdir. Yılan zehri gibi tedavisi zordur. Akşam bulutları gibi bir an gözükür sonra kaybolur. Hava kabarcıkları gibi geçicidir. Yılan gibi değer bilmezdir. Beden gibi bir hastalanır bir iyileşir. Rüyada bir an görünür sonra kaybolur. Rācyalakshmī böyledir işte.

71 "Krallık tanrıçası": Krallığı bir tanrıça gibi görüyor.

Kralın taç giymesiyle başına dertler de yığılır. Törende testilerden başına akan kutsal sular aynı zamanda dertler yığınıdır. Bu dünyada kimin başı beladan kurtulabilmiş ki?

Rāma'nın sürgünü, Bali'nin bağlanışı, Pāndu oğullarının uzak ormanda sürgün yaşamı sürmeleri, Vrishni soyunun trajik yok oluşu, Nala'nın tahtından düşürülmesi, kahraman Arcuna'nın kadın kılığında dans hocası olması, Lankā'nın efendisinin düşüşü. Kader bir kere yüz çevirdiyse, Kāla istemezse onu beladan kurtaracak yoktur.[72]

Büyük İndra ile cennette ahbaplık eden Daşaratha nerede? Okyanusa set çeken kral Sāgara nerede? Babasının[73] avucundan doğan Vainya nerede? Güneşin oğlu Manu nerede? Onların gözlerini açan da kapatan da Kāla'dır.

Üç dünyanın da hâkimi Māndhāta nereye gitti? Kral Satyavrata nerede? Tanrılara krallık eden Nahusha nerede? Doğru yolu bilen Keşava nerede? Sayısız arabaları, kusursuz filleri olan, tahtlarını İndra ile paylaşan büyük kralların hepsi de zamanın sürüklemesiyle yok olup gittiler.

Kral gitti, vezirler gitti, güzelim koruluklar, ormanlar, geniş saraylar gitti; bunlar artık nerede? Bunların hepsi de zaman içinde yok olup gittiler.

İşte böyle, çılgın filin kulakları gibi dönek ol, aynı zamanda adalete bağlı Rācyalakshmī'ye sahip olarak krallığın zevklerini sür."

Şrī Vishnuşarman'ın *Pançatantra* eserinin Kākolūkīya adlı üçüncü bölümü böylece sona erdi.

---

72 Burada Rāmāyana ve Mahābhārata Destanları kahramanlarından örnekler veriliyor. Vrishni soyu Yādavalar'dır. Lankā'nın efendisi Rāvana'dır. Kāla zamanı simgelemektedir.

73 Prithu: O yüzden yeryüzüne Prithivī denir.

IV

Labdhapranāşam (Kazançların Kaybı)

Şimdi Labdhapranāşam adlı dördüncü Tantra başlıyor. İlk şloka şöyledir:

Sadece fırsat doğduğunda zekâsıyla hareket eden kişiler büyük belaları ve engebeli ormanları geçebilirler, tıpkı suyun ortasında kalan maymun gibi.

Şöyle bir öykü işitilmiştir: Bir denizin kenarında her zaman meyveleri olan büyük bir Cambū ağacı[1] varmış. Raktamukha adında bir maymun o ağacın tepesinde yaşamaktaymış. O denizin kenarında, Cambū ağacının altında, denizden gelip kıyının yumuşak kumlarına uzanmış Karālamukha adında bir timsah varmış. Raktamukha ona demiş ki: "Hoş geldin komşu, sana sunduğum şu Cambū ağacı meyvelerinden ye. Zira derler ki bir konuk, sevimli de olsa sevimsiz de olsa, okumuş da olsa cahil de olsa, yemek zamanı geldiyse bu cennete doğru adımlamanın başlangıcıdır. Kimse Vaişvadeva'nın[2] sonunda veya

1 İngilizce "rose apple tree" olarak söylenen ağaç: Eugenia Jambolana. Meyveleri aslında şeklen armuda benzeyen, elma tadında olmayan ama elma olarak adlandırılmış tropik bir meyve. Genellikle kırmızı renkte olsa da sarı renkli olanları da vardır.

2 Vaişvadeva: Pançamahāyacna denen beş büyük tapınma biçimi kastedilir. Bunlar şunlardır: Bhūtayacna (yaşayan varlıklara tapınma), Pitriyacna (atalara tapınma), Devayacna (Tanrılara tapınma), Nriyacna (insan soyuna ve misafirlere tapınma) ve Rishiyacna (ermişlere tapınma).

Şraddhā[3] töreninde, yaklaşan bir misafire Çarana'sını,[4] soyunu, ailesini, bilgisini soramaz, Manu böyle söyler. Vaişvadeva biterken, yorgun halde uzak yoldan gelmiş bir misafire saygıyla davranan kişi en yüce kurtuluşu kazanır. Misafirin hizmet edilmeden, kederden iç geçirerek ayrıldığı evi tanrılar ve ataların ruhları terk ederler."

Bunları söyleyen maymun Cambū meyvelerini timsaha vermiş. Timsah Cambū meyvelerinin tadına bakmış, bir süre laflադıktan sonra kaldığı yere geri dönmüş. Maymun ve timsah her gün Cambū ağacının gölgesinde Şāstralar'dan çeşitli bölümler hakkında konuşarak mutlu bir şekilde yaşamışlar. Timsah eve vardığında fazla Cambū meyvelerinden karısına da verirmiş. Kadın bir gün sormuş: "Efendi! Böyle abıhayat gibi güzel meyveleri nereden buluyorsun?"

O konuşmuş: "Sevgili hanımım, benim Raktamukha adlı maymun dostum bunları veriyor bana." Kadın demiş ki: "Böyle abıhayat gibi meyveler yiyorsa onun kalbi de abıhayat gibidir; eğer istediğimi yaparsan sana her türlü zevki tattırırım. Onun kalbini getir bana, onu yiyerek yaşlılık ve ölümden kurtulayım."

Timsah itiraz etmiş: "Sevgili hanımım, böyle konuşma, ben onu kardeşim kabul ettim, ayrıca o bana tatlı meyveler veriyor, o öldürülemez. Böyle saçma düşüncelerden vazgeç. Zira derler ki bir aynı anneden doğma kardeş vardır bir de söz ile oluşturulan. Şāstralar ve bilge kişiler ikincinin birinciden üstün olduklarını söylerler."

Dişi timsah konuşmuş: "Daha önce sözüme hiç karşı çıkmamıştın, dostun dişi bir maymun olmalı; anlaşılan onu sevdiğin için bütün gününü orada geçiriyorsun. Seni şimdi anlıyorum. Zira şu sıralar benimle öyle tatlı tatlı konuşmuyorsun, isteklerimi yerine getirmiyorsun, geceleri ateş gibi sıcak nefes alıp veriyorsun, bana gevşek gevşek sarılıyorsun, beni

3 Şraddhā: Ölmüşlerin arkasından yapılan törenler.

4 Çarana: Kişinin ait olduğu Veda dalı.

isteksizce öpüyorsun. Seni hilekâr, demek kalbinde bir başkası yer etti senin."

Timsah karısının ayaklarına kapanmış, öfkeli kadını yatıştırmak için şöyle konuşmuş: "Ah benim huysuz sevgilim, böyle ayaklarına kapanmışken ve senin hizmetkârın iken neden bu kadar öfkelisin?"

Gözleri yaşla dolan kadın ona şu cevabı vermiş: "Ey hilekâr! Senin sevgine inanmıyorum, kalbinde yüzlerce başka sevgili var. Orada bana yer yok. Boşuna ayaklarıma kapanıp kendini gülünç duruma düşürme. Madem beni seviyorsun ısrarıma rağmen neden onu öldürmüyorsun? Eğer o bir erkek maymunsa o zaman aranızda nasıl bir sevgi var ki? Daha ne diyeyim ki, eğer ben o kalbi yemezsem ölene kadar hiçbir şey yemeyeceğim."

Onun böyle kararlı ve sert konuşması üzerine timsah üzülmüş ve içinden şöyle düşünmüş: "Elmasları, yengeçleri, balıkları, mavi rengi, sarhoşları, aptalları ve kadınları elde tutmak ne kadar da zor. Ne yapayım? Onu nasıl öldürebilirim ki?"

Böyle düşünerek maymunun yanına gitmiş. Onun uzun bir gecikmeden sonra yanına gelmesine şaşıran maymun sormuş: "Hey dostum, bugün neden bu kadar geç geldin? Neden konuşmakta isteksizsin? Vecizelerden de bahsetmiyorsun?"

O yanıtlamış: "Dostum! Bugün yengen[5] bana sert sözler söyledi. Dedi ki 'Nankör adam, sakın bana görünme çünkü her gün dostun sayesinde geçiniyor fakat geçim sağladığın yere olan borcunu ödemiyorsun. Bu durumun özrü yoktur. Zira derler ki bir Brâhman öldüren, bir sarhoş, bir hırsız, bir sözünde durmayan, bir hilekâr affedilebilir fakat teşekkür etmeyi bilmeyen affedilemez. O yüzden borcunu öde ve hemen kayınbiraderimi[6] bugün evimize getir. Yoksa beni başka bir dünyada görürsün.'[7] O bunları söyledikten sonra buraya geldim. Senin

5 Bhrâtricâyâ: Yenge, baldız. Timsah maymunu kardeşi olarak kabul ettiğinden karısını "yenge" olarak tanıtıyor.

6 Devari (devaram): Kayınbirader, maymun kastediliyor.

7 "Kendimi öldürürüm" anlamında.

yüzünden onunla biraz kavga ettim, o yüzden geciktim. Haydi şimdi evime gel. Yengen evin girişine renkli daireler çizmiş, yeni elbiseler giymiştir; elmas, yakut, inci, zümrüt mücevherler takınmış, kapıyı da süslemiş seni bekliyordur."

Maymun demiş ki: "Dostum, yengem uygun konuşmamış. Zira derler ki akıllı kişi, açgözlülükle bir dokumacı gibi her şeyi kendine doğru çeken dostlardan sakınmalıdır. Yine derler ki dostlar arasındaki muhabbetin altı özelliği vardır, vermek, almak, sır paylaşmak, işlerin durumunu sormak, yemek ve onu yemekle eğlendirmek. Ancak bizler ormanlarda dolaşan varlıklarız, sizin eviniz ise suyun içinde. Ben oraya nasıl ulaşırım ki? İyisi mi sen yengemi buraya getir, ben burada onun ayaklarına kapanayım ve ona iyi dileklerimi sunayım."

Timsah demiş ki: "Dostum, evimiz denizin ortasında büyüleyici bir adadadır. Sırtıma bin ve korkmadan oraya gidelim." Bunu duyan maymun sevinmiş ve "Değerli kişi, madem öyle gecikmeyelim, hemen gidelim, bak sırtına bindim bile," demiş.

Derken maymun, timsahın korkunç deniz suyunda ilerlemesinden korkuya kapılmış ve demiş ki: "Kardeşim, yavaş git, bütün vücudum ıslandı." Bunu duyan timsah içinden şöyle düşünmüş: "Bu maymun epeyce suya girdi ve bütünüyle benim kontrolüm altında. Sırtımda duruyor ve hiçbir yere kıpırdayamaz. İyisi mi ona asıl amacımı söyleyeyim de hiç değilse tanrılarına yakarsın."

Timsah şöyle konuşmuş: "Dostum, karımın ısrarlı sözleri yüzünden senin güvenini kazandım; aslında seni öldürmeye götürüyorum. İstersen tanrılarına yakarabilirsin." Maymun yalvarırcasına konuşmuş: "Kardeşim, ben sana veya yengeme ne kötülük yaptım da bunu bana reva gördünüz?"

Timsah demiş ki: "Peh! Güçlü bir nedenimiz var, senin kalbini yemek. Cambū meyveleri gibi abıhayat dolu kalbin aş eren hamile bir kadın gibi olan karımın işini görecek. İşte bu yüzden bu planı yaptık."

Kıvrak zekâlı maymun demiş ki: "Değerli kişi, madem niyetiniz buydu neden daha önce söylemediniz, kalbimi de berabe-

rimde getirirdim; onu bana yengem hediye etmişti; o yüzden ben onu her zaman Cambū ağacının kovuğunda saklarım. Onu almadan beni boşuna buraya niye getirdin?"

Bunu işiten timsah demiş ki: "Değerli kişi, madem öyle gidip kalbini alalım da şu benim kötü kalpli karım onu yiyerek açlığını gidersin. Seni Cambū ağacına geri götürüyorum." Böyle söyleyerek maymunu Cambū ağacına geri götürmüş.

Yol boyunca tanrılara dualar okuyan maymun nihayet kıyıya varmış. Devasa bir sıçrayışla Cambū ağacına çıkmış ve şöyle konuşmuş: "Oh, hayatım kurtuldu. Şu doğrulukla söylenir ki güvenilir olmayan kişiye hiç güvenmemek, güvenilir kişiye de çok güvenmemek gerekir çünkü güvenden kök alan korku kökleri bile yok eder. Bugün yeniden doğmuş gibi oldum."

Timsah maymuna demiş ki: "Hey dostum, bana kalbini ver de yengen açlığına bir son versin." Timsaha gülen ve onunla alay eden maymun demiş ki: "Aptal! Ayıp sana! Ey hain, bir kimsenin hiç iki kalbi olur mu? Defol git buradan ve bir daha da bu Cambū ağacının altına gelme. Zira derler ki bir arkadaşlık bir kere tutmadıysa ikincide ısrar etmek gebe kalan dişi katırın durumuna düşmek demektir."

Bunları duyan timsah utanç içinde düşünmeye başlamış: "Ah, ben ne aptalım, maymuna niyetimi açıkladım. Onu tekrar kandırmaya çalışayım, belki yine güvenir bana." Sonra konuşmuş: "Dostum, sana şaka yaptım, tepkini ölçtüm. Karım senin kalbinle hiçbir şey yapmayacak, haydi evime misafir olarak gel. Yengen içtenlikle seni bekliyor."

Maymun yanıt vermiş: "Behey kötü yaratık! Defol git! Artık asla seninle gelmem. Zira derler ki aç insan ne kötülük yapmaz ki? Sefil haldeki insanlarda merhamet olmaz. Ey hanımefendi, git de Priyadarşana'ya Gangadatta'nın bir daha asla kuyuya dönmeyeceğini söyle."

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Gangadatta ve Yılan Priyadarşana Masalı
(Gangadatta, Priyadarşanasarpa Kathā)

"Kuyunun birinde Gangadatta adında bir kurbağalar kralı yaşıyormuş. Hısım akrabası buna hiç rahat vermiyormuş. Bir gün tulumba pistonuna ve oradan da su çıkartma makinesinin zincirine geçerek kuyudan dışarı çıkmış. Sonra düşünmüş: "Hısım akrabama acaba nasıl bir rahatsızlık verebilirim? Zira derler ki sıkıntı zamanı yardım eden ve kötü koşullarla dalga geçebilen insan yeniden doğmuş gibidir; bu ikisiyle intikam mümkündür."

Kurbağa böyle düşündükten sonra deliğine giren kara bir yılan görmüş. Onu görünce şöyle düşünmüş: 'Bu yılanı kuyuya götürürsem ne güzel olur. Bütün hısım akrabamın kökünü kuruturum. Zira derler ki korkunç bir düşman daha korkunç bir düşmanla yok edilir, dikenin ağrısını başka bir diken dindirir.'[8]

Böyle düşünen kurbağa Gangadatta deliğin ağzına yaklaşarak 'Hey Priyadarşana, dışarı gelsene," diye seslenmiş. Bu sesi işiten yılan düşünmüş: 'Beni çağıran bu ses bizim yılan familyasından birine ait değil. Bu dünyada benim kimseyle bir dostluğum yok ki. Deliğimden çıkmadan seslenen kimmiş bakayım. Zira derler ki bir kimsenin ahlakı, ailesi ve yaşadığı ortam bilinmeden o kişiyle yakınlaşmamak gerekir, Brihaspati böyle söyler. Bu belki dualarla kötü ruhları defeden birisidir, belki yılan büyücüsüdür, belki de ilaç yapma peşindedir. Beni dışarı çağırıp kafese koyacak. Fakat belki de düşmanını sokmam için benden yardım isteyen biridir.'

Kafasından böyle geçirdikten sonra yılan 'Kimdir o?' diye sormuş. Yanıt gelmiş: 'Ben kurbağalar kralı Gangadatta'yım. Buraya seninle dost olmaya geldim.' Bunu işiten yılan karşılık vermiş: 'Bu istediğin imkânsız, bizim dostluğumuz ateşle samanın bir araya gelmesine benzer. Derler ki biri diğerinin besini ise biri diğerine rüyasında bile yaklaşmamalı, neden boşa konuşuyorsun sen?'

---

8 Çivi çiviyi söker.

Gangadatta demiş ki: 'Ah, evet haklısın. Sen benim can düşmanımsın fakat ben düşmanlarımca rencide edilip küçük görüldüğüm için buraya geldim. Derler ki bütünüyle yok olma durumu baş gösterdiyse eğer, en büyük düşmanının bile önünde eğilir yaşamını kurtarabilirsin."

Yılan sormuş: 'Seni kim küçük gördü?' Kurbağa cevap vermiş: 'Akrabalarım.' Yılan tekrar sormuş: 'Nerede kalıyorsun? Bir kuyuda mı, su birikintisinde mi, yoksa bir gölde mi? Bana kaldığın yeri söyle.' Gangadatta, 'Tuğlalarla örülü bir kuyuda kalıyorum,' demiş.

Yılan konuşmuş: 'Tüh, bizim ayaklarımız yok ki! Oraya girmem imkânsız; girsem bile benim için akrabalarını öldürecek uygun bir yer yok orada, o yüzden git şimdi buradan. Zira derler ki kendi iyiliği için bir kimse yiyebileceği şeyi yemeye kalkmalıdır; yediği şey rahatlıkla sindirilmeli, sindirildikten sonra da bir yararı olmalı.'

Gangadatta demiş ki: 'Sen benimle gel. İçerdeki kolay yolları göstereceğim sana. Kuyunun içinde suya yakın bir oyuk var, oraya yerleşir ve benim hısım akrabayı kolayca öldürüp yiyebilirsin.' Bunu işiten yılan düşünmüş:'Çok yaşlandım, bir fareyi bile zor yakalıyorum. Familyası için bir ateş olan bu kurbağa bana kolay geçim yolunu gösteriyor. Gideyim şu kurbağaları yiyeyim bari. Zira derler ki akıllı kişi güçten düşüp ona yardım edecek kimsesi kalmayınca, rahatlıkla geçimini sağlayıp mutlu olmanın yolunu aramalıdır.' Böyle düşündükten sonra şöyle konuşmuş: 'Ey Gangadatta, madem öyle beni oraya götür, oraya birlikte varalım.'

Gangadatta konuşmuş: 'Ey Priyadarşana, seni oraya kolaylıkla götürürüm ve o yeri gösteririm ancak bütün akrabalarımı yeme, sadece sana gösterdiklerimi yiyeceksin.' Yılan demiş ki: 'Sen artık benim dostumsun, o yüzden korkma, senin gösterdiklerini yiyeceğim.'

Böyle dedikten sonra yılan delikten çıkmış, Gangadatta'ya sarılmış, sonra onunla birlikte gitmiş. Kuyuya vardıklarında su tekerleğine bağlı tulumba pistonunun dibindeki delikten

kuyunun zeminine inmişler. Gangadatta yılanı oyuğa oturttuktan sonra ona akrabalarını göstermeye başlamış. Hepsi de karayılan tarafından yenmişler. Artık hiç kurbağa kalmayınca yılan demiş ki: 'Sevgili dostum, düşmanların bitti, bana başka yiyecek göster, beni buraya bunun için getirdin.'

Gangadatta demiş ki: 'Sevgili dostum, sen işini dostluğa yakışır şekilde bitirdin, su tekerleğine bağlı tulumba pistonunun dibindeki delikten geldiğimiz yolu takip ederek artık buradan gidebilirsin.' Yılan itiraz etmiş: 'Gangadatta, sen doğru konuşmuyorsun. Geri nasıl dönerim ki? Yaşadığım deliği başka yılanlar ele geçirmişlerdir. Burada kalmak zorundayım ve sen bana familyandan başka kurbağalar göstermek zorundasın, yoksa seni yerim.'

Bunu işiten Gangadatta içinden şöyle geçirmiş: 'Bu yılanı buraya getirmekle ne halt ettim ben? Engellemeye kalksam herkesi yiyecek. Ne demişler, kendinden daha güçlü olanla dost olursan zehri kendi bedenine zerk etmiş gibi olursun, bundan hiç kuşku yok. Ne yapalım, akrabalardan günlük olarak bazılarını göstereyim bari. Zira derler ki akıllı kişi her şeyi zapt edebilecek düşmanı cüzi şeyler vererek yatıştırabilir, tıpkı denizde çıkan yangını suyun baskılaması gibi. Güçlü kişi zayıf kişiden istediğinde zayıf olan vermezse güçlü zorla daha fazlasını alır; bir avuç un vermeyeyim derken yüz avuç un verirsin.[9] Topyekûn yok oluş kapıya dayandıysa eğer, akıllı kişi yarısını vermeye razı olur, bütünüyle yok oluşa dayanmak çok zordur. Akıllı kişi daha azı için daha çoğunu harcamaz, daha azı harcayarak daha çoğu elde eder.'

Böyle düşünen Gangadatta her gün akrabalarından birini yılana vermeye başlamış. O da birbiri ardınca onları yalayıp yutmuş. Ahlakını ve ağırbaşlılığını bir kenara bırakmış kişi, eski püskü elbiselerle bir kenarda oturan insana benzer.

Yılan bu şekilde beslenirken bir gün Gangadatta'nın oğlu Yamunadatta'yı da yiyivermiş. Oğlunun öldüğünü öğrenen

9 Buradaki ölçekler başka; anlaşılması için "bir avuç un" ve "yüz avuç un" diye çevirdim.

Gangadatta çok ağlamış ve 'Yazıklar olsun bana,' diyerek sızlanmış, feryat figan etmiş. Karısı da ona lanet okurcasına konuşmuş: 'Ey kendi halkını öldüren adam, şimdi niye ağlıyorsun? Hısım akrabalarını öldürttükten sonra artık bizi kurtaracak bulunur mu? Kaçmamız için bir yol bul ya da bu karayılanı öldürmek için bir çare.'

Zaman geçmiş ve tüm kurbağa halkı yok olmuş. Geriye canlı olarak sadece Gangadatta kalmış. Priyadarşana ona demiş ki: 'Ey Gangadatta, açım. Hiç kurbağa kalmadı. Eskiden olduğu gibi bana yiyecek bul.'

Gangadatta onu teskin etmek maksadıyla şöyle söylemiş: 'Dostum, ben sağ olduğum sürece hiç korkma. Eğer beni dışarıya gönderirsen başka kuyularda yaşayan kurbağaları toplar buraya getiririm.' Yılan demiş ki: 'Sen benim kardeşim gibi olduğun için seni yemedim. Sana babam gibi saygı duyuyorum; söylediğini yapabilirsin.'

Gangadatta su tekerleğine bağlı tulumba pistonunun dibindeki delikten dışarı çıkmış, tanrılara adaklar sunup şükür duaları okuyarak tapınmış. Priyadarşana onun dönüşünü umarak orada beklemiş durmuş.

Gangadatta uzunca bir süre dönmeyince, Priyadarşana yakındaki bir oyukta yaşayan bir dişi kertenkeleden ricada bulunmuş: 'Değerli hanımefendi, bana yardım et. Bizim Gangadatta'yı biliyorsun, bu yakınlarda bir kuyu aramaya çıkmıştı, ona şu mesajımı ilet: Şayet başka kurbağa bulamadıysa kendisi gelsin. Çünkü onsuz yaşayamıyorum. Eğer ona karşı bir hatam olduysa inancım hakkına söz veriyorum bir daha olmaz.'

Kertenkele gitmiş Gangadatta'yı bulmuş ve ona demiş ki: 'Ey Gangadatta, dostun Priyadarşana seni bekliyor, hemen git. Sana bir zarar vermeyeceğine dair inancı hakkına söz verdi. Kafanda hiç şüphe olmadan kuyuya geri gel.'

Bunu işiten Gangadatta demiş ki: 'Aç insan ne kötülük yapmaz ki? Sefil haldeki insanlarda merhamet olmaz. Ey hanımefendi, git de Priyadarşana'ya Gangadatta'nın bir daha asla

kuyuya dönmeyeceğini söyle.' Böyle konuşan kurbağa onu geri göndermiş.

İşte böyle kötü kalpli su yaratığı! Ben de Gangadatta gibi asla seninle evine gelmeyeceğim."

Bunu işiten timsah demiş ki: "Dostum, bu doğru değil. Evime gel ki işlediğim günah yok olsun. Aksi halde ölüm orucuna yatacağım, ölümümden de sen sorumlu olacaksın."

Maymun cevap vermiş: "Budala! Ben Lambakarna gibi aptal mıyım? Öleceğimi bile bile neden evine geleyim? Önce yaklaşan, sonra aslanın gücünü görünce kaçan aptal eşek, kulaksız ve kalpsiz olduğu için geri geldi."

Timsah sormuş: "Değerli dostum, kim bu Lambakarna, göz göre göre ölüme nasıl gitmiş? Anlat bana."

Maymun anlatmış:

Aslan ve Lambakarna Masalı
(Simha, Lambakarna Kathā)

"Ormanın bir bölgesinde Karālakesara[10] adında bir aslan yaşarmış. Dhūsaraka[11] adında bir çakal da her zaman onu izler, ona hizmet edermiş. Aslan bir gün bir fille kavga etmiş ve bedeninde büyük yaralar açılmış, tek bir adım dahi atamayacak kadar dermansız kalmış. Onun hareket edememesi yüzünden açlıktan perişan olan çakal bir gün aslana demiş ki: 'Efendim, adım atacak halim kalmadı, bu şekilde size nasıl hizmet edebilirim ki?'

Aslan konuşmuş: 'Git bir hayvan bul, bu halimle öldürebilirsem öldürürüm.' Bunu duyan çakal bir hayvan aramak üzere yakınlardaki bir köye kadar gitmiş. Göl kıyısında bir eşek görmüş. Adı Lambakarna imiş. İnce ince filizlenmiş Durva otlarını zorlukla yemeye çalışıyormuş. Eşeğe yaklaşan çakal konuşmuş:

10 Heybetli yeleleri olan.

11 Toz rengi, gri.

'Dayı! Namaskar. Selamımı kabul buyur. Uzun zamandır ortalıkta yoktun? Söyler misin, niçin bu kadar sıska hale geldin?'

Eşek konuşmuş: 'Yeğenim, sahibim olacak çamaşırcı çok insafsız, bana aşırı yük yüklüyor ama beslemeye gelince bir avuç ot veriyor. Ben de bu tozla karışık otları kemiriyorum. Benim vücudum zayıf kalmasın da kiminki kalsın?'

Çakal demiş ki: 'Dayı, madem öyle ben nehrin yakınında zümrüt gibi otları olan bir yer biliyorum. Oraya gel ve orada benimle birlikte hoş sohbetler ederek yaşa.'

Lambakarna demiş ki: 'Yeğenim, sen doğru söyledin. Ancak bizler köy hayvanlarıyız, vahşi hayvanların kolayca yemi oluruz. O zaman o yeşil bölgeyi ne yapayım ki?'

Çakal konuşmuş: 'Dayı, böyle söyleme. O bölge benim korumam altında. Oraya başkalarının girmesine izin verilmiyor. Ayrıca bir şey daha var; orada senin gibi sahipleri tarafından terk edilmiş ve erkekleri olmayan üç tane dişi eşek de bulunuyor. Genç ve gürbüz bu eşekler bana dediler ki "Eğer sen bizim gerçekten dayımızsan git köyün birinden bize layık bir koca bul gel." İşte o yüzden seni götürmek istiyorum.'

Çakalın sözlerini duyan Lambakarna tutkuyla dolmuş ve demiş ki: 'Sevgili dostum, madem öyle yürü bakalım, seninle geliyorum.'

Boşuna dememişler, güzel bir kadın hem abıhayattır hem de zehirdir çünkü onunla birlikte olan erkek yaşar, ondan ayrı kalan ise ölür. Görüp birleşmese bile sadece adıyla âşık olur; görüp birleşmek ise müthiş bir merak sebebidir.

Derken eşek çakalla birlikte aslanın yanına gelmiş. Yaralı yatan aslan eşeği görünce saldırmak isteğiyle hamle yapmış fakat eşek kaçmaya başlamış. Eşek kaçarken aslan bir pençe savurmuş, o da boşa gitmiş. Olan biteni izleyen ve açlıktan tükenmiş halde olan çakal demiş ki: 'Efendimiz, darbeleriniz o kadar etkisiz ki eşek bile sizden kurtulabiliyor. Bu halde bir fille nasıl savaşacaksınız? Gücünüzü şimdi gördüm.' Aslan gülmüş ve cevap vermiş: 'Eh, ne yapayım! Saldırı için kendimi hazırlamamıştım yoksa bir fil bile benim hesaplı hücumlarımdan kurtulamaz.'

Çakal demiş ki: 'Onu tekrar yanınıza getireceğim fakat bu defa hazır olun.' Aslan konuşmuş: 'Sevgili kardeşim, beni kendi gözleriyle gördükten sonra onu tekrar nasıl getireceksin? Git başka bir hayvan bul.' Çakal demiş ki: 'Sen nasıl getireceğime karışma. Sadece saldırıya hazır ol yeter.'

Eşeği aramaya çıkan çakal izini sürmüş ve onu bir yerde otlanırken bulmuş. Çakalı gören eşek konuşmuş: 'Yeğenim, beni ne de güzel yere getirmişsin öyle! Az daha ölümün ağzına giriyordum. O yıldırım gibi pençeyi savuran yaratık kimdi öyle?'

Bunu işiten çakal gülerek şöyle konuşmuş: 'Sevgili dostum, o dişi bir eşekti, senin geldiğini görünce sevgiyle sarılmak istedi. Sen utandın kaçtın. O dişi eşek sensiz yaşayamaz. Sen kaçarken sana kollarını uzattı, yoksa başka bir şey değil. Hadi şimdi onun yanına gidelim, yoksa sana kavuşamamaktan ölüp gidecek zavallı. O dedi ki: "Eğer Lambakarna benim kocam olmazsa kendimi ateşe ya da suya atar canıma kıyarım, bu ayrılığa dayanamıyorum." Şimdi lütfedip oraya gel yoksa bir kadının ölümünün günahını taşıyacaksın. Ayrıca Aşk Tanrısı Kāma sana karşı çok öfkelenecek. Zira derler ki zevk ve zenginlik sağlayan, Makara[12] amblemli bayrağı aslında kadını simgeleyen Aşk Tanrısı Kāma'yı ciddiye almayan budala erkekler, onun tarafından çıplak bırakılır, tıraş edilir, kırmızı elbise giydirilir, keçeleşmiş saçlara bulaştırılır, kafatası taşıyıcısı olurlar.'[13]

Eşek bu sözlere kanmış ve çakalla birlikte tekrar yola koyulmuş. Ne demişler? Kötüyü de iyiyi de bildiği halde kötüye giden kişi kaderinin etkisi altındadır, yoksa böyle bir işi neden yapsın ki?

Oraya varır varmaz eşek bu defa pozisyonunu iyi almış olan aslan tarafından öldürülmüş. Sonra çakala cesedin başın-

12 Makara, yarı yunus balığı yarı timsah görünümünde mitolojik bir hayvan. Hem Tanrı Varuna'nın binek hayvanı hem de Aşk Tanrısı Kāma'nın bayrağının sembolüdür.

13 Caynistler, Budistler ya da (Şivaizmin Aghori mezhebi mensupları olan) Aghoriler gibi sapkın hale gelirler demek istiyor. Bunların hepsi de cinsel perhiz uygulayan inanç gruplarıdırlar.

da beklemesini söyleyip yıkanmak için nehre gitmiş. Çakal açgözlülüğünden sabredememiş ve eşeğin kalbini ve kulaklarını yiyivermiş.

Yıkandıktan ve tanrılara, atalara tapınmasını gerçekleştirdikten sonra geri gelen aslan eşeğin kulaklarının ve kalbinin yenmiş olduğunu görmüş. Çok sinirlenen aslan hayıflanarak çakala çıkışmış: 'Be kötü kalpli yaratık, neden benim avımın kulaklarını ve kalbini yiyorsun?' Çakal kibarca açıklamış: 'Efendimiz, beni suçlamayın, bu eşeğin kulakları ve kalbi zaten yoktu, olsaydı tekrar buraya gelir miydi? Kendiniz gördünüz, tekrar gelip kendini öldürttü.' Çakalın sözlerine hak veren aslan, kafası rahatlamış halde, eşeği çakalla paylaşarak yemiş.

İşte o yüzden 'Önce yaklaşan, sonra aslanın gücünü görünce kaçan aptal eşek, kulaksız ve kalpsiz olduğu için geri geldi,' dedim. Sen budala da bir hile yapayım dedin, ikiyüzlülükle yalan söyledin ama kötü emelin sonuç vermedi. Şu ikiyüzlü de kişisel çıkarını bırakınca kalın kafalılığından doğruyu söyleyerek çömlekçi Yudhishthira gibi kazandıklarını kaybetmiş."

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Çömlekçi Yudhishthira Masalı
(Yudhishthira Kumbhakāra Kathā)

"Şehrin birinde Yudhishthira adında bir çömlekçi yaşarmış. Bir gün dikkatsizce koşarken, kırılmış keskin kenarlı çömleklerin üstüne düşmüş. Çömleklerden birinin keskin tarafı onu başından yaralamış, üstü başı kan içinde güçlükle yerden kalkıp evine gitmiş. İyi beslenemediğinden yarası iltihap kapmış. Yara çok zor iyileşmiş.

Bir zaman sonra ülkede kıtlık baş göstermiş, açlıktan midesi kırılan çömlekçi başka bir ülkeye göç etmiş ve oranın kralının hizmetine girmiş. Kral onun alnındaki derin yarayı görünce, 'Bu adam çok cesur bir savaşçı olmalı, alnındaki bu yara sava-

şırken kazanılmış olmalı,' diye düşünmüş. Böylece çömlekçiye kral tarafından diğer askerlerin hepsinden daha fazla özen gösterilmiş, saygı duyulmuş ve hediyeler verilmiş. Diğer askerler kralın çömlekçiye gösterdiği bu özel ilgiyi kıskansalar da kraldan korktukları için seslerini çıkarmamışlar.

Bir gün bir savaşın arifesinde, filler savaş için süslenip atlar eyerlenirken ve yiğit savaşçılar bir araya gelirken onları kutlamakla meşgul olan kral çömlekçiye sormuş: 'Ey prens, senin adın nedir? Hangi kasttansın? Bu alnındaki yarayı hangi savaşta aldın?'

O yanıt vermiş: 'Efendimiz, bu bir silah yarası değildir. Benim adım Yudhishthira ve ben çömlekçi kastındanım. Evimde kırık çömlekler vardı. Bir gün şarabı çok kaçırmış olacağım ki sendeleyerek kırık parçaların üzerine düştüm. Sonra da alnımda işte böyle ciddi bir yara açıldı.' Bunları işiten kral utançla şöyle söylemiş: 'Çömlekçiyi prens sanarak nasıl da aldandım! Şunu boynundan tutup atın dışarı hemen.' Kral böyle söyleyince çömlekçi yalvarmış: 'Yapmayın efendim, benim bir de savaştaki yeteneklerimi görün.'

Kral cevap vermiş: 'Sen tüm becerilere sahip olsan da yine de gideceksin. Zira şöyle derler; sen yiğitsin, sen çok niteliklisin, sen yakışıklısın da fakat evlat, doğduğun yerde fil öldürülmez.'

Çömlekçi sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

Kral anlatmış:

Yavru Aslanlar ve Yavru Çakal Masalı
(Simhaşişu, Şrigālaputra Kathā)

'Bir bölgede bir aslan çifti yaşıyormuş. Dişi aslan iki oğlan doğurmuş. Erkek aslan her gün bir şeyler avlayıp eve getirirmiş. Bir gün hiç av bulamamış. Ormanda hayvan arayarak dolaşa dolaşa gün ağarmış. Eve dönüş yolunda küçük bir çakal yavrusu bulmuş. "Yeni doğmuş bir bebek," diye düşünerek onu dişleriyle nazikçe tutup eve getirmiş ve dişi aslana vermiş. Dişi aslan sormuş: "Sevgilim, benim için yiyecek bir şey mi yakaladın?"

Erkek aslan yanıt vermiş: "Sevgilim, bugün bu çakal yavrusundan başka bir şey bulamadım. Çok küçük olduğu için onu öldürmedim. O da bizim gibi bir etobur ne de olsa. Derler ki bir kimse hayatı tehlikede bile olsa asla bir kadına, bir Brāhmana, evlenmeme sözü verene, gezgin çileciye, bir çocuğa ve özellikle de bir sırdaşa saldırmamalıdır. Şimdi istiyorsan bunu ye. Yarın sabah senin için başka bir yaratık yakalarım." Dişi aslan demiş ki: "Sevgilim, bu daha bebek deyip onu öldürmediğini söylüyorsun, ben bu yavruyu nasıl mideme indireyim? Zira derler ki bir kimse yapılmaya değer olmayan hareketi hayatını kaybetme pahasına da olsa yapmamalı, yapılmaya değer hareketi de her ne olursa olsun yapmalı; bu ölümsüz bir kanundur. Bu çakal benim üçüncü oğlum olsun."

Böyle konuşan dişi aslan onu da göğsünden emzirip büyütmüş ve çakal güçlenmiş. Böylece üç yavru hayvan, birbirlerinin kökenlerini bilmeden birlikte yiyip içerek çocukluk dönemlerini birlikte geçirmişler.

Bir gün ormanda vahşi bir fil gezine gezine yakınlarına kadar gelmiş. Onu gören iki genç aslanın yüzleri öfkeyle dolmuş, filin üzerine yürümeye yeltenmişler. Çakal demiş ki: "Bu bir fil, bizim can düşmanımız. Bu filin karşısına çıkmak doğru olmaz." Böyle söyleyen çakal eve kaçmış. Kardeşlerinin kaçtığını gören iki aslan hayal kırıklığına uğramışlar. Derler ki cesur ve gayretli tek bir savaşçı bütün ordunun moralini yükseltir, tek bir korkak ve isteksiz de bütün ordunun moralini bozar. Ayrıca yine bu nedenle krallar hep cesur, güçlü ve şevk dolu savaşçılar ister, korkakları istemezler.

İki kardeş eve dönmüşler, babalarının yanında eğlenerek kardeşleri hakkında "Fili görünce nasıl da tabanları yağladı," diye konuşmuşlar. Bunları duyan genç çakal öfkelenmiş, gözleri kızarmış, dudakları titreyerek onlara sert sözler söylemiş.

Dişi aslan onu bir köşeye çekip şöyle konuşmuş: "Oğlum, böyle söyleme. O ikisi senin kardeşin." Çakal, dişi aslanın onu yatıştırmaya çalışmasına hepten sinirlenmiş ve şöyle söylemiş: "Onlara göre bir korkağım ben, öğrenmem ve becerim yok, bak benimle nasıl dalga geçiyorlar. İkisini de öldüreceğim."

Bu sözleri duyan dişi aslan onun can güvenliğini düşünerek gülümsemiş ve şöyle söylemiş: "Oğlum, sen güzel görünüşlü, bilgili ve cesursun, ancak hiç fil öldürmemiş bir aileye aitsin. Beni dikkatle dinle yavrum, sen bir dişi çakalın yavrususun. Seni merhametimle emzirerek büyüttüm. Oğullarım senin çakal olduğunu bilmeden büyüdüler. Şimdi buradan git ve kendi türüne karış. Aksi halde bu ikisi sana saldırır ve ölür gidersin." Bu sözleri duyan genç çakal altüst olmuş, ağır ağır oradan uzaklaşmış ve kendi türünün arasına karışmış.

Bu prensler de senin çömlekçi olduğunu anlayamadılar, o yüzden sen de bir an önce buradan uzaklaş. Eğer böyle yapmazsan bu savaşçılar seninle alay eder, sataşır ve öldürürler.'

Kral sayesinde durumu kavrayan çömlekçi hemen oradan uzaklaşmış. Bu hikâyeyi anlatan maymun timsaha, "İşte o yüzden 'Şu ikiyüzlü de kişisel çıkarını bırakınca kalın kafalılığından doğruyu söyleyerek çömlekçi Yudhishthira gibi kazandıklarını kaybetmiş,' dedim" demiş. "Sen de ahmakça, Yudhishthira'nın yaptığı gibi, doğruyu söyleyip ikiyüzlülüğünü açık ettin ve planını bozdun. Ey budala! Karın uğruna girdiğin bu durumdan utanmalısın. Bir kimse asla kadınlara güvenmemelidir. Zira şunu anlatırlar; hayatımdan kimi çıkarayım, hayatımın yarısını kime teslim edeyim, sevgisiz karım beni bırakıyor; bir kadına kim güvenir ki?"

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Brāhman Masalı
(Brāhman Kathā)

"Bir şehirde bir Brāhman yaşıyormuş. Karısını canından çok severmiş. Kadınsa sürekli aile üyeleriyle kavga eder dururmuş. Brāhman karısını çok sevdiği için ailesinden vazgeçmiş, onunla uzak bir ülkeye doğru yola çıkmış.

Kadın büyük bir ormanın içinden geçerken Brāhman'a demiş ki: 'Ey benim saygıdeğer kocam! Susadım, bana biraz su bul.' Bu

sözleri duyan Brāhman su bulmak için gitmiş ama döndüğünde karısını ölü bulmuş. Karısını çok seven Brāhman haykırarak ağlamaya başlamış. Yukarıdan bir ses duyulmuş: 'Ey Brāhman, eğer yaşamının yarısını feda edersen karın dirilecektir.'

Gökten gelen sesi duyan Brāhman temizlendikten sonra üç kez 'Veriyorum,' diyerek yaşamının yarısını karısı için vermiş. Üç kez tekrarlaması üzerine karısı dirilmiş. İkisi de su içmiş, vahşi meyveler yemiş ve yolculuklarına devam etmişler. Yolda bir şehrin dış mahallesindeki bir bahçeye girmişler. Brāhman karısına demiş ki: 'Karıcığım, ben yiyecek getirmeye gidiyorum, sen sakın buradan bir yere ayrılma.' Böyle söyledikten sonra Brāhman yakındaki şehre gitmiş.

Çiçek bahçesinde yalnız kalan kadın, kuyudan su çekerken tatlı tatlı şarkı söyleyen, bacakları olmayan sakat bir adam görmüş. Şarkıdan etkilenen Brāhman'ın karısı ona âşık olmuş, yaklaşıp ona şöyle söylemiş: 'Ey nazik adam, benimle seviş-mezsen bir kadın katili olarak ölümümden sorumlu olacaksın.'

Sakat adam konuşmuş: 'Böyle bir şeyi benim gibi sakat bir adamdan neden istiyorsun?' Kadın ısrar etmiş: 'Bu seni ilgilendirmez. Ben seninle birlikte olmak istiyorum.' Adam onun istediğini yapmış. İş bittikten sonra kadın demiş ki: 'Bugünden itibaren bedenim ve ruhum senindir. Bunu bil ve benden hiç ayrılma.' Sakat adam 'Pekiyi," demiş.

Brāhman şehirden yiyecek getirmiş ve karısıyla birlikte yemeye başlamış. Kadın demiş ki: 'Bu sakat adam aç görünüyor, ona da birkaç lokma verelim.' Brāhman adama yiyecek verirken kadın şöyle konuşmuş: 'Ey Brāhman, senin hiç yardımcın yok. Sen başka bir köye gittiğinde benimle konuşacak kimse kalmıyor. Bu sakat adamın bizimle gelmesi uygundur.' Brāhman, 'Kendimi taşımaktan bile acizken sakat birini nasıl taşıyayım?' demiş. Kadın 'Sen dert etme, ben onu sepetime koyar, başımın üstünde taşırım,' diye karşılık vermiş.

Öyle yapmışlar. Bir gün Brāhman kuyu ağzında uyurken, sakat adama delicesine bağlı kadın iterek onu kuyudan aşağı atmış. Sonra kadın âşığını başında taşıyarak başka bir şehre gir-

miş. Kralın muhafızları başındaki sepeti görmüşler, güvenlikten sorumlu oldukları için onu hemen kralın huzuruna götürmüşler. Kral sepeti açtınnca sakat adam ortaya çıkmış. Ağlamaya başlayan Brāhman'ın karısı krallık adaleti önünde hesap vermek durumunda kalmış. Kral sormuş: 'Bu nedir böyle?' Kadın şöyle cevap vermiş: 'Bu adam benim kocamdır, akrabaları ona işkence ettiler. Acıdım haline ve onu kurtarmak için başının üstünde taşıyarak şehrinize getirdim.'

Bunu işiten kral demiş ki: 'Ey Brāhmanī, sen benim bacımsın artık. Sana iki köy bağışlıyorum. Kocanla birlikte burada mutlu bir şekilde yaşayasın.'

Bu sırada atıldığı kuyudan bir gezgin çileci tarafından şans eseri kurtarılan Brāhman da o şehre gelmiş. Kötü kalpli kadın şehirde dolaşan Brāhman'ı görünce krala ihbar etmiş: 'Efendimiz, kocama işkence eden adam buraya geldi.' Kral hemen Brāhman'ın cezalandırılmasını istemiş. Brāhman tek bir ricada bulunmuş: 'Efendimiz, bu kadın benden bir şey aldı, eğer siz adaleti temsil ediyorsanız onu bana geri vermesine izin verin.'

Kral demiş ki: 'Hanım, eğer ona ait bir şeyi aldıysan hemen geri ver.' Kadın ise 'Efendimiz, ben hiçbir şey almadım,' diye karşılık vermiş. Brāhman demiş ki: "Sana vermiş olduğum hayatımın yarısını üç kez söyleyerek geri vereceksin."

Brāhman'ın karısı kraldan korktuğu için üç kez Brāhman'a 'Hayatımın yarısını veriyorum,' demiş ve bunu der demez de oracıkta ölmüş.

Kral 'Neler oluyor böyle?' deyince Brāhman olup biten her şeyi anlatmış. İşte o yüzden, 'Hayatımdan kimi çıkarayım, hayatımın yarısını kime teslim edeyim, sevgisiz karım beni bırakıyor; bir kadına kim güvenir ki?' dedim."

Maymun sürdürmüş konuşmasını: "Kadınlar hakkında bir başka etkileyici öykü daha anlatılır. Kadın istediği zaman erkek nasıl olup da yapmayacak? Atları olmayanlar kişner, mevsimsiz kafalar tıraş edilir."

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Nanda ve Vararuçi Masalı
(Nanda Vararuçi Kathā)

"Bir zamanlar cesaret ve gücüyle bilinen Nanda adında bir kral varmış. Ayaklığı, kendisine boyun eğen kralların taçlarından alınmış mücevherlerle parlarmış. Sonbahar ayı gibi ihtişamlı bu kral, deniz kıyılarına kadar uzanan toprakların koruyucusuymuş. Vezirinin adı Vararuçi imiş. Bu vezir tüm bilimleri özlerine kadar bilirmiş. Bir gün Vararuçi'nin karısı aşk yüzünden çıkan bir tartışmadan ötürü çok öfkelenmiş. Kocasının en sevdiği kişi olmasına ve birçok yönden tatmin edilmesine rağmen hiç mutlu olmuyormuş. Vararuçi demiş ki: 'Karıcığım, nasıl mutlu olacaksan söyle! Kesinlikle yerine getireceğim.'

Kendisine böyle sorulan kadın şöyle konuşmuş: 'Başını tıraş eder, ayaklarıma kapanırsan belki mutlu olabilirim.'

Adam denileni yapmış, o da mutlu olmuş.

Öte yandan, kral Nanda'nın karısı da birçok yönden tatmin edildiği halde, tıpkı Vararuçi'ninki gibi hiç mutlu değilmiş. Kral demiş ki: 'Karıcığım, bir an bile sensiz yaşayamıyorum. Ayaklarına kapanıp yalvarıyorum sana.'

Kadın şöyle söylemiş: 'Ağzına gem koyar, üstüne binip seni sürersem, sen de at gibi kişnersen o zaman mutlu olurum.' Kral denileni yapmış.

Ertesi sabah kral krallık tahtında otururken Vararuçi gelmiş. Onu gören kral sormuş: 'Hey Vararuçi, ne sebeple kafanı tıraş ettirdin?' Vararuçi cevap vermiş: 'Kadın istediği zaman erkek nasıl olup da yapmayacak? Atları olmayanlar kişner, mevsimsiz kafalar tıraş edilir.'"

Maymun şöyle devam etmiş: "Ey kötü kalpli timsah, sen de Nanda ve Vararuçi gibi karına aşırı düşkünsün. Bu yüzden de beni karın için öldürecektin. Ama konuşmanla kendini ele verdin. Derler ki papağanlar ve Mina kuşları konuştukları için kafese hapsedilirler; balıkçıllar ise özgürdür, sessizlik her zaman başarıya götürür. Keza, kaplan postu giyinen eşek iyice gizlenip

korunduğu halde o korkunç bedenini gösterip de konuşunca nasıl da öldürüldü?"

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Kaplan Postu Giyen Eşek Masalı (Vāçālarāsabha[14] Kathā)

"Şehrin birinde Şuddhapata adında bir çamaşırcı yaşarmış. Bu çamaşırcının bir eşeği varmış. Yiyecek ot bulamadığından çok cılızlaşmış. Bir gün ormanda dolaşırken çamaşırcı ölü bir kaplan görmüş. Şöyle düşünmüş: 'Ne âlâ! Eşeğimi bu kaplanın postuyla örtersem onu beslenmesi için tarlalara sürerim, onu kaplan zanneden tarla koruyucuları da onu kovalayamazlar.'

Öyle yapmış; eşek tıksırıncaya kadar mısır tarlalarında mısır yiyormuş. Akşam olurken çamaşırcı onu alıp evine getiriyormuş. Bu şekilde zaman geçmiş, eşek iyice semirip şişmanlamış, çamaşırcı onu güçlükle yakalıyormuş, öyle ki artık bağlar hale gelmiş.

Bir gece ziyadesiyle kibirli olan bu eşek uzaktan bir dişi eşeğin sesini duymuş. Sesi duyunca aşka gelip anırmaya başlamış. Tarla koruyucuları onun kaplan postu içinde bir eşek olduğunu anlamışlar, taşlar ve sopalarla döve döve öldürmüşler onu.

İşte o yüzden 'Kaplan postu giyinen eşek iyice gizlenip korunduğu halde o korkunç bedenini gösterip de konuşunca nasıl da öldürüldü?" dedim."

Timsah, maymunla böyle konuşurken bazı su canlıları çıkagelmişler ve yaklaşıp şöyle demişler: "Ey timsah, karın uzun zamandır bekliyor, geciktiğin için neredeyse ölecek, yaptığını saygısızlık olarak görüyor ve seni asla bağışlamayacak."

Bu şimşek gibi sert sözleri duyan timsah kalbinden yaralanmış ve ağlamaya başlamış: "Ah, ne kötüyüm, ben nasıl bir belaya düştüm? Zira derler ki evinde annesi olmayan veya tatlı

14 Konuşan eşek, anıran eşek.

sözler söyleyen bir karısı olmayan insan çıkıp ormana gelmeli çünkü artık onun yaşamı zaten bir yaban hayatı olmuş demektir. Dostum! Sana karşı yaptığım hata için özür dilerim. Şimdi karımdan ayrı kaldığım için ateşe giriyorum."

Bunları işiten maymun gülmüş ve demiş ki: "Hah, biliyorum, sen karısının sözünden çıkmayan kılıbık bir adamsın. Şimdi inancım daha da sağlamlaştı. Ey budala, böylesine sevinilecek bir zamanda yas tutuyorsun. Böyle bir kadının ölmesi kutlama yapmaya değerdir. Zira derler ki akıllı kişiler kötü karakterli ve sürekli kavga etmekten hoşlanan bir kadını korkulan yaşlılık döneminin kadını olarak görürler. Kişi kendi iyiliği için bu karakterdeki kadınların adlarını bile anmamalıdır. Kalplerindeki dillerinde değildir, dillerindeki de hiçbir şeyi doğru düzgün açıklamaz; açıkladıklarını da yapmazlar. Kadınlar gerçekten garip tabiata sahiptirler. 'Bu benim sevgilimdir,' diye yanılgıya düşerek güzel kadınlara yaklaşan erkeklerden hangisi ateşe giren güve kelebekleri gibi yanıp gitmez? Kadınlar dıştan Guncā meyvesi[15] gibi cezbedici görünürler, içleri ise zehir doludur. Kadın dövülse de parçalara da ayrılsa veya hediyeler verilip övgüler yağdırılsa da yine de kontrol altına alınamaz. Bırakalım bunları bir kenara. Kadınlar hakkında neden anlamsızca konuşup duruyoruz ki? Öfkelendiklerinde rahimlerindeki çocuğu bile öldürür onlar. Kuru ve duygusuz kadınlarda sadece budala erkekler sevgi ve muhabbet ararlar, taş kalplerinden yumuşaklık beklerler; akıllı erkekler kadınlara asla güvenmezler."

Timsah demiş ki: "Haklısın dostum fakat ne yapmalıyım? İki türlü aksilik içindeyim. Birincisi karımın ölmesi ve ev düzenimin yok olması, diğeri ise senin gibi soylu bir dost ile düşman olmak. Şöyle bir laf vardır: Benim sahip olduğum zekânın iki katına sen sahipsin; ey çıplak kadın, ne sevgiline ne de kocana sahip oldun, şimdi ne yapacaksın bakalım?"

Maymun sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Timsah anlatmış:

---

15 Guncāphala: Abrus precatorius. Kırmızı-siyah renklerde, çok güzel görünüşlü fakat yiyeni zehirleyen bir meyve ve onun tohumu.

Çiftçi ve Karısı Masalı
(Hālikadampatī Kathā)

"Kırsal bir alanda çiftçilikle uğraşan bir karı koca yaşamaktaymış. Çiftçinin karısı kocasının yaşlı olmasından ötürü ve ayrıca aklı da hep başkalarında olduğu için hiç evde durmazmış. Sürekli başka erkekler arayarak dolaşır dururmuş.

Bir gün dolandırıcının biri sahte davranışlarla ona yaklaşarak konuşmuş: 'Ey talihli kadın, karım öldü. Seni gördüğümden beri âşığım sana. Bana aşkını hediye eder misin?'

Kadın cevap vermiş: 'Ey talihli adam, madem öyle tamam. Kocam çok zengin. Yaşlı olduğu için hareket de edemiyor. Onun servetini alıp seninle başka bir diyara gittikten sonra orada cinsel zevklerin tadına varacağım.'"

Adam konuşmuş: 'Çok güzel bir fikir. Yarın şafak sökerken gel, güzel bir şehre vardıktan sonra bu ölümlü dünyayı nasıl eğlendirip hareketlendireceğimi göstereceğim.' Kadın 'Tamam,' demiş, neşeyle evine gitmiş, gece olup da kocası uyuyunca onun tüm servetini alıp şafakla birlikte buluşma yerine varmış. Onu orada bekleyen dolandırıcıyla güneyin yolunu tutmuşlar. Öyle hızlı yürümüşler ki iki yocana[16] yol almışlar, sonra önlerine bir nehir çıkmış.

Nehri gören dolandırıcı düşünmüş: 'Bu yaşını başını almış kadınla ne işim olur ki? Ayrıca onu aramaya çıkanlar peşimizden gelecek, o zaman da ortalık karışacak. İyisi mi şunun servetini elinden alıp sıvışayım.' Böyle düşündükten sonra şöyle söylemiş: 'Sevgilim, bu nehri geçmek çok zor. Şu içi kıymetli şeylerle dolu torbayı, başına bir şey gelmeden karşı kıyıya koyup geleyim ben öncelikle. Sonra da seni sırtıma alır nehri tekrar geçerim.' Kadın kabul etmiş, 'Ey talihli insan, düşündüğünü yap,' demiş ve tüm servetini dolandırıcının eline vermiş.

Adam demiş ki: 'Nazik kadın, bana giysilerini ve mücevherlerini de ver ki suda rahat hareket edebilesin.' Böylece

16 Yaklaşık 26 km (1 yocana yaklaşık 13 km'dir).

dolandırıcı kadının tüm iç ve dış giysilerini de almış ve oradan uzaklaşmış. Kadın nehir kenarında, elleriyle göğüslerini örterek, endişeyle kalakalmış. O sırada ağzında bir et parçasıyla bir dişi çakal oraya gelmiş. Çakal sağa sola bakarken sudan çıkmış hayli iri bir balığın yerde yatmakta olduğunu görmüş. Ağzındaki eti bırakıp balığa doğru koşmuş. O sırada bir akbaba gökyüzünden süzülüp et parçasını almış ve tekrar göğe yükselmiş. Çakalı gören balık da çırpınıp kendini suya atmış. İşi düşündüğü gibi gitmeyen çakala ve uçup giden akbabaya bakan kadın, dişi çakalla şu şekilde dalga geçmiş: 'Et parçasını akbaba götürdü, balık da suda kayboldu gitti. Etten de balıktan da olan ey dişi çakal, şimdi ne yapacaksın?'

Bunu işiten dişi çakal, hem kocasından hem de sevgilisinden olan kadına şöyle söylemiş: 'Benim sahip olduğum zekânın iki katına sen sahipsin; ey çıplak kadın ne sevgiline ne de kocana sahip oldun, şimdi ne yapacaksın bakalım?'"

Timsah bu öyküyü anlattıktan sonra başka bir su canlısı yaklaşmış ve şöyle söylemiş: "Ah, evini çok güçlü bir timsah işgal etti." Bunu duyan timsah çok üzülmüş, işgalciyi nasıl kovacağını düşünerek şöyle ağlamış: "Ah, başıma gelen felaketlere bak! İlk önce dostum düşman oldu, sonra sevgili karım öldü, şimdi de evimi bir timsah ele geçirmiş; bundan sonra bakalım ne olacak? Zira derler ki bir yaranın üstüne vurdukça vururlar, yiyecek azalınca mide yanmaya başlar, keder zamanı düşmanlık artar, tüm zıtlıklar birlikte geldiğinde kader de terk eder. Şimdi ne yapayım ben? Bu timsahla savaşayım mı? Onu barışçı yöntemlerle mi evden çıkartayım? Diplomasi veya merhamet yoluna mı başvurayım? İyisi mi maymun dostuma sorayım. Zira o çabaları herhangi bir engelle karşılaşmış biri değil, o her zaman danışılmaya değer kimselere danışarak işini görür."

Böyle düşündükten sonra Cambū ağacında oturan maymuna sormuş: "Dostum, şu talihimin karalığına bak ki evimi güçlü bir timsah işgal etmiş. Senin tavsiyelerine ihtiyacım var.

Ne yapayım, söyle bana? Sāman ve diğer üç yöntemden[17] hangisi bana uyar?"

Maymun küçümseyerek konuşmuş: "Ey kötülük eden, ey günahkâr, neden tekrar tekrar yoluma çıkıyorsun? Ben senin gibi bir budalaya yol göstermek istemiyorum."

Timsah yalvarmış: "Dostum, ilk zamanlardaki dostluğumuzu hatırla, saldırıya uğramış biri olan bana bir öğütte bulun ne olur?"

Maymun demiş ki: "Sen karının ısrarıyla beni denize çekip götürdüğün için sana öğüt vermek istemiyorum. Bu davranışın hiç doğru değildi. Kadın her ne kadar tüm dünyaya bedel olsa bile yine de dostlar ve akrabalar eşin yönlendirmesiyle denize atılmamalıdırlar. Ey budala, aptallığın yüzünden senin yok oluşun kaçınılmazdır çünkü önde gelen insanların öğütlerini gurura kapılıp dinlemeyenler, tıpkı boynundaki çanla ölüme giden deve gibi ölüme giderler."

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Çan ve Deve Masalı
(Ghantoshtra Kathā)

"Şehrin birinde Uccvalaka adında bir marangoz yaşamış. Yoksulluktan bezmiş bir haldeyken şöyle düşünmüş: 'Evimdeki şu yoksulluğa lanet olsun! Bütün herkes çalışıyor, bir benim işim yok. Bütün iş adamları dört katlı binalar yaptırdılar, bense tek katlı bir ev bile yaptıramadım. Bu durumda benim marangozluk filan yapmama gerek kalmadı artık.' Böyle düşünüp oradan ayrılmış.

Yolculuğu sırasında bir ormandan geçerken güneş batmış, karanlık ormanda önünde bir mağara gibi duran, sürüsünden ayrılmış, çok yorgun düşmüş dişi bir deve görmüş. Onu ve yeni

17 Sāman, Dāna, Bheda, Danda.

doğmuş bebek deveyi alarak evinin yolunu tutmuş. Eve varınca deveyi bir iple bağlamış. Dişi deve yesin diye ince dal ve yaprak kesmek için baltasını almış ve ormana gitmiş. Bir sürü ince dal ve yumuşak yaprak toplayıp onları bohça yaparak başının üstüne koymuş, eve gelip onlarla dişi deveyi beslemiş. Deve azar azar yemiş. Yumuşak yaprakları düzenli olarak yiyen deve bir süre sonra toparlamış. Genç deve de tam bir deveye dönüşmüş. Marangoz her gün deveyi sağıyor, sütüyle ailesini besliyormuş. Genç deveye duyduğu sevgiden ötürü onun boynuna büyükçe bir çan bağlamış.

Marangoz düşünmüş: 'Artık başka iş yapmaya ne gerek var? Ailem ve akrabalarım bu dişi deve sayesinde beslenebiliyorlar. Başka bir iş yapıp da ne yapayım?' Böyle düşünerek eve vardığında karısına demiş ki: 'Karıcığım, bu deve yetiştirme işi harika! Eğer sen de kabul edersen bir tüccardan borç alıp Gurcaradeşa'ya[18] giderek genç develer alıp getireyim. Ben başka bir dişi deve alıp gelene kadar bu ikisine göz kulak ol.'

Sonra Gurcaradeşa'ya gitmiş, oradan çok iyi cins erkek ve dişi develer satın alıp eve dönmüş. Yığınla erkek, dişi ve genç deveden oluşan bir sürüsü oluşmuş. Sürü genişleyince develere bir bakıcı da ayarlamış. Marangoz ücret olarak bakıcıya her yıl bir genç deve vermiş. Sağılan sütten her sabah ve akşam bakıcıya da verilmiş. Marangoz bu yetişkin ve genç develer arasında mutlu mesut yaşamış.

Genç develerin hepsi otlanmak için komşu ormanlık alanlara giderlermiş. Yumuşak otları, sarmaşıkları yer, geniş gölden sularını içer, akşam olunca da güle oynaya, yavaş yavaş evlerine dönerlermiş. Genç develerin en büyüğü fazla gururlu olduğundan sürüye hep geç katılırmış. Diğer genç develer aralarında konuşup 'Bu bizim büyüğümüz çok budala, geride kalıp sürüye katılmaması ve kibirle çanını çıngırdatması hiç doğru değil, böyle giderse bir gün bir vahşi hayvan tarafından öldürülecek,' diye söylenirlermiş.

---

18 Gurcara Bölgesi, Gucarat.

Bir gün bu deve ormanda yalnız dolaşırken çanın sesini duyan bir aslan o yöne dikkat kesilmiş ve deve sürüsünü, oynaşan genç develeri görmüş. Kibirli deve her zamanki gibi ormanda tek kalmış, zevkle otlanıp su içtikten sonra eve dönmeye başlamış. Ancak ormandan çıktıktan sonra yolunu kaybetmiş, eve giden yolu hatırlayamamış. Sürüsünden ayrı, çanını çınlata çınlata ağır ağır giderken aslan onu izleyip uygun bir pozisyon almışmış. Deve yakına geldiğinde aslan üzerine atılmış, boynundan ısırarak onu öldürmüş. İşte o yüzden 'Önde gelen insanların öğütlerini gurura kapılıp dinlemeyenler, tıpkı boynundaki çanla ölüme giden deve gibi ölüme giderler,' dedim."

Maymunun anlattıklarını dinleyen timsah demiş ki: "Değerli kişi, Şāstraları iyi bilen insanlar dostluğun yedi adım[19] olduğunu bilirler. Eski dostluğumuza güvenerek sana bir şey daha söylemek istiyorum. Doğru davranışı öğreten ve herkesin iyiliğini isteyen insanlar ne bu dünyada ne de ötekinde sefaletin kölesi olmazlar. Ben her açıdan rezil bir yaratık da olsam öğretilerinle bana iyilikte bulun. Zira derler ki iyilere iyilik yapmak marifet değildir, önemli olan kötülere iyilik yapmaktır."

Timsahın sözlerini dinleyen maymun konuşmuş: "Madem öyle, git ve onunla dövüş o zaman. Zira derler ki savaşırken ölürsen cennete gidersin, eğer sağ kalırsan şerefinle evinde otururşun. Demek ki savaşırsan her iki türlü de kazançlı çıkarsın. Bir kimse saygıyla selamlayarak güçlü bir düşmanı yatıştırabilir; uyumsuzluk yaratarak cesur bir düşmanla savaşabilir, basit bir düşman basit hediyelerle kandırılabilir ve bir kimse gücü eşit olan düşmanın işini cesaretle bitirebilir."

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

---

19 Sāptapadam: Yedi adım. İki kişi birlikte yedi adım atmışlarsa bu dost olmak için yeterlidir.

Çakal, Aslan, Kaplan, Leopar Masalı
(Şrigāla, Simha, Vyāghra, Çitraka Kathā)

"Bir orman bölgesinde Mahāçaturaka adında bir çakal yaşıyormuş. Bir gün doğal yollardan ölmüş bir fil cesedi bulmuş. Çakal cesedin çevresinde dönmeye başlamış, kalın dersini kesmeyi becerememiş. O sırada çevrede dolaşan bir aslan da oraya gelmiş. Aslanın yaklaştığını gören çakal kafasını yere yapıştırıp ellerini saygıyla birleştirerek kibarca demiş ki: 'Efendimiz, ben sizin gözcünüzüm, bu fil ölüsünü sizin için bekliyordum. Yiyiniz bunu efendim.'

Çakalın eğildiğini gören aslan şöyle konuşmuş: 'Ben başkaları tarafından öldürülmüş yaratıkları yemem. Zira derler ki ormanda yaşayan ve besinleri sadece taze et olan aslanlar çok aç bile olsalar asla ot yemezler, soylu insanlar da ne kadar sefalete düşerlerse düşsünler ahlaklarından asla taviz vermezler. O yüzden bu ölü fili sana hediye ediyorum.'

Bunu işiten çakal sevinçle konuşmuş: 'Kralların hizmetçilerine gösterdikleri böylesi cömertçe davranışlar onlar için çok uygundur. Zira derler ki büyük insanlar en sıkıntılı zamanlarında bile saflık ve soylulukları yüzünden bir efendinin niteliklerini bırakmazlar. Bir Şankha[20] ateşe de düşse parlaklığını kaybetmez.'

Aslan oradan uzaklaşınca bir kaplan çıkagelmiş. Onu gören çakal düşünmüş: 'Anlaşılan kötü kalpli bir yaratık itaatsizlik ediyor. Şimdi bunu buradan nasıl uzaklaştırayım? Hiç kuşkusuz cesur bir yaratık ve ona karşı korkutma politikası uygulamaktan başka çare yok. Zira derler ki eğer bir kimseyi boyunduruğun altına alamayacaksan ona karşı Sāman, Dāna veya Bheda uygulamanın bir anlamı yok. Ayrıca bir insan ne kadar iyi niteliklerle dolu olsa da ona ancak kavga yoluyla boyun eğdirilebilir. Çünkü derler ki kabuğun içinde duran saf, deliksiz, yuvarlak, fazlasıyla güzel inci delinip kolye yapılır; bunun gibi ruhsal gelişimine ve kurtuluşuna özen gösteren, zıtlıklardan

20 Deniz kabuğundan yapılmış helezoni kabuk borazan.

uzak, güzel davranışlı ve hoş bir insan da zihnini en yüce varlığa bağlamayı başaramazsa dünyalık zincirlerle bağlanır.'

Böyle düşündükten sonra kaplanın önünde durup boynunu gururla dikleştiren çakal korkutucu bir tonda şöyle konuşmuş: 'Dayı! Ölümün ağzına mı girmek istiyorsun? Bu fili bir aslan öldürdü çünkü. Bana bunu korumamı söyledi ve kendisi yıkanmak için nehre gitti. Giderken bana şöyle tembih etti: "Eğer buraya kaplan gelirse bana gizlice haber ver. Çünkü bir zamanlar öldürdüğüm bir fili ormanda gezen bir kaplan yemişti, o günden beri kaplanlara karşı çok öfkeliyim."'

Çakalın sözlerinden korkuya kapılan kaplan şöyle demiş: 'Aman yeğenim, hayatımı kurtar ne olur? Buraya geldiği zaman ona bir şey söyleme olur mu?'

Böyle konuşan kaplan hemen oradan kaçıp uzaklaşmış. Kaplan gittikten sonra bir leopar gelmiş. Onu gören çakal düşünmüş: 'Bu leoparın çok keskin ve güçlü dişleri var. Onun bu filin derisini kesmesini sağlamalıyım.' Böyle düşündükten sonra ona demiş ki: 'Yeğenim, uzun zamandır görünmüyordun. Aç görünüyorsun. Bugün benim misafirimsin. Bu fili bir aslan öldürdü ve başına da beni gözcü dikti. O gelmeden filin etinden yiyip karnını doyur, sonra da kaç git.'

Leopar yanıt vermiş: 'Dayı! Madem öyle ben et filan yemek istemiyorum. Çünkü eğer insan yaşamını sürdürürse bunun gibi yüzlerce fırsat yakalayabilir. Zira derler ki bir insan kendi iyiliğini istiyorsa yenilmesi mümkün olanı yemeli, yedikleri sindirilebilir olmalı ve yedikten sonra rahatsız etmemeli. Sadece böyle şeyler yenmeli. O yüzden buradan gidiyorum.'

Çakal konuşmuş: 'Seni korkak! Korkuya ve şüpheye kapılmadan yemelisin. O yaklaşırken ben sana haber veririm.'

Leopar filin derisini dişleriyle yarınca çakal hemen, 'Yeğenim, aslan geliyor, hemen kaç,' demiş. Bunu işiten leopar hemen kaçıp uzaklaşmış. Çakal leoparın açtığı yarıktan azıcık bir et yemiş ki tam o anda başka bir çakal çıkagelmiş. Onun kendisine eşit güçte olduğunu görünce meşhur beyti söylemiş: 'Bir kimse saygıyla selamlayarak güçlü bir düşmanı yatıştırabi-

lir; uyumsuzluk yaratarak cesur bir düşmanla savaşabilir; basit bir düşman basit hediyelerle kandırılabilir ve bir kimse gücü eşit olan düşmanın işini cesaretle bitirebilir.'

Sonra onun üzerine yürümüş, dişleriyle onu ısırıp parçalara ayırmış; filin etini günlerce yemiş.

Sen de bu şekilde kendi türündeki düşmanı yok edebilirsin. Aksi halde ileride güç toplarsa o seni yok edecektir. Zira derler ki zenginlik ineklerden, çilecilik Brāhman'dan, döneklik kadınlardan, korku da kendi türünden gelir. Ayrıca; yabancı diyara gittiğinde bol miktarda yiyecek bulursun; şehirlerde yaşayan genç kadınlar yumuşak başlı olurlar; yabancı diyarda aksi bir şey varsa o da kendi türündür."

Timsah sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Maymun anlatmış:

Yabancı Diyara Giden Köpek Masalı
(Videşagatasārameya Kathā)

"Köyün birinde Çitrānga adında bir köpek yaşıyormuş. Köyde uzun yıllar süren bir kıtlık baş göstermiş. Yiyecek yokluğundan bütün hayvanlar perişan olup ölmüşler. Açlıktan midesi kırılan Çitrānga kıtlıktan kurtulmak için başka bir diyara göç etmiş. Gittiği şehirde bir evin dikkatsiz hanımının attığı yiyeceklerle karnını doyurmaya başlamış. Ancak ne zaman evden bir şey kapıp dışarı çıksa, diğer köpekler etrafını sarıp ona saldırarak üstünü başını yırtıyorlarmış.

Bu durumda şöyle düşünmüş: 'Kıtlık bile olsa bir kimsenin yaşayacağı en güzel yer kendi ülkesidir. Orada kimse saldırmaz. O yüzden kendi ülkeme dönüyorum.' Böyle karar verip kendi ülkesine dönmüş.

Yabancı diyardan dönen Çitrānga'ya akrabaları sormuşlar: 'Hey Çitrānga! Yabancı ülkede durumlar nasıl? Orası neye benziyor? Halkı nasıl? Yiyecek alışkanlıkları nasıl? Başkalarına nasıl davranıyorlar?'

O cevap vermiş: 'Yabancı diyar hakkında diyeceğim şudur ki yabancı diyara gittiğinde bol miktarda yiyecek bulursun; şehirlerde yaşayan genç kadınlar yumuşak başlı olurlar; yabancı diyarda aksi bir şey varsa o da kendi türündür.'"

Maymunun öğretici sözlerini dinleyen timsah dövüşüp ölmeye hazır hale gelmiş ve evine dönmüş. Evine zorla giren işgalciyi öldürüp evini geri almış ve evinde uzun zaman mutlu mesut yaşamış. Zira derler ki çabasızca kazanılan ve aptalca harcanan şeyler bir yarar sağlamazlar. Şans eseri bulduysa yaşlı bir öküz de taze otlardan yiyebilir.

Şrī Vishnuşarman'ın *Pançatantra* eserinin Labdhapranāşa adlı dördüncü bölümü böylece sona erdi.

V

Aparīkshitakārakam
(Düşüncesiz İşler)

Şimdi Aparīkshitakārakam adlı beşinci Tantra başlıyor. İlk şloka şöyledir:

Kişi berberin yaptığı gibi bir işi iyice görmeden, bilip anlamadan, işitip denemeden yapmamalıdır.

Şöyle işitilmiştir: Güney bölgesinde Pātaliputra adında bir şehir varmış. Orada Manibhadra adında bir tüccar yaşamış. Dharma, Artha, Kāma ve Moksha'ya göre yaşadığı halde,[1] talihinin ters gitmesi yüzünden tüm zenginliği tükenip gitmiş. Yoksulluk ve alçaltılmaya dayanamadığı için kedere gömülmüş. Bir zaman sonra bir gece uyanıp şöyle düşünmüş: "Yazıklar olsun bu yoksulluğa! Zira derler ki ağırbaşlı olmak, saflık, affedicilik, cömertlik, tatlı dillilik, soyluluk gibi niteliklerin bir kıymeti yok, zenginlikten sayılmıyor. Zengin olmayan bir insanın bütün bu nitelikleri, kendine saygısı, gururu, ustalığı, korkusuzluğu, akıllılığı zenginlikten sayılmıyor. Kışın güzelliğinin bahar rüzgârıyla günbegün ortadan kaldırılması gibi akıllı insanın aklı da ailesini geçindirmenin endişesiyle günbegün azalır. Çok yetenekli bile olsa zengin olmayan bir insanın aklı eve Ghī, yağ, pirinç, elbise, yakıt alacağım diye düşünmekten körelmeye başlar. Güzel bile olsa yoksul bir insanın evi yıldızsız gökyüzü gibi, susuz göl gibi, ölü yakma yeri gibi ıssız ve korkunçtur. Sudaki hava kabar-

1 "Bir Hindu'nun yaşaması gereken hayat aşamalarına uygun yaşadığı halde."

cıkları sürekli olarak nasıl oluşup patlarlarsa yoksul insana da sudaki kabarcıklar gibi değer verilmeden bakılır. İnsanların çoğu yüksek doğuşlu, hünerli ve soylu insanı uzak tutar; düşük doğuşlu, hünersiz ve soysuz dahi olsa zengin insana, tıpkı her şeyi veren Kalpataru ağacı gibi yapışır. Bu dünyada yapılmış erdemli işler, kazanılmış bilgiler yararsızdır; yüksek kasttan doğsa ve bilgi sahibi olsa bile o kişi zengin olanların hizmetinde ve onlara boyun eğerek yaşar. Nasıl ki okyanus veya yağmur bulutu gürleyerek hoyratça sularını boşaltırsa, zengin insan da her türlü yargılamadan muaf halde istediği gibi servetini savurur." Böyle düşündükten sonra şöyle karar vermiş: "Bu açlık çekilmez, kendimi kurban edeceğim. Böyle yaşamanın ne yararı var?" Böyle düşünüp uyumuş. Rüyasında Padma adında bir hazine, bir Cayna keşişi[2] biçiminde görünüp konuşmuş: "Hey tüccar, boşuna dünyaya küsme! Ben atalarının biriktirdiği Padmanidhi adlı hazineyim. Sabahleyin gene tıpkı bu biçimimle evine geleceğim. Bir sopayla başıma vur, ben hemen bir altın yığınına dönüşeceğim ve sonsuza kadar da seninle kalacağım."

Sabahleyin uyanmış, gece gördüğü rüyayı hatırlamış ve huzursuz biçimde şöyle düşünmüş: "Bu rüya gerçek miydi yoksa hayal mi? Bilmiyorum, belki de sürekli zenginliği düşündüğümden böyle bir şey gördüm. Zira derler ki hastayken, üzgünken, yorgunken, tutkuluyken ve sarhoşken görülen rüyalar genellikle anlamsızdır."

Bu sırada tüccarın karısı ayak bakımı için berberi[3] eve çağırmış. Tam o sırada rüyada görünen keşiş aniden belirmiş. Keşişi gören tüccar çok sevinmiş ve hemen başına sopayla vurmuş. Keşiş bir anda altın yığınına dönüşmüş, her tarafa saçılarak yere dağılmış.

Tüccar altını evde saklamış ve berbere de çeşitli hediyeler, elbiseler vererek ondan şöyle ricada bulunmuş: "Verdiğim hediyeleri, elbiseleri lütfen kabul et ve burada olanları kimseyle paylaşma."

---

2 Kshapanaka: Cayna keşişlerinin özellikle çıplak gezenlerine verilen bir ad.

3 Nāpita "berber" demek. O zamanlar tırnak kesme, ayakları kırmızı boya ile boyama işlerini de yapıyorlarmış.

Berber evine gitmiş ve orada şöyle düşünmüş: "Demek ki şu çıplak gezen dilencilerin kafasına vurunca altına dönüşüyorlar. Sabahleyin evime onlardan bir sürü çağırayım, kafalarına sopayla vurayım, bir sürü altınım olsun." Böyle düşünerek sabahı zor etmiş.

Sabah uyanınca uzunca bir sopa hazırlamış ve sonra bir manastıra gitmiş. Bir Cina idolünün çevresini dolandıktan sonra yere diz çökmüş, elbisesinin kenarıyla ağzını örtmüş[4] ve yüksek sesle şu beyti okumuş: "Yüce varlığın mutlak bilgisine sahip, zihinleri filizlenen duygular karşısında çıplak bir arazi gibi olan Caynist keşişler muzaffer olsunlar. Ayrıca; Cina'yı öven bu dil, ona bağlı akıl, ona tapınan eller övülmeye layıktır. Ve yine sana 'Meditasyon yapar gibi yapıyorsun ama gözlerini açıyorsun, bak aşk oklarıyla acı çeken şu canı korumuyorsun; sahtekârlık yapan senden bir erkek olarak ne kadar da az sıcak duygular geliyor,' diye seslenenlerden Buda Cina seni korusun."

Böyle dua okuduktan sonra berber başkeşişe yaklaşmış, dizlerini yere koyarak şöyle konuşmuş: "Önünüzde eğiliyorum, kutlamalarla erdemlerini geliştiren size övgüler sunuyorum." Başkeşiş boynuna bir bez dolamış, berber de elbisesinin üst kısmını büzüştürerek konuşmuş: "Bhagavan, bugün bütün keşişler gelip benim evimde dilensinler."

Keşiş konuşmuş: "Ey Şrāvaka, sen dinin özünü bildiğin halde böyle konuşuyorsun. Biz senin davet edebileceğin Brāhmanlara benziyor muyuz? Bizler yiyecek toplamak için gezinir, dindar bir Şrāvaka görürsek onun evine gideriz. Ne kadar ısrar ederlerse etsinler kendimize yetecek kadarını alır gideriz. O yüzden şimdi git buradan ve bir daha da böyle bir şeyi teklif etme."

Bunu işiten berber ısrar etmiş: "Bhagavan! Sizin inancınızı çok iyi biliyorum. Fakat birçok Şrāvaka sizi çağırıyor. Kitap yazacak yazarlar için kitap yapmaya uygun değerli kumaşlar

4 Caynistler canlıları yutup öldürmemek için bezle ağızlarını kapatırlar. Berber de onlara benzemeye çalıştığından öyle yapıyor.

buldum, çok para kazandım. Artık uygun olana siz karar verin."[5]

Bunları söyleyen berber evine gitmiş. Eve varınca akasya ağacından hazırladığı sert bir sopayı kapının köşesine koymuş. Öğlen olduğunda tekrar manastıra gitmiş, keşişlere yine gelmeleri için yalvarıp yakarmış. Keşişler, onlara verilecek kumaşların açgözlülüğüne kapılarak gerçek Şrāvakaları görmezden gelip berberin peşi sıra yürümüşler. Zira derler ki şu işe bakın ki bu dünyada yalnız olanı, ev geçindirmeyi bırakmış olanı, elinde sadaka tası taşıyanı, Digambara keşişini[6] açgözlülükleri sayesinde yürütebilirsin. Yaşlanan insanın saçları dökülür, beyazlar; dişleri azalmaya başlar, gözleri ve kulakları zayıflar, tazelenen tek şeyi istekleridir.

Keşişleri evin içine alan berber kapıyı kapatmış ve kafalarına sopayla vurmaya başlamış. Bir kısmı hemen oracıkta ölmüş, bazıları da yaralı halde bağırıp çağırmaya başlamışlar.

Bu sırada bağırtıları duyan şehir yöneticisi muhafızlarına seslenmiş: "Hey muhafızlar, şehirdeki bu yaygara da nedir böyle? Gidin bir bakın bakalım!" Emri alan muhafızlar aceleyle berberin evine gitmişler. Oraya varınca vücutları kan içinde kalmış, sağa sola kaçışan çıplak keşişleri görmüşler. Muhafızlar "Neler oluyor?" diye sormuşlar. Keşişler berberin yaptığı kötü işi baştan sona anlatmışlar.

Yakalanıp bağlanan berber, sağ kalan keşişlerle birlikte adalet sarayına getirilmiş. Hâkimler "Bu kötülüğü niye yaptın?" diye sormuşlar berbere. Berber cevap vermiş: "Ya ne yapsaydım? Tüccar Manibhadra'nın evinde karmakarışık bir durum gördüm." Sonra berber Manibhadra'nın evinde gördüklerini anlatmış.

Tüccarı çağırtan hâkimler sormuşlar: "Ey tüccar, sen hiç Caynist keşişi öldürdün mü?" Manibhadra rüyasını ve olan biteni anlatmış. Hâkimler kararlarını açıklamışlar: "İşin aslını

5 Berber bu şekilde onları evine gelmeleri için kandırmış oluyor.

6 Caynizmin "çıplak gezenler" mezhebi. (Diğeri Şvetāmbara, yani "beyaz giyenler").

astarını araştırmadan hareket eden bu kötü adam derhal idam edilsin." Berber asılmış.

Hâkimler oy birliğiyle şöyle söylemişler: "Kişi berberin yaptığı gibi bir işi iyice görmeden, bilip anlamadan, işitip denemeden yapmamalıdır. Zira derler ki kişi ölçüp tartmadan bir işe kalkışmamalıdır, bir işi iyice ölçüp biçtikten sonra yapmalıdır, aksi halde firavun faresi yüzünden pişman olan Brâhman'ın karısının durumuna düşer."

Manibhadra sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Hâkimler anlatmışlar:

Brâhman'ın Karısı ve Firavun Faresi Masalı (Brâhmanī, Nakula Kathā)

"Şehrin birinde Devaşarman adında bir Brâhman yaşamış. Karısının bir oğlu olmuş. Aynı gün dişi bir firavun faresi[7] de bir bebek doğurup ölmüş. Brâhman'ın karısı hayvanın bebeğine duyduğu merhametten dolayı onu da büyütmüş. Onu kendi çocuğu gibi beslemiş, ona yağla masajlar yapmış. Ancak ona hiçbir zaman güvenmemiş. Zira derler ki bir kimsenin kendi evladı değersiz, arsız, çirkin, aptal, kötü kalpli, kötü alışkanlıklara sahip bir yaratık bile olsa o anne ve babasına sevimli gelir. Bu dünyada insanlar Sandal ağacının serinlik verdiğini söylerler, ancak evladın bedeni ondan daha da serindir. Hiç kimse bir evladın bağı gibi dostlarına, ebeveynlerine, iyilik isteyenlere, onların destekçilerine bir bağ oluşturmaz.

Bir gün kadın bebeğini yatağında uyutmuş, testisini alıp kocasına seslenmiş: 'Ey Brâhman, ben su doldurmaya gidiyorum. Sen oğlumuzu bu firavun faresinden koru.' Kadın gidince Brâhman

7 Firavun Faresi: Mongoz olarak da bilinir, Sanskrit karşılığı Nakula olan (Hindī; Nevlā) bir hayvandır. Yılanlarla yaptıkları dövüşlerle tanınırlar. Çok hızlı ve çevik hayvanlardır. J. Rudyard Kipling'in Cengel Kitabı'ndaki öykülerden biri olan Riki-Tiki-Tavi'de, "gelincik türünden bir Hint faresi" başkahramandır. Kipling'in Pançatantra'daki bu masaldan etkilenmiş olması ihtimal dahilindedir.

dilenmek için kalkıp başka bir yere gitmiş ve evde kimse kalmamış. O sırada siyah bir yılan aniden deliğinden çıkıp gelmiş. Onun can düşmanı olduğunu bilen firavun faresi kardeşini korumak için onunla çarpışmış ve onu parçalara ayırmış.

Sonra kazandığı galibiyetten duyduğu neşe ile kanlı ağzıyla annesine[8] koşmuş. Onun kanlı ağzını gören kadın şüpheye kapılmış ve 'Bu kötü hayvan kesin oğlumu öldürmüş,' diye düşünerek içi su dolu testiyi minik hayvanın üzerine fırlatmış. Onu bu şekilde öldürdükten sonra ağlayarak eve girmiş ve oğlunu sağ salim uyurken bulmuş. Karayılanın parçalara ayrılmış cesedine bakınca yılanı farenin öldürdüğünü anlamış ve başını bağrını döverek ağlamaya başlamış.

Bu esnada dilenmesini bitirmiş olan Brāhman eve gelmiş, karısını firavun faresi evladını kaybetmekten dolayı feryat figan ederken bulmuş. Kadın ona şöyle seslenmiş: 'Ey açgözlü yaratık! Açgözlülüğün yüzünden sözümü dinlemedin, şimdi evladının ölümünden oluşan ağacın meyvesini tat bakalım. Zira derler ki insan fazla açgözlü olmamalı fakat onu tamamen bırakmamalı da, tıpkı açgözlülüğün etkisiyle kafanın üstünde dönen çark gibi.'

Brāhman sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'

Kadın anlatmış:

Başında Çark Taşıyan Açgözlü Adam Masalı
(Lobhāvishta Çakradhara Kathā)

'Şehrin birinde birbiriyle dost olarak yaşayan dört Brāhman oğlan varmış. Yoksulluktan bıktıkları için bir gün birbirlerine demişler ki: "Yazıklar olsun bu yoksulluğa! Derler ki insansız, ıssız, içi kaplanlar, fillerle dolu, çalı ve diken kaplı bir ormanda, otlardan yataklarda yatıp ağaç kabuklarından elbiseler giymek bile akrabaların içinde yoksul yaşamaktan daha iyidir. Mal var-

8 Brāhman'ın karısına.

lığı olmayan adamı iyi hizmet edilmiş efendisi bile sevmez, onu akrabaları aniden terk eder, yaptığı iyilikler görülmez, onu öz oğulları kovar, felaketler artar, karısı soylu bir aileden bile gelse onu terk etmek ister, dostları bile onu bırakırlar. Yiğit, yakışıklı, iyi huylu, güzel konuşan, silahları da Şāstraları da iyi kullanan bir adam, bilinmelidir ki bu dünyada zenginliği olmadıkça şan ve şöhret sahibi olamaz. Duyu organları aynı, adı aynı, zihni aynı, konuşma şekli aynı olan kişi zenginliğin sıcaklığından yoksun olduğunda bambaşka biri olur çıkar, bu böyle hayret edilecek bir durumdur. O yüzden gelin zengin olmak için başka bir yere gidelim."

Böyle konuştuktan sonra arkadaşlar dostlarını, evlerini, akrabalarını, yaşadıkları şehri arkalarında bırakarak başka bir diyara doğru yola çıkmışlar. Ne demişler; insan bu dünyanın bitmez tükenmez işleriyle yorgun düştüğünde akrabalarını, annesini ve ana vatanını terk eder, çeker yabancı bir diyara gider.

Yolculukları sırasında yolları Avantī[9] şehrine düşmüş. Orada kutsal Şiprā nehrinde yıkanıp Mahākāla'ya[10] tapındıkları sırada, Bhairavānanda adında bir Yogī ile karşılaşmışlar. Onu Brāhmanlara yakışır usullerle selamlamışlar ve onunla yaşadığı manastıra gitmişler. Oraya vardıklarında çileci onlara sormuş: "Buraya nereden geldiniz? Nereye gideceksiniz? Yolculuğunuzun amacı nedir?"

Onlar da yanıt vermişler: "Biz zenginlik kazanmak için evlerimizden ayrıldık. Ya zengin oluruz ya da ölürüz, bu konuda kararlıyız. Zira derler ki bir şeyler kazanmak isteyen insanlar canlarını tehlikeye atabilirler, bu şekilde istenen ve nadir bulunan şeyleri kazanabilirler. Ve keza bazen su gökten toprağa, göle düşer, başka zamanlarda ise toprağı kazıp kuyular açarak elde edilir; yani kader elbette çok güçlüdür fakat insan çabası da en az onun kadar önemli ve güçlüdür. Bir insanın bütün isteklerinin giderilmesine kader derler ama aslında o, insanın çabalarıyla

9 Uccain (Ujjain) şehri.

10 Zamanın ve ölümün yöneticisi rolünde olduğu zamanki Şiva.

kazandıklarıdır ve ona Adrishta[11] derler. Bu dünyada şu iki tip adamın hayatı harikadır: Birincisi gereksinim durumunda yaşamını hiçe sayan maceracı adam, ikincisi ise her zaman herkese fedakârlık yapmaya hazır olan cömert adam. Bu dünyada bedenen acı çekmeden hiçbir zevke ulaşılamaz; Vishnu bile karısı Lakshmī'yi ifrit Madhu'yu öldürdükten sonra kucaklayabildi.[12] Nrisimha[13] biçimli Vishnu suların üstünde dört ay boyunca aralıksız uyurken karısı nasıl hareketsiz kalabilirdi ki? Kişi maceralı işlere girişmedikçe başarıyı elde edemez. Güneş bile bulutları zapt etmek için Tulā burcuna[14] girmek zorunda kalıyor. Şimdi bize zengin olmak için bir yol söyle; mağaraya girebiliriz, ifritleri eğitebiliriz, ölü yakma yerinde kalabiliriz, insan eti satıp sihirli fitiller kullanabiliriz. Senden mucizevi güçler edinmeyi duymak istiyoruz. Biz cesur ve kararlıyız. Zira derler ki büyük insanların işlerini sadece büyük insanlar tamamlayabilirler, denizde çıkan yangını deniz suyu söndürür."

Bhairavānanda onlara, başarılı olmaları için büyük gayretlerle hazırlanmış dört tane sihirli fitil vermiş. Demiş ki: "Himālayalara doğru gidin. Oraya vardığınızda her nerede sihirli fitiliniz yere düşerse orada hazine var demektir. Orayı kazın ve hazineyi alıp geri dönün."

Kendilerine böyle söylenen dört arkadaş öyle yapmışlar, kuzey yönünde ilerlerlerken bir tanesinin elindeki sihirli fitil yere düşmüş. Orayı kazmış ve bakır çıkmış. Demiş ki: "Hey, istediğiniz kadar bakır alabilirsiniz." Diğerleri itiraz etmişler: "Budala, bunu ne yapalım biz? İsterse kıyamet kadar bakır olsun bizim yoksulluğumuzu gidermez bu. Yürüyün, daha ileri gidelim."

---

11 Görülmeyen, öngörülemeyen tehlikeler içeren durum.

12 Devī Bhagavata ve Mahābhārata gibi eserlerde anlatılan efsaneler. Buna göre Madhu ve Kaitabha adlı iki Asura (ifrit) çok güçlüydüler ve öldürülmeleri neredeyse imkânsızdı. Tanrı Vishnu ile sırayla dövüşüyorlar, biri kavga ederken diğeri dinleniyordu. Çok yorulmasına rağmen Vishnu bir hile ile onları öldürmeyi başardı. (Vettam Mani, *Purānic Encyclopaedia*, "Kaitabha maddesi," s. 365).

13 Vishnu'nun yarı aslan yarı insan biçimi.

14 Terazi burcu.

O konuşmuş: "Siz gidin, ben daha ileri gitmeyeceğim." Böyle dedikten ve dilediği kadar bakırı aldıktan sonra ilk oğlan oradan dönmüş. Kalanlar ilerlemeye devam etmişler. Biraz mesafe aldıktan sonra ikinci oğlanın elindeki sihirli fitil yere düşmüş. O da orayı kazmış ve yerin altında gümüş bulmuş. Heyecanlanmış ve demiş ki: "Hey, buradan istediğiniz kadar gümüş alabilirsiniz, daha fazla ilerlemeye gerek kalmadı." Diğer ikisi şöyle demiş: "Hey, arkamızda bakır, burada da gümüş bulduk, demek ki ileride de altın var. Bolca gümüş alsak bile yoksulluğumuz kaybolmayacak. O yüzden biz ikimiz devam ediyoruz." Böyle dedikten sonra ikisi yola devam etmişler. İkinci oğlan ise taşıyabildiği kadar gümüşü alıp geri dönmüş.

İki oğlan ilerlerken birinin elindeki sihirli fitil yere düşmüş. Heyecanlanmış, hemen yeri kazmış ve altın hazinesi bulmuş. Demiş ki: "Dostum, buradan dilediğin kadar altın alabilirsin. Hiçbir şey altından daha değerli olamaz."

Diğeri demiş ki: "Budala, senin bir şey bildiğin yok. İlk önce bakır, sonra gümüş, sonra da altın çıktı. Demek ki ileride daha değerli taşlar var, onların biri bile bizim yoksulluğumuzu ortadan kaldırır. Haydi, daha ileri gidelim. Bir sürü altını yük etmenin ne faydası var?" Öteki karşılık vermiş: "Sen git, ben burada oturup seni bekleyeceğim."

Öyle yapmışlar, dördüncü Brāhman oğlan vücudu sıcaktan kavrula kavrula, susuzluktan bitap halde bilinçsizce yol almış. Böyle dolaşırken yerde bir adam görmüş; adamın vücudu kan içindeymiş, kafasının üstünde de dönen bir çark varmış. Hemen ona doğru koşup sormuş: "Hey, kimsin sen? Bu çark neden başının üstünde dönüp duruyor? Buralarda su var mı?"

O böyle konuşurken adamın kafasının üstündeki çark Brāhman oğlanın başına geçivermiş. Brāhman oğlan sormuş: "Değerli kişi, bu nedir böyle?" Adam cevaplamış: "Bu dönen çark benim başıma da işte böyle konmuştu." Brāhman oğlan sormuş: "Bu çark ne zaman düşer, söyle bana? Çok acı veriyor." Adam açıklamış: "Senin gibi elinde sihirli fitil ile birisi gelip seninle konuşursa bu çark başından gider." Brāhman oğlan sor-

muş: "Ne zamandır bu durumda bekliyordun?" Adam sormuş: "Şu anda kral kim?" Brāhman oğlan "Vīnāvatsarāca" demiş. Adam konuşmuş: "Yıllar nasıl geçti anlayamadım. Kral Rāma yeryüzünü yönetiyordu, ben o zaman yoksulluğa düştüm ve elime bu sihirli fitili alarak zenginlik isteğiyle yollara düştüm. Başında çark dönen bir adam gördüm, onunla konuşmaya başlayınca bu duruma düştüm."

Brāhman oğlan tekrar sormuş: "Bu durumdayken yiyecek ve içeceği nasıl buldun?" Adam cevap vermiş: "Değerli kişi, Zenginlik Tanrısı hazineleri çalınmasın diye insanları korkutmak için bu çarklı düzeneği uydurmuş. Onun korkusundan kimse buraya gelmez. Eğer birisi açlık, susuzluk, uyku, yaşlılık ya da ölüm nedeniyle yaklaşacak olursa bu derin acıyı tadar. Şimdi izninle ben artık evime gideyim." Böyle konuşan adam çekip gitmiş.

Arkadaşının gecikmesi üzerine Suvarnasiddhi[15] ayak izlerine bakarak onu aramaya başlamış. Ormanda vücudu kan içinde, kafasında dönen çarktan dolayı acı içinde kıvranan ve ağlayan arkadaşını bulmuş. Yanına yaklaşıp çığlık atarak sormuş: "Hey, bu da nedir böyle?" O cevap vermiş: "İlahi takdir!" O sormuş: "Nasıl oldu bu? Sebebi nedir, söyle?" Kafasında çark olan oğlan bütün olan biteni anlatmış.

Bütün herşeyi öğrenen oğlan sitemle konuşmuş: "Seni defalarca uyarmama rağmen beni dinlemedin. Ne olacak şimdi? İyi bir soydan geldiğin, eğitimli biri olduğun halde budalanın tekisin. Zira derler ki zekâ her zaman bilgiden daha üstündür, şu aslanı diriltenlere bak, zekâdan yoksun oldukları için nasıl da öldürüldüler."

Çakradhara[16] sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Suvarnasiddhi anlatmış:

---

15 Altın bulan üçüncü Brāhman oğlandan "Suvarnasiddhi" (sihir yoluyla altın kazanan) diye bahsediliyor.

16 Başında çark olan da burada "Çakradhara" (çark taşıyan) diye adlandırılmış.

Aslan Yaratan Aptal Brâhmanlar Masalı (Simhakāraka Mūrkhabrāhmana Kathā)

"Şehrin birinde birbiriyle samimi dört Brâhman çocuk varmış. Üçü çok bilgiymiş ama zekâları biraz kıtmış. Dördüncü ise bilgide az ama zekâda fazla imiş. Bir gün arkadaşlar kendi aralarında konuşurlarken şöyle demişler: 'Başka ülkelere gidip krallarını memnun ederek zenginlik kazanmadıkça bu bildiklerimizin bize ne faydası var? Haydi, doğu bölgesine doğru gidelim.'

Öyle yapmışlar; biraz uzaklaştıkları bir sırada dördünden en büyüğü olan demiş ki: 'Hey, içimizden dördüncüsünün sadece zekâsı var, onun dışında cahilin teki. Krallığın zenginliği bilgi olmadıkça sırf zekâ ile kazanılamaz. O yüzden kazandığımdan ona zırnık koklatmam. Evine geri dönse iyi olur.'

İkincisi konuşmuş: 'Ey Subuddhi,[17] sen çok cahilsin o yüzden evine dön.' Üçüncü konuşmuş: 'Biz çocukluğumuzdan beri hep birlikte oynadık, o yüzden onu geri göndermek doğru değil. Benim fikrim onun bizimle birlikte gelmesi ve kazandıklarımızdan eşit pay alması şeklindedir. Zira derler ki kazancı asil bir ailenin kadınını tek bir kişinin sevmesi gibi tek başına edinmek doğru değil, ondan herkes yararlanmalıdır. Keza, bu benim, bu başkasının diye düşünenler kıt gönüllü kişilerdir, yüce gönüllü insanlar için tüm dünya bir ailedir. O yüzden bu da bizimle gelsin.'

Böyle böyle ilerlerlerken yol üstünde bazı kemikler görmüşler. İçlerinden birisi demiş ki: 'Haydi, bildiklerimizi uygulayalım. Bu dağılmış kemikler ölmüş bir canlıya ait. Haydi, bilgimizle onu tekrar canlandıralım. Ben onları toplayıp birleştirebilirim.' Sonra becerisiyle kemikleri birleştirmiş. İkincisi ona deri geçirmiş, et ve kan vermiş. Üçüncüsü tam ona hayat verecekken Subuddhi öne atılmış: 'Arkadaşlar durun! Canlandırmak üzere olduğunuz hayvan bir aslan. Eğer ona hayat verirseniz hepimizi öldürür.' Böyle uyarmasına rağmen sonuncusu ona demiş ki:

17 İyi zekâlı.

'Seni budala, bildiklerim boşa mı gitsin?' Subuddhi demiş ki: 'O zaman ben şu ağaca çıkana kadar bekleyin.'

Öyle yapmış. Aslan canlanır canlanmaz üçünü bir güzel öldürmüş. Ağaca çıkan Subuddhi daha sonra evine dönmüş. İşte o yüzden 'Zekâ her zaman bilgiden daha üstündür; şu aslanı diriltenlere bak, zekâdan yoksun oldukları için nasıl da öldürüldüler,' dedim."

Bu öyküyü anlattıktan sonra Suvarnasiddhi devam etmiş: "Şāstraları iyi bilen fakat dünya ile ilgili bilgileri kıt olan insanlar şu aptal Panditler[18] gibi alay konusu olurlar."

Çakradhara sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Suvarnasiddhi anlatmış:

Aptal Panditler Masalı
(Mūrkhapanditāh Kathā)

"Şehrin birinde birbiriyle arkadaş olan dört Brāhman varmış. Çocukluklarından beri bilginin başka bir ülkeye gidilerek kazanılacağına inanırlarmış. Bir gün kalkıp hep birlikte Kanyakubca şehrine gitmişler. Orada bir okula gidip çalışmaya başlamışlar. On iki yıl yoğun bir şekilde çalıştıktan sonra bilgili hale gelmişler. Sonra dördü fikir birliği içinde şöyle demiş: 'Biz bilginin her çeşidini öğrendik. Hocamızın iznini aldıktan sonra kendi ülkemize dönebiliriz.' Aralarında böyle kararlaştırdıktan sonra 'Haydi, öyle yapalım,' diyerek hocalarından icazet alıp kitaplarıyla birlikte oradan ayrılmışlar. Biraz gittikten sonra önlerindeki yol ikiye ayrılmış. Yol ağzında oturup kalmışlar. Brāhmanlardan biri 'Hangi yoldan gideceğiz?' demiş. O sırada şehirdeki tüccarın oğlu ölmüş. Cenazenin yakılacağı yere doğru büyük bir kalabalık gitmekteymiş. İçlerinden birisi kitaba başvurmuş, orada 'Büyük kalabalıkların gittiği yol doğru yoldur,' yazıyormuş. 'Biz de bu yoldan gitmeliyiz,' demiş.

18 Brāhman bilginler.

Cenaze kalabalığıyla birlikte yürüyen Panditler ölü yakma yerine geldiklerinde bir eşek görmüşler. İkinci Brāhman kitabını açıp bakmış ve şöyle bir beyit görmüş: 'Kıtlık zamanında, düşman tarafından krallığa saldırı olduğunda, ölü yakma yerine gidiş gibi kederli zamanlarda kalabalıkla hareket edenler gerçek dost ve akrabalardır.' 'O halde dostlar, bu eşek bizim akrabamızdır,' demiş. Birisi eşeğe sarılmış, diğeri ayaklarını yıkamaya başlamış. Brāhmanlar gözlerini başta tarafa çevirdiklerinde bir deve görmüşler. Birbirlerine 'Bu nedir?' diye sormuşlar. Üçüncü Âlim kitabı açıp bakmış ve 'Dharma'nın gidişi hızlıdır,' cümlesini görmüş. 'O halde bu Dharma'dır,' demiş. Dördüncü Brāhman, 'Sevileni Dharma ile bağlamak gerekir,' demiş.

Sonra eşeği devenin boynuna bağlamışlar. Biri olan biteni eşeğin sahibi olan çamaşırcıya anlatmış. Adam oraya gelip hepsini dövmeye başlamış, bunlar da tabanları yağlayarak oradan kaçmışlar.

Kaçarken yolları bir nehre çıkmış. Nehirde yüzen bir yaprak görmüşler. Panditlerden biri demiş ki: 'Bu yaklaşan yaprakla nehri geçebiliriz.' Böyle söyleyip yaprağın üstüne atlamış ve dibe batıp akıntıyla sürüklenip gitmiş. Onun sürüklenip gittiğini gören diğer Pandit şu beyiti okumuş: 'Akıllı kişi bütünüyle yok olmak söz konusu olduğunda kaybettiklerinin yarısından vazgeçer, işini kalan yarıyla sürdürür, tamamını kaybetmeye katlanmak zordur.'

Sonra bir köye varmışlar, orada birer birer evlere davet edilmişler. Birisine yağda pişmiş, şekerle karışık makarna vermişler. Pandit 'Uzun liflerden oluşan yemekler öldürür,' diyerek yemeği yememiş.

İkinci Brāhmana ince kesilmiş ekmek vermişler. O da 'Yayvan olan şeyler ömrü kısaltır,' diyerek verilen yemeği yemeden oradan ayrılmış. Üçüncü Brāhman da kendisine sunulan bakladan yapılmış çok gözenekli keki reddetmiş ve 'Çok gözenek bela getirir,' demiş.

Bu şekilde üç Pandit alaya alınarak ve açlıktan mideleri kırılmış halde ülkelerine dönmüşler."

Suvarnasiddhi söze devam etmiş: "İşte sen de böyle dünya işlerini bilmeden, söylediklerime aldırmadan, hiç durmadan ilerledin ve bu sefil duruma düştün. O yüzden 'Şāstraları iyi bilen fakat dünya ile ilgili bilgileri kıt olan insanlar şu aptal Panditler gibi alay konusu olurlar,' dedim."

Çakradhara demiş ki: "Bunların bir nedeni yok ki! Çok zeki de olsalar talihi kötü olan insanlar perişan olurlar, öte yandan talihi iyi ise beceriksiz biri mutlu yaşayabilir. Derler ki kader koruyorsa korunaksız insan yaşar, kader korumuyorsa iyi korunan insan ölür. Çölde terk edilmiş halde olan yaşar da evinde yaşamak için her türlü çabayı gösteren ölür. Şöyle bir şey var: 'Bak, Şatabuddhi ve Sahasradhī balıkçının omuzundan aşağı asılı halde, benim gibi Ekabuddhi ise bu temiz suda oynuyor, eğleniyor.'"

Suvarnasiddhi sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Çakradhara anlatmış:

Balıklar ve Kurbağa Masalı
(Matsyamandūka Kathā)

"Gölün birinde Şatabuddhi[19] ve Sahasrabuddhi[20] adında iki balık yaşıyormuş. Ekabuddhi[21] adında bir kurbağa da onlarla dost olmuş. Üç arkadaş nehrin kenarında güzel sözlerden örneklerle konuşurlar, sonra suya dönerlermiş.

Bir gün üç arkadaş göl kenarında karşılıklı konuşup eğlenirlerken günbatımında ellerinde ağlarla, başlarının üstünde yakalanmış balıklarla birçok balıkçı çıkagelmiş. Göle bakıp 'Bu gölün suları epey sığ ve çok balık var, buraya sabahleyin gelelim,' demişler. Böyle söyleyip evlerine gitmişler. Gölün balıkları ve kurbağaları kederli yüzlerle aralarında konuşmaya başlamışlar.

19 Yüz akıllı.
20 Bin akıllı.
21 Bir akıllı.

Kurbağa demiş ki: 'Ey Şatabuddhi, balıkçıların söylediklerini duydun. Ne yapmayı düşünüyorsun? Kaçmalı mıyız yoksa gölde mi kalmalıyız? Böyle bir durumda en uygunu nedir söyle?'

Bu sözleri duyan Sahasrabuddhi gülerek konuşmuş: 'Dostlar, korkmayın! Bir kimse sadece sözlere bakarak korkmamalıdır. Zira derler ki yılanların, hırsızların ve kötü kalplilerin istekleri gerçekleşmez, bu dünyanın varoluş nedeni budur. Yarın sabah balıkçıların gelmesi gerçekleşmeyecek. Eğer gelecek olurlarsa zekâmla sizi ve kendimi korurum. Ben suda birçok hile yapmayı biliyorum.'

Bu sözleri duyan Şatabuddhi demiş ki: 'Dostum, sen gerçekten de Sahasrabuddhi'sin! Zira derler ki bu dünyada eğitimli insanların aşamayacağı engel yoktur. Çānakya aklıyla Nanda hanedanlığını nasıl da yendi. Keza rüzgârın ve güneş ışınlarının giremediği yerlere eğitimli insanların becerileri girer. Öyle ıvır zıvır sözlere bakıp yaşadığımız yeri terk etmeyiz, burası bize atalarımızdan kaldı. Derler ki güzel kızların dokunuşlarıyla şereflendirdiği cennet bahçeleri bile insanların, basit de olsa, vatanlarından daha iyi değildir. O nedenle buradan bir yere ayrılmıyoruz. Ben sizi aklımla korurum.'

Kurbağa demiş ki: 'Sevgili dostlar, ben tek akıllıyım (Eka Buddhi), benim aklıma göre tek çare buradan kaçmak. O yüzden karımı da alıp buradan başka bir sulak yere gideceğim.'

Böyle dedikten sonra kurbağa karısıyla geceleyin başka bir göle gitmiş. Sabahleyin balıkçılar gelmiş, küçük, orta, büyük demeden bütün su canlılarını, balık, kaplumbağa, kurbağa, yengeç ne varsa yakalamışlar. Suda birçok hile yaptığını söyleyen Sahasrabuddhi ve Şatabuddhi de karılarıyla birlikte kaçarken ağa takılıp yakalanmış ve ölmüşler.

Akşam olunca balıkçılar mutlu bir şekilde evlerine dönmüşler. Balıkçılar ağır oldukları için Şatabuddhi ve Sahasrabuddhi'yi omuzlarında taşıyorlarmış. Gölün kenarında oturan kurbağa onları görünce karısına seslenmiş: 'Sevgilim, bak, bak! Şatabuddhi ve Sahasrabuddhi balıkçının omuzundan aşağı asılı halde, benim gibi Ekabuddhi ise bu temiz suda oynuyor, eğleniyor.'

Zekâ mı yoksa bilgi mi daha üstün, diye düşündüğünüzde, ben derim ki zekâ hiçbir şekilde davranışlar için belirleyici olamaz."

Suvarnasiddhi demiş ki: "Söylediklerin doğru bile olsa bir dostun tavsiyelerini göz ardı etmemek gerekir. Fakat senin açgözlülükle ilerleyişine ben ne yapabilirdim ki? Şöyle bir şey anlatırlar: 'Aferin dayı, güzel şarkı söyledin, seni uyardığım halde beni dinlemedin ve devam ettin. Boynundaki eşsiz yularla şarkı söylemenin ödülünü aldın.'"

Çakradhara sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Suvarnasiddhi anlatmış:

Uddhata Adlı Eşeğin Masalı
(Uddhatākhyagardabha Kathā)

"Şehrin birinde Uddhata adında bir eşek yaşıyormuş. Gün boyunca yük taşır, geceleyin de canının istediği gibi dolaşırmış. Çamaşırcılık yapan sahibi dövmesin diye de sabah olmadan eve dönermiş. Çamaşırcı da onu dönünce bir iple bağlarmış.

Dolaştığı gecelerden birinde bir çakalla dostluk kurmuş. Güçlenen eşek çitleri kırıp çakalla birlikte salatalık tarlasına girmiş. İkisi canları çektiği kadar salatalık yedikten sonra yaşadıkları yerlere geri dönerlermiş.

Bir gece kibirli eşek salatalık tarlasının ortasında çakala demiş ki: 'Yeğenim, bak, ne kadar güzel bir gece! Şarkı söyleyesim geldi. Bana nasıl bir şarkı istediğini söyle!'

Çakal onu uyarmış: 'Dayı, bu tehlikeli olmaz mı? Şu anda bizler hırsız durumundayız, hırsızlar işlerini gizlice görmezler mi? Zira derler ki biri öksürüyorsa hırsızlığa, uykuluysa zinaya, hastaysa açgözlülükle yemek yemeye kalkışmamalıdır. Ayrıca, senin sesin tatlı bir ses değil, uzaktan Şankha öttürülüyormuş zannedilecektir. Senin bet sesine uyananlar seni öldürecek veya bağlayacaklardır. O yüzden bu leziz salatalıkları sessizce ye ve sakın şarkı söylemeye kalkışma.'

Bu sözleri işiten eşek şöyle söylemiş: 'Sen ormanda yaşadığın için müziğin nasıl güzel bir şey olduğunu bilmiyorsun ve onun için böyle konuşuyorsun. Zira derler ki sonbaharda, sevgilisi de yanındayken, ayın karanlığı dağıttığı bir sırada, kulaklarına abıhayat gibi melodiler gelen erkekler ne kadar da şanslıdırlar.'

Çakal demiş ki: 'Dayı, haklısın fakat sen müzik nedir bilmiyorsun ki, sadece anırıyorsun. Böyle bir çabaya girişmenin ne yararı var?'

Eşek cevap vermiş: 'Yazıklar olsun sana! Ben müzik bilmiyorum ha? Sana sayayım da gör: Yedi nota, üç oktav vardır; yirmi bir modülasyon (geçiş), kırk dokuz tane sekizlik,[22] üç tür ses uyumu, üç kadans,[23] üç Sthāna, üç tür es, altı Āsya, dokuz his, otuz altı makam, kırk duygulanış biçimi vardır.[24] Büyük hoca Bhārata, eski zamanlarda seslerin yarattığı ziyafeti Vedaların en yüce özü olarak ortaya koymuştu. Bu dünyada tanrılar için müzikten daha değerli bir şey yoktur. Rāvana bile üç gözlü tanrıyı lirin telleriyle yakalamadı mı? Gördün mü yeğenim, beni neden şarkı söylemekten vaz geçirmeye çalışıyorsun ki? Bana neden cahil muamelesi yapıyorsun?'

Çakal konuşmuş: 'Dayı, madem öyle, ben tarla sahibinin çitinin girişinde tetikte bekleyeceğim, sen istediğin gibi şarkı söyle!'

Öyle yapmış, tarlanın sahibi eşeğin anırtısını duyunca öfkeden dişlerini sıkarak koşup gelmiş. Eşeği görünce onu yere düşünceye kadar bir güzel sopalamış. Onu taş havana bağlayan tarla sahibi gidip uyumuş. Vücudunun ağrıları hafifleyen eşek ayağa kalkmış. Zira derler ki köpek, at ve özellikle eşeklerde dayaktan ötürü oluşan ağrı çok uzun sürmez. Sonra eşek havanı sürükleyerek çiti kırmış ve kaçmaya başlamış. O sırada onu uzaktan izleyen çakal gülerek şöyle söylemiş: 'Aferin dayı, güzel şarkı söyledin, seni uyardığım halde beni dinlemedin ve devam ettin. Boynundaki eşsiz yularla şarkı söylemenin ödülünü aldın.' Ben de seni uyardığım halde beni dinlemedin."

22 Birlik notanın sekizde biri.

23 Bir müzik cümlesinin bitimi.

24 Burada ilginç bir şekilde Svara (nota), Grāma (oktav), Mūrçchanā (modülasyon) gibi çok sayıda müzik terimi geçmektedir.

Bunları dinleyen Çakradhara demiş ki: "Dostum, bu doğru! Şöyle söylemişler: Basiretini kaybeden veya dostlarının tavsiyelerini dinlemeyenler dokumacı Mantharaka gibi mahvolur giderler."

Suvarnasiddhi sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Çakradhara anlatmış:

Dokumacı Mantharaka Masalı (Mantharaka Kaulika Kathā)

"Kasabanın birinde Mantharaka adında bir dokumacı yaşamaktaymış. Bir gün elbise dokurken bütün dokuma aletleri bozulmuş. Sonra baltasını alıp ormana odun toplamaya gitmiş. Dolaşırken deniz kenarına inmiş ve orada bir gül ağacı[25] görmüş. Onu görünce şöyle düşünmüş: 'Ne kadar devasa bir ağaç böyle, onu parçalara bölersem bundan ne kadar çok dokuma malzemesi çıkar.' Böyle düşündükten sonra ağacı kesmek için baltasını havaya kaldırmış.

Ağaçta bazı ruhlar yaşıyormuş. Ruh ona seslenmiş: 'Hey, bu ağaç benim evimdir ve onun korunması gerekir. Çünkü burada rahatça yaşarım, onu tatlı meltemler canlı tutar, deniz dalgalarının hafif dokunuşları serinletir.'

Dokumacı demiş ki: 'Ben ne yapabilirim ki? Eğer dokuma malzemesi bulamazsam ailem açlıktan ölür. O yüzden başka bir yere git. Bu ağacı kesmem gerek!'

Ruh konuşmuş: 'Senden hoşlandım, dile benden ne dilersen? Fakat bu ağacı koru!'

Dokumacı cevap vermiş: 'Madem öyle eve gideyim, arkadaşıma ve karıma sorayım, sonra geri geleyim. Onlar ne derlerse onu isterim.'

Ruh kabul etmiş, dokumacı neşeyle eve koşmuş. Köyün girişinde dostu berberi görmüş ve ona bütün olan biteni anlat-

25 Dalbergia sisso.

mış. Demiş ki: 'Dostum, bir ruh benim istediğimi yapacak, söyle ondan ne isteyeyim? Bunu sana sormaya geldim.'

Berber şöyle söylemiş: 'Madem öyle, krallık iste, sen kral olursun ben de senin vezirin olurum. Bu yolla hem krallığın zevklerine hem de ölümden sonraki göksel zevklere kavuşmuş oluruz. Zira derler ki bu dünyada nam salmış cömert krallar bunun etkisiyle cennette de tanrılarla yarışırlar.'

Dokumacının aklına yatmış ve 'Tamam ama bir de karıma sorayım,' demiş. Berber buna itiraz etmiş ve şöyle konuşmuş: 'Bir kadına danışmak kutsal yazıtlara aykırıdır çünkü kadınlar kıt akıllıdırlar. Zira derler ki akıllı kişi kadınlara yiyecek, giysi, mücevherat sağlar, onu doyurur, âdet zamanında onunla birlikte yaşar ama asla ona bir şey danışmaz. Bir kadın, bir hilekâr, bir kumarbaz veya daha aşağılık biri tarafından yönetilen ev halkı mahvolur gider; böyle söyler ifritlerin hocası Bhārgava! Kadınların fısıltılarına aldırış etmeyen erkekler önemli insanlar olurlar. Şu kadınlar ne kadar da benciller, sadece kendi zevklerini düşünürler, gözdeleri yoktur, çocukları bile çok şey ifade etmez onlara, varsa yoksa rahatları ve zevkleridir.'

Dokumacı demiş ki: 'Yine de ona sormam gerekir, o soylu bir kadındır, ayrıca ben ona sormadan hiçbir şey yapamam.' Böyle dedikten sonra karısının yanına gitmiş ve ona demiş ki: 'Karıcığım, bugün bir ruh benim emrim altına girdi, ne istersem yerine getirecek. Buraya senin tavsiyeni almaya geldim. Sence ondan ne istemeliyim? Berber arkadaşım krallık istememi söyledi.'

Karısı demiş ki: 'Ey asil evlat![26] Berberlerde akıl mı var? Onun tavsiyesini dinleme! Zira derler ki akıllı kişi şairlerin, değersiz insanların, berberlerin, dilencilerin tavsiyelerini dinlememelidir. Ayrıca krallık işlerinin türlü türlü zorlukları vardır. Sandhi, Vigraha, Yāna, Āsana, Samşraya, Dvaidhībhāva gibi

26 Āryaputra'yı "asil evlat" olarak karşıladım.

politikalar krala asla rahat vermez.[27] Çünkü kral tahta oturduğu andan itibaren aklı endişelerle çevrilir, başından dökülen kutsal sular felaket suları halini alır.[28] Keza Rāma'nın sürgüne gidişini, Pāndu oğullarının ormanda saklanışlarını, Yādavaların bütünüyle imha edilmelerini, kral Nala'nın tahttan düşürülüşünü, ermiş Vasishtha'nın lanetiyle kral Saudāsa'nın yok oluşunu, Kārtavīrya'nın Paraşurāma tarafından öldürülüşünü, Lankā kralı Rāvana'nın krallığı uğruna düştüğü feci durumu düşündüğümüzde akıllı kişinin asla bir krallık istememesi gerekir. Bir kimsenin oğulları ve akrabalarıyla beraber kardeşleri bile kralı öldürüp yerine geçmeyi düşünecekse, o krallıktan uzak durmak gerekir.'

Dokumacı konuşmuş: 'Doğru söylüyorsun. O zaman bana ne isteyeceğimi söyle.' Kadın cevap vermiş: 'Sen günde bir kez dokuma yapıyorsun. Ondan bir baş ve iki kol daha iste, o zaman günde iki kez dokuma yapma gücün olur. Biri bedenin ön kısmında, diğeri arka kısmında olur. Birinden kazandıklarınla ev giderlerini karşılarsın, diğeriyle de özel faaliyetlerini sürdürürsün. Böylece toplum önünde değerin olur, mutlu bir şekilde yaşarsın. Hem bu dünyayı hem de ötekini kazanmış olursun.'

Bunları işiten dokumacı sevinçle demiş ki: 'Çok güzel iffetli kadın, çok güzel! Harika bir çözüm sundun. Karar verdim, dediğin gibi yapacağım.'

Ağaç ruhunun yanına giden dokumacı ona şöyle söylemiş: 'Madem istediğimi gerçekleştireceksin o zaman bana iki kol ve bir baş ver.'

---

27 Sandhi: Kendinden daha güçlü olan kralla barış yapma; Vigraha: Gerekli görülmesi durumunda savaş yapma; Yāna: Kusursuz derecede hazır olunca düşman üzerine yürüme; Āsana: Güç olarak eşit olan düşman karşısında sessiz kalma; Samşraya: Gücün tükenmesi durumunda sığınak arama; Dvaidhībhāva: Güçlü kralla barış, zayıf kralla savaş yapmak suretiyle ikili politika izleme. Bunlar Kautilya'nın Arthaşāstra'sında "Altı Yöntem" (Şadguna) olarak anlatılırlar. (Bkz. Kautilya, *The Arthashastra*, X, II. Rangarajan, s.528)

28 Eski Hint uygarlığında kral tahta otururken yapılan törenlere gönderme yapılıyor.

Bunu söyler söylemez iki kollu ve iki başlı bir yaratık haline gelmiş. Çok mutlu olmuş, sevinçle eve dönerken köy halkı bunu görmüş, onun bir ifrit olduğunu düşünerek taş ve sopalarla onu öldürmüşler.

İşte o yüzden 'Basiretini kaybeden veya dostlarının tavsiyelerini dinlemeyenler dokumacı Mantharaka gibi mahvolur giderler,' dedim." Çakradhara konuşmuş: "Çok doğru. Bu dünyada herkes ifritçe kurduğu sahte hayaller yüzünden alay konusu olur. Şöyle bir şey söylenir: Geleceğe dair olmadık düşünceler kuran kişi Somaşarman'ın babası gibi beyazlaşmış olarak uyur."

Suvarnasiddhi sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Çakradhara anlatmış:

Svabhāvakripana Adlı Brāhmanın Masalı (Svabhāvakripana Nāma Brāhmana Kathā)

"Şehrin birinde Svabhāvakripana adında bir Brāhman yaşamış. Dilenerek elde ettiği yemeğinden arta kalan bulgurlarla dolu bir çanağı varmış.

Onu her zaman duvardaki çiviye asar, altındaki yatağa uzanarak sabit bir bakışla ona bakarmış. Bir gece şöyle düşünmüş: 'Bu çanak ağzına kadar dolu. Eğer kıtlık olursa bununla yüz rupi kazanırım. Onunla bir çift keçi satın alırım. Onlardan altı ayda bir doğacak yavrularla keçi sürüsüne sahip olurum. Keçileri satar inekler alırım, ineklerle dişi mandalar, mandalarla da kısraklar satın alırım. Kısraklardan çok sayıda atım olur. Onları satarsam çok sayıda altınım olur. Altınla dört odalı bir ev alırım. Sonra Brāhman'ın teki evime gelir, evlenmek üzere genç ve güzel kızını bana verir. Ondan bir oğlum olur, ona Somaşarman adını veririm. Emekleme zamanı geldiğinde elime bir kitap alıp ahırın yanında onu okurum. Beni gören Somaşarman annesinin kucağından atlayıp ahırın yanında duran bana doğru gelir. Ben karıma "Çocuğu iyi tutsana," diye öfkeyle bağırırım. O ev

işleriyle meşgul olduğundan sesimi işitmez. Ben de yerimden kalkıp ona tekme atarım.'

Derin düşüncelere kapılmışken öyle bir tekme atmış ki çanak kırılmış, üzerine serpilen bulgurlarla bembeyaz olmuş.

İşte o yüzden 'Geleceğe dair olmadık düşünceler kuran kişi Somaşarman'ın babası gibi beyazlaşmış olarak uyur,' dedim."

Suvarnasiddhi demiş ki: "Öyledir. Senin hatan nedir? Senin hatan açgözlülüğe kapılmaktır. Şöyle derler, bir işi üzerine alıp da onu açgözlülükle yapan, sonunu düşünmeyen kral, tıpkı kral Çandra gibi alay konusu olur."

Çakradhara sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Suvarnasiddhi anlatmış:

Kral Çandra Masalı
(Çandrabhūpati Kathā)

"Şehrin birinde Çandra adında bir kral yaşıyormuş. Oğulları maymunlarla oynamayı sever, onları çeşitli yiyeceklerle beslerlermiş. Maymunların lideri, Uşanas'ın,[29] Brihaspati'nin[30] ve Çānakya'nın[31] öğretilerini bilir, sadece bilmekle kalmaz onları davranışlarına da yansıtırmış. Diğer maymunlara bilgelik ve politika öğretirmiş.

O sarayda kral çocuklarının üstlerine bindikleri koyunlar da yaşıyormuş. Koyunlardan biri çok açgözlüymüş, hiç çekinmeden krallık mutfağına dalar ve orada ne bulursa yermiş. Aşçılar da ona sinir olur, ellerine geçen tahta, bronz ya da bakır mutfak aletleriyle onu kovalarlarmış. Maymunların lideri bu durumu görür ve aklından şöyle geçirirmiş: 'Ah, koyunla aşçılar arasındaki bu mücadele korkarım sonunda maymunların telefine neden olacak. Bu koyun lezzetli yemek-

29 Vedik bir ermiş.

30 Tanrıların danışmanı, tanrılarla insanlar arasında elçi; kanun kitabı yazarı, çok çeşitli görünüşleri olan bir bilge.

31 Vezir Çānakya, Arthaşāstra'nın yazarı Kautilya.

lere çok düşkün, aşçılar ise çok sinirli, ellerine geçen her şeyi fırlatıyorlar. Bir gün fırlatacak bir şey bulamayacak ve ellerine geçen yanan odun parçasını atacaklar, bu tüyü bol koyun da onun kıvılcımıyla tutuşacak. Alev almış koyun yakındaki ahıra girecek. İçi saman dolu ahırdaki atlar yanmaya başlayacak. Nihayet atların hepsi de yanık içinde kalacak. Şālihotra[32] "At yanıklarına maymun yağı iyi gelir," demişti. Bu iş böyle gelişecek, bundan eminim.'

Böyle düşündükten sonra maymunları güvenli bir yerde etrafına toplayan lider maymun onlara şöyle söylemiş: 'Aşçılarla koyunlar arasındaki mücadele kesinlikle maymunların yok oluşuyla neticelenecektir. O yüzden yaşamak isteyen kişi anlamsızca süren bu mücadeleden kaçmak için bu evden uzağa gitmelidir. Derler ki ev sahiplerinin yok oluşu kavgadan, dostlukların bozuluşu sert sözden, krallıkların çöküşü kötü kraldan, insanın şanının kirlenişi kötü işlerindendir. Hep birlikte yok olmadan önce bu saraydan ayrılıp ormana gitmeliyiz.' Bu sözlere aldırış etmeyen kibirli maymunlar gülerek şöyle demişler: 'Sen bunamışsın, aklın zayıflamış, o yüzden böyle konuşuyorsun. Zira derler ki bir bebeğin de yaşlı bir adamın dişsiz ağzı da salya akıtır; bebeğin aklı da yaşlı adamın aklı da bir işe yaramaz. Buradaki göksel zevklere benzer zevkleri, prensler tarafından verilen abıhayat gibi yiyecekleri bırakıp ormandaki acı, ekşi, tatsız meyveleri yemeyeceğiz.'

Bu sözleri işiten ihtiyar maymun gözleri yaşlı şöyle konuşmuş: 'Ah budalalar, bu zevkin size neye mal olacağını bir bilseniz! Bu aldığınız zevki verenin bir ölümcül zehir ağacı olduğunu bilmiyorsunuz. Ailemin gözlerimin önünde yok oluşunu görmek istemiyorum. O yüzden ben ormana gidiyorum. Zira derler ki dostlarının felakete sürüklendiğini, ana vatanının zapt edildiğini, ailesinin yok olduğunu, ülkesinin yıkıldığını görmeyenler kutlu kişilerdir.'

Böyle söyledikten sonra maymunlardan ayrılan lider maymun ormana gitmiş. Ertesi gün koyun mutfağa dalmış, aşçı

32 Veterinerlik bilimini çok iyi bilen bir kimse.

fırlatacak bir şey bulamayınca yanan odun parçasını fırlatmış. İsabet alan koyun feryat figan ederek yanan bedeniyle yakındaki ahıra girmiş. Saman dolu yerde debelenmiş, yükselen alevlerden birçok atın gözleri kör olmuş ve çoğu oracıkta ölmüş. İplerini koparıp kurtulanlar kişneyerek, sağa sola koşuşturarak insanlar arasında karışıklığa neden olmuşlar.

Kral üzülmüş, âlimlerini çağırtmış ve onlara demiş ki: 'Bu atların yaralarını iyileştirecek bir çare bulun hemen!' Onlar da kitapları karıştırıp şöyle söylemişler: 'Efendimiz, Şâlihotra şöyle buyuruyor: "Güneş doğduktan, karanlık dağıldıktan sonra, atlarda yanarak oluşan yaraları iyileştirmek için maymun yağı kullanmak gerekir." O yüzden yanıkları yüzünden ölmeden hemen atlara bu tedaviyi uygulamak gerekir.'

Bunu işiten kral tüm maymunların öldürülmelerini emretmiş. Daha ne söylenebilir ki, tüm maymunlar taşlarla, sopalarla ve çeşitli silahlarla öldürülmüşler.

Maymunların lideri oğlunun, torununun, erkek ve kız kardeşinin oğullarının ve diğer maymunların öldüğünü öğrenmiş ve çok üzülmüş. Yemeden içmeden kesilerek ormandan ormana dolaşmış durmuş. Sonra düşünmeye başlamış: 'Bu kötü kalpli kraldan intikamımı nasıl alabilirim acaba? Zira derler ki bir insan ailesini yok eden düşmanlardan korktuğu ya da açgözlü olduğu için intikam alamazsa bir korkak ve en aşağılık bir adam olarak kabul edilir.'

Bir gün yaşlı maymun dolaşırken susamış ve lotuslarla kaplı bir göle gelmiş. Göle dikkatlice baktığında, hayvan ya da insan, birtakım ayak izlerinin göle doğru gittiğini fakat oradan geri gelmediğini fark etmiş. Düşünmüş: 'Bu gölde timsah veya ona benzer korkunç bir yaratık olmalı. O yüzden şu lotus kamışıyla suyu uzaktan içmeliyim.'

O sıra gölün içinden boynunda mücevherlerle süslü bir kolye olan bir canavar peydah olmuş ve maymuna demiş ki: 'Hey, bu göle kim girerse benim yiyeceğim olur. Bugüne kadar senin gibi suyu uzaktan içen zeki birisi çıkmadı. Senden hoşlandım, dile benden ne dilersen!'

Maymun sormuş: 'Sen ne kadar yiyebilirsin?' Canavar cevap vermiş: 'Suya giren yüzlerce, binlerce, on binlerce, milyonlarcasını yiyebilirim. Fakat dışarıda bir çakal bile beni korkutabilir.'

Maymun demiş ki: 'Ben bir krala fena halde düşmanım. Eğer bana boynundaki mücevherli kolyeyi verirsen onunla kralı ve tüm ailesini kandırıp buraya getirebilirim.' Maymunun sözlerine inanan canavar kolyeyi ona vermiş ve 'Dilediğin gibi yap dostum,' demiş.

Mücevherli kolyeyi boynuna dolayan maymun ağaçların, yüksek binaların tepesinde dolaşmış, onu gören insanlar sormuşlar: 'Ey maymunların lideri, bu kadar uzun zamandır nerelerdeydin? Bu güneş gibi parlayan mücevherli kolyeyi nereden buldun?'

Maymun yanıt vermiş: 'Ormanın derinliklerinde Kubera[33] tarafından yapılmış büyük ve çok gizli bir göl var. Pazar günleri sabah erkenden, güneş yarı yükseldiğinde, her kim onun içine girerse Kubera'nın bir lütfu olarak boynunda böyle mücevherli kolyeyle çıkıyor.'

Bunu duyan kral maymunu çağırtmış ve sormuş: 'Hey maymunların lideri, doğru mu bu? Gerçekten mücevherlerle dolu bir göl var mı?'

Maymun yanıtlamış: 'Efendimiz, boynumdaki kolye bunun kanıtıdır. Böyle mücevherli kolye istiyorsanız benimle birlikte birilerini gönderin, onlara gölü göstereyim.' Bunu işiten kral demiş ki: 'Eğer doğruysa ben bizzat kendim ailemle birlikte geleceğim, bir sürü mücevherli kolyelerim olacak.' Maymun 'Tamam, öyle yapın o zaman,' demiş.

Açgözlü bütün kraliçeler, hizmetkârlar kralla birlikte gelmişler. Maymun kralın kucağındaki bir hamakta, oldukça özenli bir şekilde taşınmış. Derler ki ey İstek Tanrıçası, sana selam olsun! Zengin kişiler kötü işler de yapsalar ulaşımı zor yerlere itinayla taşınırlar. Keza yüzü olan bini ister, bini olan

33 Zenginlik Tanrısı.

milyonu ister, milyonu olan krallık ister, krallığı olan da cenneti ister. Bir insan yaşlanır, saçları beyazlar ve dökülür, dişleri düşer, gözleri ve kulakları zayıflar, sürekli kalan sadece arzudur.

Sabahleyin göle vardıklarında maymun krala demiş ki: 'Efendimiz, mücevherli kolye isteyenler güneş yarıya kadar yükseldiğinde bu göle girmeliler. Bütün herkesin aynı anda girmesi gerekir. Sonra siz benimle birlikte girmelisiniz, o noktaya vardığımızda size çok kolye göstereceğim.'

Kralın bütün akrabaları ve adamları göle girmişler, girer girmez canavar onları yemiş. Hiçbiri dışarı çıkmayınca kral sormuş: 'Ey maymunların lideri, neden kimse sudan çıkmadı?' Bunu işiten maymun ani bir hareketle ağaca çıkmış ve krala demiş ki: 'Ey kötü kalpli kral, gölde yaşayan bir canavar bütün adamlarını yedi. Ben ailemin intikamını aldım. Şimdi git buradan. Kral olduğun için seni göle sokmadım. Zira derler ki bir iş ya da davranış karşılığını bulmalıdır; şiddet şiddeti doğurur, kötü kişi kötülüğe uğrar, bunda bir kusur görülmez. Sen benim ailemi yok ettin, ben de seninkini.'

Bunları işiten kral öfkeyle yürüyerek oradan ayrılmış, geldiği yoldan gitmiş. Kral gittikten sonra iyice doymuş olan canavar sudan çıkmış ve mutlulukla şöyle konuşmuş: 'Düşman yok edildi, dostluk kuruldu, mücevher kolye kimseye verilmedi; suyu lotus sapıyla içen sen maymun, aferin sana!'

İşte o yüzden 'Bir işi üzerine alıp da onu açgözlülükle yapan, sonunu düşünmeyen kral, tıpkı kral Çandra gibi, alay konusu olur,' dedim." Sonra tekrar Çakradhara'ya demiş ki: "Dostum, izin ver ben evime gideyim."

Çakradhara yanıt vermiş: "Dostum, zenginlik ve dostluk felaket zamanı bir arada tutulmalıdır. Beni böyle sefil halde bırakıp nereye gidiyorsun? Zira derler ki; dostunu bırakıp giden vicdansız adam bu günahı yüzünden mutlaka cehenneme gider."

Suvarnasiddhi demiş ki: "Ah, haklısın, bu durumda gitmem güç olur. Ama burası olağanüstü güçlerin elinde bir yer, sıradan insanlar buradan geçemezler. O güce emredip kimse seni özgür bıraktıramaz. Bundan başka, başının üstünde dönen çarkın

etkisiyle yüzünde oluşmuş çarpıklıklar görüyorum. O nedenle 'başıma bir felaket gelmeden buradan gitsem iyi olacak,' diye düşünüyorum. Çünkü ey maymun, yüzündeki renkten dolayı anlıyorum ki seni ifrit Vikāla ele geçirdi; şu anda kim buradan kaçıp giderse kurtulur."

Çakradhara sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Suvarnasiddhi anlatmış:

Rākshasa Vikāla ve Maymun Masalı
(Vikālarākshasa Vānara Kathā)

"Şehrin birinde Bhadrasena adında bir kral yaşamış. Onun Ratnavalī adında her türlü uğurlu özelliklere sahip bir kızı varmış. Bir Rākshasa onu kaçırmak istemiş. Her gece gelip onunla sevişmeye çalışırmış. Ancak kız sihir gücüyle korunduğu için ifrit onu kaçırmayı başaramıyormuş. İfrit yakınına geldiğinde kızın vücudu korkudan kasılır ve titrermiş. Bir süre böyle geçmiş, bir gün gece yarısı ifrit çıkagelmiş ve odanın bir köşesinde oturmuş.

Prenses, arkadaşına seslenmiş: 'Dostum, şu Vikāla'ya da bak, gecenin bir yarısı beni nasıl da rahatsız ediyor? Ondan kurtulmanın bir yolu yok mu?'

Bu sözleri duyan ifrit şöyle düşünmüş: 'Kuşkusuz bana benzeyen başka bir Vikāla var, onu kaçırmak için her gün geliyor fakat o da benim gibi başaramıyor. İyisi mi bir at şekline gireyim ve neye benziyor, gücü ne kadar gözlemleyeyim.' Böyle karar veren ifrit bir atın bedenine karışarak at biçimine girmiş.

Bu sırada bir hırsız gecenin yarısı saraya gelmiş. Bütün atlara şöyle bir bakmış, en uygunu olarak ifritin bedenine karıştığı atı beğenmiş ve onun üstüne binmiş. Bunun üzerine ifrit düşünmüş: 'Bu binen kişi mutlaka Vikāla denen ifrit olmalı. Beni hırsız sanıp öfkeyle beni öldürmeye gelmiş. Ne yapayım şimdi?' Böyle düşünürken hırsız onu kamçılamış. Korkuya kapılan ifrit hızla koşmaya başlamış. Biraz uzaklaştıklarında hırsız dursun diye

atın dizginlerini çekmiş fakat ata karışmış ifrit, durmak şöyle dursun daha hızlı koşmaya başlamış. Atın dizginlerin çekilmesine aldırış etmediğini gören hırsız şöyle düşünmüş: 'Atların dizginlerin çekilişlerine aldırış etmezlik gibi bir huyları yoktur. O halde bu at biçimine girmiş bir ifrit olmalı. Eğer kumlu bir yer görürsem atlayayım, aksi halde bu beni öldürecek.'

Böyle düşünüp tanrısına dua ederken at bir Banyan ağacının yanına gelmiş. Hırsız, ağacın dallarından birine tutunarak ağaca çıkmış. Birbirlerinden ayrılmakla her ikisi de hayatlarının kurtulduğunu düşünüp sevinmişler.

O ağaçta ifritin arkadaşı olan bir maymun yaşamaktaymış. İfritin korktuğunu görünce ona demiş ki: 'Hey dostum, neden korku içinde kaçıyorsun ki? Bu her zaman senin yediğin insanoğlu, ye onu gitsin!'

Maymunun bu sözlerini duyan ifrit normal biçimine geri dönmüş ve tereddütlü adımlarla yaklaşmaya başlamış. Maymunun ifriti çağırması üzerine hırsız maymunun kuyruğunu ısırmış. Hırsızın ifritten daha güçlü olduğunu düşünen maymun acıyla gözlerini yummuş, tek kelime etmeden öylece kalakalmış. Onun bu acı içindeki yüzünü gören ifrit şu beyiti söylemiş: 'Ey maymun, yüzündeki renkten dolayı anlıyorum ki seni ifrit Vikāla ele geçirdi; şu anda kim buradan kaçıp giderse kurtulur.' Bunu söyleyen Rākshasa gözden kaybolup gitmiş.

Şimdi bırak eve gideyim, açgözlülük ağacının bir meyvesi gibi sen de bu sefil duruma düştün."

Çakradhara demiş ki: "Benim bu sefil durumumun bir nedeni yok. İnsanların kaderlerinde hayırlı veya hayırsız ne varsa o başlarına gelmektedir. Şöyle derler; Trikūta Dağı onun kalesiydi, çevresi okyanusla kaplıydı, korkunç ifritlerden askerleri vardı, zenginliği Kubera'dan geliyordu, Uşanas'ın bilgisine sahipti, yine de kader Rāvana'nın yok olmasını engelleyemedi.[34] Kör adam, kambur ve üç göğüslü prenses kaderin etkisiyle nasıl da birlikte yaşamak zorunda kaldılar?"

34 Rāmāyana Destanı'nda Rāma'nın Lankā Adası'na köprü kurup maymun ordusuyla gelerek ifritleri ve onların lideri Rāvana'yı öldürüşünü kastediyor.

Suvarnasiddhi sormuş: "Bu nasıl olmuş?"
Çakradhara anlatmış:

Kör, Kambur ve Üç Göğüslü Prenses Masalı (Andhaka, Kubcaka, Tristanī Kathā)

"Kuzey bölgesinde Madhupura adında bir şehir varmış. Orayı Madhusena adında bir kral yönetirmiş. Dünyevi zevklere daldığı bir sırada onun üç göğüslü bir kızı olmuş.

Üç göğüslü kızı olduğunu öğrendiğinde kral baş saray görevlisine şöyle söylemiş: 'Götürün bu üç göğüslü kızı ormanda uzak bir yere bırakın, bu işi gizli yapın, kimsenin haberi olmasın.'

Bu emri alan saray görevlileri şöyle söylemişler: 'Mahārāca! Şu bilinen bir gerçektir ki üç göğüslü bir kız uğursuzdur ve felaket getirir. İki dünyada da günahkâr durumuna düşmemeniz için Brāhmanlara danışsanız iyi olur. Çünkü her zaman fikir danışanlar, söz dinleyenler ve onu tutanlar, küçük lotus çiçeklerinin güneşte büyümesi gibi güçlenirler. Keza her şeyin farkında olsa da bir kimse her zaman fikir danışmalıdır; geçmiş zamanda bir Brāhman büyük bir ifrit tarafından yakalandığında ondan sadece bir soru sorarak kurtulmuştu.'

Kral sormuş: 'Bu nasıl olmuş?'
Saray görevlileri anlatmışlar:

İfrit Tarafından Yakalanan Brāhman Masalı (Rākshasagrihīta Brāhmana Kathā)

'Efendimiz, ormanın bir bölgesinde Çandakarman adında bir ifrit yaşarmış. Bu ifrit bir gün ormanda dolaşırken bir Brāhman'ı yakalamış. Omzuna oturmuş olan ifrit ona "Doğruca yürü," diye emretmiş. Brāhman korkusundan omzundaki ifritle yürümeye başlamış. Ayaklarının bir lotus kadar narin olduğunu fark edince sormuş: "Ayakların neden bu kadar

yumuşak?" İfrit cevap vermiş: "Islak ayaklarla yere basmayacağıma dair söz verdim." İfritin bu sözleri üzerine Brāhman bir kurtuluş yolu bulduğunu düşünerek bir göle varmış.

İfrit ona şöyle emretmiş: "Ben tanrılara tapınmaya[35] gidiyorum, buradan bir yere ayrılma." Yalnız kalan Brāhman düşünmüş: "Tanrılara tapındıktan sonra ifrit kesin beni yiyecek; o yüzden hemen buradan kaçayım, ifrit ıslak ayaklarıyla beni takip edemez."

Öyle olmuş, ifrit verdiği sözün bozulmaması uğruna ıslak ayaklarla onu izleyememiş.

İşte o yüzden "Her şeyin farkında olsa da bir kimse her zaman fikir danışmalıdır, geçmiş zamanda bir Brāhman büyük bir ifrit tarafından yakalandığında ondan sadece bir soru sorarak kurtulmuştu," dedik.'

Saray görevlilerinden bu öyküyü işiten kral Brāhmanları çağırtmış ve onlara sormuş: 'Ey Brāhmanlar, evimde üç göğüslü bir kız çocuğu doğdu. Çocuğun yaratacağı kötü etkilerden kurtulmak için bir çare var mıdır yok mudur?'

Brāhmanlar konuşmuşlar: 'Efendimiz dinleyin; eksik ya da fazla organla doğan kız çocukları kocalarını yok ederler ve iffetlerini kirletirler. Üç göğüslü bir kız da ortaya çıktıysa ve babasına göründüyse çok geçmeden onu da mahvedecektir, bundan hiç şüpheniz olmasın. O yüzden efendim, onu görmekten kaçınmalısınız. Eğer birisi onunla gönüllü olarak evlenirse ve onunla başka bir ülkeye göç ederse siz de hem bu dünyada hem de ötekinde rahat edersiniz.'

Brāhmanlardan bunları işiten kral davullar çaldırarak duyuru yaptırmış: 'Her kim üç göğüslü kızımla evlenirse ona yüz bin altın para verilecek ve ömür boyu sürgüne gönderilecektir.' Çok zaman geçmesine rağmen kimse kızla evlenmeye talip olmamış.

Zaman geçmiş, prenses gençlik evresine ulaşmış. Gizli bir yerde korunaklı bir şekilde yaşamaktaymış. O şehirde kör bir adam varmış. Onun Mantharaka adında kambur bir arkadaşı

35 Hint masal ve mitoloji dünyasında ifritler de tanrılara tapınabilir.

varmış. Bu her zaman onun önünde sopayla yürür, ona yol gösterirmiş. Bunlar davulla yapılan duyuruyu duymuşlar ve birbirleriyle fikir alışverişine girişmişler: 'Bu davul bize çalıyor. Eğer prensesi elde edersek yüz bin altını da kazanırız. Zengin olursak da hayatımız mutlu mesut sürer. Yok onun kusurları yüzünden ölecek olursak da bu kusurlu hayatlarımızdan kurtularak çektiğimiz sıkıntıyı bitirmiş oluruz. Zira derler ki ağırbaşlılık, muhabbet, tatlı dillilik, akıl, gençlik zerafeti, bir kadınla birlikte olma, akrabaya bağlılık, başkasının derdini giderme isteği ve gücü, neşe ve eğlence, dinsel bağlılık, kutsal yazılar ve hocalık, saflık, ahlaki davranış tüm canlılarda karınları doyduğu zaman olabilecek durumlardır.'

Bu şekilde fikir alışverişi yaptıktan sonra kör yaklaşmış ve davula dokunup demiş ki: 'Hey, kral kızını veriyorsa eğer ben prensesi almaya talibim.' Kraliyet görevlileri gidip krala söylemişler: 'Efendimiz, bir kör davula dokundu. Siz bundan sonra ne olacağını söyleyecek en büyük otoritesiniz.'

Kral demiş ki: 'Kör de olsa, sağır, cüzzamlı veya aşağı kasttan da olsa prensesle evlensin ve yüz bin altını alsın fakat krallık bölgesini terk etsin.'

Kral tarafından böyle söylenince muhafızlar körü alıp bir nehir kenarına götürmüşler, evlendirip prensesi yüz bin altınla birlikte ona vermişler ve bir kayığa bindirmişler. Muhafızlar kayıkçıya 'Başka bir ülkeye vardığında bu körü, karısını ve şu kamburu oraya bırak,' demişler.

Başka bir ülkeye vardıklarında kayıkçının yönlendirmesiyle şehirde bir ev satın almışlar ve üçü mutlu bir şekilde yaşamaya başlamışlar. Kör yatakta dinleniyor, kambur ise ev işlerini yapıyormuş. Böyle böyle zaman geçmiş, kamburla üç göğüslü prenses arasında ilgi oluşmaya başlamış. Zira ne demişler; ateş serinlik, ay sıcaklık verdiğinde, deniz suyu tatlı olduğunda kadınlar da iffetli olur.

Bir gün üç göğüslü kadın Mantharaka'ya demiş ki: 'Hey yakışıklı, şu körü bir şekilde öldürüp ikimiz mutlu yaşayalım. Keyfimin yerine gelmesi için bir yerden bir zehir bul ve onu zehirle.'

Bir gün kambur dolaşırken ölü bir karayılan bulmuş. Onu alıp mutlu bir şekilde eve gelmiş ve kadına demiş ki: 'Hey güzel kadın, bu karayılanı buldum. Bunu parçalara ayır, kuru zencefil, biber gibi baharatlarla pişir ve onun balık eti olduğunu söyleyerek köre yedir. Onu yer yemez ölecektir. O balık etini çok sever.' Böyle dedikten sonra Mantharaka dışarı çıkmış.

O sırada ev işleriyle uğraşan kadın ateş yakmış, yılanı parçalara ayırmış, kaynamış yağda pişirdikten sonra kör adama yaltaklanarak şöyle seslenmiş: 'Ey asilzade! Çok sevdiğin ve her zaman dört gözle beklediğin balık yemeği hazır. Ateşin üzerindeki balıklar kızardı. Ben ev işlerini hallederken sen de şu kaşık ile yemeği azıcık karıştır.'

Bu haberi duyan kör adam çok sevinmiş, diliyle ağzını yalayarak fırlamış, yemeği kaşıkla karıştırmaya başlamış. Karıştırdıkça etlerden ayrılan siyah deri zehirli duman saçmaya, bu duman da onun gözlerine girmeye başlamış. Kör adam dumanın gözlerine iyi geldiğini hissedince gözlerini tekrar tekrar dumana tutmuş. Adam görmeye başlamış ve kabın içinde yağda yüzen karayılan parçalarını görmüş.

Şöyle düşünmüş: 'Bu da nedir böyle? Bana balık eti piştiğini söylemişti buradaki ise kara yılan parçaları. Bu bir oyun olmalı. Beni öldürmeye karım mı kalkıştı yoksa şu kambur mu? Yoksa bu hileye başkası mı önayak oldu?' Böyle düşünmüş, duygularını gizleyerek körmüş gibi davranmayı sürdürüp yemeği karıştırmaya devam etmiş.

Bu sırada kambur eve gelmiş, hiç korku ve tereddüt duymadan kadına sarılmaya ve onu öpmeye başlamış. Bunu gören kör adam müthiş öfkeye kapılmış, uygun bir silah aramış bulamamış. Kamburu ayaklarından yakalamış, havada döndürdükten sonra onu savurup kadının göğüslerine vurmuş.

Bu çarpmanın etkisiyle kadının üçüncü göğsü içeri kaçmış, kamburun da kamburu kaybolmuş, düz bir adam haline gelmiş.

İşte o yüzden 'Kör adam, kambur ve üç göğüslü prenses kaderin etkisiyle nasıl da birlikte yaşamak zorunda kaldılar?' dedim."

Suvarnasiddhi demiş ki: "Bu doğru. Ancak kaderin gücüyle kötü işler bile iyi meyveler verebilirler. Yeter ki insanlar erdemli kişilerin tavsiyelerine ve yönlendirmelerine kulak versinler. Her kim ki bunu yapmaz, işte böyle senin gibi belanın içine düşer. Birlik olmayan insanlar, yekvücut olduklarını unutup ayrı ayrı beslenmeye çalışan iki başlı tek bedenli Bhārunda kuşu gibi mahvolur giderler."

Çakradhara sormuş: "Bu nasıl olmuş?"

Suvarnasiddhi anlatmış:

Bhārunda Adlı Kuşun Masalı (Bhārundanāmapakshi Kathā)

"Gölün birinde iki başlı fakat tek bedenli Bhārunda adında bir kuş yaşıyormuş. Kuş bir keresinde okyanus kıyısında yürüyorken başlardan biri dalgaların sürüklediği çok lezzetli bir meyve bulmuş. Onu yerken şöyle konuşmuş: 'Oh, okyanus tarafından sürüklenip getirilmiş pek çok meyve yedim ama bunun tadı bir başka. Sanki göksel ağaç Paricāta'da veya Hariçandana'da yetişmiş gibi. Böylesine tatlı bir meyvenin önüme çıkması talihin işi değil mi?'

O böyle konuşurken diğer baş lafa karışmış ve demiş ki: 'Madem öyle bana da bir parça ver de ben de tadayım.'

Birinci baş gülümseyerek cevap vermiş: 'İkimiz aynı karnı taşıyoruz, doyum duygusu ikimiz için de aynı. Ayrı ayrı yemenin ne anlamı var? Meyvenin kalan yarısıyla sevdiğim doyarsa o benim için daha uygun olur.'

Böyle dedikten sonra meyvenin kalan yarısını karısına vermiş. Onu yiyen karısı da çok hoşlanmış, göz süzüşlerle, gaga sürtmelerle, sarılıp öpmelerle kocasına yaltaklanmış. İkinci baş ise o günden sonra üzüntüye gömülmüş.

Bir gün ikinci baş zehirli bir meyve bulmuş. Birinci başa demiş ki: 'Seni merhametsiz, seni şerefsiz, bencil! Zehirli bir meyve buldum, onu yiyeceğim ve yiyeceğini benimle paylaşmamanın bedelini sana ödeteceğim.'

Birinci kafa onu uyarmış ve demiş ki: 'Budala! Sakın böyle bir şey yapma, yapacak olursan ikimiz de ölürüz.'

İkinci baş onu dinlememiş ve zehirli meyveyi yemiş. Her ikisi de ölmüş. İşte o yüzden 'Birlik olmayan insanlar, yekvücut olduklarını unutup ayrı ayrı beslenmeye çalışan iki başlı tek bedenli Bhārunda kuşu gibi mahvolur giderler,' dedim."

Çakradhara konuşmuş: "Bu doğru. Artık evine git. Fakat yalnız gitmemelisin. Zira derler ki bir kimse lezzetli bir şeyi tek başına yememelidir, herkes uykudayken tek başına uyanmamalıdır, bir yere tek başına gitmemeli, muğlak konuları tek başına düşünmemelidir. Ayrıca yolda, zayıf ve korkak bile olsa, bir yoldaşın olması büyük avantajdır; Brāhman'ın yaşamını yoldaşı olan yengeç kurtarmıştı."

Suvarnasiddhi sormuş: "O nasıl olmuş?"

Çakradhara anlatmış:

Brāhman ve Yengeç Masalı
(Brāhmanah, Karkatakah Kathā)

"Bir şehirde Brahmadatta adında bir Brāhman yaşarmış. Bir iş için başka bir şehre gidecekken annesi onu uyarmış: 'Evlat! Neden yalnız gidiyorsun? Bir yoldaş bul ve onunla git.'

Oğlu yanıt vermiş: 'Anne, korkma. Bu yolda herhangi bir sorun yok, o yüzden yalnız gideceğim.'

Onun yalnız gitmekte kararlı olduğunu gören anne, kuyuya benzer bir su birikintisinden bir yengeç bulmuş ve oğluna şöyle söylemiş: 'Evlat, madem gideceksin bu yengeci yoldaşın olarak yanında götür. Haydi, al bunu ve git.'

Annesinin dediğini yapan oğlu yengeci almış, bir kâfur kutusunun içine koyarak kutuyu ceketinin cebine yerleştirmiş, sonra da yola koyulmuş.

Yolda giderken, yaz sıcağından bunalmış halde bir ağaca yaklaşmış ve gölgesinde uyumuş. O sırada ağacın kovuğundan çıkan bir yılan ona doğru yaklaşmış.

Kâfurun kokusu yılana o kadar çekici gelmiş ki Brâhman ile hiç ilgilenmeyip doğruca ceketinin cebindeki kutuya yönelmiş, ceket cebini yırtmış, kutudaki kâfurları açgözlülükle yemeye başlamış. Kutudaki yengeç yılanı öldürmüş. Brâhman uyanmış ve etrafına bakmış, kâfur kutusunun yanında yatan ölü karayılanı görmüş. Brâhman düşünmüş: 'Onu yengeç öldürmüş.' Sonra sevinçle demiş ki: 'Annem demişti, yola yalnız çıkmamalı, yanına mutlaka bir yoldaş almalı diye. Beni uyardığı için kalbim minnettarlıkla dolu; onu dinlediğim için bu yılandan kurtulmuş oldum. Derler ki sıkıntılı zamanlarda zengin insanların yardımcıları başkalarıdır, zenginliklerinin keyfini de başkaları tadar. Ay da zayıf olduğunda güneşe sığınır, güçlendiğindeyse okyanusa medcezir yapar. Hac yerine, Brâhmana, tanrıya, kâhine, hekime, hocaya okunan dualar insanın minnettarlığındandır ve başarı da bunlara göre gelir.'

Böyle dedikten sonra Brâhman amaçladığı yere doğru yürümeye devam etmiş.

İşte o yüzden 'Yolda, zayıf ve korkak bile olsa, bir yoldaşın olması büyük avantajdır; Brâhman'ın yaşamını yoldaşı olan yengeç kurtarmıştı,' dedim."

Bunu dinledikten ve Çakradhara'nın iznini aldıktan sonra Suvarnasiddhi evine doğru yola çıkmış.

Şrī Vishnuşarman'ın *Pançatantra* eserinin Aparīkshitakārakam adlı beşinci bölümü böylece sona erdi.

Pançatantra adlı "Krallık Politika Bilgisi" burada sona erdi.

Kaynakça

Abidin İtil, "Sanskrit Klavuzu", Ankara Üniversitesi, *DTCF Yayınları*, Sayı: 140, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1963.

Abidin İtil, "Pançatantra" (İndu Shekhar'ın kitabının tanıtımı), *DTCF Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1-2'den ayrıbasım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1965.

A. Berriedale Keith, *A History of Sanskrit Literature*, Oxford University Press, 1928.

Aisopos, *Masallar*, çev: Io Çokona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2018.

Apurba Chandra Barthakuria, *India in the Age of the Pancatantra*, Puntipustak, Calcutta: 1992.

F. Kielhorn, *Panchatantra I*, Government Central Book Depot, Bombay: 1896.

Franklin Edgerton, *The Pancatantra I-V, The Text in Its Oldest Form*, Oriental Book Agency, Poona: 1930.

Gaius Iulius Phaedrus, *Masallar*, çev: G. Varınlıoğlu, YKY, İstanbul: 2007.

G. Bühler, *Panchatantra II, III, IV, V*, Government Central Book Depot, Bombay: 1891.

Geoffrey Chaucer, *Canterbury Hikâyeleri*, çev: Nazmi Ağıl, YKY, İstanbul: 2002.

J. Rudyard Kipling, *Cengel Kitabı*, çev: K. Mengütürk, YKY, İstanbul: 2009.

Johannes Hertel, *Tantrākhyāyika, Die Alteste Fassung Des Pancatantra, I-II*, Druck und Verlag von B.G. Teubner, Leipzig und Berlin: 1909.

Johannes Hertel, *Das Pancatantra, Seine Geschichte Und Seine Verbreitung*, Verlag von B.G. Teubner, Leipzig und Berlin: 1914.

Kautilya, *Arthashastra*, çev: L.N. Rangarajan, Penguin Classics, Penguin Random House India, Haryana: 1992.

Krishna Chaitanya, *A New History of Sanskrit Literature*, Manohar, New Delhi: 1977.

Kemal Çağdaş, *Pançatantra Masalları*, A.Ü., DTCF. Yayınları No: 137, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1962.

Korhan Kaya, *Hint Masalları*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara: 2016.

Krishna Dharma, *Pancha-Tantra, Five Wise Lessons*, New Age Books, Delhi: 2004.

Manusmriti, Sanskrit Metin ve Hindī Çevirisi, Kullukabhatta Yorumu, Şivarāc Āçārya Kaundinyāyana, Çaukhambhā Vidyābhavan, Vārānasī, 2021.

M.R. Kale, *Pancatantra of Visnusarman*, (Sanskrit Metin), Motilal Banarsidass, Delhi: 1999.

M. Winternitz, *History of Indian Literature, Cilt III*, İng. çev: Subhadra Jha, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi: 1998.

Nārāyana, *Hitopadeşa*, çev: K. Kaya, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2006.

N.M. Penzer, *The Ocean of Story, Cilt V*, B. R. Publishing Corporation, Delhi: 2001.

Panchatantra, Sanskrit dilinden çev: Arthur W. Ryder, Jaico Publishing House, Bombay: 1949.

Pançatantra, Satyakām Vidyālamkār, (Hindī çeviri), Rācpāl end Sanz, Dillī, 2001.

Pançatantra, Pandit Vishnuşarma, Hindī Çeviri ve Derleme: Gangā Prasād Şarmā, Rācā Poket Buks, Dillī, 2010.

Rigveda, çev: K. Kaya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: Nisan 2018.

Shirin Kulkarni, *Panchatantra: An Example of Using Narratives in Teaching in Ancient Indian Education*, Tampere University Press, Tampere, Finlandiya: 2013.

Somadeva, *Kathāsaritsāgara*, çev: K. Kaya, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: Nisan 2011.

Srivishnusarman, *Pancatantram, Orijinal Sanskrit Text and Index of Verses*, çev: Dr. Naveen Kumar Jha, Dr. Anjana, J.P. Publishing House, Delhi: 2016.

The Jātaka, or Stories of the Buddha's Former Births, çev: E. B. Cowell, Vol. III-IV, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi: (1895) 1994.

The Mahābhārata, çev: Kisari Mohan Ganguli, 4 Cilt, Muhshiram Manoharlal, New Delhi: 2004.

The Pancatantra, The Book of India's Folk Wisdom, İng. çev: by Patrick Olivelle, Oxford World's Classics, Oxford University Press, New York: 2009.

The Satapatha-Brāhmana, çev: Julius Eggeling, Part I, Books I-II, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi: (1882) 2001.

Upanishadlar, çev: K. Kaya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2008.

Vettam Mani, *Purānic Encyclopaedia*, Motilal Banarsidass, Delhi: 1998.

Visnu Sarma, *The Pancatantra*, çev: Chandra Rajan, Penguin Books, Delhi: 1993.

Yuval Noah Harari, *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens: İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*, çev: Ertuğrul Genç, Kolektif Kitap, İstanbul: 2015.

Walter Ruben, "Eski Hint Metinlerinin Dünyaca Meşhur Tercümeleri", *Tercüme Dergisi*, Cilt I, Sayı 4-5, Ankara: 1941.

Vishnuşarman (MÖ. 4. Yüzyıl): Yaşamı hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. Vishnuşarman'a atfedilen Pançatantra, *Hint edebiyatının en eski ve görkemli metinlerinden biridir. Masal formunda üretilmiş bu narin ve bir o kadar da keskin metinde insani varoluşun neredeyse tüm hassas noktalarına temas edilir, doğru bir yaşamın nasıl mümkün olabileceğine dair kararlı ama tartışmaya açık fikirler öne sürülür. Temelde "devlet yönetimi" meselesini eksen alır* Pançatantra, *fakat bu odak toplumsal ilişkilerden insan ve doğa arasındaki ilişkilere değin genişler:* Pançatantra *sadece politika sanatıyla ilgili değil, genel anlamıyla "yaşama sanatı" hakkında bir kitaptır. Kadim Hint bilgeliğinin her masalda kendini hissettirdiği* Pançatantra, *hayvanların alegorik ve sembolik açılardan masallara dahil olması itibariyle de ayrıca hususi bir öneme sahiptir.* Pançatantra *muazzam diyalogları göz önüne alındığında zengin ve leziz bir edebi-estetik hazinedir de aynı zamanda. Bu hazinenin ışıltıları Sanskrit aslından eksiksiz bir çeviri ile bugünden yarına artık Türkçede.*

Korhan Kaya (1959): Ankara Üniversitesi DTCF Hindoloji Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde 1990 yılında doktorasını tamamladı, 2003 yılında profesör unvanı aldı. JNU, BHU, Kolkata (Kalküta), Delhi gibi Hindistan'ın önemli üniversitelerinde araştırmalar yaptı. 2015 yılında kendisine Hindistan cumhurbaşkanı ve ICCR tarafından "Seçkin Hindolog" unvanı verildi. Hâlen DTCF Hindoloji Anabilim Dalı başkanlığını sürdüren Korhan Kaya'nın Hindoloji üzerine otuzu aşkın makalesi, Hint dili, edebiyatı ve felsefesi konularında çeviri ve telif olmak üzere yirmi yedi kitabı bulunmaktadır.

9 786254 296888